

År.	Tillgång.						Disposition.				Summa.	
	Förslags- ans ag.		Brist i stats- regleringen.		Uppbörds- medel.		Utgifter.		Besparing.			
	kronor.	ö.	kronor.	ö.	kronor.	ö.	kronor.	ö.	kronor.	ö.	kronor.	ö.
1904.....	45,000	—	43,414	53	696	55	89,111	08	—	—	89,111	08
1905.....	45,000	—	51,736	28	253	74	96,990	02	—	—	96,990	02
1906.....	45,000	—	57,153	42	1,056	36	103,209	78	—	—	103,209	78
1907.....	90,000	—	—	—	508	88	90,227	69	281	19	90,508	88
1908.....	90,000	—	40,414	72	237	62	130,652	34	—	—	130,652	34
1909.....	90,000	—	51,313	71	155	57	141,469	28	—	—	141,469	28
1910.....	90,000	—	22,236	31	185	12	112,421	43	—	—	112,421	43
1911.....	90,000	—	49,833	63	576	—	140,409	63	—	—	140,409	63
1912.....	150,000	—	—	—	—	—	127,435	60	22,564	40	150,000	—
1913.....	150,000	—	73,632	38	870	75	224,503	13	—	—	224,503	13

Domkapitlet anför vidare:

Rörande särskilt den anseliga stegringen av utgifter under år 1913 — enligt tablan 97,067 kronor 53 öre — tillåte sig domkapitlet hänvisa till överstyrelsens motivering, av vilken även framginge, att denna stegring icke vore tillfällig utan pakallade en stadigvarande förhöjning av anslaget. Detta hade ursprungligen tillkommit dels för underhåll av ett statens seminarium i Haparanda med ändamål att utbilda lärare och lärarinnor för finnbygden, dels för inrättande av statsskolor med svenska som undervisningsspråk i dessa trakter och dels för understödjande jämväl av församlingsskolor, likaledes med svenska såsom undervisningsspråk, genom bidrag till förhyrande av skollokaler, tillhandahållande av undervisningsmateriell, belöningar till lärare och lärarinnor för nit i svenskundervisningen m. m.

Seminariet i Haparanda hade inrättats jämlikt nådigt brev den 19 april 1875 och hade ursprungligen avsett att meddela en ettårig lärokurs, vilken emellertid utökats enligt nådigt brev den 20 juli 1877 till två år och enligt nådigt brev den 24 januari 1890 till tre år. Seminariet droge nu ungefärligen följande årliga kostnader, nämligen:

för lärarlöner	kronor	15,000: —
» materiell, ved, lyse, bibliotek m. m.....	»	2.000: —
» elevstipendier	»	11.500: —
	kronor	28,500: —

Enligt nådigt brev den 8 november 1874 hade förhöjda stipendier beviljats sådana elever vid folkskoleseminarierna i Härnösand och Umeå, vilka ägde kunskap i finska språket och förbunde sig att framdeles under viss tid tjänstgöra i finnbygden. Dessa stipendier kunde beräknas årligen kräva en utgift av 10.000 kronor.

Sedan genom inrättande av berörda seminarium och anordnande av nyss omfördälda stipendier bättre tillgång till lärarkrafter i de finsktalande skoldistrikten beretts, hade staten begynt att under 1880-talet inrätta egna skolor, i syfte särskilt

[148.]

att sprida kunskap i riksspråket bland det uppväxande släktet. År efter år hade antalet av dessa skolor utökats. I sina framställningar om inrättande av ytterligare skolor hade vederbörande stiftsstyrelse alltid kunnat vitsorda det goda resultatet av stats-skolorna, beträffande såväl undervisningen i dess helhet som deras förmåga att meddela kunskap i svenska språket. Skolorna hade därjämte av befolkningen mottagits med största intresse, förnämligast av önskan att för barnen erhålla undervisning i att läsa och tala riksspråket. Då det emellertid visat sig, att svenskundervisning endast i mycket ringa omfattning kunde förekomma i flyttande skolor, och för att möjliggöra svenskspråkighetens utbredande även till trakter, som dittills varit oberörda av stats-makternas åtgärder härutinnan, hade domkapitlet under år 1909 avlätit förslag till omorganisation av statsskolväsendet i finnbygden. Sedan, på sätt även överstyrelsens skrivelse angäve, riksdagen år 1911 beviljat nödig anslagsförhöjning för omorganisa-tionens genomförande, hade denna huvudsakligen under år 1913 kommit till stånd och medfört en utökning av statsskolornas antal till åttiofem folkskolor, mindre folkskolor och småskolor, alla fasta. Domkapitlet vore för sin del icke i tillfälle att lämna upp-gifter rörande de belopp, som årligen erfordrades för driften av dessa skolor. Av upplysningar, som härom inhämtats från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län, syntes emellertid framgå, att de ordinarie årliga utgifterna för desamma (lärarlönerna i deras helhet inräknade) uppginge till inemot 90,000 kronor.

Enligt vad ovan antytts utginge till såväl statsskolor som församlingsskolor även vissa årliga extraordinära anslag, som beviljades efter av domkapitlet för varje år före-bragta utredningar. Dessa extraordinära anslag avsåge lönetillskott och belöningar åt lärarpersonalen, hyresbidrag till skollokaler och lärarbostäder, anordnande av under-visning i slöjd, tillhandahållande av undervisningsmaterieell, utdelning av svenska böcker och tidskrifter till skolungdomen m. m. Utgifterna för dessa ändamål hade, förutom kostnaderna för skolmaterieell, belöpt sig till under år 1913 ungefärligen 43,000 kronor och under år 1914 ungefärligen 47,000 kronor. Undervisningsmaterieellen, som huvud-sakligen utdelades till statsskolor, torde för vartdera av samma två år hava betingat en kostnad av omkring 15,000 kronor. Sammanlagda utgifterna av denna art för statsskolväsendet i finnbygden kunde sålunda numera beräknas uppgå till i runt tal 60,000 kronor.

Såsom med utgifterna för skolväsendet nära besläktade utginge från förslags-anslaget i fråga åtskilliga andra bidrag till ändamål, som tjänade spridande av svensk språkkunskap och svensk kultur i allmänhet inom finnbygden. Sålunda hade under år 1913 utgått följande anslag, upptagna till avrundade belopp, nämligen:

Understöd till Norrbottens läns arbetsstugor	kronor 10,000: —
Anslag för anordnande av bygdekurser och folkbibliotek m. m.	» 7,500: —
» till missionsskolan i Lannavara	» 500: —
» för inackorderande vid skolan av finsktalande barn	» 10,000: —
» till finsktalande barns inackorderande viss kortare tid i hel-svensk bygd	» 6,000: —
» till lärares och lärarinnors i finnbygden auskultation i övnings-skola vid något av rikets seminarier	» 2,000: —
» för utgivande av lantbrukslitteratur med jämlöpande svensk och finsk text.	» 500: —
kronor 36,500: —	

Dessa särskilda anslag till sammanlagt belopp av 36,500 kronor vore nästan undantagslöst av beskaffenhet att kräva årlig förnyelse och kunde av domkapitlet vitsordas såsom vid sidan av skolväsendet effektiva för vinnande av mark för den svenska kulturen i rikets nordligaste delar.

Av domkapitlet här ovan angivna samtliga anslag utgjorde tillhoppa ett ungefärligt belopp av 225,000 kronor.

Då det är av vikt, att den utbredning av svenskt språk och svensk kultur bland befolkningen i rikets nordligaste trakter. som med anslaget avsetts, får fortgå i den utsträckning, som enligt riksdagens tidigare beslut, särskilt år 1911, varit tillämnad, och då den föreslagna ökningen av anslaget endast avser, att anslaget må uppföras till det belopp, som av såväl folkskolöverstyrelsen som domkapitlet i Luleå i deras ovan återgivna yttranden påvisats vara behövt för genomförande av nämnda beslut, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

Departementschefen.

att höja det å *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar från dess nuvarande belopp, 150,000 kronor, till 225,000 kronor eller med 75,000 kronor.

Ökat anslag.

64. Lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 80,000: —

65. **Upphjälpande av skolväsendet inom vissa församlingar i Luleå och Härnösands stift.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen beviljat på extra stat för år 1915 dels ett anslag av 23,000 kronor för beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Vilhelmina, Risbäcks, Stensele, Tärna, Sorsele, Arjeplogs, Malå, Fredrika och Jockmocks församlingar i Luleå stift, dels ett anslag av 1,000 kronor för beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Hotagens församling i Härnösands stift, båda de nämnda anslagen att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

[149.]

Upphjälpande av skolväsendet inom vissa församlingar i Luleå och Härnösands stift.

Enligt beslut den 14 september 1914 har Kungl. Maj:t anbefallt folkskolöverstyrelsen, i fråga om det förstnämnda anslaget, att från domkapitlet i Luleå infordra och till Kungl. Maj:t jämte eget utlåtande överlämna förslag till anslagets fördelning mellan vederbörande församlingar ävensom till de villkor och kontrollföreskrifter, som kunde prövas vara

[149.] erforderliga, samt, beträffande det sistnämnda anslaget, att efter hörande av vederbörande domkapitel till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till bestämmelser rörande anslagets användande. Sådant förslag har ännu icke inkommit.

I skrivelse den 28 augusti 1914 har domkapitlet i Luleå anhållit, det Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen avlåta proposition om beviljande för år 1916 av ett anslag å 23,000 kronor att, med den fördelning och på sätt i övrigt Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma, utgå för möjliggörande av skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom ovan omförmälda nio lappmarksförsamlingar inom Luleå stift, dock beträffande Jockmocks skoldistrikt med förut fastställt villkor, att för uppbärande av statsanslag församlingen skulle uppvisas hava av egna medel ombesörjt inackordering av dylika barn för minst lika stort belopp som statsanslaget till församlingen.

Domkapitlet har därvid anfört bland annat:

Domkapitlet tillåte sig i detta sammanhang ytterligare erinra, hurusom domkapitlet med hänsyn å ena sidan till den kulturella nöden inom vidsträckta trakter av övre Norrland, enkannerligen lappmarken, samt å den andra till kommunernas lätt insedda oförmåga att bota de av säregna lokala förhållanden sig härledande bristerna, den 26 september 1912 avlätit till Kungl. Maj:t framställning om åvägabringande av utredning och förslag, huruvida och i vilken mån statsmakternas bistånd, utöver vad nu lämnades i sådant avseende, borde ytterligare beredas till möjliggörande av ett nöjaktigt ordnat skolväsende inom samtliga de till Luleå stift hörande lappmarksförsamlingar med svensktalande befolkning. Med bifall härtill hade Kungl. Maj:t jämlikt nådigt brev den 1 november 1912 funnit gott att åt domkapitlet uppdraga att på sätt och enligt plan, som gillats av chefen för ecklesiastikdepartementet, verkställa den sålunda begärda utredningen.

Det förberedande arbetet för denna utredning vore numera slutfört och det för ändamålet införskaffade statistiska materialet bearbetat. Sedan yttrande i ärendet inhämtats från vederbörande skoldistrikt och folkskolinspektörer m. fl. myndigheter, torde domkapitlet bliva i stånd att i god tid under år 1915 förebringa förslag i ärendet till Kungl. Maj:t.

Vid dylikt förhållande ansåge sig domkapitlet icke för närvarande kunna utsträcka sin framställning om anslag för år 1916 till beredande av skolbarns inackordering i den svensktalande lappmarken utöver ett förnyande av det nu utgående anslaget.

Över domkapitlets framställning hava infordrade utlåtanden avgivits respektive den 15 och den 29 september 1914 av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län och i Norrbottens län, efter hörande av vederbörande folkskolinspektörer, samt den 30 september 1914 av folkskolöverstyrelsen, och hava samtliga dessa myndigheter tillstyrkt bifall till framställningen.

Folkskolöverstyrelsen yttrar härom:

Genom av riksdagen under de senare åren för ifrågavarande ändamål beviljade anslag hade visserligen mycket vunnits för skolväsendets upphjälpande inom dessa fattiga lappmarksförsamlingar, men inom flertalet av dem hade man därigenom icke kunnat bereda tillfälle till skolgång åt samtliga skolpliktiga barn under halva delen av läsåret. Inom flera av församlingarna i fråga vore tillståndet i förevarande avseende sådant, att man där trots statens offervillighet icke kunnat komma ens så långt, att samtliga barn kunnat beredas skolundervisning åtminstone under någon del av läsåret. För att nå fram därtill, att undervisningen inom dessa församlingar bleve ordnad på ett någorlunda tillfredsställande sätt, fordrades ingripande av staten i långt större utsträckning än hittills.

Emellertid hade den utredning i ämnet, som Kungl. Maj:t anbefallt domkapitlet att verkställa, nu nått sin fullbordan, varför utsikt syntes finnas, att denna fråga efter Kungl. Maj:ts prövning kunne att föreläggas 1916 års riksdag. Till följd härav ansåge överstyrelsen, att förevarande anslag borde för år 1916 begäras hos riksdagen med oförändrat belopp.

Vidare har Hotagens församling i skrivelse den 10 oktober 1914 anhållit, att proposition måtte avlåtas till riksdagen om beviljande även för år 1916 av anslag till församlingen för ifrågavarande ändamål samt att beloppet, med anledning av stegrade livsmedelspris och den årliga lärotidens utsträckning med två veckor, måtte om möjligt höjas till 1,200 kronor.

På grund av remiss har folkskolöverstyrelsen, efter hörande av vederbörande domkapitel och folkskolinspektör, den 30 september 1914 avgivit utlåtande i detta ärende. Överstyrelsen har därvid yttrat följande:

Folkskolinspektören hade förklarat sig vilja tillstyrka den av församlingen ifrågasatta höjningen av anslaget, därest en sådan höjning under nuvarande förhållanden låte sig göra. Domkapitlet hade hemställt, att anslag för ändamålet måtte beredas till oförändrat belopp.

För egen del finge överstyrelsen, då de omständigheter, vilka föranlett riksdagen att förut bevilja anslag för nu ifrågavarande ändamål, alltjämt kvarstode men höjning av anslag syntes under nu rådande förhållanden så långt som möjligt böra undvikas, hemställa om förslag till riksdagen, att anslaget måtte för år 1916 få utgå med 1,000 kronor.

I likhet med de hörda myndigheterna och på skäl, som av dem anförts, anser jag, att anslag för ifrågavarande ändamål fortfarande bör utgå med oförändrat belopp i fråga om de ovan angivna nio lappmarksförsamlingarna. Likaledes delar jag vederbörande domkapitels och folkskolöverstyrelsens mening, att anslaget till Hotagens församling icke för närvarande bör höjas. Utöver det av överstyrelsen i detta avseende anförda skälet må erinras, att närmare utredning angående de omständigheter, som skulle påkalla en höjning, ej blivit förebragt.

Departementschefen.

Då de båda anslag, som här äro i fråga, äro avsedda för likartade ändamål, nämligen möjliggörande av skolgång för vissa fattiga barn i de nordligare delarna av landet, synes det mig lämpligt, att de sammanföras till ett anslag, vilket då skulle för år 1916 belöpa sig till 24,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att för beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom av mig omförmälda församlingar i Luleå och Härnösands stift bevilja på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 24,000 kronor att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

[150.] 66. **Svensk undervisning för svenska barn i utlandet.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen under de senare åren beviljat anslag för upprätthållande av svensk undervisning för svenska barn i utlandet. Sålunda anvisades på *extra stat* för vart och ett av åren 1914 och 1915 till dylik undervisning i Berlin 1,800 kronor, i London 2,000 kronor och i Hamburg 1,600 kronor samt för år 1915 till liknande undervisning i Paris 1,700 kronor att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskriva.

Genom beslut den 21 augusti 1914 förordnade Kungl. Maj:t, att de för år 1915 beviljade anslagen skulle utgå för därmed avsedda ändamål, under villkor att belopp, motsvarande minst hälften av ifrågavarande anslag, för samma ändamål anskaffades, i Berlin genom kyrkorådets i svenska Victoriaförsamlingen därstädes försorg, i London genom styrelsens för svenska föreläsnings- och skolföreningen därstädes försorg, i Hamburg genom styrelsens för svenska skol- och föreläsningsföreningen därstädes försorg och i Paris genom styrelsens för svenska föreläsningsföreningen därstädes försorg, att undervisningen fortginge minst 8 månader av läsåret 1914—1915 samt att de lärarinnor, som av vederbörande styrelser förordnades att bestrida undervisningen, härför erhöle en årlig ersättning av minst 2,300 kronor i Berlin, 2,500 kronor i London, 2,000 kronor i Hamburg och 2,100 kronor i Paris.

Berlin.

Med skrivelse den 5 oktober 1914 har nu tillförordnade chefen för utrikesdepartementet till ecklesiastikdepartementet överlämnat och med sitt förord beledsagat en av kyrkorådet i svenska Victoriaförsamlingen i Berlin gjord ansökning, det Kungl. Maj:t ville till 1915 års riksdag avlåta proposition om statsanslag av 1,800 kronor till beredande av svensk

undervisning åt svenska barn i Berlin under tiden den 1 september 1915—1 september 1916. [150.]

Vid ansökningen fanns fogad en av vederbörande lärarinna avgiven berättelse över skolarbetet under läsåret 1913—1914; utav handlingarna framgår bland annat, att 27 elever regelbundet tagit del av undervisningen samt dessutom 10 elever då och då besökt skolan ävensom att 26 barn genom kyrkorådets försorg beretts tillfälle att under sommarferierna gästa familjer i Sverige.

Därjämte har från utrikesdepartementet med skrivelse den 3 december 1914 överlämnats en av svenske ministern i London översänd och på det varmaste tillstyrkt ansökning från styrelsen för svenska föreläsnings- och skolföreningen därstädes, däri hemställts, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till understödjande av verksamheten vid den svenska skolan i London under läsåret 1915—1916 bevilja ett anslag av 2,000 kronor, vilket belopp utgjorde två tredjedelar av lärarinnans lön.

London.

Till stöd för sin hemställan har föreningens styrelse hänvisat till de skäl, som tidigare anförts i ansökan om bidrag till skolan, samt ytterligare förmålt, att styrelsen även år 1914 vid sidan av den direkta skolverksamheten, tack vare välvilliga bidrag från medlemmar inom kolonien samt med hjälp av medel, som skolbarnen själva insamlat, kunnat sända 14 av lärjungarna till Sverige under sommarferierna.

Vidare har utrikesministern med skrivelse den 3 november 1914 överlämnat en från styrelsen för svenska skol- och föreläsningsföreningen i Hamburg översänd ansökning, att Kungl. Maj:t täcktes hos riksdagen göra framställning om ett statsanslag å 1,600 kronor till svenska skolverksamheten i Hamburg jämväl för läsåret 1915—1916.

Hamburg.

Vid ansökningen hade fogats redogörelse för undervisningen under läsåret 1913—1914, vari bland annat meddelats, att antalet elever under höstterminen 1913 varit 56 och under vårterminen 1914 68, att eleverna varit fördelade under höstterminen i 7 och under vårterminen i 8 grupper samt att 26 barn genom svenska damsyföreningens bistånd satts i tillfälle att tillbringa sommarferierna i Sverige.

I infortrade utlåtanden den 30 oktober och den 18 december 1914 har folkskolöverstyrelsen, under framhållande att överstyrelsen icke varit i tillfälle att taga omedelbar kännedom om den ifrågavarande undervisningen, dock på grund av det behjärtansvärda ändamålet med denna undervisning tillstyrkt bifall till de gjorda ansökningarna.

[150.]

Paris.

Vad slutligen beträffar den undervisning, som uppehållits genom svenska föreläsningssällskapet i Paris, har från utrikesdepartementet med skrivelse den 4 januari 1915 överlämnats en den 18 december 1915 dagtecknad framställning från sällskapets ordförande, däri denne meddelat, att ifrågavarande undervisning ej kunnat under skolåret 1914—1915 återupptagas, samt anhållit, att det för nämnda skolår beviljade anslaget måtte reserveras för att, därest förhållandena skulle sådant medgiva, ställas till sällskapets disposition för skolåret 1915—1916.

Departement-
schefen.

Den undervisningsverksamhet, som här avses och för vilken svenskarna i förutnämnda städer underkasta sig avsevärda uppoffringar, synes mig vara av den art, att den fortfarande bör av staten uppmuntras och stödjas, varför anslag till dylik undervisning bör hos riksdagen äskas även för år 1916.

Till den undervisning av ifrågavarande art, som uppehålls i Berlin, London och Hamburg, torde understöd för läsåret 1915—1916 böra utgå med de senast beviljade beloppen. Beträffande motsvarande undervisning i Paris torde riksdagens medgivande böra utverkas därtill, att de för läsåret 1914—1915 avsedda medlen få för enahanda ändamål tagas i anspråk under läsåret 1915—1916.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

Minskat
anslag.

dels bevilja på *extra stat* för år 1916 till upprätthållande under läsåret 1915—1916 av svensk undervisning åt svenska barn: i Berlin 1,800 kronor, i London 2,000 kronor och i Hamburg 1,600 kronor,

dels ock medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 beviljade belopp av 1,700 kronor till upprätthållande under läsåret 1914—1915 av svensk undervisning åt svenska barn i Paris må för enahanda ändamål användas under läsåret 1915—1916,

samtliga belopp att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa, och med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna ifrågavarande belopp eller delar därav.

67. Till anordnande av manlig slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 440,000: —

68. Till anordnande av kvinnlig slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	›	315,000: —
69. Till anordnande av undervisning i huslig ekonomi i folkskola, högre folkskola och folkhögskola, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	›	140,000: —
70. Till undervisningsmateriell m. m. för folkskolor, <i>oförändrat ordinarie reservationsanslag</i>	›	30,000: —
71. För understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	›	30,000: —

Fortsättningsskolor.

72. Understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskola, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	›	163,000: —

Högre folkskolor.

73. **Understöd åt högre folkskolor.** För vart och ett av åren 1910 —1914 har förslagsanslaget till understöd åt högre folkskolor varit i riksstaten uppfört med 58,000 kronor. Sistnämnda års senare riksdag höjde anslaget till 75,000 kronor, med vilket belopp det är uppfört i riksstaten för år 1915. Utgifterna å ifrågavarande anslag hava, efter avdrag av anslaget tillhörande uppbördsmedel, utgjort: under år 1910 73,266 kronor 67 öre, under år 1911 86,969 kronor 67 öre, under år 1912 81,348 kronor 2 öre och under år 1913 111,220 kronor 83 öre.

Folkskolöverstyrelsen har i skrivelse den 30 september 1914 föreslagit, att anslaget skulle för år 1916 höjas med 40,000 kronor till 115,000 kronor, och till stöd härför anfört:

[151.]
Understöd åt
högre folk-
skolor.

[151.]

Anslaget hade under de sista åren betydligt överskridits, och anslagsbehovet i motsvarande grad ökats. En ytterligare höjning av anslaget torde sålunda oundgängligen erfordras.

Emellertid hade läroverksöverstyrelsen, enligt vad folkskolöverstyrelsen hade sig bekant, beräknat, att genom åtskilliga högre folkskolors ombildning till kommunala mellanskolor en besparing skulle uppstå å anslaget, belöpande sig för år 1916 till omkring 31,000 kronor¹⁾. Med hänsyn härtill skulle det nuvarande anslagsbeloppet erfordra en ytterligare höjning av allenast omkring 5,000 kronor.

Nu vore emellertid ännu ovisst, om nämnda ombildning komme att äga rum. Därtill komme, att under år 1914 ytterligare tre högre folkskolor inrättats samt att under den närmaste tiden, enligt vad överstyrelsen hade sig bekant, åtskilliga nya sådana skolor torde komma till stånd, i synnerhet genom omläggning av skolavdelningar, tillhörande folkskolans högre avdelning, till högre folkskolor med praktiskt syfte. Utginge man från att ett tiotal nya skolor, de redan år 1914 inrättade häri inberäknade, komme att påfordra anslag för nästa budgetår, torde — om skolorna antoges i regel arbeta med endast två skolavdelningar och erforderligt statsbidrag till lärarnas ålderstillägg medräknades — till ovannämnda 5,000 kronor böra lägras ytterligare omkring 35,000 kronor. En ökning med omkring 40,000 kronor torde sålunda vara av behovet påkallad från och med år 1915.

Departementsschefen.

Även jag finner en ytterligare höjning av det ifrågavarande anslaget vara påkallad, men jag kan icke dela överstyrelsens mening i fråga om det för höjningen erforderliga beloppet.

Vid beräkning av detta belopp har man huvudsakligen att taga hänsyn till två faktorer, nämligen dels till anslagets lättande därigenom, att högre folkskolor förvandlas till kommunala mellanskolor, dels till de ökade krav på anslaget, som kunna uppkomma genom inrättande av nya högre folkskolor. Under höstterminen 1913 ombildades två högre folkskolor — i Ludvika och Ljusdal — till kommunala mellanskolor med rätt att åtnjuta statsbidrag såsom kommunala mellanskolor under senare hälften av året, och under vårterminen 1914 hava ytterligare tre högre folkskolor — i Ulricehamn, Tranås och Malmköping — undergått liknande ombildning. Dessa tre skolor hava uppburit anslag såsom kommunala mellanskolor från 1914 års början. Beräknar man nu, såsom läroverksöverstyrelsen gjort, att statsbidraget till en fyrklassig högre folkskola skulle i medeltal uppgå till 6,300 kronor, nämligen 1,200 kronor till varje årsklass och 1,500 kronor till ålderstillägg åt lärarna, skulle den förutnämnda utgiftssumman för år 1913, i runt tal 111,220 kronor, på grund av nyssnämnda högre folkskolors för-

¹⁾ Jfr det vid statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag, åttonde huvudtiteln, fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914, punkten 147.

vandling till kommunala mellanskolor komma att för år 1914 och framdeles minskas med 25,200 kronor till 86,020 kronor. Å andra sidan hava under höstterminen 1914 två nya högre folkskolor — i Skänninge och Ström — inrättats. Med dessa torde man hava att räkna även för år 1916. Under förutsättning att vardera då består av två årsklasser, bör för nämnda skolor beräknas ett statsbidrag av sammanlagt 6,300 kronor. Denna summa tillsammans med nyssnämnda 86,020 kronor utgör 92,320 kronor. Med detta belopp, eller i runt tal 92,000 kronor, synes mig förslagsanslaget till understöd åt högre folkskolor lämpligen kunna uppföras i riksstaten för år 1916.

[151.]

Visserligen är det troligt, att ytterligare några nya högre folkskolor komma att inrättas under åren 1915 och 1916. Folkskolöverstyrelsen antager, att ett tiotal nya skolor, de redan år 1914 inrättade häri inräknade, komma att påfordra anslag för år 1916. Utom till de två under år 1914 inrättade högre folkskolorna skulle således enligt överstyrelsens antagande statsbidrag för år 1916 komma att erfordras till ytterligare åtta nyinrättade skolor.

För utgående av sistnämnda statsbidrag läser dock ingen höjning av anslaget nu behöva ifrågasättas. Läroverksöverstyrelsen har nämligen, såsom jag redan anfört under punkten 123 här ovan, i skrivelse den 30 september 1914 meddelat, att en högre folkskola beräknas bliva under år 1915 ombildad till kommunal mellanskola, och att döma av den hittills vunna erfarenheten rörande högre folkskolors ombildning till kommunala mellanskolor torde man kunna antaga, att åtminstone ännu en högre folkskola kan under något av åren 1915 eller 1916 komma att undergå sådan ombildning. Då nu statsbidraget till en fyrklassig högre folkskola ungefär motsvarar statsbidraget till fyra nyinrättade högre folkskolor, kommer tydligen den ökning i anslagsbehovet, som skulle påkallas genom inrättande av åtta nya skolor, att ungefär motsvaras av den minskning i nämnda behov, som skulle uppkomma genom två högre folkskolors övergång till kommunala mellanskolor.

Jag anser mig böra i detta sammanhang något beröra en fråga, som kan antagas komma att förr eller senare bliva av betydelse för de högre folkskolornas fortsatta verksamhet. Såsom jag erinrade i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 14 maj 1914, punkten 185, hade i samband med spörsmålet om handelsundervisningens ordnande fråga uppkommit, huruvida man möjligen för den högre handelsundervisningen skulle kunna betjäna sig av den skolform, som utgjordes av den högre folkskolan, och åt vissa inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga hade uppdragits att verkställa den utredning av berörda fråga, som kunde finnas erforderlig för fram-

ställning till riksdagen. Emellertid hade de sakkunnigas utredning icke fortskridit så långt, att någon dylik framställning kunde år 1914 föreläggas riksdagen.

De av chefen för finansdepartementet tillkallade sakkunniga hava nu avgivit sitt utlåtande. Enligt vad bemålde departementschef meddelat mig, befinner sig emellertid detta ärende icke i sådant läge, att det är möjligt att nu förelägga riksdagen något förslag i ämnet. Den omorganisation av vissa högre folkskolor, varom här kan bliva tal, bör således icke föranleda något äskande beträffande anslaget till högre folkskolor för år 1916.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att höja det å *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till understöd åt högre folkskolor från 75,000 kronor till 92,000 kronor eller med 17,000 kronor.

[152.]

Undervisning
i slöjd vid
högre folkskolor.

74. **Undervisning i slöjd vid högre folkskolor.** I en vid 1908 års riksdag väckt motion föreslogs, att riksdagen ville besluta, att statsbidrag för undervisning i slöjd måtte på samma villkor, som gälla för andra folkundervisningsanstalter, även medgivas åt de högre folkskolorna, och att §§ 1—4 i kungörelsen den 16 juni 1906 angående statsbidrag för undervisning i slöjd fördenskull måtte erhålla viss ändrad lydelse.

I skrivelse den 1 juni 1908 angående regleringen av utgifterna under riksstatsens åttonde huvudtitel, punkten 30, yttrade riksdagen med anledning härav följande:

I likhet med motionären ansåge riksdagen frågan om beredande av statsbidrag för undervisning i slöjd vid de högre folkskolorna vara av beaktansvärd natur, och hölle riksdagen före, att en ökad möjlighet till erhållande av en sådan undervisning skulle, förutom den direkta fördel, eleverna därav komme att hämta, i sin mån bidra till att göra denna skolform, som otvivelaktigt icke kunde anses hittills hava vunnit den anslutning, som från början varit med densamma avsedd, mera använd. Då i motionen emellertid icke förelåge någon utredning om de kostnader, som skulle bliva en följd av de av motionären föreslagna förändrade bestämmelserna i kungörelsen den 16 juni 1906, hade riksdagen icke ansett sig kunna omedelbart bifalla motionen, utan finge riksdagen anhålla, det Kungl. Maj:t tacktes taga under övervägande frågan om beredande av statsbidrag för meddelande av undervisning i slöjd vid högre folkskolor samt, efter verkställd utredning i ärendet, för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, som av omständigheterna kunde anses påkallat.

På grund av remisser hava utlåtanden i ärendet avgivits av vederbörande domkapitel och Kungl. Maj:ts befallningshavande samt nu senast av folkskolöverstyrelsen. Enligt av överstyrelsen verkställd beräkning skulle för det ifrågavarande ändamålet krävas ett förslagsanslag av 10,000 kronor.

Den fråga, som här blivit väckt, synes mig vara av sådan vikt, att man även under nu rådande förhållanden bör kunna ifrågasätta beviljande av det nya anslag, som för ändamålet erfordras. Man torde kunna utgå från att detta anslag, i likhet med anslagen till slöjdundervisning vid folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola, bör uppföras på ordinarie stat.

Utredningen av denna fråga synes mig hava framskridit så långt, att proposition i ämnet bör kunna avlåtas till innevarande års riksdag. Emellertid tarvas ytterligare någon beredning av ärendet, varför jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t nu täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition om anslag för anordnande av undervisning i slöjd vid högre folkskolor, för berörda ändamål beräkna på *ordinarie stat* ett förslagsanslag av 10,000 kronor. Nytt anslag.

75. Bidrag till avlönande av vikarie för lärare vid högre folkskola, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 2,000: —

76. Sällskapet för folkundervisningens befrämjande, *oförändrat ordinarie anslag* > 4,500: —

Folkhögskolor.

77. **Understöd åt folkhögskolor.** I anledning av Kungl. Maj:ts där- om gjorda hemställan fastställde riksdagen år 1912 nya grunder för understöd åt folkhögskolor. Enligt dessa grunder, som jämte vissa av Kungl. Maj:t meddelade närmare föreskrifter i ämnet äro intagna i nådiga kungörelsen den 23 september 1912 angående understöd åt folkhögskolor m. m., kommo understöden att från och med år 1913 utgå med väsentligen höjda belopp. I sammanhang härmed höjde riksdagen det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor från dess förutvarande belopp, 220,000 kronor, med 119,200 kronor till 339,200 kronor, och med detta belopp har anslaget uppförts i riksstaten för vartdera av åren 1914 och 1915.

I skrivelse den 30 september 1914 har folkskolöverstyrelsen föreslagit, att anslaget måtte höjas med 80,800 kronor. Överstyrelsen yttrar härom:

Utgifterna å ifrågavarande anslag hade, enligt vad nu vore känt, under år 1913 uppgått till 419,753 kronor 72 öre och alltså överstigit anslagets belopp med 80,553 kronor 72 öre. Då ingen anledning finnes att antaga, det utgifterna å anslaget för framtiden skulle minskas, men man å andra sidan knappast torde hava att förvänta

[153.]

Understöd åt
folkhög-
skolor.

[153.] någon väsentligare ökning av utgifterna, torde anslaget böra för år 1916 höjas med ett belopp, som ungefärligen motsvarade nämnda överskridande, förslagsvis 80,800 kronor.

Vad överstyrelsen i detta hänseende hemställt anser jag mig böra biträda.

I detta sammanhang torde jag något få beröra frågan om folkhögskolinspektörens ställning och arvode.

Samtidigt därmed att Kungl. Maj:t i proposition till 1912 års riksdag gjorde framställning om ökade understöd åt folkhögskolorna, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att av förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor finge utgå ett belopp av högst 4,000 kronor årligen till arvode åt en av Kungl. Maj:t för viss tid tillsatt inspektör över folkhögskolorna i riket. Riksdagen, som i huvudsak biträdde Kungl. Maj:ts förslag om höjning av understöden till folkhögskolorna, förklarade sig i skriftelse den 30 maj 1912 angående regleringen av utgifterna under riksstatsens åttonde huvudtitel hava jämväl bifallit Kungl. Maj:ts förslag om anordnande av inspektion av folkhögskolorna genom en av Kungl. Maj:t förordnad inspektör med årsarvode av högst 4,000 kronor, därvid riksdagen ansåge sig kunna förutsätta, att ifrågavarande tjänsteman komme att odelat ägna sig åt inspektörstjänsten. I anledning av detta riksdagens beslut förordnade Kungl. Maj:t den 8 november 1912 föreståndaren för folkhögskolan å Vilan filosofie doktorn Enoch Ingers att tills vidare under fem år, räknat från och med ingången av år 1913, vara folkhögskolinspektör. Genom instruktion, som den 23 september 1912 utfärdades för inspektören, erhöll denne en i det hela självständig ställning i avseende på ledningen och kontrollen från statens sida av folkhögskolornas verksamhet; endast så till vida fästes han vid ecklesiastikdepartementet, att det i instruktionen föreskrevs, att han skulle avgiva berättelse om sin verksamhet till nämnda departement.

Sedan emellertid riksdagen år 1913, på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, beslutat anvisa medel för upprättande av en folkskolöverstyrelse, som det skulle tillkomma att hava inseeende över folkundervisningen i riket, föreskrevs i den för överstyrelsen den 21 november 1913 utfärdade instruktionen, att det beträffande folkhögskolor skulle åligga överstyrelsen att, på det sätt och i den ordning nämnda instruktion eller särskilda författningar närmare bestämde, under samarbete med vederbörande inspektör sammanhålla och leda det folkbildningsarbete, som genom ifrågavarande anstalter utfördes. I sammanhang därmed bestämdes, med upphävande av förut berörda instruktion för folkhögskolinspektören, att denne tjänsteman skulle vara anställd inom folkskolöverstyrelsen, och genom instruktionen för folkskolöverstyrelsen överläts det åt överstyrelsen

att för folkhögskolinspektören liksom för vissa andra inom överstyrelsen anställda befattningshavare utfärda erforderlig instruktion. [153.]

I skrivelse den 22 december 1914 har nu folkskolöverstyrelsen ifrågasatt sådan ändring i folkhögskolinspektörens ställning, att denne icke med nödvändighet skulle komma att odelat ägna sig åt inspektörstjänsten. Härom yttrar överstyrelsen:

Tydligt vore, att genom folkskolöverstyrelsens tillkomst och folkhögskolornas ställande under dess inseende folkhögskolinspektörens uppgift och ställning blivit i åtskilliga hänseenden en annan än förut. Den administrativa handläggningen av ärenden angående folkhögskolorna tillkomme numera närmast överstyrelsen, även om inspektören, jämlikt föreskrift i överstyrelsens instruktion, beträffande frågor rörande folkhögskolorna borde, när så ansåges nödigt, antingen personligen deltaga i ärendets handläggning eller ock avgiva skriftligt yttrande. Och genom den skyldighet att utöva inspektion över de under överstyrelsens inseende ställda läroanstalterna, som åläge överstyrelsens chef och ledamöter och som alltså skulle, om också i jämförelsevis begränsad utsträckning, avse jämväl folkhögskolorna, möjliggjordes en viss inskränkning av inspektörens inspektionsskyldighet.

Särskilt efter den minskning av inspektörens åligganden, som betingades av överstyrelsens tillkomst, hade det visat sig, att med det nuvarande antalet folkhögskolor, tillsammans 45, den erforderliga inspektionen av dessa läroanstalter och fullgörandet av de administrativa åligganden, som tillkomme inspektören, näppeligen toge en persons hela arbetskraft i anspråk.

Därtill komme, att det under den av riksdagen gjorda förutsättningen, att inspektören skulle odelat ägna sig åt inspektörstjänsten, yppat sig svårigheter att finna någon person, som vore lämplig och villig att åtaga sig ifrågavarande uppdrag. Då befattningen blott tillsattes genom förordnande för viss tid och med densamma icke vore förenad rätt till vare sig ålderstillägg eller pension, torde en person med de kvalifikationer, vilka här måste anses önskliga, i allmänhet på annat håll finna ekonomiskt förmänligare anställning. Och utsåges till inspektör exempelvis en föreståndare för folkhögskola, kunde man givetvis icke förvänta, att skolans styrelse skulle finnas villig att för någon längre tid medgiva honom ledighet från föreståndarskapet för att uppehålla inspektörstjänsten. Den nuvarande inspektören hade också förklarat sig icke kunna för framtiden bibehålla inspektörsuppdraget, därest icke sådan anordning därav kunde åstadkommas, att det bleve honom möjligt att ägna en del av sin tid åt sin ordinarie befattning såsom föreståndare för folkhögskolan i Vilan.

Av vad nu anförts torde framgå, att man icke lämpligen syntes kunna fasthålla vid den förutberörda förutsättningen, att inspektören skulle odelat ägna sig åt inspektörstjänsten. I åtskilliga avseenden kunde man visserligen även i fråga om folkhögskolinspektören åberopa de fördelar, som i allmänhet vore förbundna därmed, att en person finge odelat ägna sig åt en enda uppgift, och hade den nu ifrågavarande uppgiften varit av sådan omfattning som exempelvis en folkskolinspektörs, skulle överstyrelsen givetvis icke hava velat ifrågasätta en ändring i nuvarande anordning. Men då det, såsom förut antytts, syntes vara anledning befara, att ett fasthållande vid denna anordning skulle medföra minskning av möjligheten att få inspektörsbefattningen besatt på fullt tillfredsställande sätt och då sagda anordning under nuvarande förhållanden måste anses i viss mån innebära ett ofullständigt utnyttjande av inspektörens arbetskraft, torde hänsyn till nämnda fördelar icke i detta fall böra bliva avgörande.

[153.]

Att det sätt för inspektionens ordnande, som här ifrågasatts, skulle kunna medföra en allt för stark begränsning av inspektionsarbetet torde icke behöva befaras, då det ju tillkomme överstyrelsen att uppgöra plan för samt övervaka inspektörens inspektionsverksamhet. Den av folkskolöverstyrelsen föreslagna ändringen medförde icke någon rubbning av den för år 1915 fastställda riksstaten.

Beträffande det arvode, som lämpligen borde tillkomma folkhögskolinspektören under förutsättning av nu antydd ändring i hans tjänsteställning och åligganden, yttrar överstyrelsen:

Om sålunda viss begränsning komme att ske i de folkhögskolinspektören nu åliggande uppgifterna, borde tydligen också hans arvode minskas. Arvodet hade, såsom förut nämnts, av riksdagen bestämts till *högst* 4,000 kronor årligen och hade hittills utgått med nämnda belopp. Överstyrelsen ansåge, att arvodet under nyss angivna förutsättning för närvarande lämpligen kunde sättas till 3,000 kronor för år. I avseende på sistnämnda belopp tillåte sig överstyrelsen erinra, att inspektören för dövstumundervisningen, vilkens inspektionsskyldighet avsåge 7, visserligen mera omfattande och komplicerade läroanstalter än en folkhögskola, uppbure ett årligt arvode av 1,500 kronor. Vid arvodets bestämmande torde ock hänsyn böra tagas därtill, att inspektören med den nu föreslagna anordningen säkerligen komme att för viss del av året få avlöna vikarie å sin huvudsyssla, vartill en del av arvodet skulle åtgå.

Departementschefen.

Då erfarenheten visat, att det arbete, som åligger folkhögskolinspektören, numera icke giver honom full sysselsättning året om, och då folkskolöverstyrelsen även i övrigt anfört mycket vägande skäl för en sådan förändring i folkhögskolinspektörens tjänsteställning som den förut antydda, synes det mig riktigt, att en dylik förändring också vidtages. I fråga om det arvode, som under sådana omständigheter borde tillkomma inspektören, kan jag ansluta mig till folkskolöverstyrelsens mening.

Den nuvarande inspektörens arvode är, såsom folkskolöverstyrelsen anfört, bestämt till 4,000 kronor för år. Genom den ifrågasatta förändringen skulle sålunda, om arvodet nedsattes till 3,000 kronor, vinnas en årlig besparing av 1,000 kronor. Då emellertid berörda besparing är jämförelsevis ringa, torde den kunna lämnas å sido vid beräkning av anslagets belopp för år 1916.

På grund av det nu anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att höja det i riksstaten å *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor från dess nuvarande belopp, 339,200 kronor, med 80,800 kronor till 420,000 kronor.

78. Stipendier åt elever vid folkhögskolor,
oförändrat ordinarie anslag kronor 110,000: —

G. Folkbildningsåtgärder i övrigt.

Folkbibliotek.

1. Understöd åt folkbibliotek, *oförändrat*
ordinarie förslagsanslag kronor 170,000: —

Populärvetenskapliga föreläsningar.

2. **Populärvetenskapliga föreläsningar.** För år 1885 ställde riksdagen till Kungl. Maj:ts förfogande ett extra anslag av 15,000 kronor att under vissa villkor användas till understöd åt sådana anstalter och föreningar, som anordnade föreläsningsskurser för arbetssklassen. År efter år hava sedermera anslag för nämnda ändamål av Kungl. Maj:t äskats med ökade belopp, som av riksdagen beviljats. Under åren 1909—1911 utgick anslaget under namnet: anslag till sådana anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningsskurser i folkbildningssyfte, vilket namn numera ändrats till: understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

[154.]
Populärveten-
skapliga före-
läsningar.

För åren 1913 och 1914 har anslaget utgjort 270,000 kronor. Villkoren beträffande anslagets användande och de av Kungl. Maj:t i ämnet utfärdade närmare föreskrifterna återfinnas i en den 10 juni 1912 utfärdad kungörelse i ämnet.

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning höjdes anslaget för år 1915 till 290,000 kronor, av vilket anslag enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor finge användas dels högst 12,000 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av dylika föreläsningar, dels 2,000 kronor till en hos folkskolöverstyrelsen anställd föreläsningsskonsult, dels högst 3,000 kronor för understöd åt sådana nybildade anstalter, vilkas ortsbidrag ej uppginge till 200 kronor, dels ock högst 8,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för va dem havda resekostnader för föreläsare.

Såsom framgår av vad jag nämnt i början av mitt anförande rörande regleringen av utgifterna under åttonde huvudtiteln, har det ansetts, att av det för år 1915 till ifrågavarande ändamål beviljade anslaget allenast 192,000 kronor böra disponeras under samma år och att återstående 98,000 kronor böra besparas. Denna besparing torde kunna göras genom

nedsättning av understöden för de anstalter och föreningar, som hittills haft de största bidragen.

För år 1916 torde jämväl ett belopp av 192,000 kronor böra stå till förfogande för ändamålet. Under förutsättning att vad som under år 1915 besparas å anslaget får tagas i anspråk under år 1916, erfordras sålunda för sistnämnda år en anvisning å extra stat av 94,000 kronor.

Minskat
anslag.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels för understöd under de av mig angivna villkor åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, bevilja på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 94,000 kronor,

dels medgiva, att vad som besparas å det för år 1915 för ifrågavarande ändamål beviljade anslaget må för samma ändamål användas under år 1916,

dels ock medgiva, att av de för år 1916 för ändamålet tillgängliga medlen må enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas dels högst 12,000 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar, dels 2,000 kronor till en hos folkskolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, dels högst 3,000 kronor för understöd åt sådana nybildade anstalter, vilkas ortsbidrag ej uppgår till 200 kronor, dels ock högst 8,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare.

[155.]

Populära
föreläsnings-
kurser, anord-
nade från
universiteten
i Uppsala
och Lund.

3. Populära föreläsningskurser, anordnade från universiteten i Uppsala och Lund. Såsom bidrag till täckande av kostnaderna för de föreläsningskurser, som från universiteten i Uppsala och Lund bleve anordnade på begäran vare sig av institution, som ej åtnjöte särskilt till populärvetenskapliga föreläsningar beviljat statsunderstöd, eller av viss kommun eller enskild person och som skulle hållas utom universitetsstäderna, beviljade riksdagen under vart och ett av åren 1903—1908 ett extra anslag av 6,000 kronor, därav 3,000 kronor till vardera universitetet, att utgå under villkor att den, som begärt föreläsning, tillsköte för täckande av föreläsarens resekostnad och arvode minst lika mycket som staten. För motsvarande ändamål har riksdagen under nyssnämnda villkor anvisat för vart och ett av åren 1909—1911 ävensom för vardera av åren 1913—1915 ett belopp av 7,000 kronor, varav 4,000 kronor till universitetet

i Uppsala och 3,000 kronor till universitetet i Lund, samt för år 1912 ett belopp av 5,500 kronor, varav 2,500 kronor till Uppsala universitet och 3,000 kronor till Lunds universitet. [155.]

Av det för år 1915 beviljade anslaget har ett belopp av 2,000 kronor ställts till förfogande av rektor vid vardera av universiteten i Uppsala och Lund mot redovisning till kammarrätten och med skyldighet att inom viss tid till ecklesiastikdepartementet insända kortfattade redogörelser för användningen av de anvisade beloppen.

Framställningar hava nu från de båda universiteten inkommit om beredande av anslag till ifrågavarande ändamål jämväl för år 1916.

I fråga om universitetet i Uppsala har professorn Otto von Friesen, å styrelsens för föreläsningsbyrån vid universitetet vägnar, anfört:

Under år 1914 hade föreläsningsbyrån anordnat följande sammanhängande föreläsningskurser, nämligen:

i Sörvik (Dalarna), december 1913—januari 1914, med 28 föreläsningar; i Jäder (Södermanland), januari 1914, med 16 föreläsningar; i Laxå (Närke), juni 1914, med 23 föreläsningar samt i Leksand (Dalarna), juni 1914, med 27 föreläsningar.

Föreläsningsbyrån hade även under den gångna delen av år 1914 förmedlat ett antal föreläsningar till olika föreläsningsföreningar utan bidrag av de till föreläsningsbyråns disposition ställda statsmedlen, enär föreningarna åtnjutit statsunderstöd av anslaget till populärvetenskapliga föreläsningar.

Föreläsningsbyråns verksamhet hade sålunda även detta år utövats efter samma principer som förut, d. v. s. den hade i huvudsak varit inriktad på anordnande av sammanhängande föreläsningskurser.

Den årliga summa av 4,000 kronor, som i regel ställts till föreläsningsbyråns förfogande och som även i allmänhet befunnits motsvara föreläsningsbyråns behov, hade under år 1914 endast till hälften förbrukats, enär de oroliga förhållandena trätt hindrande i vägen för anordnandet av flera redan planerade föreläsningskurser. Då föreläsningsbyrån sålunda ägde en besparing av 2,000 kronor, hade styrelsen ansett sig i sin underdåniga ansökan om statsbidrag för år 1916 böra begränsa sig till en summa av 2,000 kronor.

Beträffande universitetet i Lund har framställning om ett anslag för likartat ändamål för år 1916 av 3,000 kronor blivit gjord av f. d. professorn S. Ribbing, professorerna M. Pfannenstill, C. G. Björling, C. Lindskog, A. Stille och H. Wallengren samt statens föreläsningskonsulent, folk-skolläraren N. Lundahl.

Kanslern för rikets universitet, vilkens utlåtande genom särskilda remisser infordrats, har tillstyrkt bifall till framställningarna.

Då föreläsningsbyrån i Uppsala, enligt vad av handlingarna framgår, förfogar över en besparing av omkring 2,000 kronor samt, efter vad inhämtade upplysningar synas utvisa, någon begränsning utan olägenhet kan ske även i utgifterna för de kurser, som anordnas från universitetet i

Lund, torde den del, 3,000 kronor, av 1915 års anslag, som hittills icke ställts till vederbörandes förfogande, kunna reserveras för tillgodoseende av motsvarande ändamål under år 1916. Jag torde i detta hänseende jämväl få åberopa vad jag förut i dag anført i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln. Av det besparade beloppet, 3,000 kronor, böra 2,000 kronor beräknas för Uppsala och 1,000 kronor för Lund. Om nu sammanlagda behovet för år 1916 antages fortfarande utgöra 7,000 kronor — 4,000 kronor till Uppsala och 3,000 kronor till Lund — kräves sålunda för år 1916 ett ytterligare anslag av 4,000 kronor, därav 2,000 kronor till Uppsala och 2,000 kronor till Lund.

På grund av vad sålunda förekommit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att såsom bidrag till täckande av kostnaderna för de föreläsningskurser, som från universiteten i Uppsala och Lund varda på begäran vare sig av institution, som ej åtnjuter särskilt till populärvetenskapliga föreläsningar beviljat statsunderstöd, eller av viss kommun eller enskild person anordnade att under år 1916 eller senare hållas utom universitetsstäderna, anvisa på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 4,000 kronor, varav 2,000 kronor till Uppsala universitet och 2,000 kronor till Lunds universitet, att utgå under villkor att den, som begärt föreläsning, tillskjuter för täckande av föreläsarens resekostnad och arvode minst lika mycket som staten.

Nykterhetsundervisning.

[156.] 4. **Nykterhetsundervisning.** Enligt § 25 i nådiga förordningen angående försäljning av brännvin den 9 juni 1905 i dess ursprungliga avfattning skulle de avgifter, som enligt samma förordning inflöte för rättigheterna till detaljhandel med brännvin, ävensom den nettovinst av rörelsen, som däri omförmälda bolag enligt § 21 hade att avstå, fördelas på det sätt, att, beträffande stad, tjugunio hundradelar av bolagets nyssnämnda avgifter och nettovinst tillfölle staden och återstoden insattes i statskontoret, varemot för landsbygd hela beloppet insattes i statskontoret.

Av de andelar, vilka sålunda inginge till statskontoret, skulle avsättas ett belopp, motsvarande en hundradel av samtliga avgifter och vinstmedel för riket, för att användas till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder.

Nykterhets-
undervisning.

Genom det av 1913 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition fattade beslut om brännvinsmedlens indragning till statsverket m. m. bortföll nyssnämnda bestämmelse i § 25 av brännvinsförsäljningsförordningen. Därvid förutsattes emellertid, att särskilt anslag till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder skulle från och med år 1915 uppföras å riksstaten. I enlighet härmed har ock riksdagen, på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, under riksstatens sjätte huvudtitel uppfört på extra stat för år 1915 ett anslag av 252,746 kronor till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder.

Redan i skrivelse den 24 maj 1912 hade emellertid riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, i vad mån ett mera planmässigt och effektivt undervisnings- och upplysningsarbete i nykterhetsfrågan vore erforderligt och kunde genomföras såväl inom som utom skolan. Sedan socialstyrelsen yttrat sig i detta ärende, bemyndigade Kungl. Maj:t genom särskilda nådiga beslut den 27 juni och den 23 oktober 1914 chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst sju sakkunniga för att inom departementet biträda vid frågans utredning. De sakkunniga, som på grund av berörda bemyndigande anlåtats för utredningens verkställande, hava ägnat sig åt detta arbete under den senare delen av år 1914 och början av innevarande år, och det är anledning förvänta, att deras utlåtande i ämnet skall inom kort föreligga. Jag hoppas därför att under loppet av nu stundande riksdag kunna ånyo för Kungl. Maj:t anmäla detta ärende för framställning till riksdagen.

I ovannämnda, för år 1915 under sjätte huvudtiteln anvisade extra anslag å 252,746 kronor ingår ett belopp av 56,000 kronor till anordnande under år 1915 av kurser i alkohologi och hälsolära dels för ämneslärare och ämneslärarinnor vid folk- och småskoleseminarierna, vid folkhögskolorna och de högre folkskolorna samt vid de under läroverksöverstyrelsens inseende ställda läroanstalterna ävensom för gymnastiklärarna vid folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken, dels ock för folkskollärare. Dessa kurser äro sålunda uteslutande avsedda för personal vid sådana läroanstalter, som höra under ecklesiastikdepartementet. På grund därav har, i likhet med vad som ägt rum beträffande de under föregående år för enahanda ändamål tillgängliga medel, frågan om dispositionen av ovanberörda, för år 1915 beviljade anslagsbelopp å 56,000 kronor ansetts böra handläggas å ecklesiastikdepartementet, och jag har, efter samråd med chefen för civildepartementet, kommit till den uppfattningen, att anslag för detta ändamål hädanefter lämpligen bör begäras under riksstatens åttonde huvudtitel.

[156.]

Även vissa andra, i det extra anslaget å 252,746 kronor ingående mindre specialanslag äro enligt min mening — och jag har övertygat mig om att chefen för civildepartementet biträder min uppfattning jämväl i denna del — av beskaffenhet att, såvitt understöd av statsmedel anses böra fortfarande beviljas för nu avsedda ändamål, böra överföras från sjätte till åttonde huvudtiteln. Dessa specialanslag äro följande:

till understöd för fortsatt utgivande av tidskriften Mimer	kronor	2,000: —
till främjande av Sveriges nationaltempels av Templarorden studieverksamhet	»	3,000: —
till främjande av nykterhetsorden Verdandis studieverksamhet	»	2,000: —
till främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studieverksamhet	»	8,000: —
till främjande av Nationalgodtemplarordens studieverksamhet	»	2,000: —
till främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studieverksamhet	»	2,000: —
till främjande av Sveriges blåbandsförenings studieverksamhet	»	4,000: —
till understöd för utgivande av tidskriften Tirfing	»	1,500: —
till främjandet av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet	»	10,000: —
Summa kronor		34,500: —

Lägger jag härtill det nyss angivna beloppet, 56,000 kronor, kommer summan, 90,500 kronor, att angiva det belopp, som, under i övrigt oförändrade förhållanden, skulle böra för ovanberörda, av riksdagen redan prövade ändamål äskas under åttonde huvudtiteln.

De inom ecklesiastikdepartementet arbetande sakkunniga hava emellertid för avsikt, enligt vad som meddelats mig, att föreslå utverkande av statsunderstöd för vissa nya former av upplysnings- och undervisningsverksamhet till nykterhetens främjande. Enligt en preliminär beräkning skulle upptagandet av dessa nya verksamhetsgrenar kräva ett årligt statsbidrag av 27,700 kronor. Sammanlägges härmed det nyss angivna beloppet, 90,500 kronor, för av riksdagen redan prövade ändamål, erhålles en slutsumma av 118,200 kronor eller, i avrundat tal, 118,000 kronor.

Jag är för närvarande ej i tillfälle att bedöma, i vilken utsträckning det förslag, som kan komma att avgivas av de sakkunniga, bör vinna understöd, och jag torde även till en blivande framställning böra uppskjuta

framläggandet av förslag rörande tillgodoseende av förutnämnda, hittills statsunderstödda företag. Emellertid synes det mig angeläget, att, i avvakten på sådan framställning, erforderliga medel för ifrågavarande ändamål göras tillgängliga för år 1916.

På grund härav hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående anslag för upplysnings- och undervisningsverksamhet till nykterhetens främjande, för ändamålet beräkna under åttonde huvudtiteln på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 118,000 kronor.

Nytt anslag.

Musikföreställningar för allmänheten.

5. **Musikföreställningar för allmänheten.** På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning beviljade 1911 års riksdag för vidtagande av åtgärder till höjande av musiklivet i landet på extra stat för år 1912 ett belopp av 28,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

[157.]

Musikföreställningar för allmänheten.

Efter hörande av musikaliska akademien meddelade Kungl. Maj:t genom kungörelse den 6 oktober 1911 bestämmelser rörande användningen av ifrågavarande anslag att lända till efter rättelse tills vidare, så länge anslag för berörda ändamål anvisades.

Genom beslut den 24 november 1911 utdelades från ifrågavarande anslag understöd till Gävleborgs läns orkesterförening och Nordvästra Skånes orkesterförening med ett belopp av 13,500 kronor för vardera föreningen, varjämte återstående anslagsbeloppet, 1,000 kronor, ställdes till musikaliska akademins förfogande att användas till bestridande av kostnaden för inspektionen av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet. På enahanda sätt fördelades, enligt beslut den 6 december 1912, ett för ändamålet av riksdagen på extra stat för år 1913 beviljat anslag å 28,000 kronor.

Då akademien sedermera inkom till Kungl. Maj:t med framställning om anvisande för år 1914 av medel för här ifrågavarande ändamål, förordade akademien sådan höjning av anslaget, att understöd kunde utgå till fyra orkesterföreningar, därvid hela anslaget för år 1914 skulle uppgå till 55,500 kronor, nämligen 13,500 kronor till en var av fyra orkesterföreningar och 1,500 kronor för bestridande av inspektionskostnader.

Vid anmälan den 14 januari 1913 av anslagsbehoven under rikssta-

[157.] tens åttonde huvudtitel anförde dåvarande departementschefen om denna framställning, att han ansåge fullgoda skäl förefinnas för höjande av ifrågavarande anslag, men med hänsyn till de stora krav, som från andra håll ställdes på statskassan, ansåge sig departementschefen för det dåvarande icke böra medverka till beredande av anslag till en fjärde orkesterförening. Den framställning, som avläts till 1913 års riksdag, kom sålunda att avse understöd åt allenast tre orkesterföreningar och innebar, att till understöd åt föreningar, som anordnade god orkestermusik för allmänheten, samt för inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet måtte anvisas på extra stat för år 1914 ett belopp av 42,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Denna framställning blev av riksdagen bifallen.

Genom beslut den 12 december 1913 tilldelades understöd från ifrågavarande anslag åt Gävleborgs läns orkesterförening, Nordvästra Skånes orkesterförening och Norrköpings orkesterförening med 13,500 kronor för vardera föreningen, varjämte återstående anslagsbeloppet, 1,500 kronor, ställdes till musikaliska akademiens förfogande att användas till bestridande av kostnaden för inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet.

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 14 januari 1914 av frågan om anslag till berörda ändamål för år 1915 återupptog departementschefen akademiens förslag av år 1912, genom vilket tillgång skulle beredas till understödjande av en fjärde orkesterförening, nämligen den i Uppsala. I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till understöd åt föreningar, som anordnade god orkestermusik för allmänheten, samt för inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet anvisa för år 1915 ett extra anslag av 55,500 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Denna framställning upprepades i statsverkspropositionen till 1914 års senare riksdag.

I skrivelse den 26 augusti 1914 angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel anförde riksdagen:

Då 1911 års riksdag, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, beviljat anslag första gången för nu ifrågavarande ändamål, hade riksdagen frambållit, att detsamma kunde förväntas komma att i framtiden på stat-verket ställa anspråk, som ginge vida utöver det då begärda beloppet, samt att i denna omständighet, bland annat, legat en maning för riksdagen att med mycken försiktighet pröva det föreliggande förslaget. Den förmodan, riksdagen sålunda uttalat angående ökade anslagskrav, hade visat sig riktig. Med hänsyn härtill hade riksdagen ansett sig böra med den största varsamhet godtaga förslag om beviljande av anslag till nya orkesterföreningar; och då vidare härtill komme, att den begärda anslagsökningen avsåge en dylik förening i Uppsala, vilken stad genom sina i övrigt rika resurser i musikaliskt hän-

seende även utan statsunderstöd syntes kunna verka för det med ifrågavarande statsanslag avsedda ändamål, hade riksdagen ej ansett sig kunna bifalla den av Kungl. Maj:t äskade anslagshöjningen.

[157.]

Riksdagen anvisade alltså, i likhet med vad för år 1914 ägt rum, till understöd åt föreningar, som anordnade god orkestermusik för allmänheten, samt för inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet på extra stat för år 1915 ett belopp av 42,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Enligt nådigt beslut den 11 december 1914 tilldelades en var av Gävleborgs läns orkesterförening, Nordvästra Skånes orkesterförening och Norrköpings orkesterförening understöd från sistnämnda anslag med 13,500 kronor. Återstoden av anslaget, 1,500 kronor, ställdes till musikaliska akademiens förfogande att användas till bestridande av kostnader för inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet under år 1915.

I underdånig skrivelse den 24 september 1914 har musikaliska akademien anhållit, att för ifrågavarande ändamål ett anslag för år 1916 å 42,000 kronor måtte utverkas hos riksdagen. Akademien har därvid erinrat, att då anslag av ifrågavarande art gång efter annan beviljats, det från alla sidor varit förutsatt, att anslaget skulle komma att utgå under en följd av år och att förening, som kommit i åtnjutande av understöd från anslaget, skulle, så framt den befunnes hava nöjaktigt fullgjort sina förpliktelser, tills vidare kunna påräkna att bibehållas vid den beviljade förmånen.

Med åberopande av vad sålunda förekommit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt föreningar, som anordna god orkestermusik för allmänheten, samt för inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet anvisa på extra stat för år 1916 ett belopp av 42,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott fastställa.

H. Abnormundervisningen.

1. Till befrämjande av dövstumundervisningen, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 200,000: —
2. Kyrklig själavård åt dövstumma, *oförändrat ordinarie förslagsanslag*, högst > 14,000: —

[158.]
Tidning för
dövstumma.

3. **Tidning för dövstumma.** Till understöd för utgivande under åren 1913 och 1914 av Tidning för dövstumma beviljade 1913 års riksdag 1,000 kronor att utgå enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna skäl meddela. Av 1914 års riksdag beviljades därefter till understöd för tidningens utgivande under år 1915 ett extra anslag av 500 kronor.

Den 14 september 1914 ställdes sistnämnda anslag till typografen B. G. Fondelius' i Sundbyberg förfogande för det avsedda ändamålet, under villkor att av tidningen för år 1915, i den mån den utkomme, avgiftsfritt överlämnades ett exemplar till ecklesiastikdepartementet, ett exemplar till folkskolöverstyrelsen, ett exemplar till inspektören över dövstumundervisningen och ett exemplar till varje dövstumskola i riket.

Nu har Fondelius anhållit att i likhet med de föregående åren av statsmedel få sig tilldelat ett understöd å 500 kronor under år 1916 för betryggande av tidningens fortsatta utgivande under sagda år.

I skrivelse den 30 september 1914 har folkskolöverstyrelsen tillstyrkt bifall till denna anhållan.

Då understöd av statsmedel synes jämväl under år 1916 böra beredas för ifrågavarande ändamål, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd för utgivande under år 1916 av Tidning för dövstumma bevilja på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 500 kronor att utgå enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kan finna skäl meddela.

4. Institutet och förskolan för blindas Tomtebodas, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 78,200: —

5. Till bekostande av elevers vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas ävensom åtföljande vårdares resor å statens järnvägar, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* , 2,000: —
6. Förskolan för blinda i Växjö, *oförändrat ordinarie anslag* , 14,800: —

7. **Hantverksskolan i Kristinehamn för blinda.** Från och med [159.] hösten 1884 har i Kristinehamn uppehållits en hantverksskola för blinda. Hantverksskolan i Kristinehamn för blinda. Anslag till skolan har av riksdagen på framställning av Kungl. Maj:t beviljats å extra stat för ett år i sänder. Från och med år 1909 har anslaget utgjort 20,000 kronor för år.

Då skolans styrelse år 1912 hos Kungl. Maj:t anhöll om utverkande av anslag till skolan för år 1914, framlade styrelsen även förslag därom, att skolan måtte uppföras på ordinarie stat. Vid tiden för uppgörandet av 1913 års statsverksproposition var sistnämnda spörsmål ännu icke närmare utrett. Under hänvisning till en tillämnad senare framställning i ämnet föreslog Kungl. Maj:t därför i nämnda proposition riksdagen endast att på ordinarie stat taga det för skolan erforderliga anslagsbeloppet i beräkning. Då ärendet sedermera, efter det vederbörande myndigheter yttrat sig, ånyo företogs till prövning, fann föredragande departementschefen, i anledning av åtskilliga mot styrelsens förslag gjorda invändningar, det vara mest välbeträkt, att anslag till skolan fortfarande uppfördes på extra stat, och i särskild proposition (nr 163) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till skolan anvisa på extra stat för år 1914 ett belopp av 20,000 kronor. Riksdagen biföll denna framställning, och samma belopp anvisades sedermera, på Kungl. Majts därom i statsverkspropositionen till 1914 års senare riksdag gjorda framställning, på extra stat för år 1915.

Nu har skolans styrelse, i sammanhang därmed att den gjort framställning om anslag till skolan för år 1916, förnyat sin hemställan om skolans uppförande å ordinarie stat. Denna styrelsens framställning har överlämnats till vederbörande myndigheters prövning men har ännu icke hunnit av dem slutbehandlas.

Flera skäl synas mig tala för att hantverksskolan, som nu i 30 år bedrivit sin verksamhet, överflyttas å ordinarie stat. Och då, så vitt det vid en förberedande prövning av ärendet kunnat bedömas, vissa av de tidigare framställda invändningarna häremot knappast torde kunna anses

åga avgörande betydelse, synes det mig riktigast, att möjlighet nu hålles öppen att, därest omständigheterna efter ärendets slutliga beredning skulle finnas därtill föranleda, bringa frågan om skolans överförande å ordinarie stat under innevarande års riksdags prövning. Det för år 1916 erforderliga anslagsbeloppet synes bliva detsamma, vare sig anslaget skall begäras å ordinarie stat eller å extra stat. Tills vidare torde beloppet kunna beräknas å extra stat.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition angående anslag till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda, för denna skola på *extra stat* för år 1916 beräkna ett belopp av 20,000 kronor.

8. Bidrag till avlönande i vissa fall av vikarie för lärare och lärarinnor vid blindundervisningsanstalterna å Tomtebodas och i Växjö, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 1,200: —

[160.]
Tryckning av
blindskrifter.

9. **Tryckning av blindskrifter.** För vart och ett av åren 1883 — 1915 har riksdagen på extra stat beviljat ett anslag av 2,500 kronor till tryckning av blindskrifter.

I skrivelse den 25 september 1914 har nu direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas, med åberopande av ett av rektorn vid nämnda institut och förskola G. Astrand avgivet yttrande i ämnet, hemställt om förslag till riksdagen att på extra stat för år 1916 bevilja ett till 5,000 kronor förhöjt anslag för ifrågavarande ändamål.

På grund av remisser hava utlåtanden i ärendet avgivits den 30 september 1914 av folkskolöverstyrelsen, som hemställt om anslaget höjande till 4,500 kronor, och den 7 november 1914 av statskontoret, som därvid förklarat sig icke hava något att erinra mot vad folkskolöverstyrelsen hemställt.

Ehuru jag till fullo behjärtar det ändamål, som med den ifrågasatta höjningen av anslaget avses, kan jag dock under nu rådande förhållanden icke tillstyrka densamma.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att på *extra stat* för år 1916 till tryckning av blindskrifter bevilja ett anslag av 2,500 kronor.

10. **Understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare.** I likhet med vad för flera föregående år ägt rum, har riksdagen på extra stat för år 1915 beviljat ett anslag av 1,200 kronor till understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare.

[161.]

Understöd åt
blindlärarele-
ver och rese-
understöd åt
blindlärare.

I skrivelse den 25 september 1914 har direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan anhållit om förslag till riksdagen att på extra stat för år 1916 bevilja enahanda anslag till ifrågavarande ändamål.

Folkskolöverstyrelsen har i ärendet avgivit utlåtande den 30 september 1914 och därvid tillstyrkt bifall till direktionens anhållan.

Jag har inhämtat, att det ifrågavarande anslaget, som pläгат ställas till disposition av direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan, företrädesvis tagits i anspråk för understöd åt blindlärarelever samt först i andra hand anlitats till reseunderstöd åt blindlärare.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att bevilja på *extra stat* för år 1916 till understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare ett anslag av 1,200 kronor.

11. **De blindas förening.** För vart och ett av åren 1911—1914 har riksdagen till understöd åt De blindas förening beviljat på extra stat ett anslag av 25,000 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela. På Kungl. Maj:t:s därom gjorda framställning höjde riksdagen sagda anslag för år 1915 till 35,000 kronor. I skrivelse den 26 augusti 1914 angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel anförde riksdagen härom, bland annat, följande:

[162.]

De blindas
förening.

Den äskade anslagsökningen vore beroende på en utvidgning av föreningens verkstad, varigenom skulle beredas möjlighet till verkstadsplatser åt ytterligare ett antal av 25 blinda hantverkare. Riksdagen behjärtade till fullo den samhällsgagnande verksamhet, som genom sagda förening utövades, och hade med hänsyn härtill ej velat motsätta sig bifall till den föreslagna höjningen av anslaget. Visserligen hade den ovannämnda beräknade platssiffran förefallit riksdagen väl lågt tilltagen i förhållande till den begärda anslagsökningen, men riksdagen förutsatte, att en viss växling å verkstadsplatserna åstadkommes, så att de, som vunnit ökad färdighet i sitt yrke, återvände till sina hemorter och sålunda beredde utrymme för andra. På sådant sätt skulle en synnerligen nyttig cirkulation komma till stånd, vilken skulle bereda plats för ett betydligt större antal hantverkare, än den nu beräknade siffran angäve.

Föreningen har nu hemställt, att även för år 1916 ett anslag av 35,000 kronor måtte beredas föreningen till upprätthållande av dess filan-

tropiska verksamhet. Till stöd härför har föreningen särskilt framhållit, att den enskilda offervilligheten, som hittills i så väsentlig mån uppburit föreningens verksamhet, med anledning av världskrisen icke vore att under den närmaste framtiden påräkna i samma omfattning som förut. Föreningen har därjämte meddelat, att åtgärder nu vidtagits för upprättande av en försäljningsbod i Malmö, avsedd att för södra Sveriges blinda hantverkare underlätta avsättningen av deras arbetsprodukter, samt att den ovanberörda utvidgningen av föreningens verkstäder redan påbörjats, i det att 5 nya verkstadsplatser av de beräknade 25 beretts för sådana blinda yrkesmän, som vore i särskilt trängande behov av fast anställning.

På grund av remiss har folkskolöverstyrelsen den 30 september 1914 i ärendet avgivit utlåtande. Överstyrelsen har därvid anfört följande:

Det mål, för vilket De blindas förening med erkännansvärd iver och god framgång verkade, vore att göra de blinda rustade att genom eget arbete skaffa sig försörjning samt att bereda dem stöd och hjälp i den för dem ojämna konkurrensen på arbetsmarknaden. Måste denna föreningens verksamhet under alla förhållanden vara förtjänt av understöd från det allmännas sida, syntes det överstyrelsen, som skulle detta i alldeles särskild grad bliva förhållandet under den närmaste tiden, då man ju hade att befara en brist på arbetstillfällen, som givetvis komme att i första hand bliva ödesdiger för de element, som ägde den minsta motståndskraften. Det torde därför vara högeligen önskvärt, att De blindas förening fortfarande bleve i tillfälle att utöva sin stödjande och hjälpande verksamhet. Härvidlag torde den i så mycket högre grad bliva beroende av bidrag från det allmännas sida, som det vore fara värt, att enskildas understöd till föreningens verksamhet icke skulle kunna uppbringas till samma belopp, som hittills varit fallet.

På grund härav ville överstyrelsen varmt understödja föreningens anhållan att även för år 1916 få åtnjuta understöd av statsmedel till oförändrat belopp.

I det av folkskolöverstyrelsen anförda kan jag till alla delar instämma. Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till understöd åt De blindas förening anvisa på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 35.000 kronor att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

[163.]

Vården av
blinda döv-
stumma och
blinda sinnesslöa m. fl.

12. **Vården av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.**
På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beslöt 1914 års senare riksdag att för anordnande genom statens försorg av nödig anstaltsvård för blinda med komplicerat lyte upprätta en för ändamålet erforderlig vårdanstalt samt beviljade för uppförande av därför behövliga byggnader med tillhörande anläggningar å ett av Lunds stad erbjudet tomtområde ett anslag

av 521,000 kronor, varav på extra stat för år 1915 anvisades ett belopp av 150,000 kronor. Därjämte bemyndigade riksdagen Kungl. Maj:t att vid den tid, då den föreslagna statsanstalten trädde i verksamhet, för statsverkets räkning övertaga drottning Sofias stiftelses och den till denna stiftelse anknutna vårdanstaltens dåvarande tillgångar under utfästelse å statens vägnar om fullgörande av de särskilda villkor och förbehåll, som innehölles i stiftelsens reglemente eller eljest kunde vara fästade vid sagda tillgångar eller särskilda delar därav. [163.]

I skrivelse den 30 september 1914 har folkskolöverstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen att av det sålunda beviljade anslaget anvisa på extra stat för år 1916 ytterligare 100,000 kronor.

Efter vad jag redan förut i dag yttrat, innan jag gick att redogöra för de olika anslagsäskandena under åttonde huvudtiteln, är det emellertid avsett, att av det för år 1915 anvisade beloppet, 150,000 kronor, till uppförande av förenämnda vårdanstalt endast en mindre del, förslagsvis beräknad till 10,000 kronor, skulle under sagda år tagas i anspråk, nämligen till vissa förberedande åtgärder för byggnadsarbetets utförande. Återstående 140,000 kronor skulle reserveras för arbetets fortsatta bedrivande, när förhållandena anses sådant medgiva. Utöver detta belopp lära i varje fall icke under år 1916 erfordras medel för byggnadsföretaget.

I den proposition angående vården av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl., som förelades 1914 års riksdag, lämnades en ingående redogörelse för den belägenhet, i vilken den med drottning Sofias stiftelse förenade, av staten understödda vårdanstalten för närvarande befinner sig, och för de svårigheter, med vilka den har att kämpa. Med åberopande härav har nu styrelsen för ifrågavarande anstalt i skrivelse den 14 december 1914 anhållit, att proposition måtte avlåtas till riksdagen om anvisande för den tid, som kan förflyta, till dess vårdanstalten övertages av statsverket, av ett särskilt årligt anslag i form av hyresbidrag, och har styrelsen hemställt, att detta bidrag måtte för år 1916 sättas till 5,000 kronor.

Det synes mig billigt, att under nuvarande förhållanden ett ökat anslag beviljas till uppehållande av vårdanstaltens verksamhet. Förslag härom torde därför böra avlåtas till 1915 års riksdag. Då emellertid ärendet torde behöva någon ytterligare beredning, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t nu tacktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition om ökat understöd till den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl., beräkna för ändamålet på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 5,000 kronor. Nytt anslag.

[164.]

Resestipendier åt abnormlärare.

13. **Resestipendier åt abnormlärare.** Riksdagen har år 1914 till resestipendier åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid rikets abnormskolor (dövstumskolor, blindskolor och sinnesslöanstalter) på de villkor och under de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskriva, på extra stat för år 1915 anvisat ett belopp av 1,000 kronor.

Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade belopp av 1,000 kronor till resestipendier åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid rikets abnormskolor (dövstumskolor, blindskolor och sinnesslöanstalter) må på de villkor och under de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1916.

14. Uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn,
oförändrat ordinarie förslagsanslag..... kronor 70,000: —
-

I. Den tekniska undervisningen.

1. **Tekniska högskolans omorganisation.** Vid ingången av nästa statsregleringsperiod kan tekniska högskolans pågående omorganisation sägas hava tagit fast form. Med läroåret 1912—1913 hava nämligen de förändrade anordningar, som föreskrevos genom nådig kungörelse den 10 juni 1912 angående ändring i högskolans stadgar, börjat tillämpas. Genomförda under de följande åren för en årskurs i sänder komma de alltså att med läsåret 1915—1916 träda i verket för de högsta årskurserna, de fjärde, vid högskolans sju fackskolor:

- 1) för maskinbyggnad och mekanisk teknologi;
- 2) för skeppsbyggeri;
- 3) för elektroteknik;
- 4) för kemisk teknologi;
- 5) för bergsvetenskap;
- 6) för väg- och vattenbyggnad;
- 7) för arkitektur.

Det bör anmärkas, att medan de övriga fackskolorna hava fyra obligatoriska årskurser, fackskolan för kemisk teknologi omfattar tre obligatoriska och en frivillig fjärde årskurs.

Högskolans verksamhet kommer i ett annat avseende att undergå förändring under närmaste statsregleringsperiod. Efter allt att döma bliver den partiella nybyggnad för högskolan, vilken nu pågår, färdig att tagas i användning med ingången av höstterminen 1916, vadan tredje och fjärde årskurserna för samtliga fackskolorna, utom den kemiska, då kunna, såsom avsetts, överflyttas till nybyggnaden. Samtidigt kommer elevantalet i första årskursen, vilket hittills varit begränsat till högst 125, att ökas till högst 150.

Till grund för högskolans omorganisation och nybyggnad har i huvudsak legat en plan, som, utarbetad av en år 1906 tillsatt kommitté, i vissa delar modifierats vid den granskning, densamma undergått av tre för ärendets utredning inom ecklesiastikdepartementet tillkallade särskilda sakkunniga. Så vitt förändringarna i staten angår, har ordningen för omorganisationen angivits i en av vederbörande departementschef i avslutning till de sakkunnigas förslag uppgjord tablå, såsom bilaga åtföljande det vid propositionen till 1911 års riksdag om högskolans omorganisation m. m. (nr 124) fogade utdraget av statsrådsprotokollet över

[165.]

Tekniska
högskolans
omorganisa-
tion.

- [165.] ecklesiastikärenden den 10 mars 1911. Jag erinrar, att, såsom tillförene framhållits, riksdagen ej haft någon väsentlig anmärkning att göra mot tablåns anvisningar, men att de av flera skäl ej kunnat i allo följas. Särskilt har tillkomsten av nya anslag ej påfordrats i den ordning, tablån angivit. Enligt denna skulle de med omorganisationen sammanhängande ändringarna i högskolans stat i allt väsentligt äga rum under åren 1912, 1913 och 1914, varjämte under år 1915 några poster, avseende arvoden åt sju speciallärare, skulle tillkomma. På grund av vissa omständigheter, förnämligast försenandet av högskolans nybyggnad, hava emellertid ändringarna ej ännu blivit i allo genomförda, och även vid bifall till de yrkanden om anslag för högskolan, jag nu går att framställa, kommer 1916 års stat ej att utgöra den »normalstat» för högskolan, som skulle framgå av 1911 års tablå. Liksom staterna för åren 1912—1915 kommer 1916 års stat alltså att i vissa delar utgöra en övergångsstat.

Från tablån hava även i övrigt mer eller mindre väsentliga avvikelser skett i det avseendet, att professurer och speciallärarbefattningar blivit i stat uppförda med ändrade benämningar.

Professurer äro nu till det avsedda antalet uppförda i staten. Vill man se till, i vilken mån speciallärarkåren, sådan den angivits i tablån, kan anses ännu ej hava blivit utfylld, skall man finna, att för fyra i tablån upptagna speciallärarbefattningar särskild avlöning ännu ej uppförts vare sig å ordinarie eller å extra stat. Dessa äro speciallärarbefattningarna i varvsanläggningar, arkitektonisk formlära, järnets manufakturering och skogsskötsel. I den framställning från tekniska högskolans styrelse angående högskolans anslagskrav till 1915 års riksdag, som jag nu går att anmäla, begäres de två förstnämnda befattningarnas uppförande å ordinarie stat; för de två senare anhålles om anslag å extra stat. Vid bifall till dessa yrkanden kan man säga, att speciallärarkåren komme att enligt den i tablån avsedda planen bliva fulltalig.

Nyssnämnda framställning innehålles i en av tekniska högskolans styrelse den 30 september 1914 till Kungl. Maj:t avlåten skrivelse. I denna skrivelse begär styrelsen till en början *på ordinarie stat* anslag till

1)	arvode åt en speciallärare i geologi	kronor 1,200: —
2)	» » » » » industriell ekonomi
och statskunskap,
ökning	» 4,650: —
3)	» » » » » varvsanläggningar	» 1,800: —
4)	» » » » » arkitektonisk form-
lära	» 900: —

- 5) Tillika hemställer högskolestyrelsen, att benämningen å special-

lärarbefattningen i »järnets och andra metallers egenskaper samt metallo-
 grafi» ändras till speciallärarbefattning i »metallografi», i sammanhang
 varmed det ordinarie anslaget för denne speciallärare skulle nedsättas från
 2,000 kronor till 1,600 kronor. [165.]

Vidare begär styrelsen *på extra stat* för år 1916 till

6)	arvode åt en speciallärare i kemi	kronor 1,200: —
7)	» » » » » elektroteknik	» 2,500: —
8)	förhöjning av kamrerarens arvode	» 700: —
9)	arvode åt en speciallärare i bokföring	» 750: —
10)	» » » » » fotografi	» 500: —
11)	» » » » » järnets manufaktu- rering	» 1,500: —
12)	» » » » » skogsskötsel	» 600: —

13) stipendier åt lärare vid högskolan för utrikes
 studieresor under tiden för utförande av högskolans ny-
 byggnader

» 1,800: —

Under förutsättning att högskolans nybyggnader, såsom styrelsen för-
 klarat sig beräkna, bliva färdiga att tagas i bruk med höstterminen 1916,
 har styrelsen ytterligare ansett sig böra begära följande anslag, nämligen:

på ordinarie stat till avlöning åt:

14)	1 laboratorietjänare vid bergsskolan	kronor 1,200: —
15)	2 laboratorietjänare vid elektrotekniska och fy- siska laboratorierna	» 2,400: —
16)	3 » » mekaniska laboratori- erna	» 3,600: —
17)	1 förste maskinist	» 2,500: —
18)	1 reparatör	» 1,500: —

samt *på extra stat* för år 1916:

19)	till arvode för senare halvåret åt 1 vaktmästare vid huvud- byggnaden	» 600: —
20)	» » » » » 1 andre ma- skinist	» 1,000: —
21)	» » » » » 2 portvakter	» 150: —
22)	för laboratorier och samlingar	» 18,300: —
23)	» belysning, uppvärmning och ventilation	» 14,500: —
24)	» förändringar inom högskolans nuvarande huvudbyggnad till beredande av plats för 150 elever i första årskursen	» 9,275: —

Under punkter motsvarande dem, varmed jag ovan betecknat styrel-

- [165.] sens anslagsäskanden, går jag nu att behandla dessa och de till grund för desamma liggande, av högskolans lärarkollegium i en till styrelsen avlåten skrivelse den 25 september 1914 framställda förslagen.

Speciallärare
i geologi.

1. Å extra stat för år 1915 är beviljat ett belopp av 800 kronor till arvode åt en speciallärare i *allmän geologi*. Detta belopp är beräknat i överensstämmelse med det av 1906 års kommitté för bemälda lärare föreslagna arvode av 1,200 kronor för år. Hans undervisning kommer att börja med höstterminen 1915 och blir förlagd med två föreläsningstimmar i veckan under höstterminen och en föreläsningstimme i veckan under vårterminen.

För år 1916, då han träder i full tjänstgöring, begäres nu fullt arvode, 1,200 kronor, för honom samt arvodets uppförande å ordinarie stat. Det är tillika ifrågasatt, att benämningen för denne befattningshavare skall ändras till speciallärare i *geologi*. Lärarkollegiet, som väckt förslaget härom, har såsom skäl för denna förändring, anført, att det möjligen i framtiden komme att visa sig vara för undervisningen fördelaktigare, att någon annan del av geologiundervisningen, vilken i övrigt är anförtrodd åt professorn i mineralogi och geologi med assistentbiträde, tilldelas ifrågavarande speciallärare.

Jag har intet att erinra mot styrelsens förslag i nu omförmälda avseenden.

Speciallärare
i industriell
ekonomi och
statskunskap.

2. För år 1915 finnes för undervisning i industriell ekonomi och statskunskap att tillgå dels ett äldre anslag å ordinarie stat till belopp av 1,350 kronor, dels ett för nämnda år å extra stat uppfört anslag å 3,650 kronor, avsett att uppbringa arvodet för vederbörande speciallärare till ett belopp av 5,000 kronor. Av 1906 års kommitté, liksom i förutnämnda tablå, var arvodet upptaget till 6,000 kronor, och då undervisningens omfång under år 1915 skulle komma att utgöra ungefär $\frac{5}{6}$ av vad kommittén föreslagit, sattes arvodet till motsvarande andel av det normala arvodet, alltså till nyssnämnda belopp av 5,000 kronor.

På sätt lärarkollegiet omförmält, kommer den utvidgade undervisningen att under år 1916 uppnå full omfattning, vadan hela det föreslagna arvodet av 6,000 kronor bör uppföras å ordinarie stat. Det nuvarande ordinarie anslaget, 1,350 kronor, bör fördenskull ökas med 4,650 kronor.

3. 4. Lärarkollegiet har anmält, att enligt de till grund för omorganisationen liggande läroplanerna undervisning i varvsanläggningar samt arkitektonisk formlära kommer att införas med vårterminen 1916. Fördenskull har nu begärts anslag å ordinarie stat till arvoden åt förut omförmälda speciallärare i dessa ämnen. De begärda arvoden, 1,800 kronor och 900 kronor, äro satta till samma belopp, vartill dessa speciallärares arvoden upptogos i 1906 års beräkningar och ovannämnda tablå. Enligt tablån skulle dessa båda nya speciallärarbefattningar hava tillkommit å stat för år 1915. Det är ingen anledning till erinran mot den nu gjorda framställningen om deras uppförande å 1916 års stat.

[165.]

Speciallärare
i varvsan-
läggningar
och arkitek-
tonisk form-
lära.

5. I 1906 års kommittés förslag ifrågasattes borttagandet av underavdelningen för bergsmekanik inom fackskolan för bergsvetenskap. I stället skulle en underavdelning eller specialriktning för bergsmekanik upprättas inom den mekaniska fackskolan.

Speciallärare
i metallografi.

Vid högskolan har man biträtt tanken på vidtagandet av den ifrågasatta anordningen inom den mekaniska fackskolan, men påyrkat, att en bergsmekanisk avdelning måtte bibehållas inom den bergsvetenskapliga fackskolan.

Den inom högskolan omfattade meningen rörande denna detalj av organisationsfrågan har vid omorganisationen fått göra sig gällande, helst härav ej uppkommer ökad kostnad utan tills vidare tvärtom någon besparing. Det närmare förhållandet härutinnan inhämtas av vederbörande departementschefs anförande under punkten 209 i det vid 1913 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1913. Av anförandet framgår, att enligt läroplanerna undervisningen i järnets och andra metallers egenskaper för fjärde årskursen i den bergsvetenskapliga fackskolans underavdelning för hyttkonst överflyttats till specialläraren i materiallära och materialprovning. Genom denna överflyttning skulle undervisningen minskas för specialläraren i järnets och andra metallers egenskaper samt metallografi.

För denne speciallärare var av 1906 års kommitté föreslaget ett arvode av 2,400 kronor, vilket belopp av förutnämnda, särskilt tillkallade sakkunniga nedsatts till 2,000 kronor. Detta belopp var ock för honom upptaget i den år 1911 gällande staten för tekniska högskolan och har allt hittills utgått. Enär hans undervisning, på sätt nämnts, komme att undergå minskning, ansåg en av lärarkollegiet tillsatt kommitté, som uppgjort förslag till ovannämnda läroplaner, att ifrågavarande speciallärarens arvode kunde sänkas till 1,600 kronor. Benämningen borde på samma gång ändras till speciallärare i *metallografi*.

[165.]

Nedsättningen i denne speciallärares undervisning skulle, på sätt framgår av ovannämnda anförande till statsrådsprotokollet den 14 januari 1913, inträda först med ingången av läsåret 1915—1916. Det har därför hittills ej ansetts vara skäl att vidtaga någon ändring i fråga om hans arvode och benämning. Nu bör emellertid i enlighet med lärarkollegiets och styrelsens yrkande den avsedda förändringen träda i verket. Härigenom uppkommer å ordinarie stat en minskning av 400 kronor.

Speciallärare
i kemi och
elektrotek-
nik. Förhöj-
ning av
kamrerarens
arvode.

6—8. Till arvoden åt en speciallärare i kemi samt åt en speciallärare i elektroteknik äro på extra stat för år 1915 av riksdagen anvisade, för den förre 1,200 kronor och för den senare 2,500 kronor. Likaledes är på extra stat för samma år anvisat ett belopp av 700 kronor till förhöjning av kamrerarens arvode. Motsvarande anslag erfordras även för år 1916 och böra fördenskull äskas hos riksdagen.

Speciallärare
i bokföring
och fotografi.

9. 10. Till arvode åt en speciallärare i bokföring har 1914 års riksdag, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, på extra stat för år 1915 anvisat ett belopp av 750 kronor. Av den motivering, som låg till grund för Kungl. Maj:ts förslag om beviljande av nämnda anslag, inhämtas, att beloppet avsåg att utgöra gottgörelse för undervisningen i detta ämne under höstterminen 1915, då undervisningen i ämnet skulle taga sin början. Beloppets storlek var satt till hälften av det utav 1906 års kommitté för specialläraren beräknade arvode, 1,500 kronor; undervisningen, vilken skulle fortgå under hela läsåret, kunde nämligen anses bliva ungefärligen lika fördelad på höst- och vårterminen.

Lärarkollegiet har nu i fråga om denne speciallärares arvode under år 1916 anmärkt, att det egentligen borde äskas till hela det beräknade beloppet, 1,500 kronor, samt uppföras å ordinarie stat. Enär läroämnet ansetts böra vara frivilligt, har lärarkollegiet emellertid, med hänsyn jämväl till den sparsamhet, som borde iakttagas i fråga om anslagsäskanden, avsedda att föreläggas 1915 års riksdag, funnit anslaget till ifrågasvarande speciallärares arvode under år 1916 kunna utan alltför stor olägenhet bibehållas vid samma belopp som under år 1915, att utgå å extra stat.

Under enahanda förhållanden och med samma hänsyn till nödig sparsamhet har lärarkollegiet funnit, att extra anslag till arvode åt speciallärare i fotografi bör för år 1916 begäras till samma belopp, som till dylikt arvode är uppfört å 1915 års extra stat, eller 500 kronor.

Jag har intet att erinra mot härutinnan framställda två anslagsyrkanden.

11. I lärarkollegiets ovannämnda skrivelse den 25 september 1914 [165.]
anföres:

Speciallärare
i järnets
manufaktu-
rering.

Den av 1906 års kommitté föreslagna undervisningen i järnets manufakturering skulle enligt de uppgjorda läroplanerna förläggas till fjärde årskursens sista termin och således taga sin början med vårterminen 1916. Det för speciallärarbefattningen i ämnet föreslagna arvudet, 1,500 kronor, är därför erforderligt för år 1916. Kollegiet är emellertid av den åsikten, att ifrågakvarande arvode lämpligen bör tills vidare uppföras å extra stat, då det är förenat med svårighet att nu med bestämdhet avgöra, i vilken utsträckning undervisning i detta läroämne bör meddelas.

Det i enlighet härmed framställda förslaget biträdades av mig.

12. För undervisningen i skogsskötsel, vilken enligt läroplanerna även är förlagd till fjärde studieårets sista termin, har 1906 års kommitté föreslagit 3 timmars föreläsningar i veckan och härför beräknat ett arvode av 900 kronor.

Speciallärare
i skogsskötsel.

Lärarkollegiet har emellertid funnit, att den föreslagna undervisningstiden är väl rikligt tilltagen och åtminstone försöksvis bör inskränkas till 2 veckotimmar. Anslaget kan därför enligt lärarkollegiets mening nedsättas till 600 kronor, att uppföras å extra stat, till dess erfarenheten visat, huru undervisningen i detta läroämne definitivt bör ordnas.

Jag har intet att erinra mot förslaget härom.

13. I avseende å yrkandet om ett extra anslag å 1,800 kronor till stipendier åt lärare vid tekniska högskolan för utrikes studieresor under tiden för utförande av högskolans byggnader vill jag erinra därom, att ett motsvarande anslag är beviljat på extra stat för år 1915. I början av min framställning om anslagsbehoven under riksstatens åttonde huvudtitel har jag därom anfört, att, ehuru flertalet å 1915 års stat uppförda anslag till resestipendier och därmed jämförliga ändamål ansetts icke böra disponeras under år 1915, jag funnit undantag härutinnan böra göras beträffande bland annat nyssnämnda extra anslag till resestipendier för tekniska högskolans lärare. Då det synes mig angeläget, att, oberoende av de nu rådande förhållandena, tillfälle fortfarande må beredas vederbörande lärare vid tekniska högskolan att utomlands göra sådana iakttagelser, som kunna vara av betydelse vid fullbordandet av högskolans byggnader och deras inredning, biträder jag den gjorda framställningen om utverkande för detta ändamål jämväl av ett anslag å 1,800 kronor på extra stat för år 1916.

Resestipendier
åt lärare.

De anslagskrav, som jag i det föregående omförmält under nummer 14)—24), äro såsom sagt framställda under förutsättning att högskolans

- [165.] nybyggnader bliva färdiga att tagas i bruk med höstterminen 1916. På sätt jag under punkten 166 angående anslag till sagda nybyggnad kommer att närmare utveckla, synes man vara berättigad att utgå från denna förutsättning, och det är då nödigt att upptaga ifrågavarande anslagskrav till övervägande.

Laboratorie-
tjänare, ma-
skinister, re-
paratör, vakt-
mästare och
portvakter.

14—21. De under 14)—21) upptagna anslagsäskandena angå avlöning åt vissa för högskolans drift erforderliga vaktmästare och med dem likställda befattningshavare: 6 laboratorietjänare, 2 maskinister, 1 reparatör, 1 vaktmästare och 2 portvakter.

1906 års kommitté hade tänkt sig en fullständig nybyggnad åt tekniska högskolan å den plats, varest högskolans byggnadsarbeten nu pågå. Som bekant blevo dessa arbeten så tillvida inskränkta, att en del av högskolans verksamhet tills vidare skall fortgå i de gamla lokalerna. Förutom byggnad för centraluppvärmning, byggnad för vaktmästare och maskinister samt två andra, smärre byggnader innefattar det nu pågående nybyggnadsföretaget följande huvuddelar: flygel av huvudbyggnaden, avsedd för väg- och vattenbyggnads- samt arkitekturfacken, byggnad för fysik och elektroteknik, maskinlaboratorium, byggnad för bergsvetenskap.

Av kommitténs förslag, fullständigt genomfört, skulle väsentligen återstå huvudbyggnadens uppförande i dess helhet samt byggnad för kemi. Motsvarande lokaler äro tills vidare, och till dess högskolan blivit fullständigt utbyggd enligt kommitténs förslag, tillfinnandes i högskolans nuvarande byggnader.

Den personal av vaktmästare, laboratorietjänare m. fl., som 1906 års kommitté beräknade vara erforderlig för högskolan i dess nya gestalt enligt kommitténs förslag, samt de avlöningar, kommittén ansåg böra uppföras för nämnda personal, framgå av följande tabell:

[165.]

Enligt högskolans nu gällande stat äro motsvarande befattningshavare och deras avlöningar följande:

T j ä n .	Löner och arvoden.	Tjänst- görings- penningar.	Ortstillägg.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
1 förste vaktmästare	900	450	150	1,500	Efter fem år kan lönen höjas med 100 kronor och efter tio år med ytterligare 100 kronor.
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	
1 laboratorietjänare	700	350	150	1,200	
3 »	2,100	1,050	450	3,600	
1 maskinist	700	350	150	1,200	
1 portvakt, arvode	—	—	—	150	
1 » »	—	—	—	150	

I en anmärkning i staten förklaras, att därest förste vaktmästaren, vaktmästaren, laboratorietjänarna och maskinisten i sådan egenskap åtnjuta fri bostad och bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej utgå ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen.

Enligt vad lärarkollegiet i sin skrivelse den 25 september 1914 meddelat, äro av de nu i staten upptagna 4 laboratorietjänarna 2 anställda vid kemiska laboratoriet, 1 vid bergsskolan samt 1 vid elektrotekniska och fysiska laboratorierna.

I skrivelsen har lärarkollegiet anført:

För de nu under uppförande varande nya laboratorierna, nämligen det bergsvetenskapliga, det elektrotekniska och maskinlaboratoriet, vilka utföras i samma storlek, som av 1906 års kommitté föreslagits, är den av kommittén förutsatta tjänstepersonalen den minsta möjliga. Anslag böra nu begäras till

1 vaktmästare vid huvudbyggnaden	kronor 1,200: —
1 laboratorietjänare vid bergsskolan	» 1,200: —
2 » » elektrotekniska och fysiska laboratorierna ...	» 2,400: —
3 » » mekaniska laboratorierna	» 3,600: —
1 förste maskinist	» 2,500: —
1 andre maskinist	» 2,000: —
1 reparatör	» 1,500: —
2 portvakter	» 300: —
eller tillsammans ett belopp av 14,700 kronor.	

Ovan anförda belopp äro de av 1906 års kommitté på sin tid föreslagna. Kollegiet anser sig böra framhålla, att då icke blott på maskinisterna utan även på laboratorietjänarna måste ställas vissa anspråk i fråga om utbildning och då levnadsomkostnader och avlöningar under senare åren varit i stigande, dessa avlöningar i allmänhet nu måste anses för knappt beräknade.

Då denna personal blir behövlig även efter högskolans fullständiga utbyggande med undantag av vaktmästaren, andre maskinisten och de båda portvakterna med sammanlagda arvoden av 3,500 kronor, böra anslagen uppföras i ordinarie staten utom beträffande de senast nämnda. Samtliga nu nämnda tjänster bliva dock ej behövliga förrän den 1 juli 1916.

Vad angår det av kollegiet sålunda beräknade personalbehovet finner jag mig icke, mot kollegiets bestämda förklaring att den förutsatta personalen är den minsta möjliga, kunna underlåta att understödja den gjorda begäran om anslag för ifrågavarande befattningshavares anställande vid högskolan. Denna begäran stöder sig på kommitténs förslag och avviker därifrån endast så till vida, att kommittén ej beräknat, att anslag till avlönning åt portvakter skulle uppföras i staten. I detta avseende överensstämmer däremot kollegiets framställning med innehållet i förutnämnda tablå.

I ett annat hänseende, nämligen i fråga om antalet laboratorietjänare, är det, såsom redan påpekats, en väsentlig olikhet mellan kommittéförslaget och tablå: 10 mot 5. I de sakkunnigas yttrande hade ock föreslagits, att det befintliga antalet laboratorietjänare, 4, år 1914 skulle tillökas med en femte sådan befattningshavare.

Nu omförmälda förhållanden beträffande antalet laboratorietjänare har givit mig anledning att inhämta upplysningar av två bland de sakkunniga: högskolans rektor professorn C. J. Magnell och professorn E. Lallerstedt; den tredje bland de sakkunniga är ej längre i livet.

Magnell och Lallerstedt meddela:

I utredning av den 12 december 1910 hade undertecknade, som jämte professor A. Wijkander erhållit i uppdrag att i egenskap av sakkunniga biträda inom ekklesiastikdepartementet vid fortsatt beredande av frågan om den högre tekniska undervisningens ordnande, uttalat, att »en ny laboratorietjänare, lön 1,200, erfordras 1914».

I enlighet med 1906 års kommittés förslag har nu högskolans lärarkollegium och styrelse för år 1916 framställt underdänig begäran om löner för 6 nya laboratorietjänare, något som undertecknade också finna vara det minsta antal, som kan fylla behovet, sedan de nya laboratorierna tagits i bruk.

Att detta antal icke av oss föreslogs för år 1914 berodde på att vi ansågo det osannolikt, att laboratorierna under det året skulle komma att tagas i bruk. Skulle emellertid så kunnat ske för någon kortare del av året, ansågo vi, att 1,200 kronor skulle kunnat räcka för denna tid.

Ehuru vi ej nu kunna erinra oss detaljbehandlingen av denna sak, finna vi det dock troligt, att då vi i vår utredning yttra, »att byggnadsarbetet på den nya tomten möjligen ej kan så forceras, att överflyttning till denna plats ens delvis kan ske förrän år 1915», vi icke funno det fullt motiverat att uti statförslagets kolumn »år 1915 tillkomma» införa lön för flera laboratorietjänare.

[165.]

I denna kolumn äro nämligen icke införda några sådana belopp, som bero av de nya byggnadernas färdigställande, t. ex. ökat anslag för bränsle m. m.

Det är emellertid också möjligt, att ett förbiseende ägt rum.

Att vi icke varit av den meningen, att laboratorietjänarnas antal var för högt beräknat av kommittén, är alldeles visst och torde bevisas därav, att något sådant icke säges i vår ovan nämnda utredning.

Vidkommande antalet maskinister må erinras, att kommittén avsåg en fullständig utbyggnad av högskolan. I dess förslag behövde således ej upptagas maskinistpersonal särskilt för de nuvarande och för de nya lokalerna.

Ehuru jag, som sagt, på anförda skäl vill understödja kollegiets — och styrelsens — förslag i fråga om det antal av den nu ifrågavarande personalen, som bör uppföras till avlöning å stat för tekniska högskolan, kan jag icke i allo ansluta mig till vad kollegiet och styrelsen beträffande denna personal i övrigt föreslagit.

Jag finner det till en början icke nödigt att, såsom begärts, redan för år 1916 uppföra vissa av den ifrågasatta nya personalen på ordinarie stat. Samtliga tjänsterna bliva, enligt vad lärarkollegiet tillkännagivit, ej behöfliga förr än den 1 juli 1916. Jag anser då, att man kan nöja sig med att å extra stat bereda medel till avlöning även åt dem, som föreslagits till uppförande å ordinarie stat. På detta sätt kan ock bliva tillfälle att på erfarenhetens väg pröva behovet av vederbörande tjänsters inrättande på denna stat. Det kan för övrigt för några av de ifrågavarande tjänsterna ej vara olämpligt, att blivande innehavare av dem underkastas en viss provotid, och därtill kan det senare halvåret 1916 med fördel användas. Skulle mot förmodan och viss förväntan de nya byggnaderna ej bliva färdiga att tagas i bruk med 1916 års hösttermin, vore det naturligen ännu mindre lämpligt att hava befattningarna i fråga uppförda å ordinarie stat.

De belopp, som för ifrågavarande tjänsters uppehållande under tiden den 1 juli—31 december 1916 böra utverkas hos riksdagen, kunna med vissa undantag sättas till hälften av vad lärarkollegiet för dem beräknat i årlig kontant avlöning.

De undantag, jag ansett mig böra göra, gälla förste maskinisten, andre maskinisten och reparatören. Vad maskinisterna beträffar är jag visserligen övertygad, att de, särskilt i betraktande av den mängd av maskiner, som skola drivas å laboratorierna, komma att få en maktpåliggande och ansvarsfull tjänstgöring. Det är dock icke utrett, att denna tjänstgöring är sådan, att det skulle vara nödvändigt att bestämma deras avlöningar till så höga belopp, särskilt vad förste maskinisten angår, som här ifrågasatts. Jag vill i detta avseende erinra, att t. ex. maskinisten vid karolinska

institutet åtnjuter i lön, tjänstgöringspenningar och ortstillägg tillhopa 1,650 kronor årligen, dock med avdrag av 250 kronor, därest fri bostad jämte bränsle tillkommer honom. Tillika har han rätt till två ålderstillägg å 100 kronor vardera. Vad förste maskinisten beträffar föreslår jag, att till förebild för avlöningen åt honom tills vidare tages den lönesats, som gäller för maskinisten vid naturhistoriska riksmuseet och Sveriges geologiska undersökning, vilka institutioners byggnadskomplex i omfattning närmar sig tekniska högskolans nybyggnad. Denne maskinist åtnjuter enligt stat en avlöning av tillhopa 1,800 kronor jämte fri bostad med bränsle, med rätt till två ålderstillägg å 150 kronor vardera. För förste maskinisten vid tekniska högskolan skulle sålunda under andra halvåret 1916 utgå ett arvode av 900 kronor, med rätt för styrelsen att därutöver bereda honom förmånen av fri bostad med bränsle.

För andre maskinisten vill jag föreslå, att halvårsarvodet beräknas efter 1,500 kronor för år och att bostadsförmån må kunna tillkomma honom lika som förste maskinisten.

Vad slutligen reparatören angår anser jag, att hans arvode bör beräknas lika med vaktmästares och laboratorietjänares, således efter 1,200 kronor för år.

Med tillämpning av vad jag nu anfört skulle alltså till arvoden åt nedannämnda personal för senare halvåret 1916 kontant utgå:

till 1 vaktmästare	kronor	600: —
» 1 laboratorietjänare vid bergsskolan	»	600: —
» 2 » » elektrotekniska och fysiska laboratorierna, vardera 600 kronor	»	1,200: —
» 3 » » mekaniska laboratorierna, vardera 600 kronor	»	1,800: —
» 1 förste maskinist	»	900: —
» 1 andre »	»	750: —
» 1 reparatör	»	600: —
» 2 portvakter	»	150: —
Summa kronor		6,600: —

Det må här i förbigående erinras, att, enligt vad lärarkollegiet framhållit, vissa av ifrågavarande befattningshavare, nämligen vaktmästaren, andre maskinisten och de båda portvakterna, ej bliva behöfliga efter högskolans fullständiga utbyggande. Detta sammanhänger med att motsvarande per-

[165.] sonal, uppförd å högskolans ordinarie stat, är anställd vid den nuvarande högskolinstitutionen och kan därifrån förflyttas, då högskolan i sin helhet framdeles flyttar över till sin nya plats.

För de laboratorietjänare, vilkas avlöning nu är avsedd att uppföras å extra stat för år 1916 och som därefter lära komma att åtnjuta avlöning å ordinarie stat, äro de institutioner angivna, vid vilka de skola vara fästa. Man har därvid utgått från de nu å ordinarie stat anställda laboratorietjänarnas faktiska fördelning. Det torde då vara lämpligt, att denna fördelning, som för närvarande ej är angiven i staten, där införas, vilket kan ske genom en anmärkning.

Laboratorier
och sam-
lingar.

22. Lärarkollegiet har beträffande det på extra stat begärda anslaget till laboratorier och samlingar yttrat:

För de nya laboratorierna och samlingarna krävas givetvis betydligt ökade anslag. 1906 års kommitté har beräknat de härför erforderliga årliga anslagen till 54,100 kronor. Ehuru denna summa sannolikt komme att visa sig vara för knapp, anser kollegiet dock, att densamma, till dess tillräcklig erfarenhet härom vunnits, kan läggas till grund för beräkningen av anslagsökningen för år 1916. För närvarande är i högskolans stat för »samlingar och laborationer» uppfört ett anslag av 17,500 kronor. Skillnaden mellan detta belopp och det ovan nämnda utgör 36,600 kronor, varav hälften, eller 18,300 kronor, således skulle erfordras för år 1916. Detta belopp bör uppföras på extra stat.

1906 års kommitté beräknade, som sagt, ett belopp av 54,100 kronor vara erforderligt för samlingar och laborationer. Denna beräkning gällde den fullt utbyggda högskolan och var uppgjord efter samråd med högskolans lärare samt med ledning av ett äldre, år 1904 framkommet förslag. Ovannämnda summa framgick genom en sammanställning av utgifterna för laborationsarbetena å de olika laboratorierna ävensom för anskaffande av modeller, planscher och övrig undervisningsmaterieell för lektionerna och till samlingarna. Denna sammanställning, som efter kommitténs mening icke upptog för höga årliga belopp för varje läroämne, var av följande lydelse:

Matematik och mekanik	kronor	200: —
Geodesi	»	1.500: —
Fysik	»	4.500: —
Maskinelement	»	1.200: —
Beskrivande maskinlära	»	800: —
Ångmaskinlära	»	2.500: —
Förbränningsmotorer	»	1.200: —

Vattenmotorer	kronor	2,000: —
Bergsmekanik	»	900: —
Mekanisk teknologi	»	1,100: —
Skeppsbyggnad	»	800: —
Elektroteknik	»	6,500: —
Oorganisk och elektrokemi	»	2,500: —
Organisk och analytisk kemi	»	5,500: —
Kemisk teknologi	»	5,500: —
Mineralogi och geologi	»	1,200: —
Järnets metallurgi	»	2,000: —
Gruvvetenskap	»	1,500: —
Bergskemi m. m.	»	4,500: —
Väg- och vattenbyggnad	»	2,400: —
Arkitektur	»	1,200: —
Hygien	»	600: —
Materiallära m. m.	»	2,000: —
Ritning	»	800: —
Modellering	»	200: —
Övriga läroämnen	»	1,000: —

Samma kronor 54,100: —

Kommittén anmärkte, att beloppet icke uträknats efter de antagna högsta elevantalen — utgående från högst 300 elever i första årskursen — utan beräkningen hade, så vitt sig göra låtit, skett efter mera mot verkligheten svarande förhållanden. Därför hade också kommittén, som ursprungligen antagit, att av elevavgifterna ett belopp av 63,000 kronor skulle stå till förfogande för samlingar och laborationer, ansett detta belopp böra nedsättas med 25 procent eller till något över 47,000 kronor.

Om med denna summa sammanläggas två på högskolans ordinarie stat då uppförda anslag å tillhoppa 14,000 kronor till samlingar och laborationer, uppkommer ett belopp av 61,000 kronor, alltså omkring 7,000 kronor mera än den av kommittén beräknade kostnaden för samlingar och laborationer. Berörda anslag å tillhoppa 14,000 kronor — 8,000 kronor till samlingar och fysikaliska laborationer samt 6,000 kronor till kemiska laborationer — ville kommittén emellertid på anförda skäl icke minska, och i en följande sammanställning av fördelningen å olika poster av statsmedel och elevavgifter, därvid elevavgifterna, beräknade till 130,000 kronor, avses till assistentarvoden samt till samlingar och laborationer, upptager kommittén ett belopp av 40,000 kronor såsom av elevavgifter utgående till samlingar och laborationer jämte 14,000 kronor i statsanslag för samma ändamål. Till assistentarvoden beräknades av elevavgifterna utgå 90,000 kronor.

De sakkunniga, vilka efter kommittén hade frågau om tekniska hög-

[165.] skolans omorganisation under utredning, utgingo från ett elevantal i första årskursen av högst 200 samt antogo, att omorganisationen skulle börja med höstterminen 1912 och att elevantalet då skulle ökas till högst 200. Såsom nämnt började omorganisationen vid sagda tidpunkt, medan elevantalets ökning i första årskursen — till högst 150 — bör äga rum först med höstterminen 1916. Nämnda sakkunniga beräknade, att elevavgifterna år 1915 — då omorganisationen, enligt de sakkunnigas förslag, borde vara genomförd — skulle uppgå till 88,000 kronor. Därav komme att till »allmänna utgifter» utgå 18,000 kronor. Till assistentarvoden skulle återstående 70,000 kronor användas. De sakkunniga föreslog, att anslaget till samlingar och laborationer på grund av det ökade lärjungeantalet skulle ökas år 1913 från respektive 8,000 kronor och 6,000 kronor till respektive 10,000 kronor och 8,000 kronor samt år 1914 till respektive 12,000 kronor och 10,000 kronor, alltså en ökning av tillhoppa 8,000 kronor.

Det bör erinras, att de båda anslagen å 8,000 kronor och 6,000 kronor till samlingar och laborationer jämte ett tredje anslag å 2,500 kronor till verkstaden av 1913 års riksdag, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, sammanförts till ett anslag med ett till 17,500 kronor förhöjt belopp. Det är detta anslag med rubriken: samlingar och laborationer, som omnämnts av lärarkollegiet.

För överskådlighetens skull vill jag här sammanställa de beräkningar i avseende å elevantal samt behov av medel för samlingar och laborationer, som gjorts av 1906 års kommitté och ovannämnda sakkunniga, samt lärarkollegiets och styrelsens uppfattning i saken:

	Elevantal.	Behov av medel för samlingar och laborationer.	Behovet täckt genom	
			bidrag från elevavgifter.	statsanslag.
1906 års kommitté	300	54,100	c. 40,000	14,000
De sakkunniga	200	40,000	18,000	22,000
Lärarkollegiet och styrelsen	150	54,100	—	54,100

En verklig jämförelse mellan dessa siffror torde väl icke utan vidare låta sig göra. Man har, utom annat, att ihågkomma, att 1906 års kommitté räknade med behovet av medel för den fullständigt utbyggda högskolan. Detta kunde måhända betyda, att kommitténs siffra 54,100 kronor under nu blivande lokalförhållanden finge anses hög. Så kan den ju i alla händelser förefalla, då den lägges till grund för ett anslagskrav, gjort under förutsättning av ett avsevärt nedsatt elevantal.

Antalet elever anses emellertid ej i den grad, som man vid första påseende kan vilja tro, hava inverkan på behovet av medel för samlingar och laborationer. Detta framgår av följande yttrande, som jag, för att om möjligt vinna någon ytterligare utredning rörande det förevarande anslagsbehovet, ansett mig böra inhämta från högskolans rektor, professor Magnell. Denne anför:

[165.]

Det finnes icke någon möjlighet att med noggrannhet beräkna den behövliga storleken av anslaget till samlingar och laborationer, vilket uppenbarligen är av den natur, att ju mera detsamma kan höjas, desto mera kan undervisningen förbättras. Anslagets beroende av elevantalet är emellertid ganska ringa. Den del av anslaget, som är avsedd för samlingarnas underhåll och vård, är givetvis alldeles oberoende av elevantalet. Den del, som avses för drift av de nya maskinlaboratorierna, är också oberoende av elevantalet, i det att ett mindre elevantal har till följd endast, att de laborerande grupperna kunna göras mindre och att undervisningen såmedelst vinner i grundlighet. Endast den del av anslaget, som kommer på kemiska laborationer, vid vilka de laborerande förbruka vissa materialier, kan anses vara i det närmaste proportionell mot antalet laborerande.

På denna del skulle således en reduktion kunna ifrågasättas, men såsom lärarkollegiet framhållit i sin skrivelse den 25 september 1914, synas 54,100 kronor utgöra ett allt för knappt beräknat belopp, och då man med visshet vet, att startandet av maskinlaboratoriernas verksamhet måste kräva en del extra utgifter, då bränslet m. m. anses bliva dyrare, än som förut beräknats, och då slutligen icke oväsentliga utgifter komma att åsamkas genom laboriemateriells och samlingars överflyttande från de gamla till de nya lokalerna, har man icke ansett sig böra föreslå mindre anslagsökning än den, 1906 års kommitté tänkt sig. Å andra sidan har man ej ansett sig böra föreslå högre belopp, då några bestämda grunder för en beräkning ej finnas och då under nuvarande förhållanden största möjliga inskränkning av budgeten är anbefalld.

Det lär utvå tvivel vara så, att man vid den förändring av högskolans verksamhet, som är igångsatt, innebärande ej blott ett utbyte av vissa lokaler utan även en vidgad och intensivare verksamhet, ej kan med noggrannhet fastslå, huru stort ifrågavarande anslag bör vara. Detta så mycket mindre som man, i den mån elevantalet spelar in, har att räkna med ett elevantal, vilket ej överensstämmer med vare sig det nuvarande eller de av kommittén och de sakkunniga förutsatta.

Det är dock svårt att, även med all hänsyn till vad Magnell anför, undgå den förmodan, att det beräknade behovet av medel för samlingar och laborationer under nuvarande förhållanden är något för högt. Vissa av de av Magnell omförmälda extra utgifterna lära helt visst kunna täckas genom inflytande ökade elevavgifter, över vilka styrelsen ännu med stor frihet förfogar. Och om det medgives, att de förändrade förhållandena i avseende å elevantalet måste inverka på kostnaderna för kemiska

[165.] laborationer, må det påpekas, att just dessa laborationer med avsevärdare belopp ingå i den av kommittén, under förutsättning av ett dubbelt större elevantal än det, som nu avses, beräknade och av lärarkollegiet upptagna summan av 54,100 kronor. Man borde, även om man anser, att beloppet ursprungligen beräknats knappt, under de ändrade förhållandena kunna stanna vid ett jämnat belopp av 50,000 kronor.

Å högskolans ordinarie stat finnes till samlingar och laborationer ett belopp av 17,500 kronor. Man skulle alltså behöva ett tillskott av 32,500 kronor. För år 1916 skulle hälften av detta tillskott erfordras, alltså 16,250 kronor, och enligt högskolemyndigheternas mening skulle ingen del av detta tillskott täckas av elevavgifter, utan det skulle fyllas uteslutande genom statsanslag.

Man synes dock böra tillse, huruvida ej någon del av tillskottet skulle, i enlighet med vad kommittén och de sakkunniga beräknat, kunna fyllas ur elevavgifterna. I omorganisationsplanen har ingått, att dessa avgifter i första rummet skulle användas till avlöning åt assistenter, men i övrigt skulle de, såsom både kommittén och de sakkunniga avsett, tjäna till att täcka utgifter för samlingar och laborationer.

Elevavgifterna, vilka förut utgingo med 50 kronor för elev och termin, äro från och med höstterminen 1912 höjda till 100 kronor för elev och termin. Højningen inträdde då för första årskursen och genomföres årsvis för de följande årskurserna, så att den är fullständigt genomförd med början av läsåret 1915—1916. För mindre bemedlade elever kunna avgifterna nedsättas till hälften, för obemedlade till fjärdedelen av det stadgade beloppet. Avgifterna omförmålas i högskolans stadgar under namn av övningsavgifter.

Såväl 1906 års kommitté som de sakkunniga hava vid sina beräkningar utgått från den nu stadgade höjda terminsavgiften av 100 kronor med antagliga nedsättningar. Jag har redan omförmålt, till vilka belopp kommittén och de sakkunniga beräknat elevavgifterna komma att uppgå samt huru kommittén och de sakkunniga velat fördela dem. Det bör anmärkas, att med hänsyn till den av de sakkunniga antagna tiden för börjat successivt ökande av elevantalet elevavgifterna först under år 1916 borde uppnått sin fulla höjd. Under vårterminen 1915 skulle nämligen elevantalet i fjärde årskursen ännu ej hava kunnat påverkas av elevantalets i första årskursen förhöjning. — Ytterligare må nämnas, att de sakkunniga ansett højningen av elevavgifterna böra i sinom tid medföra upphörandet av ett sedan några år utgående extra anslag till lärarkrafternas förstärkande samt indragning av ett anslag å ordinarie stat av 14,300 kronor till tillfälliga lärarbiträden och assistenter.

Huru elevavgifterna i verkligheten utgått under åren 1904—1910, således innan förhöjning inträtt, finner man av meddelanden, som gjorts av vederbörande departementschef i sammanhang med 1911 års förslag till omorganisation av högskolan. De hava under dessa år växlat mellan lägst 37,945 kronor och högst 42,965 kronor och i medeltal utgiort omkring 40,000 kronor årligen.

Beträffande elevavgifternas användning har av kommittén uppgivits, att av under år 1907 influtna avgifter ett belopp av omkring 8,900 kronor utgått till samlingar och laborationer, omkring 10,800 kronor till extra lärare och assistenter samt återstoden till diverse utgifter. Enligt vad jag inhämtat, hava elevavgifterna under åren 1911—1913 uppgått till följande belopp med nedannämnda användning, allt i runda tal:

År.	Avgifternas belopp.	Avgifternas användning:		
		Till samlingar och laborationer.	Till avlöning åt assistenter och extra lärare.	Till allmänna utgifter.
1911	40,600	4,500	9,500	26,600
1912	47,400	8,000	24,000	15,400
1913	52,800	6,500	16,000	30,300

I medeltal har sålunda under dessa år till samlingar och laborationer av elevavgifterna utgått ett belopp av omkring 6,300 kronor årligen.

Höjningen av avgifterna har endast under en del av nämnda treårsperiod hunnit göra sig märkbar. När höjningen blivit fullt genomförd och tillika ökningen av elevantalet med läsåret 1919—1920 blivit fullt effektiv, böra naturligen elevavgifterna komma att ytterligare ökas.

Om man nu vill försöka att anställa en beräkning av det belopp, till vilket elevavgifterna komma att stiga, när så att säga normalläget inträtt, och därvid söker använda kommitténs beräkningsmetoder, under jämförelse med de resultat, vartill kommittén och de sakkunniga kommit, samt de inhämtade upplysningarna om avgifternas storlek under åren 1904—1913, kunde man vilja uppskatta dem till vid pass 65,000 kronor årligen. Om man antager, att omkring 50,000 kronor erfordrades till assistentarvoden — dessa utgå numera efter förhöjda beräkningsgrunder och assistentarbetet bliver mera omfattande — skulle ett belopp av omkring 15,000 kronor kunna väntas komma samlingar och laborationer till godo. Utgående från ovan antagna medelbehov härför, 50,000 kronor, skulle man alltså kunna anse, att, utöver nuvarande statsanslag av 17,500 kronor,

[165.] erfordrades ett statsbidrag av 17,500 kronor för år räknat. Och samtidigt borde särskilda anslag till tillfälliga lärarbiträden och assistenter ej vidare förekomma.

Vid prövning av förevarande anslagskrav vill jag av flera skäl, i organisationens nuvarande skede, icke lägga omförmälda i allt fall tämligen ovissa beräkningar till grund. Men man synes dock vara berättigad att antaga, att med hänsyn till elevavgifternas successiva ökning borde år 1916 ur dessa avgifter kunna till samlingar och laborationer utgå ett belopp, något överstigande nyss angivna medeltal för åren 1911—1913, 6,300 kronor. Jag vill beräkna detta belopp till 7,000 kronor. Om man härmed sammanlägger förutnämnda ordinarie anslag å 17,500 kronor, blir summan 24,500 kronor, och med avdrag av detta belopp från 50,000 kronor kvarstår ett anslagsbehov av 25,500 kronor. Hälften härav, 12,750 kronor, avrundat till 12,800 kronor, borde då begäras å extra stat för år 1916.

I alla händelser synes det mig önskvärt, att, då nu den nya organisationen av tekniska högskolan närmar sig sin fullbordan, en närmare utredning kommer till stånd rörande elevavgifterna och deras blivande användning. Därest emellertid för framtiden någon del av elevavgifterna icke får tagas i anspråk för täckande av s. k. allmänna utgifter: belysning, bränsle m. m., blir det nödvändigt att i högre grad, än vad nu avses och strax av mig skall omförmälas, sörja för ökat statsanslag till de »allmänna utgifterna».

Innan jag lämnar den fråga, som nu närmast sysselsatt mig, vill jag omförmäla två i lärarkollegiets skrivelse förekommande uppgifter, vilka i detta sammanhang äro av intresse.

Kollegiet meddelar först, att den beslutade höjningen av elevavgifterna för de från och med höstterminen 1912 nyinträdande eleverna komme att för år 1916 medföra en ökning i dessa avgifter med omkring 3,500 kronor. Ett å 1915 års stat uppfört extra anslag å 1,800 kronor till förstärkning av lärarkrafterna kunde därför bortfalla — det är samma anslag, som omnämnts av de sakkunniga och vilket så småningom sänkts till nyssberörda summa. Däremot kunde, då en del av ökningen motverkades av samtidigt ökat behov av assistenter, icke någon minskning ske i det ordinarie anslaget till tillfälliga lärarbiträden och assistenter.

Vidare anmärker kollegiet, att genom elevantalets ökning höstterminen 1916 komme högskolans inkomst av elevavgifter att under det året ökas med omkring 1,500 kronor. Dessa medel måste, yttrar kollegiet, beräknas åtgå för den genom det större elevantalet erforderliga ökningen i arvoden till assistenter.

23. Från och med höstterminen 1916, då de nybyggda lokalerna äro avsedda att tagas i bruk, måste medel beredas till täckande av kostnaderna för deras belysning och uppvärmning samt ventilation. [165.] Bränsle, lyshållning m. m.

Lärarkollegiet har företagit en utredning av dessa kostnader och beräknar, med ledning av ett av ingenjören John Blomquist avgivet yttrande, kostnaderna för belysning under nämnda hösttermin till ett belopp av 5,000 kronor.

För värmeledning och ventilation under eldningsperioden den 1 oktober—den 31 december 1916 beräknar kollegiet en summa av 9,500 kronor, därav för inköp av 400 ton stenkol à 20 kronor kronor 8,000: —
till avlöning av 4 eldare och en skötare av värmeledningen, efter
1,200 kronor för år och person > 1,500: —

Summa kronor 9,500: —

Till grund för beräkningen rörande värmeledning och ventilation ligger en av ingenjören Hugo Theorell verkställd utredning rörande driftkostnaden för värmeledningen i högskolans nybyggnad den 1 oktober—den 31 december 1916.

På tekniska högskolans ordinarie stat är till diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m. uppfört ett anslag av 25,000 kronor. Jag har begärt meddelande, huruvida någon del av detta anslag kan väntas bliva att tillgå för motsvarande ändamål vid tekniska högskolans nybyggnad, dit ju en avsevärd del av högskolans verksamhet kommer att förläggas med höstterminen 1916. Åtskilliga av de gamla lokalerna kunde då väntas bliva lediga och ej behöva belysning och uppvärmning m. m. De upplysningar, jag vunnit, innefattas i följande meddelande av professor Magnell:

Till »diverse utgifter för lyshållning, bränsle m. m.» i de nuvarande lokalerna utgår å ordinarie stat ett belopp av 25,000 kronor. De verkliga årliga utgifterna endast för uppvärmning och belysning av dessa lokaler bruka i medeltal belöpa sig till 20,000 kronor. Såsom framgår av lärarkollegiets i annat sammanhang gjorda utredning rörande de nuvarande lokalernas användning efter utflyttningen, komma dessa lokaler att nästan helt och hållet upptagas för undervisningens och administrationens behov. Som föreläsningssalarna skola tagas i bruk under morgontimmarna och rit-salarna såsom hittills vara tillgängliga för eleverna alla aftnar, kan ingen minskning i belysning beräknas uppkomma genom förändring i tiderna för salarnas begagnande. Bergsskolans byggnad skulle emellertid kunna lämnas utan belysning och uppvärmning under höstterminen 1916, om icke det kemiska laboratoriet i denna byggnad kommer att tagas i anspråk för den kurs i kemi, som år 1906 av kommittén ansetts böra införas i första årskursen av vissa fackskolor. Komma emellertid bergsskolans samtliga lokaler, som utgöra endast omkring 10 procent av samtliga nu använda lokalers rymd, att bliva obegagnade under höstterminen, skulle detta kunna beräknas medföra en kostnadsminskning av högst $\frac{0,1 \cdot 20,000}{2} = 1,000$ kronor för år 1916.

Någon motsvarande minskning i anslaget har dock icke föreslagits, dels emedan vid utflyttningen de maskiner, som nu driva högskolans egen elektriska belysning och som begagnas vid elevernas maskinlaborationer, skola överflyttas till det nya maskin-

[165.] laboratoriet, varför belysningen av lokalerna måste överlämnas åt stadens elektricitetsverk, varvid uppstå extra kostnader till följd av ledningsnätets renovering, dels emedan det torde vara sannolikt, att bränslet kommer att fördyras, och dels emedan det är tydligt, att även om hela den ovan beräknade besparingen av 10 procent till följd av minskad lokalrymd avräknas, anslaget på 25,000 kronor ej ändå skulle komma att på långt när täcka de verkliga kostnader, för vilka det är avsett.

Den hänvisning till i annat sammanhang gjord utredning, som lämnas i berörda yttrande, torde avse vad som anförts beträffande anslag till förändringar inom högskolans nuvarande byggnader. Jag kommer strax därtill men vill här nämna, att jag från Magnell förskaffat mig en noggrann utredning rörande de nuvarande lokalernas användning efter den partiella utflyttningen till de nya lokalerna.

Denna utredning åtföljes av planritningar över de nuvarande lokalerna, därå angivits de lokaler, som skulle komma att bli lediga — de hava utmärkts med röda kors — samt de övrigas hittillsvarande och tillämnade användning. De enda lokaler, som på nämnt sätt angivas såsom blivande lediga, äro 7 större och mindre rum i bergsskolans nuvarande byggnad samt ett större rum 3 trappor upp i kemiska byggnaden. Beträffande sistnämnda rum upplyser Magnell i sin utredning, att det hittills använts till mineralogiskt-geologiskt museum. I detta rum hade fördenskull ingen belysning förekommit och uppvärmningen ej behöft vara synnerligen kraftig. Genom ledigblivandet därav åstadkommes ej någon synnerlig besparing för bränsle och belysning.

De väsentligaste förändringarna i användningssättet bestå enligt de föredragna ritningarna däri, att ett hittills såsom maskinlaboratorium använt rum förändras till ritsal för första årskurserna i två fackskolor, att tre hittillsvarande ritsalar ändras till kollegierum, lärarrum samt rum för sekreterare och kamrerare ävensom att nuvarande kollegierummet bliver styrelserum; särskilt sådant har ej förut funnits.

I nyss omförmälda utredning anför Magnell:

För att visa, att den användning av lokalerna, som angivits, icke innebär något slöseri med utrymmet, ber jag få påpeka, att de lokaler, som äro avsedda för samma ändamål och elevgrupper (beräknade efter 150 per år nytillträdande elever), å den nya tomten upptaga eu golvyta, mätt inom ytterväggarna, av i runt tal 15,000 kvadratmeter, under det att golvytan, på samma sätt beräknad för de gamla lokalerna, såsom de nu avses att disponeras för elevgrupper av nyssnämnda storlek, belöper sig till i runt tal endast 8,500 kvadratmeter.

Jag återkommer sedermera till frågan om kostnaderna för berörda förändringar men vill redan nu nämna, att jag, efter att hava förskaffat mig ytterligare kännedom om ifrågavarande lokalförhållanden, ej har något att erinra mot förändringarna.

Med hänsyn till de av Magnell lämnade upplysningarna vill jag ej heller ifrågasätta någon minskning i den begärda anslagsposten för bränsle m. m. å tillhoppa 14.500 kronor. Vad särskilt angår den om-

nämnda anordningen att åt Stockholms elektricitetsverk överlämna belysningen av vederbörande lokaler, lärar densamma, enligt vad jag inhämtat, vara nödvändig. Därigenom föranledas emellertid avsevärda kostnader, vilkas storlek ej ännu är utredd. Men det synes uppenbart, att även om ingen nedsättning i berörda anslagspost göres, ej obetydligt bidrag kommer att krävas ur elevavgifterna, från vilka ännu medel utgå till belysning, bränsle m. m.

[165.]

24. För vidtagande av nyss nämnda förändringar i den nuvarande huvudbyggnaden har begärts ett extra anslag. I fråga om förändringsarbetena har lärarkollegiet i sin skrivelse den 25 september 1914 anfört:

Förändringar
inom hög-
skolans nu-
varande
huvud-
byggnad.

Såsom vid beviljandet av anslaget till högskolans nybyggnader förutsattes, kan, därest dessa byggnader bliva färdiga att tagas i bruk hösten 1916, antalet elever i första årskursen från och med höstterminen 1916 ökas från 125 till 150. Denna ökning förutsätter emellertid vissa ändringsarbeten inom högskolans nuvarande lokaler, vilka arbeten, enligt en av professor Lallerstedt verkställd utredning, beräknas medföra en kostnad av 9,275 kronor.

Lallerstedts utredning, som avser att uppvisa, vilka ändringar skola vidtagas samt kostnaderna härför, är vidfogad kollegiets skrivelse. Kostnadsberäkningen gäller även anskaffandet av en del möbler m. m. Jag återger de i kostnadsberäkningen upptagna särskilda posterna:

Ritsal B₁, K₁, nr 92 å n. b.:

Maskiner och axelledningar m. m. borttagas	kronor	900: —	
Cementgolvet repareras och kompletteras	»	125: —	
Lagning av socklar och en del övrigt snickeri	»	75: —	
Komplettering av puts	»	100: —	
Målningsarbeten	»	450: —	
Linoleummatta på cementgolvet	»	650: —	2,300: —

Nuvarande V₃:s ritsal och utanför varande korridorer uppdelas, så att rum för sekreterare, kamrerare och vaktmästare erhållas.

Uppsättning av cloisonvägg med dörrar	kronor	350: —	
Målning och bätringsarbeten i ovannämnda tre rum samt styrelserummet	»	375: —	
Linoleummattor i styrelse- och kollegierummen	»	550: —	
Kollegiebord	»	800: —	
30 st. stolar för kollegierummet	»	1,200: —	
1 skåp	»	400: —	
Möbler för styrelserummet	»	1,100: —	
Möbler i kamrerarens rum	»	450: —	5,225: —

[165.]

Lärarrum 2 tr. upp, avdelas från nr 162:

Uppsättning av cloisonvägg med dörr.....	kronor	200: —	
Komplettering av puts och snickeri	»	50: —	
Målning av väggen samt bättringsarbeten	»	100: —	350: —
En del ny armatur för elektriska belysningen.....	kronor	500:	
Diverse mindre arbeten, oförutsedda utgifter och tillsyn	»	900: —	
Summa kronor		9,275: —	

Jag har redan förklarat, att jag ej har något att erinra mot de tilltänkta förändringarna. Anskaffningen av en del nya möbler är, enligt vad jag kan vitsorda, av omständigheterna påkallad.

En sammanställning av de anslagsäskanden, som jag i det föregående förordat, giver vid handen, att å högskolans ordinarie stat skulle uppföras nya eller ökade anslag (se 1—4) till belopp av 8,550 kronor. Samtidigt skulle emellertid den ordinarie staten minskas med ett belopp av 400 kronor (se 5). Skillnaden mellan dessa båda belopp, 8,150 kronor, betecknar den ökning, som 1916 års stat skulle komma att förete i jämförelse med 1915 års stat. Den senare slutar å ett belopp av 354,800 kronor.

De nu avsedda extra anslagen för högskolan (se 6—24) skulle tillsammans uppgå till ett belopp av 52,725 kronor. Detta innebär i förhållande till 1915 års extra stat, vilken utgjorde 13,700 kronor, en ökning av 39,025 kronor.

Den ordinarie staten för år 1916, vilken, såsom redan nämnts, bliver att betrakta såsom en övergångsstat, kommer, med iakttagande av mina i det föregående framställda förslag i avseende å ordinarie anslagsposter för högskolan, att få följande utseende:

[165.]

	Löner och arvoden. Kronor.	Tjänst- görings- pen- ningar. Kronor.	Orts- tillägg. Kronor.	Summa. Kronor.	
1 professor	5,000	2,500	—	7,500	Samtliga professorer åt- njuta efter fem års val vits- ordad tjänstgöring rätt till ett ålderstillägg å lönen av 600 kronor.
30 professorer	150,000	75,000	—	225,000	
<i>Anmärkning:</i> Förestående 31 läro- stolar omfatta vardera ett av följande ämnesområden: 1) matematik; 2) me- kanik; 3) ångmaskinlära; 4) läran om vattenmotorer; 5) mekanisk teknologi; 6) elektrisk anläggningsteknik; 7) oor- ganisk och elektrokemi; 8) kemisk tek- nologi; 9) väg- och brobyggnadslära; 10) arkitektur; 11) teoretisk elektroteknik; 12) järnets metallurgi; 13) gruvvetenskap; 14) vattenbyggnadslära; 15) matematik och mekanik; 16) geodesi; 17) beskri- vande geometri; 18, fysik; 19) maskin- lära; 20) skeppbyggnadslära; 21) mine- ralogi och geologi; 22) bergskemi och metallurgi; 23) byggnadsstatik; 24) hus- byggnadslära; 25) läran om maskinele- ment; 26) bergsmekanik; 27) byggnads- teknik; 28) organisk och analytisk kemi; 29) elektromaskinlära; 30) järnbyggnads- lära; samt 31) läran om förbrännings- motorer.					
1 speciallärare i jäsningsteknik, arvode...	—	—	—	1,200	
1 dito i frihandsteckning, d:o	—	—	—	1,800	
1 dito i ornamentik, d:o	—	—	—	1,800	
1 dito i modellering, d:o	—	—	—	1,500	
1 dito i industriell ekonomi och stats- kunskap, d:o	—	—	—	6,000	
1 dito i materiallära och materialprov- ning, d:o	—	—	—	3,000	
1 dito i teknisk hygien, d:o	—	—	—	1,800	
1 dito i metallografi, d:o	—	—	—	1,600	
1 dito i maskinkrokirritning, d:o	—	—	—	1,500	
1 dito i byggnadskrokirritning, d:o	—	—	—	900	
1 dito i hydromekanik, d:o	—	—	—	1,200	
1 dito i stadsanläggningslära, d:o	—	—	—	900	
1 dito i arkitekturens historia, d:o	—	—	—	2,400	
1 dito i metallurgi, d:o	—	—	—	1,600	
1 dito i läran om hiss- och transport- anordningar, d:o	—	—	—	2,000	
1 dito i gruvvetenskap, d:o	—	—	—	1,500	
1 dito i förbränningslära, d:o	—	—	—	1,800	
1 dito i läran om uppvärmnings- och ventilationsanordningar, d:o	—	—	—	750	

[165.]

	Löner och arvoden. Kronor.	Tjänst- görings- pen- ningar. Kronor.	Orts- tillägg. Kronor.	Summa. Kronor.	
1 speciallärare i byggnadshygien, arvode	—	—	—	2,000	
1 dito i geologi, d:o	—	—	—	1,200	
1 dito i varvs nläggningar, d:o	—	—	—	1,800	
1 dito i arkitektonisk formlära, d:o	—	—	—	900	
Anslag till tillfälliga lärarbiträden och assistenter	—	—	—	14,300	
Arvode åt en professor såsom högskolans rektor	—	—	—	1,500	
Hyresbidrag åt rektor	—	—	—	1,000	
Arvode åt ett biträde för uppehållande av en del av rektors undervisnings-skyldighet såsom professor	—	—	—	2,000	
Arvode till bergsskolans föreståndare	—	—	—	600	
» » sekreteraren	—	—	—	2,000	
1 kvinnligt skrivbiträde	700	350	150	1,200	Efter fem år kan lönen höjas med 200 kronor och efter tio år med ytterligare 200 kronor.
Arvode till bibliotekarien	—	—	—	2,400	
» » biblioteksamanuensen	—	—	—	1,200	
» » kamreraren	—	—	—	800	
1 förste vaktmästare	900	450	150	1,500	Efter fem år kan lönen höjas med 100 kronor och efter tio år med ytterligare 100 kronor.
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	
1 laboratorietjänare	700	350	150	1,200	
3 dito	2,100	1,050	450	3,600	
1 maskinist	700	350	150	1,200	
<i>Anmärkning 1.</i> Av laboratorietjänarna äro två anställda vid kemiska laboratoriet, en vid bergsskolan samt en vid elektrotekniska och fysiska laboratorerna.					
<i>Anmärkning 2.</i> Därest förste vaktmästaren, vaktmästaren, laboratorietjänarna och maskinisten i sådan egenskap åtnjuta fri bostad och bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej utgå ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen.					
1 portvakt, arvode	—	—	—	150	
1 d:o d:o	—	—	—	150	
Anslag till biblioteket	—	—	—	8,000	
» » samlingar och laborationer	—	—	—	17,500	
» » diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m.	—	—	—	25,000	
» » elevstipendier	—	—	—	3,000	
» » stipendier åt lärare vid högskolan för utrikes studieresor	—	—	—	1,800	
Summa kronor	—	—	—	362,950	

Under återopande av vad nu anförts beträffande tekniska högskolans [165.] behov av anslag för år 1916 tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels fastställa den av mig framlagda staten för tekniska högskolan för år 1916 och i sammanhang därmed öka högskolans ordinarie stat från 354,800 kronor till 362,950 kronor eller med 8,150 kronor; Ökade anslag.

<i>dels ock</i> anvisa på <i>extra stat</i> för år 1916 till	
arvode åt en speciallärare i kemi	kronor 1,200: —
» » » » i elektroteknik »	2,500: —
» » » » bokföring »	750: —
» » » » fotografi »	500: —
» » » » järnets manu- fakturerings »	1,500: —
» » » » skogsskötsel »	600: —
förhöjning av kamrerarens arvode	700: —
stipendier åt lärare vid högskolan för utrikes studieresor under tiden för ut- förande av högskolans nybyggnader »	1,800: —
arvode åt en vaktmästare	600: —
» » » laboratorietjänare vid bergsskolan »	600: —
» » två laboratorietjänare vid elektrotekniska och fy- siska laboratorierna, vardera 600 kronor »	1,200: —
» » tre laboratorietjänare vid mekaniska laboratori- erna, vardera 600 kro- nor »	1,800: —
» » en förste maskinist »	900: —
» » » andre »	750: —
» » » reparatör »	600: —
» » två portvakter »	150: —
samlingar och laborationer »	12,800: —
diverse utgifter för bränsle, lyshåll- ning m. m. »	14,500: —
förändringar inom högskolans nuva- rande huvudbyggnad	9,275: —

Summa kronor 52,725: —

Vid bifall till detta förslag kommer det ordinarie anslaget till de tekniska läroverken, nu 774,975 kronor, att ökas med 8,150 kronor till 783,125 kronor.

[166.]

Nybyggnad
m. m. för
tekniska hög-
skolan.

2. **Nybyggnad m. m. för tekniska högskolan.** Med skrivelse den 30 september 1914 har styrelsen för tekniska högskolan till Kungl. Maj:t överlämnat en den 24 september 1914 avlåten skrivelse från den av Kungl. Maj:t tillsatta byggnadskommittén för högskolans nybyggnad.

Kommittén har till en början meddelat, att kommittén efter verkställd utredning funnit, att för bestridande av kostnaderna för högskolans nybyggnader

för år 1912 utbetalts	kronor	55,891: 21
» » 1913 »	»	143,660: 82
» » 1914 beräknades komma att åtgå	»	872,431: 83
» » 1915 » » »	»	1,563,500: —
» » 1916 » » »	»	1,575,203: —

eller tillsammans före ingången av år 1917 kronor 4,210,686: 86

Ehuru, såsom jag i det föregående omförmålt, nybyggnaden väntas kunna tagas i bruk med ingången av höstterminen 1916, är denna kommitténs beräkning, enligt vilken före 1917 års ingång skulle erfordras sammanlagt 4,210,686 kronor 86 öre, ingalunda att tolka på det sätt, att någon besparing kommer att uppstå å det ursprungliga byggnadsanslaget, 4,619,000 kronor. Det har nämligen ansetts, att vissa utgifter, vilkas summa, sammanlagd med förutnämnda belopp av 4,210,686 kronor 86 öre, utfyller det beviljade byggnadsanslaget, kunna skjutas över till år 1917.

Vilka dessa utgifter äro framgår av en från högskolans rektor, professor C. J. Magnell, vilken tillika är medlem av byggnadskommittén, infordrad översikt av följande innehåll:

Ritningar, arbetsledning m. m. dylikt	kronor	15,000: —
Inventarier och inredningar, som anskaffas under höstterminen 1916		
men som icke kunna behöva betalas förrän efter årsskiftet	»	87,600: —
Laboratorielokalerna torde ej kunna bliva färdiga förrän i början		
av höstterminen 1916, varför de nya maskinernas och apparat-		
ternas installation kommer att fortgå under höstterminen. Man		
får under tiden delvis reda sig med den materiell av detta slag,		
som nu finnes och som skall överflyttas. Av hela det för ändamå-		
let beräknade kostnadsbeloppet, 616,197 kronor, har man		
därför tänkt sig att ungefär hälften icke skulle behöva utbe-		
talas förr än efter årsskiftet	»	300,197: —
Diverse mindre putsnings- och dylika arbeten, som ej kunna ut-		
föras, förrän installationerna äro fullt färdiga	»	5.516: 14

Summa kronor 408,313: 14

I sin förutnämnda skrivelse har byggnadskommittén erinrat, att för byggnadsföretaget redan av riksdagen anvisats:

för år 1912.....	kronor	300,000: —
» » 1913.....	»	750,000: —
» » 1914.....	»	750,000: —
» » 1915.....	»	1,000,000: —
Summa kronor		2,800,000: —

Kommittén begär nu, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen för år 1916 utverka ett extra anslag av 1,400,000 kronor, i runt tal motsvarande skillnaden mellan vad som utbetalts eller beräknats komma att åtgå för åren 1912—1916 samt nyssnämnda, för åren 1912—1915 anvisade medel.

Påbörjandet av ifrågavarande stora byggnadsföretag blev i följd av nödiga vidlyftiga förberedelser något försenat, men arbetet har sedermera med största kraft igångsatts och fullföljts, så att man, efter vad jag redan nämnt, kan vänta, att detsamma i allt väsentligt blir färdigt under år 1916. Gången av arbetet har gjort, att den ojämförligt största delen av den beviljade anslagssumman kräves under de sista byggnadsåren, och detta i än högre grad än vad de för de särskilda åren begärda anslagsbeloppen synas utvisa. På sätt framgår av kommitténs beräkningar, är nämligen av de för år 1914 anvisade medlen ett belopp av i runt tal 730,000 kronor ej erforderligt förr än under år 1915, och efter vad jag redan förut i dag meddelat, kan likaledes av det för år 1915 anvisade anslaget ett belopp av 170,000 kronor först under år 1916 behöva tagas i anspråk.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att av det redan beviljade anslaget till nybyggnad
m. m. för tekniska högskolan å 4,619,000 kronor an- Ökat anslag.
visa på *extra stat* för år 1916 ett belopp av 1,400,000
kronor.

3. **Chalmers tekniska institut.** I skrivelse den 29 september 1914 har styrelsen för Chalmers tekniska institut anhållit om utverkande av följande anslag för institutet, nämligen dels å ordinarie stat 1,000 kronor till resestipendier åt lärare vid institutet, dels ock å extra stat 6,000 kronor till förstärkning av det i institutets stat upptagna anslaget å 9,000 kronor för bibliotek, samlingar och laboratorier samt 6,000 kronor till förstärkning av det i samma stat upptagna anslaget å 12,000 kronor för uppvärmning, belysning och diverse utgifter.

[167.]

Chalmers tek-
niska insti-
tut.

Beträffande det förstnämnda anslagsäskandet hänvisar jag till det yttrande, varmed jag inlett min anmälan av anslagsbehoven under riksstatsens åttonde huvudtitel. Till vad jag där anförde vill jag endast foga, att om, såsom antagligt är, den för år 1915 uppkommande besparing å det ordinarie anslaget till institutet, som varit avsedd att användas till resestipendier åt lärare, icke kommer att för detta ändamål tagas i anspråk, det besparade beloppet kommer att ingå till åttonde huvudtiteln allmänna besparingar, och det torde under dessa förhållanden vara riktigt, att när dylika stipendier anses bära framdeles utgå, det erforderliga beloppet, till dess framställning i ärendet kan avlåtas till riksdagen, får täckas genom anlåtande av nämnda besparingar. Någon förhöjning i den ordinarie staten för institutet lär under dessa förhållanden icke för närvarande bära ifrågasättas.

Vad angår de av institutets styrelse begärda extra anslagen, har riksdagen till de med dem avsedda ändamålen för vartdera av åren 1914 och 1915 beviljat extra anslag till enahanda belopp som de av styrelsen nu äskade.

Då anslag för dessa ändamål synas erforderliga jämväl för år 1916, hemställer jag om förslag till riksdagen

att på *extra stat* för år 1916 anvisa

dels till förstärkning av det i staten för Chalmers tekniska institut upptagna anslaget å 9,000 kronor för bibliotek, samlingar och laboratorier ett belopp av 6,000 kronor,

dels ock till förstärkning av det i institutets stat upptagna anslaget å 12,000 kronor för uppvärmning, belysning och diverse utgifter ett belopp av likaledes 6,000 kronor,

tillhopa 12,000 kronor.

[168.]
Uppehållande
av verksam-
heten vid
tekniska
skolan
i Stockholm.

4. **Uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm.** Från och med år 1900 hava av riksdagen beviljats medel för uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm. Till detta ändamål har sålunda för vart och ett av åren 1911—1915 anvisats ett belopp av 16,161 kronor, under villkor att Stockholms stad bidroge med samma belopp. Under anslaget hava ingått följande poster:

för höjning av betjäningens avlönning	kronor	446: —
» » » underlärarnas »	»	9,905: —
» » » anslaget för den extra ordinarie undervis- ningen	»	260: —

Transport kronor 10,611: —

	Transport kronor	10,611: —
för höjning av anslaget till belysning	»	750: —
» » » anslaget till inventariers anskaffande och underhåll	»	1,000: —
» » » anslaget till undervisningsmateriell	»	1,750: —
» » » anslaget till diverse utgifter	»	2,050: —
tillhopa kronor		16,161: —

Då fortsatt anslag påkallats för enahanda ändamål och under samma villkor som hittills, tillstyrker jag förslag till riksdagen

att för uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm anvisa på <i>extra stat</i> för år 1916:		
för höjning av betjäningens avlöning	kronor	446: —
» » » underlärarnas »	»	9,905: —
» » » anslaget för den extra ordinarie undervisningen	»	260: —
» » » anslaget till belysning	»	750: —
» » » anslaget till inventariers anskaffande och underhåll	»	1,000: —
» » » anslaget till undervisningsmateriell	»	1,750: —
» » » anslaget till diverse utgifter	»	2,050: —
tillhopa kronor		16,161: —

under villkor att Stockholms stad för år 1916, utöver förut anslagna medel å 7,500 kronor, för berörda ändamål bidrager med 16,161 kronor.

5. Provisorisk lönereglring vid tekniska skolan i Stockholm.

Till beredande av provisorisk lönereglring med 20 procent å i stat uppförda avlöningsförmåner åt befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm, med undantag för föreståndaren i hans egenskap av föreståndare för hela skolan samt föreståndare för högre konstindustriella skolan och överlärare inom denna avdelning, har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1912—1915 beviljat ett anslag av 4,600 kronor, med beräknande att till lönereglringen bidrag skulle lämnas av Sjöstedtska

[169.]

Provisorisk
lönereglring
vid tekniska
skolan i
Stockholm.

fonden med ett belopp av 480 kronor samt under villkor, att Stockholms stad för ändamålet särskilt tillskötte 4,600 kronor.

Då medel för sådan provisorisk lönereglering erfordras jämväl för år 1916, tillstyrker jag förslag till riksdagen

att för beredande av provisorisk lönereglering med 20 procent å i stat uppförda avlöningsförmåner åt befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm, med undantag för skolans föreståndare i hans egenskap av sådan samt såsom föreståndare för högre konstindustriella skolan och överlärare inom denna avdelning, bevilja på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 4,600 kronor, med beräkning att till denna lönereglering bidrag lämnas av Sjöstedtska fonden med ett belopp av 480 kronor samt under villkor, att Stockholms stad för ändamålet särskilt tillskjuter ett belopp av 4,600 kronor.

[170.]

Tekniska
elementar-
skolan
i Norrköping.

6. **Tekniska elementarskolan i Norrköping.** Under vart och ett av åren 1902—1910 utgick ett av riksdagen för tekniska elementarskolan i Norrköping beviljat extra anslag till belopp av 2,800 kronor. Anslaget var uppdelat i särskilda poster, avseende betjäningens avlöning, lyshållning, uppvärmning m. m. Frånsett ett tillfälligt anslag för inköp av modeller har riksdagen till i huvudsak samma ändamål som under åren 1902—1910 beviljat extra anslag till höjda belopp för de följande åren, nämligen för varterna åren 1911 och 1912 4,250 kronor, för varterna åren 1913 och 1914 4,950 kronor samt för år 1915 5,250 kronor. Det belopp, som sålunda utgår för innevarande år, är uppdelat på följande poster:

till undervisning i svenska språket	kronor	200: —
» betjäningens avlöning	»	400: —
» lyshållning, uppvärmning m. m.	»	2,300: —
» assistenter och repetitörer	»	400: —
» undervisning i främmande språk	»	400: —
» höjd avlöning åt läraren i frihandsteckning	»	150: —
» bibliotek och samlingar	»	300: —
» undervisning i verkstadsarbete	»	1,100: —

Summa kronor 5,250: —

För år 1916 har läroanstaltens styrelse begärt extra anslag till enahanda ändamål, dock att för två av posterna yrkats anslag med förhöjda belopp, nämligen till assistenter och repetitörer 800 kronor samt till under-

visning i verkstadsarbete 1,800 kronor, alltså en ökning i den förra posten med 400 kronor och i den senare posten med 700 kronor. Samtliga posternas summa skulle komma att uppgå till 6,350 kronor. [170.]

Nyss nämnda båda anslagsökningar hade styrelsen redan påkallat i sin framställning om extra anslag till skolan för år 1915. Kungl. Maj:t fann sig dock icke böra hos riksdagen äska de ifrågasatta förhöjningarna. Skälet härtill framgår av vederbörande departementschefs anförande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914, vilket i utdrag bifogats statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag. Medan den på dagordningen stående frågan om en omorganisation av den lägre tekniska undervisningen ännu var svävande, ville man ej utan verkligt nöd tvång rubba grunderna för läroanstalternas organisation, genomföra löneförbättringar, inrätta nya tjänster och dylikt, och de nyssnämnda anslagsförhöjningarna tedde sig såsom avseende ökade medel till läraravlöningar.

Den grundsats, som sålunda uttalades, blev ock ett rättesnöre för Kungl. Maj:ts behandling av vissa från de övriga tekniska elementarskolorna framkomna anslagskrav. Något hinder ansågs icke föreligga för beredande av ökade tillgångar för lyshållning, uppvärmning m. m. samt till inköp av undervisningsmaterie. För sådana ändamål äskade ock Kungl. Maj:t i flera fall ökade anslag, vilka av riksdagen beviljades. Skillnaden i 1914 och 1915 års extra anslag för tekniska elementarskolan i Norrköping, 300 kronor, ligger i själva verket däri, att på 1915 års extra stat för läroanstalten posten: till lyshållning, uppvärmning m. m. ökades från förutvarande beloppet, 2,000 kronor, till 2,300 kronor.

Då jag nu tagit i övervägande de av läroanstaltens styrelse för år 1916 framställda anslagskraven, vill jag givetvis understödja styrelsens äskanden i alla delar, där de ej gå utöver hittills beviljade belopp.

Frågan om ökat anslag till assistenter och repetitörer torde fortfarande böra undanskjutas.

Vad åter angår höjning med 700 kronor av det nu utgående anslaget till undervisning i verkstadsarbete är jag beredd att tillstyrka, att framställning härom sker till riksdagen. Denna anslagsökning har visserligen hittills framstått såsom närmast påkallad av behovet att förbättra verkmästarens och maskinistens avlöning, och med det ovannämnda betraktelsesättet i fråga om de tekniska läroanstalternas anslagsförhållanden blev den föregående framställningen i ämnet lämnad å sido. Nu föreligga emellertid upplysningar rörande ifrågavarande anslagsbehov, som göra, att det höjda anslaget enligt min mening bör utverkas.

[170.]

I en till ecklesiastikdepartementet av läroanstaltens rektor överlämnad promemoria, i vars innehåll ordföranden i skolans styrelse instämt, har nämligen rektor meddelat, att anslaget till verkstaden på de senare åren aldrig varit tillräckligt, och britten hade måst fyllas dels genom besparingar på andra anslag, dels ock genom indragning på kostnaden för reparationer och underhåll. Detta kunde naturligen ej få fortgå i längden; underhållet hade blivit mycket försummat. Enligt ett vid promemorian fogat kostnadsförslag belöpte sig utgifterna för inköp av den förbrukningsmateriell, som vore mest nödvändig att anskaffa för uppehållande av verkstadsdriften, till ett belopp av nära 950 kronor. Medel härtill syntes under nuvarande förhållanden icke stå att erhålla, ty verkstadens tillgångar räckte knappt till avlöningar, drivkraft samt dagliga förbrukningsartiklar.

Kostnadsförslaget är uppgjort av aktiebolaget Rundströms maskinaffär i Norrköping. Där upptagas i specificerade poster större och mindre belopp för handgångstål, olika slag av fräsar, tolkar, brotchar, borrar, chuckar, gängtappar m. m. Kostnadsförslagets slutsumma utgör 943 kronor 30 öre.

I promemorian uttalar sig rektorn för att anslaget till verkstaden måtte hädanefter årligen utgå med ökat belopp. Vid beräkning av den ifrågasatta anslagsökningens belopp hade visserligen från början tagits i betraktande önskvärdheten av en löneförhöjning å 420 kronor åt verkmästaren samt av löneförbättring med ett mindre belopp åt maskinisten. Men även med fränseende av dessa behov vore, såsom nu visats, det begärda ökade anslaget i sin helhet behövt.

Såsom belysande för tekniska elementarskolans ekonomi omförmäles i promemorian, att under senare år styrelsen måst tillgripa den utvägen att av donationsräntor, vilka i *första hand* varit avsedda till stipendier åt läroanstaltens elever, årligen anvisa 800—900 kronor till täckande av löpande utgifter.

Jag anser mig, som sagt, böra tillstyrka, att framställning göres hos riksdagen om beviljande för år 1916 av den begärda anslagsökningen. I avseende å skälen härför hänvisar jag till vad jag nu omförmält. Vid mitt tillstyrkande har jag ej förbisett, att tekniska elementarskolan i Norrköping så nyligen som år 1912 fick en avsevärd förhöjning av det extra anslaget till undervisning i verkstadsarbete. Detta skedde väsentligen för att avhjälpa uppkommen brist å anslaget till verkstaden. Det nu ifrågasatt anslagskravet avser å sin sida att hindra uppkomsten av ny dylik brist. Att fara för sådan föreligger torde vara utrett. Jag vill till vad jag i ärendet anfört lagga, att verkstadens behov av ökat anslag till materiell enligt uppgift delvis beror på strävandet att göra undervisningen mera praktiskt fruktbringande, ett strävande, särskilt behjärtansvärt då fråga är om undervisningen å verkstaden vid en teknisk läroanstalt.

Jag tillstyrker förslag till riksdagen

att för uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Norrköping anvisa på *extra stat* för år 1916: till undervisning i svenska språket 200 kronor, till betjäningens avlöning 400 kronor, till lyshållning, uppvärmning m. m. 2,300 kronor, till assistenter och repetitörer 400 kronor, till undervisning i främmande språk 400 kronor, till höjd avlöning åt läraren i frihandsteckning 150 kronor, till bibliotek och samlingar 300 kronor samt till undervisning i verkstadsarbete 1,800 kronor, eller tillhopa 5,950 kronor.

Ökat anslag.

7. **Tekniska elementarskolan i Malmö.** För uppehållande av undervisningen vid denna läroanstalt hava för åren 1901—1915 extra anslag beviljats av riksdagen. Följande belopp hava utgått: under åren 1901—1903 respektive 9,350 kronor, 9,623 kronor och 12,717 kronor (därvid dock en del av 1902 och 1903 års anslag avsåg höstterminen föregående år), under vart och ett av åren 1904—1907 12,050 kronor samt under vart och ett av åren 1908—1914 14,450 kronor, vartill för år 1908 kom ett belopp av 18,842 kronor till inredning av ny verkstad och nya laboratorier m. m. För år 1915 slutligen utgör anslaget 18,700 kronor, med följande fördelning på olika poster:

[171.]

Tekniska
elementarsko-
lan i Malmö.

till betjäningens avlöning	kronor	1,000: —
» lyshållning, uppvärmning m. m.	»	6,000: —
» en parallellavdelning i första årskursen	»	4,500: —
» » » » andra »	»	5,000: —
» » » » tredje »	»	1,000: —
» inköp av undervisningsmateriell	»	1,200: —

Summa kronor 18,700: —

Med anledning av styrelsens för ifrågavarande läroanstalt i skrivelse den 9 september 1914 gjorda framställning om fortsatt extra anslag för läroanstalten tillstyrker jag förslag till riksdagen

att för uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Malmö anvisa på *extra stat* för år 1916: till betjäningens avlöning 1,000 kronor, till lyshållning, uppvärmning m. m. 6,000 kronor, till en parallellavdelning i första årskursen 4,500 kronor, till en parallellavdelning i andra årskursen 5,000 kronor, till en parallellavdelning i tredje årskursen 1,000 kronor samt till inköp av undervisningsmateriell 1,200 kronor, eller tillhopa 18,700 kronor.

[172.]

Tekniska
elementarsko-
lan i Örebro.

8. **Tekniska elementarskolan i Örebro.** Liksom för tekniska elementarskolorna i Norrköping och Malmö hava även för motsvarande läroanstalt i Örebro extra anslag under en följd av år varit beviljade. Till uppehållande av verksamheten där hava under åren 1902—1914 på extra stat utgått: för år 1902 35,233 kronor, för år 1903 11,763 kronor, för år 1904 17,530 kronor, för vart och ett av åren 1905—1907 16,045 kronor (vartill för år 1907 kom ett belopp av 2,000 kronor för inköp av en maskin) samt för vart och ett av åren 1908—1914 19,920 kronor. En stor del av anslaget för år 1902 var avsedd till inköp av materiell samt till höjning av vissa avlöningar under höstterminen 1901. Till sistnämnda ändamål användes ock för höstterminerna 1902 och 1903 en del av anslagen för åren 1903 och 1904.

Bland de framställningar, som förelågo till överbäggande vid underdånig anmälan den 14 januari 1914 av anslagsbehoven under riksstatens åttonde huvudtitel, befunno sig två den 24 och den 26 september 1913 dagtecknade skrivelser, i vilka styrelsen för tekniska elementarskolan i Örebro begärde, att hos riksdagen måtte på extra stat för år 1915 utverkas anslag för skolan. Utöver ovannämnda belopp av 19,920 kronor anhöll styrelsen bland annat om anslag till upprättande av en elektroteknisk fackskola.

I sådant syfte begärdes anslag till:

Arvode åt en extra ordinarie lektor i elektroteknik	kronor	3,500: —
Arvode åt en timlärare	»	650: —
Komplettering av läroanstaltens fysiska och elektriska laboratorier...	»	10,000: —

Vad nyssbemälde timlärare angår, gav styrelsens framställning vid handen, att hans undervisning skulle vara förlagd uteslutande till vårterminen.

Det förslag i ämnet, som av Kungl. Maj:t i januari 1914 avläts till riksdagen, avsåg beviljande för undervisningens uppehållande vid ifrågasvarande skola av samma anslag, som av riksdagen under de senare åren anvisats, eller 19,920 kronor, fördelat på samma poster som förut, nämligen:

till höjda avlöningar åt extra lärarna i svenska språket, främmande språk, fri landsteckning och modellering	kronor	825: —
» höjd ersättning för bestridande av sekreterar- och kamrerargörö- målen	»	100: —
» arvode åt extra lärare för undervisning i parallellklasser	»	13,075: —
» biträden i lantmäteri m. m.	»	200: —
» biträden på verkstaden	»	1,570: —
» betjäningens avlöning	»	850: —
» lysbällning, uppvärmning m. m.	»	3 300: —

Summa kronor 19,920: —

Kungl. Maj:t åskade alltså icke anslag till en elektroteknisk fackskola. Anledningen härtill framgår av vederbörande departementschefs uttalande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden ovannämnda den 14 januari 1914; det var hänsynen till uppkomna olika meningar beträffande lämpligaste förläggningsorten för en elektroteknisk fackskola, som härvid var avgörande. För 1914 års senare riksdag framlades i ämnet samma förslag, som den 14 januari 1914 beslutades av Kungl. Maj:t.

Enligt vad riksdagens skrivelse den 26 augusti 1914 angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel utvisar, beviljade riksdagen de av Kungl. Maj:t i ovan angivna poster på extra stat för år 1915 begärda anslagsmedlen, tillhopa 19,920 kronor, för tekniska elementarskolan i Örebro men anvisade därjämte, med bifall till en inom riksdagen väckt motion, likaledes på extra stat för år 1915 ett belopp av 2,250 kronor, avsett till en provisorisk utvidgning av nämnda skola med en elektroteknisk avdelning. I nyssberörda belopp ingick ett arvode av 650 kronor åt en timlärare under vårterminen 1915. Återstående 1,600 kronor skulle utgöra avlöning, beräknad efter 3,500 kronor för år, till en extra lärare i elektroteknik under höstterminen 1915, då den elektrotekniska avdelningen komme att träda i full verksamhet. Vid beviljandet av berörda anslag till en elektroteknisk fackavdelning har riksdagen förklarat sig förut-äta, att medlen utbetalades först sedan skolstyrelsen inför Kungl. Maj:t styrkt, att en i motionen omförmäld, till skolan gjord donation å 10.000 kronor använts till inköp av elektrotekniska instrument; och har riksdagen förklarat sig vilja med styrka betona, att genom riksdagens bifall till motionen på intet sätt någon ståndpunkt intoges i fråga om riktlinjerna för den blivande organisationen av den lägre tekniska undervisningen och att frågan om förläggningen av framtida undervisningsanstalter för densamma i allo stode öppen för att först vid det slutliga ordnandet av denna angelägenhet prövas och avgöras.

Med godkännande av riksdagens ifrågavarande beslut, i vad det skilde sig från Kungl. Maj:ts framställning, anbefallde Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 14 september 1914 styrelsen för tekniska elementarskolan i Örebro att, sedan omförmälda donationsmedel använts till inköp av vederbörliga instrument, ofördröjligen därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som därefter ville meddela beslut om utanordnande av det för den elektrotekniska avdelningen av riksdagen anvisade beloppet. Övriga av riksdagen på extra stat för år 1915 anvisade anslag till elementarskolan ställdes samtidigt till styrelsens förfogande för de med anslagen avsedda ändamålen.

Efter det styrelsen till Kungl. Maj:t inkommit med anbefalld anmälan om donationsmedlens behöriga användning, har Kungl. Maj:t sedermera

genom nådigt beslut den 19 december 1914 ställt jämväl det för den elektrotekniska avdelningen anvisade beloppet till styrelsens förfogande.

Styrelsen för tekniska elementarskolan i Örebro har anhållit, att skolan jämväl för år 1916 måtte komma i åtnjutande av extra anslag för uppehållande av sin verksamhet. Detta har skett genom skrivelse den 26 september 1914, däri styrelsen dels hemställt, att det sedan flera år utgående anslaget å tillhopa 19,920 kronor måtte fortfarande beviljas, dels begärt, att till den elektrotekniska avdelningen vid skolan måtte anvisas 4,150 kronor. Sistnämnda belopp innefattar i sig de båda arvodesbelopp å 650 kronor till en timlärare och 3,500 kronor till en extra lärare, med hänsyn till vilka det av riksdagen för år 1915 beviljade anslagsbeloppet å 2,250 kronor beräknats. För år 1916 behövs hela årsanslaget för den elektrotekniska avdelningen, vilken, som nämnts, med höstterminen 1915 kommer att träda i full verksamhet.

Då ifrågavarande läroanstalts undervisning under år 1916 bör vidmakthållas till det omfång, som för närvarande är avsett för densamma, tillstyrker jag förslag till riksdagen

Ökat anslag.

att för uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Örebro anvisa på *extra stat* för år 1916: till höjda avlöningar åt extra lärarna i svenska språket, främmande språk, frihandstekning och modellering 825 kronor, till höjd ersättning för bestridande av sekreterar- och kamrerargöromålen 100 kronor, till arvode åt extra lärare för undervisning i parallellklasser 13,075 kronor, till biträden i lantmäteri m. m. 200 kronor, till biträden på verkstaden 1,570 kronor, till betjäningens avlöning 850 kronor, till lyshållning, uppvärmning m. m. 3,300 kronor samt till en provisorisk utvidgning av skolan med en elektroteknisk avdelning 4,150 kronor, eller tillhopa 24,070 kronor.

[173.]

Tekniska
elementar-
skolan i
Borås.

9. **Tekniska elementarskolan i Borås.** För uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Borås har riksdagen beviljat på extra stat för år 1915 anslag för följande ändamål:

till undervisning i verkstadsarbete	kronor	700: —
» » » svenska och främmande språk	»	500: —
» » » frihandstekning	»	200: —
» betjäningens avlöning	»	850: —
» lyshållning, uppvärmning m. m.	»	2,000: —

Summa kronor 4,250: —

Med enahanda belopp hava årligen från och med år 1903 anslag utgått för ifrågavarande ändamål, med det undantag att anslaget till lyshållning, uppvärmning m. m. vart och ett av åren 1903—1910 utgjort 1,600 kronor.

Med anledning av vederbörande skolstyrelses i skrivelser den 27 september 1914 gjorda framställningar om anslag till ifrågavarande ändamål för år 1916 tillstyrker jag förslag till riksdagen

att för uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Borås anvisa på *extra stat* för år 1916 följande anslag: till undervisning i verkstadsarbete 700 kronor, till undervisning i svenska och främmande språk 500 kronor, till undervisning i frihandsteckning 200 kronor, till betjäningens avlöning 850 kronor samt till lyshållning, uppvärmning m. m. 2,000 kronor, eller tillhopa 4,250 kronor.

10. **Tekniska elementarskolan i Härnösand.** För uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Härnösand har riksdagen under en följd av år anvisat anslag å *extra stat*. För år 1904 beviljades sålunda 3,675 kronor och för år 1905 6,250 kronor. Av det förra anslaget var viss del avsedd för höstterminen 1903 och av det senare viss del för höstterminen 1904. Vidare har för vardera av åren 1906 och 1907 beviljats ett belopp av 4,350 kronor samt för vart och ett av åren 1908—1914 ett belopp av 4,550 kronor, varförutom för år 1908 beviljats 90 kronor, avsedda till viss undervisning under höstterminen 1907.

För år 1915 har riksdagen på *extra stat* anvisat dels för uppehållande av verksamheten vid nämnda skola tillhopa 5,050 kronor, dels ock för täckande av brist i skolans räkenskaper vid 1912 års utgång 374 kronor.

Nyssnämnda belopp å 5,050 kronor innefattar följande poster:

till undervisning i svenska språket	kronor	200: —
» » » främmande språk	»	400: —
» lyshållning, uppvärmning m. m.	»	3,400: —
» betjäningens avlöning	»	850: —
» förhöjning av arvudet till gymnastiklärare	»	200: —

Summa kronor 5,050: —

Med anledning av styrelsens för nämnda läroanstalt anmälan, att sistnämnda anslag å tillhopa 5,050 kronor erfordras jämväl för år 1916, tillstyrker jag förslag till riksdagen

att för uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Härnösand anvisa på *extra stat* för

[174]

Tekniska elementarskolan i Härnösand.

år 1916: till undervisning i svenska språket 200 kronor, till undervisning i främmande språk 400 kronor, till lyshållning, uppvärmning m. m. 3,400 kronor, till betjäningens avlöning 850 kronor samt till förhöjning av arvodet till gymnastiklärare 200 kronor, tillhoppa 5,050 kronor.

[175.]

11. Viss lönetursrätt för lektor vid teknisk elementarskola.

Viss löneturs-
rätt för lektor
vid teknisk
elementar-
skola.

Genom beslut av 1905 års riksdag och kungörelse i ämnet den 9 juni 1905 åvägabragtes ny löne- och pensionsreglering för rektorer och lektorer vid de tekniska elementarskolorna. Därvid bestämdes för lektorerna vid nämnda läroanstalter enahanda avlöning som för motsvarande befattningshavare vid de högre allmänna läroverken, d. v. s. 4,000 kronor begynnelseavlöning med fyra ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, att åtnjutas efter respektive 5, 10, 15 och 20 års tjänstgöring. Någon rätt för ifrågavarande lärare vid de tekniska elementarskolorna att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig föregående tjänstgöring i annan befattning blev i detta sammanhang icke medgiven.

Styrelsen för Malmö tekniska elementarskola har nu i underdånig skrivelse den 23 april 1914 hemställt om beredande av rätt för lektor vid teknisk elementarskola att för åtnjutande av avlöning i högre lönegrad räkna sig till godo föregående tjänstgöring såsom ordinarie lektor vid allmänt läroverk.

Den fråga, som sålunda blivit väckt, kan sägas utgöra en utbruten del av den principiella frågan, i vilken mån lönetursår, förvärvade genom tjänstgöring hos en myndighet, vid en läroanstalt eller annan inrättning, må för erhållande av ålderstillägg eller uppflyttning i högre lönegrad räknas vederbörande till godo efter övergång till tjänstebefattning hos annan myndighet eller inrättning. Ur vissa synpunkter och under vissa förhållanden skulle rätt härtill innebära en förmån av värde ej blott för tjänstemannen, utan även — vad som vore av större betydelse — för det allmänna. Det är klart, att önskemålet: den rätte mannen på den rätta platsen, lättare skulle kunna vinnas, om en dylik grundsats bleve uppställd. Och genom densamma skulle en under vissa betingelser önskvärd cirkulation mellan olika grenar av administrationen, undervisningsväsendet m. m. lättare kunna komma till stånd, till fromma för statens verksamhet på särskilda områden.

Nyss berörda grundsats kan helt visst icke göras oberoende av särskilda villkor, såsom en viss likställighet vederbörande tjänster emellan i fråga om utbildning, avlöningsförmåner samt krav på tjänstgö-

ringens omfattning och betydelse. Man torde t. ex. icke kunna annat än i undantagsfall ifrågasätta, att, vid befordran från en underordnad befattning i ett verk till en högre ställd befattning på annat område, rätt att i den nya befattningen räkna lönetur för tjänstgöring i den förra skulle äga rum. Däremot synes likställighetsprincipen ej böra hindra, att man vid övergång tilläventyrs till en mindre väl avlönad befattning finge räkna lönetur för den föregående tjänstgöringen.

Någon allmän grundsats i nu omförmälda avseende har icke fastslagits. I några fall har den emellertid kommit till tillämpning. Vid den lönereglering för de allmänna läroverken, som den 27 augusti 1904 fastställdes av Kungl. Maj:t, föreskrevs, att lektorer vid sjökrigsskolan, lärare vid högre lärarinneseminariet och lärare vid folkskoleseminarierna finge, vid övergång till de allmänna läroverken, för tillgodonjutande av avlöning i högre lönegrad räkna sig till godo föregående tjänstgöring såsom ordinarie lärare.

En motsvarande rättighet är genom nådig kungörelse den 28 juni 1907 tillförsäkrad lektor vid teknisk elementarskola och rektor vid skeppsgosseskolan i Karlskrona, därest sådan befattningshavare övergår till allmänt läroverk. Vad lektor vid teknisk elementarskola angår, innehåller denna kungörelse, att han äger dylik lönetursrätt för tjänstgöring såsom ordinarie lektor vid teknisk elementarskola *under den tid, han varit behörig att utnämnas till lektor vid allmänt läroverk.*

I fråga om sistnämnda bestämmelse må erinras, att beträffande kompetens till lektorsbefattningar vid tekniska elementarskolor endast är föreskrivet, att sökande till sådan befattning skall vid sin ansökning foga meritförteckning, utvisande huruvida sökanden ådagalagt sin lämplighet genom avlagda examina, utgivna arbeten, praktisk verksamhet eller föregående sysselsättning såsom lärare. På grund härav hava lärare, som saknat den för lektorer vid de allmänna läroverken noggrant föreskrivna kompetensen, kunnat utnämnas till lektorer vid tekniska elementarskolor. Det var då i full överensstämmelse med förutnämnda krav på likställighet i utbildning, som den omförmälda inskränkningen för lönetursrätt vid övergång från teknisk elementarskola till allmänt läroverk blev stadgad, och man tog därvid jämväl i betraktande, att i avseende å avlöningsförmåner och tjänstgöring likställighet kunde anses föreligga — vad avlöningsförmåner angår, äro dessa, såsom jag redan nämnt, alldeles lika för de båda slagen av befattningar.

Den lönetursbestämmelse, som innefattades i 1907 års omförmälda kungörelse, tillkom under inflytande av en önskan att tillgodose de all-

[175.] männa läroverken vid fyllandet av deras behov av goda lärare i de matematiska och naturvetenskapliga disciplinerna. Man förbisåg icke, att genom en dylik bestämmelse de tekniska elementarskolorna kunde mista just de i teoretiskt hänseende bäst meriterade av sina lektorer. Som en motvikt häremot framhöll man å andra sidan, att bestämmelsen även för de tekniska elementarskolorna finge anses medföra en verklig fördel i avseende å tillgång till väl meriterade sökande.

I den skrivelse från styrelsen för tekniska elementarskolan i Malmö, vilken jag ovan omförmält, framhåller emellertid styrelsen, att med avseende å möjligheten att erhålla väl kvalificerade sökande till lediga lektorstjänster de tekniska elementarskolorna i allt fall vore i någon mån sämre ställda än de allmänna läroverken. Det kan nämligen, säger styrelsen, inträffa, att en person, som har håg och fallenhet för teknisk undervisning och skaffat sig för sagda ändamål lämplig utbildning, kan bliva nödsakad taga anställning vid allmänt läroverk på den grund, att någon plats vid de relativt fåtaliga tekniska elementarskolorna icke är ledig vid för honom lämplig tidpunkt, och med nu gällande bestämmelser är det icke möjligt för en dylik person att, utan försämring i löneförmåner, sedermera övergå till teknisk elementarskola, då eventuellt plats där blir ledig.

Över styrelsens på grund härav gjorda, nyss av mig återgivna framställning hava yttranden infordrats såväl från styrelserna för de tekniska elementarskolorna i Norrköping, Örebro, Borås och Härnösand som från statskontoret.

Samtliga nämnda styrelser hava därvid tillstyrkt den gjorda hemställan. — Under åberopande att löneförmånerna äro desamma för lektor vid allmänt läroverk som för lektor vid teknisk elementarskola har statskontoret för sin del förklarat sig icke hava något att erinra mot att, därest det ifrågasatta medgivandet kunde anses av det praktiska behovet påkallat, framställning bleve gjord till riksdagen i det av styrelsen för tekniska elementarskolan i Malmö angivna syftet.

Departementschefen.

Beträffande såväl de tekniska elementarskolorna som de allmänna läroverken äro för närvarande förslag om betydelsefulla ändringar å bane. De tekniska elementarskolorna torde stå inför en genomgripande omorganisation; i avseende å de allmänna läroverken är närmast att erinra, att för dem ett omfattande löneregleringsförslag, utarbetat av den s. k. lärarlönenämnden, numera föreligger till behandling. Dessa förhållanden böra emellertid icke utgöra hinder för bifall till den föreliggande framställningen. Skulle en förbättrad avlöning komma till stånd beträffande ämneslärarna vid de allmänna läroverken, vore i allt fall den ifrågasatta lönetursrätten på sin plats, ehuru den utan motsvarande löneförbättring vid de tekniska elementarskolorna väsentligen skulle mista sitt värde. En eventuell omorganisation åter av de tekniska elementarskolorna torde näppeligen förtaga grunden för berörda lönetursrätt. Om t. ex. mera be-

stämnda teoretiska kompetenskrav än för närvarande komme att uppställas i fråga om lektorstjänsterna, lära de säkerligen ej komma att gå utöver vad som gäller beträffande lektorat vid de allmänna läroverken.

Man kan således utgå från att något *hinder* ej bör anses föreligga för den ifrågasatta lönetursrättens införande. Vid sådant förhållande anser jag, att denna rätt, som överensstämmer med de av mig i det föregående antydda allmänna grunderna för lönetursrätt vid övergång från en tjänst till en annan, bör komma till stånd. Det är här ej endast fråga om reciprocitet mellan de allmänna läroverken och de tekniska elementarskolorna, utan ett verkligt behov av den föreslagna bestämmelsen måste anses föreligga. Erfarenheten har nämligen, enligt vad jag inhämtat, ådagalagt önskvärdheten av att de tekniska elementarskolorna vid uppkommande ledigheter kunde se kretsen av de sökande vidgad, och för upprätthållande av undervisningens nivå vid dessa skolor är detta en angelägenhet av vikt. Till nämnda önskemåls förverkligande bör införandet av den ifrågasatta lönetursrätten bidra.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att medgiva, det lektor vid teknisk elementarskola må för åtnjutande av ålderstillägg räkna sig till godo föregående tjänstgöring såsom ordinarie lektor vid allmänt läroverk.

12. **Tekniska skolan i Eskilstuna.** Riksdagen har för beredande av tillfällig löneförbättring under åren 1914 och 1915 enligt vissa av vederbörande departementschef i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1913 angivna grunder åt rektor, ordinarie lärare, tjänstemän och vaktmästare vid tekniska skolan i Eskilstuna beviljat på extra stat för vartdera året 1,337 kronor, under villkor att Eskilstuna stad för ändamålet bidroge med 1,336 kronor under samma år.

Genom nådigt beslut den 14 september 1914 anbefalldes Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län att från stadsfullmäktige i Eskilstuna infordra och till Kungl. Maj:t överlämna yttrande, huruvida fullmäktige, beträffande det för år 1915 beviljade anslaget, iklädde sig uppfyllandet av nyssnämnda villkor. Stadsfullmäktige hava fattat beslut härom, och Kungl. Maj:t har den 31 december 1914 ställt statsanslaget till direktionens förfogande.

Med anledning av en utav direktionen gjord framställning om fortsatt anslag för samma ändamål tillstyrker jag förslag till riksdagen

[176.]

Tekniska
skolan i
Eskilstuna.

att för beredande av tillfällig löneförbättring under år 1916, enligt de av vederbörande departementschef i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1913 angivna grunderna, åt rektor, ordinarie lärare, tjänstemän och vaktmästare vid tekniska skolan i Eskilstuna anvisa på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 1,337 kronor, under villkor att Eskilstuna stad för nämnda ändamål bidrager med 1,336 kronor.

[177.]
Slöjdföreningens i Göteborg skola.

13. **Slöjdföreningens i Göteborg skola.** Till understöd åt slöjdföreningens i Göteborg skola har riksdagen för vart och ett av åren 1907—1915 anvisat på *extra stat* 30,000 kronor att, under villkor att Göteborgs stad tillsköte minst lika mycket för år ävensom på de övriga villkor, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, ställas till skolstyrelsens förfogande för därmed avsett ändamål. Genom särskilda beslut har Kungl. Maj:t förordnat om anslagens tillhandahållande åt styrelsen och därvid för åtnjutande av statsbidraget fastställt vissa villkor, som finnas omförmälda i det vid 1907 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 12 januari 1907, punkten 122.

I skrivelse den 26 september 1914 har nu styrelsen för nämnda skola anhållit, att Kungl. Maj:t tacktes göra framställning till 1915 års riksdag om beviljande av ett anslag till skolan å enahanda belopp för år 1916. Denna styrelsens hemställan har tillstyrkts av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län samt av magistraten i Göteborg.

Av handlingarna framgår, att Göteborgs stad för år 1914 till slöjdföreningens skola anslagit 42,465 kronor samt att skolstyrelsen i förslag till stat för år 1915 bland beräknade inkomster upptagit ett anslag av Göteborgs stad å 42,170 kronor.

De skäl, som under en följd av år föranlett beviljande av statsanslag till ifrågavarande skola, gälla fortfarande, och jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till understöd för uppehållande av slöjdföreningens i Göteborg skola bevilja på *extra stat* för år 1916 ett belopp av 30,000 kronor att, under villkor att Göteborgs stad för skolan tillskjuter minst lika mycket för år 1916 ävensom på de övriga villkor, som Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, ställas till styrelsens för skolan förfogande för därmed avsett ändamål.

14. **Lägre tekniska yrkesskolor.** Till understöd åt lägre tekniska yrkesskolor hava allt sedan år 1877 anvisats extra anslag. För varterdera av åren 1913 och 1914 utgjorde anslaget 115,000 kronor; för år 1915 är det i riksstaten uppfört med ett till 140,000 kronor förhöjt belopp.

[178.]

Lägre tekniska yrkesskolor.

De från och med år 1887 utgående anslagen hava varit avsedda jämväl till bestridande av kostnaden för skolornas inspektion, och från samma tid har vid anslagen varit fästade villkor, att bidrag, som av dessa medel utbetalas, icke må överskjuta vad vederbörande kommun kontant tillskjuter till skolan. Rörande detta villkor har i de senare årens statsverkspropositioner brukat hänvisas till vad därom finnes omförmäلت i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1906.

Då de skäl, som föranledde riksdagen att för år 1915 bevilja ett anslag av 140,000 kronor, alltjämt äro gällande, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till understöd åt lägre tekniska yrkesskolor, på det i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1906 angivna villkoret rörande bidrag från vederbörande kommun, samt till bestridande av kostnaden för inspektion av dessa skolor bevilja på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 140,000 kronor.

15. **Resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter.** Riksdagen har år 1914 till resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter, under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, anvisat på extra stat för år 1915 ett belopp av 3,000 kronor.

[179.]

Resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter.

Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade belopp av 3,000 kronor till resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter må under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1916.

J. Åtgärder för fysisk utbildning.

1. Gymnastiska centralinstitutet, *oförändrat*
ordinarie anslag kronor 39,650: —

[180.]

Tillfällig
avlönings-
förbättring åt
befattnings-
havare vid
gymnastiska
central-
institutet.

2. **Tillfällig avlöningsförbättring åt befattningshavare vid gymnastiska centralinstitutet.** Riksdagen har för vart och ett av åren 1912—1915 beviljat ett extra förslagsanslag av högst 8,400 kronor, att under vissa villkor utgå för tillfällig avlöningsförbättring åt vissa befattningshavare vid gymnastiska centralinstitutet.

Anhållan har gjorts om enahanda anslag jämväl för år 1916, och då jag anser, att avlöningsförbättringen bör utgå efter samma grunder och villkor som hittills, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att tillfällig avlöningsförbättring för år 1916 må kunna tillkomma följande befattningshavare vid gymnastiska centralinstitutet med nedannämnda belopp:

överbälare 1,000 kronor, därav 500 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar,

lärare 1,000 kronor, därav 500 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar,

lärarinna 500 kronor, därav 250 kronor lön och 250 kronor tjänstgöringspenningar, samt

vaktmästare och portvakt vardera 200 kronor;

dels för bestridande av berörda avlöningsförbättringar anvisa på *extra stat* för år 1916 ett förslagsanslag av högst 8,400 kronor;

dels ock godkänna följande villkor för åtnjutande av ifrågavarande avlöningsförbättringar:

att tjänstinnehavare, som erhållit tillstånd att med sin tjänst vid gymnastiska centralinstitutet förena militär beställning, icke må tillgodonjuta avlöningsförbättring, varom nu är fråga,

att i övrigt, fränsett föreningen av föreståndarbefattningen vid institutet med överbälartjänst därstädes, tjänstinnehavare icke må med den tjänst, för vilken avlöningsförbättring utgår, förena annan tjänstbefattning, allmän

eller enskild, såframt ej, vad angår överlärare, Kungl. Maj:t och, vad angår annan tjänstinnehavare vid institutet, direktionen, uppå därom gjord framställning och efter prövning, att ifrågavarande tjänstbefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid institutet, finner befattningen kunna få tills vidare mottagas och bibehållas, samt

att överlärare eller lärarinna, som i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall, utöver det för denna förmån i gällande stat för institutet bestämda avdraget å lönen, vidkännas ytterligare sådant avdrag, överlärare med 300 kronor och lärarinna med 150 kronor.

3. **Uppehållande av gymnastiska centralinstitutets verksamhet.**

[181.]

Uppehållande av gymnastiska centralinstitutets verksamhet.

Riksdagen har för vart och ett av åren 1909—1915 för uppehållande av gymnastiska centralinstitutets verksamhet beviljat på extra stat ett anslag av 7,650 kronor att med angivna belopp användas till förhöjning av anslaget till arvoden åt extra lärare, till förhöjning av anslaget till ved och ljus, materiell, samlingar m. m. samt till avlöning åt extra vaktmästarbiträde.

Nu har direktionen över nämnda institut anhållit, att för uppehållande av institutets verksamhet jämväl under år 1916 måtte beredas ett lika stort anslag för enahanda ändamål; och får jag, då behov av ett dylikt anslag fortfarande förefinnes, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för uppehållande av gymnastiska centralinstitutets verksamhet under år 1916 anvisa på *extra stat* för samma år ett anslag av 7,650 kronor att användas med nedanstående belopp till följande ändamål:

till förhöjning av anslaget till arvoden

åt extra lärare	kronor 5,400: —
» förhöjning av anslaget till ved, ljus, materiell, samlingar m. m.	» 1,450: —
» avlöning åt extra vaktmästarbiträde	» 800: —

eller tillhopa kronor 7,650: —

4. **Kvinnlig poliklinik vid gymnastiska centralinstitutet.**

[182.]

Kvinnlig poliklinik vid gymnastiska centralinstitutet.

För fortsatt uppehållande under höstterminen 1914 och år 1915 av undervisning jämte läkarvård vid en med gymnastiska centralinstitutet förenad kvinnlig poliklinik har riksdagen på extra stat för år 1915 anvisat ett

anslag av 750 kronor, varav för höstterminen 1914 avsågs ett belopp av 250 kronor.

Direktionen har nu anhållit, att för år 1916 ett anslag av 500 kronor måtte till enahanda ändamål beredas institutet, för vars undervisning under sagda år åt kvinnliga elever polikliniken med all säkerhet komme att vara oumbärlig.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

Minskat
anslag.

att för fortsatt uppehållande under år 1916 av undervisning jämte läkarvård vid en med gymnastiska centralinstitutet förenad kvinnlig poliklinik anvisa på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 500 kronor.

[183.]

Understöd-
jande av
idrotten.

5. **Understödjande av idrotten.** För varterdera av åren 1914 och 1915 har riksdagen till understödjande av idrotten på *extra stat* beviljat ett anslag av 100,000 kronor, att utgå på de villkor Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

Av 1914 års anslag anvisade Kungl. Maj:t genom beslut den 4 juli 1913 tillhopa 13,000 kronor till understödjande av den militära idrotten och skididrotten bland skolungdomen.

Beträffande användningen av återstoden av anslaget samt den behållna ränteavkastningen av vissa lotterimedel utfärdade Kungl. Maj:t genom ovannämnda beslut den 4 juli 1913, med ändring av bestämmelser i nådigt brev den 21 februari 1908 angående sagda lotterimedel, föreskrifter, som skulle lända till efterrättelse tills vidare, så länge tillgångar av omförmälda art stode till buds. Nyssnämnda återstod och behållna ränteavkastning blevo ställda till förfogande av Sveriges centralförening för idrottens främjande samt svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund. Av det extra anslaget erhöll centralföreningen 51,000 kronor och riksförbundet 36,000 kronor.

Vid anmälan av 1914 års riksdags beslut angående idrottsanslaget för år 1915 innehölls enligt nådigt brev den 19 november 1914 ett belopp av 38,000 kronor, om vars disponerande Kungl. Maj:t förklarade sig vilja framdeles besluta. Av återstående 62,000 kronor anvisades liksom för år 1914 13,000 kronor till understödjande av den militära idrotten och skididrotten bland skolungdomen, medan Sveriges centralförening för idrottens främjande erhöll 14,000 kronor och riksförbundet 35,000 kronor. Dessa båda organisationers rätt i avseende å ränteavkastning av lotterimedlen bibehölls oförändrad.

Med den nedsättning av berörda idrottsanslag, som sålunda ägde

rum, följde, att bestämmelserna i övrigt av den 4 juli 1913 icke kunde bibehållas orubbade. Dessa bestämmelser, vilka av vederbörande departementschef äro återgivna till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914, i utdrag bilagt statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag, blevo därför för tiden efter 1914 års utgång upphävida samt ersatta med andra, meddelade genom nämnda nådiga brev den 19 november 1914, att lända till efterrättelse för år 1915.

Skillnaden mellan de nya bestämmelserna och dem, som gällt under år 1914, består förnämligast i begränsning av de belopp, som högst få användas för vissa angivna ändamål, bland annat utsändande av idrottsmän till utlandet och utländsk representation i övrigt samt deltagande i kongresser. De nu gällande bestämmelserna angiva vidare mera uttryckligt än de gamla de olika ändamål, vartill de till centralföreningens och riksförbundets förfogande ställda medlen få användas.

Då av det för år 1915 anvisade extra anslaget till understödjande av idrotten i landet endast 62,000 kronor av Kungl. Maj:t ställts till vederbörandes förfogande, har detta, såsom jag i det föregående framhållit, skett med hänsyn till nu rådande särskilda förhållanden. Man synes böra utgå från att dessa förhållanden skola, om ock i minskad grad, göra sig gällande under den statsregleringsperiod, vars behov nu böra framläggas för riksdagen. Med denna uppfattning anser jag mig icke kunna ifrågasätta, att för år 1916 hos riksdagen äskas det anslagsbelopp, som för ett fullt verkamt understödjande av idrottslivet under normala förhållanden ansetts av nöden, 100,000 kronor. Men å andra sidan synes man böra för år 1916 bereda idrotten ett något större statsunderstöd än för år 1915. Utan fara för bestående skada torde man nämligen icke böra fortsättningsvis hålla idrottsanslaget avsevärt nere.

Härtill kommer ett annat skäl. Bland de i svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund ingående sammanslutningar, som erhållit understöd av medel, varöver riksförbundet förfogat, befinner sig svenska gymnastikförbundet. Trots den centrala ställning, gymnastiken intager, har det mött svårighet att med till buds stående medel understödja gymnastikförbundet efter andra grunder än dem, som gällt i fråga om övriga 14 förbund: för skridskoidrott, skidlöpning, simning och så vidare.

Gymnastikförbundet har därför inkommit med underdåniga framställningar om beredande av väsentligt ökat statsunderstöd åt detsamma. Bland de skäl, som härför anförts, må särskilt framhållas behovet av medel för utbildande av gymnastikledare på landsbygden. Sådana fordras för att i de

särskilda orterna väcka och underhålla intresset för gymnastiken, bilda gymnastikföreningar och leda deras övningar. Trots alla ansträngningar har den frivilliga gymnastiken ännu ej vunnit den anslutning, som den borde äga i Sverige, vilket land annars på gymnastikens område intagit en så framskjuten plats.

Jag anser av nu anförda orsaker, att man måste ställa ökat anslag till gymnastikförbundets förfogande och att man även av denna anledning bör tillse, att för år 1916 medel bliva för idrottens understödjande tillgängliga utöver det för år 1915 av Kungl. Maj:t anvisade beloppet.

I detta sammanhang torde jag få omnämna, att det för framtiden torde finnas nödvändigt att av de för idrottens understödjande tillgängliga medel anvisa något mindre belopp såsom ersättning åt de revisorer, som chefen för ecklesiastikdepartementet har att utse för granskning av centralföreningens och riksförbundets räkenskaper. De båda organisationernas mycket omfattande förvaltning gör, att revisionsuppdraget blir både besvärligt och tidsödande. Svårighet har också yppats att erhålla för uppdraget lämpliga personer.

Det belopp, som på grund av vad jag nu anført bör under år 1916 av statsmedel utgå till understödjande av idrottslivet, vill jag föreslå till 75,000 kronor. Såsom nämnts har av det för år 1915 av riksdagen anvisade anslaget en summa av 38,000 kronor reserverats. Då i första hand denna summa torde böra tagas till användning under år 1916, bör nu hos riksdagen för samma år äskas ett extra anslag av 37,000 kronor.

Jag tillstyrker alltså förslag till riksdagen att

dels till understödjande av idrotten bevilja på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 37,000 kronor, att utgå på de villkor Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma,

dels ock medgiva, att vad som besparas å det för år 1915 för ifrågavarande ändamål beviljade anslaget må för samma ändamål användas under år 1916.

[184.]

Understöd-
jande av
skididrotten
bland ung-
domen.

6. **Understödjande av skididrotten bland ungdomen.** Riksdagen har år 1914 för understödjande av skididrotten bland ungdomen på extra stat för år 1915 anvisat ett belopp av 30,000 kronor att användas på sätt och under villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Med åberopande av vad jag anført i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade belopp av 30,000 kronor för understödjande av skididrotten bland ungdomen må på sätt och under villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1916. [184.]

K. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.

[185.]

Svenska
fornskrifts-
sällskapet.

1. **Svenska fornskriftsällskapet.** Till understödjande av svenska fornskriftsällskapets verksamhet har riksdagen anvisat för vart och ett av åren 1877—1915 ett extra anslag av 2,000 kronor.

Sällskapets styrelse har nu i underdånig skrivelse anhållit om anslag jämväl för år 1916 och därvid anfört följande:

Svenska fornskriftsällskapet, vars uppgift vore att verka för utgivning av Sveriges litterära skatter från tiden före år 1600 ävensom av därpå grundade historiska, filologiska, litterärhistoriska och bibliografiska arbeten, hade under de senast förflutna sjuttio åren utgivit 145 häften av sina »Samlingar». Häre inginge bland annat textkritiska upplagor av Ett fornsvenskt legendarium, Svenska medeltidens bibelarbeten, Heliga Birgittas uppenbarelser, Svenska medeltidens rimkrönikor, Svenska medeltids-postillor, Läke- och örteböcker från Sveriges medeltid, Svenska böner från medeltiden ävensom Ordbok över svenska medeltidsspråket och Fornsvensk bibliografi m. fl.

Sällskapet hade under den gångna tiden haft ett kraftigt stöd i det statsanslag, som årligen beviljats detsamma, och även för framtiden vore detta anslag högst behöfligt, för så vitt sällskapet skulle äga någon förhoppning att fylla sina förpliktelser till den fosterländska forskningen.

För sällskapet återstode nämligen ännu en mängd viktiga uppgifter. Så t. ex. fortginge för närvarande utgivandet av Vadstenamunken Peder Månssons svenska skrifter (två häften, tillsammans 30 ark, hade redan utdelats); av ett latinskt-svenskt glossarium från senare hälften av 1400-talet föreläge början färdigtryckt, och till ett supplementband av professor Söderwalls medeltidsordbok bedreves förarbetena med all iver. Inom sällskapets verksamhetsområde fölle dessutom utgivande av den viktigare delen av Sveriges medeltidslitteratur på latin, och redan nu förbereddes utgivandet i sällskapets samlingar av heliga Birgittas och heliga Katarinas kanonisationsprocesser, vilka sällsynta aktstycken förvarades i kungl. biblioteket. För övrigt uppdagades så gott som varje år nya källor med ämnen för fornskriftsällskapets utgivarverksamhet.

Svenska fornskriftsällskapets styrelse finge därför anhålla om propositions avlämtande till riksdagen därom, att sällskapet även för år 1916 måtte komma i åtnjutande av det hittills utgående anslaget av 2,000 kronor, under villkor att sällskapet allt fortfarande årligen till statsverket avlämnade 300 exemplar av sina för året utgivna skrifter.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien har den 3 november 1914 avgivit infordrat utlåtande i ärendet och därvid tillstyrkt nyssnämnda framställning.

Ifrågavarande anslag var ursprungligen förknippat med skyldighet för sällskapet att av sina under varje år utgivna arbeten för statens räkning avlämna 300 exemplar.

Ehuru en liknande skyldighet under senare tider icke varit sällskapet uttryckligen ålagd, hava dock, efter vad för mig uppgivits, sällskapets skrifter i nämnda antal exemplar alltjämt tillhandahållits för kostnadsfri utdelning genom ecklesiastikdepartementet, kungl. biblioteket samt vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien. En föreskrift i denna riktning torde nu böra förbindas med anslagets beviljande. Det bör då ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter om de avlämnade exemplarens fördelning. Därvid lär böra tagas under övervägande, huruvida ej något antal exemplar bör överlämnas till universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund för att användas för dessa biblioteks bytesverksamhet med utlandet.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till understöd åt svenska fornskriftsällskapet anvisa på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 2,000 kronor, under villkor att sällskapet kostnadsfritt för statens räkning avlämnar 300 exemplar av sina under anslagsåret utgivna arbeten.

2. Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia. Till understöd åt samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia har riksdagen anvisat för vart och ett av åren 1907—1915 ett extra anslag av 1,000 kronor. Vid anslaget har det villkoret varit fäst, att samfundet skulle till ecklesiastikdepartementet avlämna 50 exemplar av den för anslagsåret avsedda publikationen.

[186.]
Samfundet
för utgivande
av handskrifter
rörande
Skandinaviens historia.

Enligt särskilda nådiga brev, det senaste av den 14 september 1914, har Kungl. Maj:t ställt nämnda, av riksdagen anvisade belopp till samfundets förfogande för därmed avsett ändamål, under iakttagande av nyssnämnda villkor.

I underdånig skrivelse den 28 september 1914 har nu samfundet hemställt om utverkande av enahanda anslag för år 1916 och därvid anført:

I samfundets underdåniga skrivelse den 25 september 1913 i fråga om anslag till samfundet för år 1915 hade omnämnts, att en publikation av handlingar ur det hertiglaga Augustenburgska arkivet åren 1808—1810 beräknades bliva färdig vid slutet av år 1913. På grund av redaktörens förhinder hade den emellertid ännu ej kunnat utkomma. I stället hade lagts under pressen en av greve Adolf Jöran Mörner författad berättelse om riksdagen i Norrköping år 1800, och som texten till densamma nu vore i sin helhet uppsatt, torde arbetet, så snart dithörande register blivit färdigt, komma att utgivas och föreskrivet antal exemplar överlämnas till ecklesiastikdepartementet. Vidare kunde nämnas, att ett gemensamt register till de 20 första delarna av »Historiska handlingar» länge varit under arbete och snart nalkades sin fullbordan.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien har den 6 oktober 1914 avgivit infordrat underdånigt utlåtande över denna framställning och därvid tillstyrkt densamma.

Med anledning av vad sålunda förekommit hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till understöd åt samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia på *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av 1,000 kronor, under villkor att samfundet till ecklesiastikdepartementet avlämnar 50 exemplar av den för anslagsåret avsedda publikationen.

[187.]

Svenska
vitterhets-
samfundet.

3. **Svenska vitterhetssamfundet.** Till understödjande av svenska vitterhetssamfundets verksamhet har riksdagen på extra stat för vartdera av åren 1914 och 1915 anvisat ett anslag av 3,000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma. Det för år 1915 beviljade anslaget ställdes enligt nådigt beslut den 14 september 1914 till förfogande av samfundets styrelse, under villkor att genom styrelsens försorg avlämnades till ecklesiastikdepartementet dels så snart ske kunde fem exemplar av samfundets under anslagsåret utgivna skrifter, dels ock före viss dag kortfattad redogörelse för samfundets verksamhet under året.

Styrelsen har nu anhållit, att anslag till samma belopp måtte beviljas även för år 1916, och till stöd härför anført, att samfundets medlemsantal och ekonomiska ställning icke undergått någon avsevärd förändring och att dess egna medel således fortfarande vore otillräckliga, för att dess för vår litterära odling betydelsefulla verksamhet skulle kunna i tillbörligt omfång bedrivas. Vidare har styrelsen meddelat:

Under år 1914 skulle följande publikationer utgivas:

1) En kritisk upplaga av Lars Johanssons (Lucidors) samlade dikter med kommentar och glossar, redigerad av lektor Fredrik Sandwall, varav under år 1914 skulle utkomma omkring 400 sidor text (återstoden av texten samt glossar och kommentar skulle utgivas år 1915). Härmed bleve för första gången en av 1600-talets mest betydande svenska författares verk tillgängliga i en upplaga, som motsvarade språkvetenskapliga och litteraturhistoriska krav.

2) Av Stagnelii samlade skrifter, utgivna av docenten Fredrik Böök, 3:e delen (cirka 350 sidor) samt 5:e delens 2:a häfte, innehållande en utförlig kommentar till 2:a delen, varigenom skaldens religiösa och filosofiska diktning ställdes i ny belysning.

3) Av Dalius Argus, utgiven av docenterna B. Hesselman och M. Lamm, 2:a delens senare hälft.

Under år 1915 komme samfundet att utgiva:

1) Avslutning av Lucidors samlade dikter.

2) Dalins Argus: kommentar till 2:a delen, varmed den första kritiska upplagan av denna litteratur- och kulturhistoriskt betydelsefulla skrift, som inledde vår moderna litteratur, föreläge avslutad.

3) 4:e delen av Stagnelii samlade skrifter, varmed denna upplagas text bleve fullständig.

4) Ett häfte av Leopolds samlade skrifter, utgivna av lektor Knut Fredlund, innehållande fortsättning av den år 1913 påbörjade publikationen av Leopolds litteraturhistoriskt intressanta brevväxling.

Svenska akademien har den 22 oktober 1914 avgivit infortrat underdånigt utlåtande i ärendet och därvid vitsordat, att samfundet syntes väl förtjänt av fortsatt understöd i samma utsträckning som hittills och även vore i behov därav.

Under hänvisning i övrigt till vederbörande departementschefs anförande i ämnet till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1913 angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, punkten 241, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till understödjande av svenska vitterhetssamfundets verksamhet på *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av 3,000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

4. Medicinska tidskrifter. Till understöd för utgivande av tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv har riksdagen anvisat på *extra stat* för vart och ett av åren 1896—1905 ett belopp av 3,000 kronor samt för vart och ett av åren 1906—1915 ett belopp av 5,000 kronor.

I underdånig skrivelse den 29 september 1914 har den för fortsatt utgivande av tidskriften bildade föreningen anfört:

Föreningen hade för avsikt att, enligt vad framginge av ett skrivelsen bifogat förslag, från och med årgången 1916 vidtaga vissa förändringar i tidskriftens utgivningssätt. Nordiskt medicinskt arkiv borde nämligen för att i vår tid fylla sin bestämelse — att i sig upptaga en väsentlig del av de skandinaviska ländernas mera framstående medicinska produktion samt att förmedla kännedomen om denna till utlandets medicinska vetenskapsmän och läkare — undergå en väsentlig omgestaltning.

För att nå en större spridning i utlandet måste publikationen erhålla karaktären av en verklig facktidskrift, som icke, såsom hittills, omfattade så gott som alla medicinska discipliner utan hade ett mera begränsat program. En dylik förändring hade sedan år 1901 förberetts genom arkivets delning i en medicinsk och en kirurgisk avdelning, som utkommit, visserligen under skilda redaktioner, men under gemensam ekonomisk ledning. Prenumeration på vardera avdelningen för sig hade varit tillåten.

Det vore nu dessa båda avdelningar, som vore avsedda att från och med år 1916 utgivas i form av två skilda tidskrifter — Skandinavisches Archiv für Medizin och Skandinavisches Archiv für Chirurgie — med begränsande av programmen på sådant sätt, att tidskrifterna i fråga i högre grad än hittills finge karaktären av verkliga fackorgan.

[188.]

Medicinska
tidskrifter.

[188.]

Den avsedda förändringen torde komma att medföra väsentligen förbättrade villkor för spridande av kännedom om den skandinaviska medicinen i utlandet — givetvis ett synnerligen behjärtansvärt ändamål. Att företagets högsta ledning och dess ekonomiska grundval vore förlagda till Sverige samt att enligt de senare årens erfarenhet det vetenskapliga materialet i övervägande grad härstammade från vårt land motiverade även för framtiden till fullo det kraftiga ekonomiska stöd, som svenska myndigheter hittills skänkt detsamma.

De omständigheter, som i den hösten 1904 inlämnade underdåniga ansökningen om anslagets höjande från 3,000 till 5,000 kronor angivits och som sedan år 1905 av regering och riksdag välvilligt beaktats, föreläge även efter ovan berörda omgestaltning och gjorde möjligheten för föreningen att fortsätta sin verksamhet beroende av att det högre beloppet även för år 1916 beviljades.

Sedan den tid, då det förhöjda anslaget begärts, hade följande förändringar av ekonomisk betydelse inträffat.

Bidrag av norska läkare, omkring 1,000 kronor årligen, hade lämnats arkivet under åren 1903 till och med 1905. För år 1907 hade samma belopp erhållits från Nansen-fonden, och sedan år 1909 hade norska staten årligen lämnat 1,000 kronor i form av anslag. Emellertid borde framhållas, att det ingalunda vore säkert, att företaget efter nu planlagda omgestaltning finge behålla statsanslagen från grannländerna (det danska å 1,200 kronor och det norska å 1,000 kronor). Den Classenska fideikommissfondens bidrag (från Danmark) å 500 kronor hade från och med år 1914 indragits.

Vidare finge framhållas, att, tack vare det sedan år 1906 ökade statsanslaget, de erforderliga bidragen från de enskilda svenska läkare, som bildade garantiföreningen för arkivets fortsatta utgivande, kunnat minskas; och hade sådana bidrag icke behöft anlitas under åren 1910—1913, då tidskriftens ekonomi ej mer visat någon brist utan i stället en mindre befallning, som gjort det möjligt att från år 1912 bevilja tidskriftens utgivare, som tillika vore centralredaktör för dennas medicinska avdelning, ett arvode av 500 kronor för år samt att från och med år 1914 öka arvodet för den ene av underredaktörerna från 600 till 800 kronor.

I enlighet med det villkor, som under senare år fästats vid det beviljade högre anslaget, komme fortfarande att överlämnas till vardera av universiteten i Uppsala och Lund tio samt till karolinska mediko-kirurgiska institutet fem friexemplar av de båda tidskrifterna. Därjämte skulle såsom hittills för karolinska institutets bibliotek likaledes kostnadsfritt tillhandahållas ett erforderligt antal exemplar av sagda tidskrifter för byte med utländska sådana.

På grund av vad sålunda anförts, har föreningen hemställt om beviljande av ett anslag på extra stat av 5,000 kronor såsom understöd för utgivande under år 1916 av två medicinska tidskrifter, *Skandinavisches Archiv für Medizin* och *Skandinavisches Archiv für Chirurgie*, avsedda att träda i stället för *Nordiskt medicinskt arkiv*.

På grund av nådig remiss har kanslern för rikets universitet, efter hörande av karolinska institutets lärarkollegium, den 16 oktober 1914 avgivit underdånigt utlåtande över denna framställning och därvid, i likhet med lärarkollegiet, tillstyrkt bifall till densamma.

Den föreslagna förändringen i utgivandet av ifrågavarande tidskrift torde kunna betraktas såsom ett verksamt medel att befrämja tidskriftens spridande i utlandet och därigenom öka kännedomen om vårt lands insats i den medicinska och kirurgiska forskningen. Det anslag av statsmedel, som under en följd av år beviljats tidskriften, synes därför böra utgå till densamma även efter dess ombildning, och torde vid anslaget böra fästas samma villkor, som under senare år varit gällande beträffande tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv. Jag hemställer därför, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att på *extra stat* för år 1916 bevilja ett anslag å 5,000 kronor till understöd för utgivande av tidskrifterna »Skandinavisches Archiv für Medizin» och »Skandinavisches Archiv für Chirurgie», under villkor att av vardera tidskriften för år 1916 kostnadsfritt överlämnas till vart och ett av universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund 10 exemplar samt till karolinska mediko-kirurgiska institutets bibliotek 5 exemplar, av vilka exemplar behöfvligt antal i främsta rummet tilldelas vederbörande institutioner och kliniker vid de medicinska undervisningsanstalterna.

5. **Tidskriften Acta mathematica.** Hos Kungl. Maj:t har utgivaren av tidskriften Acta mathematica, professor G. Mittag-Leffler anhållit om beredande av statsunderstöd för tidskriftens fortsatta utgivande, i vilket avseende begärts för år 1916 ett anslag av 3,000 kronor eller enahanda belopp, som för sådant ändamål blivit av riksdagen beviljat för vart och ett av åren 1896—1915.

[189.]

Tidskriften
Acta mathe-
matica.

Sökanden har därvid erinrat, att under tiden från och med den 1 oktober 1913 till den 1 oktober 1914 de tre första häftena av band 37 utkommit.

Dessutom föreläge färdigtryckt ett viktigt arbete av professor A. Wiman i Uppsala, »Über den Zusammenhang zwischen dem Maximalbetrage einer analytischen Funktion und dem grössten Gliede der zugehörigen Taylor'schen Reihe».

Färdigtryckt vore även ett postumt arbete av H. Poincaré, »Rapport sur les travaux de M. Cartan». Detta arbete vore av ovanligt stort intresse bland annat därför, att den store matematikern några dagar före sin död här framlade sin allmänna uppfattning om de uppgifter, matematiken med utsikt till framgång kunde och borde ställa för sin forskning, samt om den arbetsmetod, som med större eller mindre resultat alltid blivit följd och följdes. I denna uppsats återfunne man icke endast matematikern utan även den store filosofen med den vittomfattande översikt över de exakta vetenskapernas hela område, som utmärkte Poincaré.

Vidare vore redan tryckta en rad av brev från Poincaré till sökanden, vilka utom

annat vore av stort intresse för den matematiska vetenskapens historia. Likaså andra brev av honom till den avlidne tyske matematikern L. Fuchs jämte dennes svar.

Slutligen föreläge en uppsats av Poincaré's barndoms- och ungdomsvän, preses för l'Académie des Sciences och »le Doyen de la Faculté des Sciences à la Sorbonne» P. Appell.

Alla dessa uppsatser komme att ingå i ett Poincaré-band, som bland annat även komme att omfatta en längre avhandling av H. von Zeipel i Uppsala, »Sur les travaux astronomiques de Henri Poincaré». Denna avhandling vore redan färdiguppsatt.

Ett stort antal andra arbeten, av vilka två av mer än vanlig betydelse av professor Nörlund i Lund, föreläge även i korrektur.

I de tre häften av band 37, som utkommit, förtjänade att bemärkas en uppsats av S. Wigert i Stockholm, »Sur quelques fonctions arithmétiques».

Till slut framhölle sökanden, att tidskriftens ställning som ett internationellt organ för matematisk forskning efter avslutande av nu pågående världskrig borde bliva mer betydelsefull än någonsin förut. Tecken härtill förspordes redan i det mer än vanligt stora antal av betydande arbeten av matematiker i olika länder, Tyskland, England, Frankrike, Ryssland, Balkanstaterna, vilka redan blivit antagna till tryckning.

Vetenskapsakademien har med skrivelse den 28 oktober 1914 överlämnat ett av dess sakkunniga ledamöter professorn B. Hasselberg och ryske statsrådet M. Nyrén avgivet yttrande, däri de, under framhållande att ifrågavarande tidskrift alltjämt intoge en hög rangplats bland vetenskapliga matematiska tidskrifter, hemställt, att akademien måtte med sitt förord på det livligaste understödja den gjorda ansöknings.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till understöd för fortsatt utgivande av tidskriften *Acta mathematica* anvisa på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 3,000 kronor.

[190.]
Tidskriften
Sfinx.

6. **Tidskriften Sfinx.** På extra stat för vart och ett av åren 1903 —1915 har riksdagen till understöd för fortsatt utgivande av tidskriften *Sfinx* anvisat ett belopp av 1,200 kronor att utgå under vissa villkor, som senast formulerats sålunda, att dess utgivare skulle kostnadsfritt överlämna till universitetsbiblioteket i Uppsala 40 exemplar och till universitetsbiblioteket i Lund 20 exemplar av tidskriften för att användas för dessa biblioteks bytesverksamhet med utlandet.

Tidskriftens utgivare, docenten Ernst Teodor Andersson har nu anhallit, att Kungl. Maj:t tacktes till 1915 års riksdag avlåta proposition därom, att till fortsatt utgivande av tidskriften måtte beviljas ett anslag av 1,200 kronor att utgå för år 1916 under villkor, motsvarande dem, som fastställts för åtnjutande av det för år 1915 beviljade statsanslaget.

Ansökningsen är tillstyrkt av filosofiska fakultetens i Uppsala humanistiska sektion samt av universitetskanslern.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att på *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av 1,200 kronor till understöd för fortsatt utgivande av tidskriften *Sfinx*, med villkor att dess utgivare kostnadsfritt överlämnar till universitetsbiblioteket i Uppsala 40 exemplar och till universitetsbiblioteket i Lund 20 exemplar av tidskriften för att användas för dessa biblioteks bytesverksamhet med utlandet.

7. Tidskrift för landsmål. Sedan riksdagen för utgivande under vart och ett av åren 1910—1915 av tidskriften »Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folkliv» eller, såsom den numera benämnes, »Svenska landsmål och svenskt folkliv» beviljat ett årligt extra anslag av 5,000 kronor, har tidskriftens utgivare, professor J. A. Lundell anhållit om enahanda statsunderstöd för tidskriften under år 1916; och har denna anhållan förordats av filosofiska fakultetens i Uppsala humanistiska sektion ävensom av universitetskanslern.

[191.]

Tidskrift för
landsmål.

Med anledning härav och under åberopande av den utredning, som förebragts i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 12 januari 1909, punkten 176, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

att på *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av 5,000 kronor att på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma, användas till understöd för utgivande under år 1916 av tidskriften *Svenska landsmål och svenskt folkliv*.

8. Undersökning av svenska folkmål. För systematisk undersökning av svenska folkmål anvisade 1913 års riksdag för år 1914 ett extra anslag av 7,500 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma.

[192.]

Undersök-
ning av
svenska
folkmål.

Efter inhämtande av utlåtanden av kanslersämbetet för universitetet i Uppsala, som låtit höra därvarande filosofiska fakultets humanistiska sektion och det mindre akademiska konsistoriet, samt av nordiska museets nämnd beslöt Kungl. Maj:t den 22 augusti 1913 att dels uppdraga åt professorerna Otto von Friesen, J. A. Lundell och Adolf Noreen, docenterna Bengt Hesselman och Sven Lampa samt filosofie licentiaten Herman Geijer att tillika med överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Uppsala utöva ledningen av oförmälda undersökning, dels ställa det beviljade

192. anslaget till rektors vid universitetet i Uppsala förfogande för att i mån av behov tillhandahållas ledarna av undersökningen mot redovisning inför kammarrätten, dels ock lämna följande föreskrifter beträffande undersökningens planering och utförande under år 1914:

Undersökningens huvudföremål skall utgöras av dialekterna. I den mån det låter förena sig med dialektundersökningens planmässiga fullföljande, skola dock alla tillfällen iakttagas till undersökning av folktraditioner, även när dessa icke äro av rent språkligt intresse.

Arbetet skulle bestå i: a) detaljerad registrering av i Uppsala redan befintliga dialekt- och folkminnessamlingar; b) sådan bearbetning av detta material, som närmast erfordras såsom grundval för materialets komplettering och kontrollering; c) bedrivande av fort-åtta undersökningar å landsbygden.

De under b) och c) här ovan nämnda arbetena ägnas under år 1914 huvudsakligen åt två arbetsfält. Å det ena tages till utgångspunkt nu vunnen kännedom om uppsvenska mål, å det andra anknytes på motsvarande sätt till hittills gjorda undersökningar rörande mellersta Norrlands mål. Dessa arbetsuppgifter har ledningen att överlämna åt två personer, vilka tillika skola arbeta på den under a) här ovan nämnda uppgiften. För sitt arbete åtnjuta dessa personer ett arvode å 2,500 kronor vardera för arbetsåret, beräknat till 10½ månader. Av varderas arbetstid beräknas omkring 6½ månader till registreringsarbete och materialbearbetning i Uppsala samt omkring 4 månader till resor. Den ene undersökarens resor ägnas under året huvudsakligen åt Södermanland och Västmanland, den andres huvudsakligen åt Jämtland. För den tid, undersökarna äro stadda på resor, uppbäres av vardera undersökaren ersättning med 200 kronor i månaden utom årsarvodet.

Ledningen och undersökarna skola vid undersökningarna såvitt möjligt försäkra sig om medverkan av personer, bosatta i landsorten. Samarbete bör ock åstadkommas med förut organiserade undersökningar, som ännu äro i verksamhet.

För inlösen av handskrifter, som anses böra införlivas med samlingarna i Uppsala, får av statsanslaget användas ett belopp av intill 500 kronor. Vad som återstår av statsanslaget efter frånräknande av denna utgiftspost ävensom av årsarvoden och reseersättningar må i mån av behov användas för expenser, papper, bokbinderiarbeten m. m. De samlingar, som genom de av ledarna föranstaltade undersökningarna åstadkommas, ävensom samlingar, som utan förbehåll överlämnas till dem, skola bliva statens egendom och hållas tillgängliga för vetenskaplig forskning. Samlingarna skola, så snart utrymme inom universitetsbiblioteket kan beredas, förvaras därstädes.

Med anledning av en utav ledningen för ifrågavarande undersökning gjord framställning har Kungl. Maj:t sedermera förklaradt, att den tid, under vilken den ene av undersökarna skulle under år 1914 företaga resor, finge inskränkas till omkring två månader och att därigenom besparade medel finge användas för papper, kartonger, inbindning och dylika expenser för undersökningen.

För fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål har riksdagen, på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, anvisat för år 1915 ett extra anslag av 7,500 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma.

Genom beslut den 14 september 1914 har Kungl. Maj:t anbefallt kanslern för rikets universitet att efter vederbörandes hörande inkomma med förslag till användning av sistnämnda anslag. Sådant förslag har ännu icke avgivits av kanslern.

I underdånig skrivelse den 29 september 1914 hava nu ledarna av ifrågavarande undersökning anfört följande.

I enlighet med de genom nådigt brev den 22 augusti 1913 givna bestämmelserna bedreves nu de till utförande under år 1914 avsedda arbetena under ledning av de personer, åt vilka genom samma nådiga brev uppdragits att utöva ledningen av undersökningen. I och för utförandet av det erhållna uppdraget hade undersökningens ledare vid sammanträde den 11 december 1913 organiserat sig under benämningen »Undersökningen av svenska folkmål» samt inom sig valt ett arbetsutskott, bestående av professor Lundell, ordförande, professor von Friesen, skattmästare, samt filosofie licentiaten Geijer, sekreterare. De i ovannämnda nådiga brev under momenten a), b) och c) föreskrivna särskilda arbeten hade av undersökningens ledare vid samma tillfälle uppdragits åt Geijer samt filosofie licentiaten Torsten Ericsson.

Vad beträffade den i första rummet nämnda arbetsuppgiften: detaljerad registrering av i Uppsala redan befintliga samlingar, hade arbetena därpå nu fortskridit därhän, att till 1914 års slut torde medhinnas, utom en såsom grundval nödvändig allmän inventering och första ordning av äldre Uppsalasamlingar, även utarbetandet av en detaljerad, i huvudsak fullständig handskriftskatalog över de delar av det gemensamma arkivet, vilka härstammade från de gamla, under 1870- till 1890-talen verksamma landsmålsföreningarna i Uppsala. Därefter hade den detaljerade katalogiseringen att omfatta dels de betydligt större samlingar, som hopbragts av de från mitten av 1890-talet verksamma styrelserna för särskilda landskaps »dialekttopografiska undersökning», dels också andra, från olika håll till den nya undersökningens arkiv överlätna eller där deponerade samlingar. Vid sidan av de övriga arbeten, vilka åläge undersökningen, kunde denna detaljerade katalogisering ej under år 1915 väntas bli slutförd för mera än en del av då befintliga samlingar. Såväl för att samlingarna måtte kunna göras tillgängliga som för att nya undersökningar måtte kunna utföras under fullt utnyttjande av äldre arbeten, vore det av vikt, att ett fortsatt, så vitt omständigheterna medgäve påskyndat katalogiseringsarbete finge pågå även under år 1916.

Vad beträffade de två återstående huvuduppgifter, som åläge de båda ovannämnda undersökarna, nämligen en viss bearbetning av redan samlat material samt fortsatt insamlingsarbete under resor å landsbygden, vore hithörande, i nära samband med varandra bedrivna arbeten under år 1914, i enlighet med bestämmelserna i nådiga brevet den 22 augusti 1913, huvudsakligen ägnade åt å ena sidan Södermanland, å andra sidan Jämtland. Tack vare de stora undersöknings- och samlingsarbeten, som tidigare utförts för Södermanland, torde redan vid slutet av år 1914 detta landskaps undersökning i nu förevarande avseende (närmast en språkgeografisk-grammatisk utredning) kunna väntas vara i så väsentlig mån färdiggjord, att under år 1915 samme undersökare, Ericsson, vars arbete år 1914 företrädesvis ägnats åt Södermanland, lämpligen kunde tagas i anspråk för ett företrädesvis åt Västmanland ägnat arbete. Vid sidan härav borde dock vissa kompletteringsarbeten till den södermanländska undersökningen under år 1915 av honom utföras. I sammanhang med den västmanländska undersökningen

[192.] företogs lämpligen också en undersökning av sydöstra Dalarna, vars dialekter i mycket syntes stå synnerligen nära Västmanlands. För Dalarna, som torde vara ett av de mest arbetskrävande av alla svenska landskap, måhända mera arbetskrävande än något av de andra, finnes lyckligtvis särskilda möjligheter. Dels hade nämligen ett betydande arbete därstädes undangjorts. Under senare tid hade detta skett förnumligast genom undersökningar, föranstaltade av den nu i samverkan med undersökningen trädde Dalarnas fornminnesförening, som för detta ändamål under 10-årsperioden 1905—1914 åtnjutit ett årligt anslag å 600 kronor från Kopparbergs läns landsting. De av föreningen föranstaltade arbetena hade bland annat medfört, att nu för undersökningar i Dalarna finnes att tillgå ett antal för särskilda uppgifter särskilt förberedda medarbetare. Dels hade också, efter framställning till Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kopparbergs län, länets landsting nu beviljat ett årligt anslag å 3.000 kronor att mot redovisning inför landstinget under 5-årsperioden 1915—1919 utgå till undersökningen av svenska folkmål för anställande genom dess försorg av folkmålsundersökningar inom länet. Sökandena beräknade, att sålunda skulle åstadkommas en tillfredsställande dalmålsundersökning, ledd av sökandena, men huvudsakligen utförd av särskilda undersökare och huvudsakligen bekostad av landstingets anslag. Härvid skulle den närmaste ledningen av undersökningen inom Dalarnas bergslagsbygder utövas å sökandenas vägnar av Ericsson vid sidan av det av honom personligen utförda undersökningsarbetet inom Västmanland, under det undersökningen inom övriga delar av Dalarna skulle ställas i närmare förbindelse med den av sökandena föranstaltade norrländska folkmålsundersökningen. Västmanland, för vilket landskap såväl förarbeten som tillgång till speciellt utbildade medarbetare i hög grad saknades, torde komma att kräva ej blott allt det arbete, Ericsson under år 1915 kunde ägna däråt vid sidan av sina övriga, i det föregående nämnda arbetsuppgifter, utan även under år 1916 böra göras till föremål för fortsatt arbete av samme undersökare i ungefär samma proportion till övriga arbetsuppgifter.

Den ovannämnda, av sökandena år 1914 igångsatta undersökningen inom Jämtland, för vilken visserligen betydande förarbeten, i allmänhet gjorda av enskilda, finnes att tillgå i fråga om vissa delar av landskapet, men som dock måste tills vidare utföras av en enda undersökare, skulle enligt den av sökandena för 1915 års arbeten uppgjorda planen fortsättas under sistnämnda år, dock med indragande i viss mån av närliggande kustlandskap i samme undersökares arbetsområde. För kustlandskapen hade under senare tid delvis ganska stora förarbeten utförts, huvudsakligen genom föranstaltande av Norrländska studenters hembygdsförening, som för detta ändamål åtnjutit anslag från landstingen i flertalet norrländska län. De av sökandena för år 1915 planerade arbetena inom kustlandskapen avsåge särskilt att på närmare håll söka samverkan med de av nyssnämnda förening föranstaltade undersökningarna, vilka redan år 1914 utförts i förbindelse med sökandenas organisation. Under år 1915 torde det emellertid bliva möjligt att hinna insamla huvudparten av det material, som erfordrades för det närmast föreliggande ändamålet: en språkgeografisk översikt över hela landskapet Jämtland. Dock torde ännu vid slutet av år 1915 ej obetydligt återstå att göra inom Jämtland även för detta ändamål. Under år 1916 behövdes därför fortsätta undersökningar, förlagda till dels Jämtland, dels närliggande landskap, bland vilka även Härjedalen i någon mån då torde böra indragas i undersökningen.

Från ovanstående arbetsplan kunde möjligen avvikelser under arbetets gång behöva göras på grund av omständigheter, som nu ej kunde förutses.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställde sökandena, att Kungl. Maj:t

täcktes till 1915 års riksdag avlåta proposition om beviljande av fortsatt understöd för systematisk undersökning av svenska folkmål att utgå under år 1916 på extra stat under åttonde huvudtiteln med samma belopp, 7,500 kronor, som för åren 1914 och 1915 beviljats, och på de närmare villkor, som Kungl. Maj:t bestämde.

I utlåtande den 26 oktober 1914 har universitetskanslern, efter hörande av Uppsala filosofiska fakultets humanistiska sektion, tillstyrkt proposition till 1915 års riksdag om beviljande för ifrågavarande ändamål av ett extra anslag av 7,500 kronor.

På grund av vad i ärendet förekommit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål anvisa på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 7,500 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma.

9. Insamling av svenska folkminnen. För insamling, förteckning och undersökning av svenska folkminnen har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1913—1915 beviljat ett anslag av 4,500 kronor att utgå på de villkor och i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskriva. Anslagen hava föranletts av framställningar från stadsnotarien i Lund Nils Andersson, docenten i litteratur- och musikhistoria vid universitetet i Lund Tobias Norlind och docenten i nordisk och jämförande folkminnesforskning vid samma universitet C. W. von Sydow.

[193.]

Insamling av
svenska
folkminnen.

På sätt framgår av det vid statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914, punkten 227, meddelade Kungl. Maj:t, efter det vederbörande universitetsmyndigheters yttranden i ärendet inhämtats, genom nådigt beslut den 28 mars 1913 bestämmelser rörande användningen av det för år 1913 anvisade beloppet, och i huvudsak enahanda föreskrifter lämnades sedermera i fråga om anslaget för år 1914. Beträffande det för år 1915 beviljade anslaget har kanslern för rikets universitet genom nådigt beslut den 14 september 1914 anbefallits att efter vederbörandes hörande inkomma med förslag till användning av detsamma, men har sådant förslag ännu ej inkommit från kanslern.

Hos Kungl. Maj:t hava nu Andersson, Norlind och von Sydow, under erinran om nödvändigheten av att utan dröjsmål samla vad som kunde återstå av nämnda folkminnen, anhållit om beredande jämväl för år 1916 av ett anslag å 4,500 kronor för ifrågavarande ändamål.

I ärendet har universitetskanslern, sedan den humanistiska sektionen

vid universitetet i Lund yttrat sig, den 21 december 1914 avgivit underdånigt utlåtande och därvid, i likhet med sektionen, förordat bifall till framställningen.

Under hänvisning jämväl till den utredning, som innefattas i punkten 216 av det vid 1912 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1912, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för insamling, förteckning och undersökning av svenska folkminnen bevilja på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 4,500 kronor att utgå på de villkor och i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa.

[194.]
Vetenskaplig
undersök-
ning av
ortnamn.

10. **Vetenskaplig undersökning av ortnamn.** Riksdagen har vid olika tillfällen anslagit medel till undersökning av ortnamn inom Älvsborgs, Örebro och Värmlands län. Därjämte har riksdagen till arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare anvisat på extra stat för år 1912 7,000 kronor, av vilket belopp 3,000 kronor voro avsedda för de tre sista kvartalen av år 1911, samt för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 4,000 kronor.

Kommittén har nu i skrivelse den 26 oktober 1914 anhållit om beredande av ett anslag å sistnämnda belopp till arvode åt sekreteraren för år 1916 och till stöd därför yttrat:

Kommittén finge hänvisa till vad i propositionen nr 143 till 1911 års riksdag anförts såväl rörande lämpligheten av ett fast årsarvode åt kommitténs sekreterare som ock beträffande detta arvodes belopp, 4,000 kronor för år, samt påpeka, att sekreterarens arbete under åren 1915 och 1916 komme att avse dels fortsättandet och avslutandet av bearbetningen av ortnamn i Värmlands län, varav nu redan 9½ härader, det vill säga åtskilligt mer än hälften av området, vore behandlade, dels avslutandet av bearbetningen av ortnamn i Örebro län, varav nu 7 härader, det vill säga ungefär hälften av området, vore behandlade, dels revision av manuskriptet till samt korrekturläsning av ännu icke från trycket utgivna redogörelser över ortnamn i 3 härader inom Älvsborgs län — ett arbete, som, sedan nu dylika redogörelser beträffande länets övriga 15 härader befordrats till tryck, naturligtvis måste få oavbrutet fortgå och bringas till avslutning — dels fullföljandet av det redan påbörjade fullständiga register, varmed enligt den av Kungl. Maj:t fastställda planen redogörelsen för ortnamn i Älvsborgs län skulle vara försedd, dels äntligen den mängd utredningar, som kommittén årligen måste avgiva i anledning av remisser från kammarkollegium och i all synnerhet rikets allmänna kartverk, med vilket kommittén i följd av kartverkets år 1903 till chefen för jordbruksdepartementet avlatna skrivelse hade att i och för kartgranskning samverka.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen
att på *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av
4.000 kronor till arvode under samma år åt ortnamns-
kommitténs sekreterare.

11. Verket »Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium». Såsom
bidrag till fortsatt utgivande av detta utav professorn S. Curman och do-
centen J. Roosval påbörjade, med stöd av vitterhets-, historie- och anti-
kvitetsakademien utgivna verk har riksdagen på *extra stat* för vartdera
av åren 1914 och 1915 anvisat ett anslag av 10,000 kronor att utgå på
de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

[195.]
Verket »Sve-
riges kyrkor
konsthisto-
riskt inven-
tarium».

Den 4 juli 1913 ställdes det för år 1914 beviljade anslaget till Cur-
mans och Roosvals förfogande under villkor, att ifrågavarande verk, som
vore avsett att omfatta samtliga delar av landet, utgaves under enhetlig
ledning, att utgivarna årligen redovisade för det under året utförda ar-
betet inför vitterhetsakademien, som skulle hava att med utlåtande däröver
till Kungl. Maj:t överlämna dylik redovisning, att hitintills för verket in-
samlat primärmaterial ävensom sådant material, som hädanefter insamlades,
skulle, i den mån verket utkomme av trycket, överlämnas till vitterhets-
akademiens antikvariskt-topografiska arkiv, att av verket, i den mån det
utkomme, överlämnades till ecklesiastikdepartementet femtio exemplar, till
kungl. biblioteket tio exemplar och till vitterhetsakademien fem exemplar
samt att utgivarna årligen till Kungl. Maj:t ingåve räkenskapssamman-
drag för anslagsåret för att tillställas riksdagens revisorer, med skyldighet
för utgivarna att, därest sådant skulle av revisorerna påkallas, till dem
ingiva de fullständiga räkenskaperna för företaget.

På av Curman och Roosval gjord framställning medgav därefter Kungl.
Maj:t den 31 december 1914, dels att av det till ecklesiastikdepartementet
i 50 exemplar redan överlämnade häftet Västergötland I: 2 av »Sveriges
kyrkor, konsthistoriskt inventarium» 40 exemplar finge utbytas mot 10
exemplar av vart och ett av de tidigare utkomna häftena av samma
arbete, Uppland IV: 1, Västergötland I: 1 och Gottland I: 1, dels ock att
av varje vidare utkommande häfte av ifrågavarande verk det antal exem-
plar, som skulle överlämnas till ecklesiastikdepartementet, finge inskränkas
till tio.

Curman och Roosval hava nu i en den 30 september 1914 dagteck-
nad skrift hos Kungl. Maj:t anhållit om beredande av ett anslag å 10,000
kronor att under år 1916 användas till nödiga förarbeten för ett fortsatt
utgivande av förevarande arbete.

I sin ansökning hava de anfört:

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 1 saml. 1 avd.

[195.]

Då sökandena under år 1914 för första gången kommit i åtnjutande av statsanslaget, hade arbetet kunnat väsentligt utvidgas samt med större trygghet planeras för en längre tid, detta senare i synnerhet på grund därav, att sökandena vågat hoppas, att arbetet under en följd av år framåt skulle få räkna på åtnjutande av ett regelbundet återkommande statsunderstöd. Denna avsikt syntes nämligen hava legat till grund för Kungl. Maj:ts propositioner och riksdagens beslut i denna fråga.

Ehuru sökandena i enlighet med nämnda brevet den 4 juli 1913 skulle i början av år 1915 till vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien avgiva redogörelse för det under år 1914 utförda arbetet, vilken redogörelse akademien hade att med underdånigt utlåtande överlämna till Kungl. Maj:t, anhölle sökandena dock att redan nu till stöd för sin ansökan om förnyat anslag få lämna några upplysningar rörande arbetets fortgång, sedan sökandenas underdåniga skrivelse den 29 september 1913 med begäran om anslag för år 1915 överlämnats.

De då under tryckning varande häften nr 2 (Västergötland, Kållands härad, norra delen) och nr 3 (Gottland, Lummelunda ting, utom Tingstäde kyrka) hade omkring årsskiftet utkommit av trycket.

Sedan kontraktet med förlagsfirman Norstedt & Söner blivit förlängt för ytterligare tre häften, befunde sig numera tre nya häften under tryckning, nämligen:

- 1) Västergötland, Kållands härad, sydöstra delen,
- 2) Stockholm, Kungsholms kyrka jämte S:t Görans kapell,
- 3) Uppland, Vaddö och Häverö skeppslag.

Dessa häften hoppades sökandena under loppet av de närmaste månaderna få framlägga färdiga.

Förutom de i sökandenas skrivelse den 29 september 1913 nämnda, i manuskript föreliggande beskrivningarna, av vilka en del under år 1914 varit föremål för ytterligare komplettering och kontrollering, föreläge numera ytterligare ett antal, nämligen:

- 1) Dalarna, Leksands tingslag,
- 2) Västergötland, Kållands härad, sydvästra delen,
- 3) Dalsland, Sundals härad,
- 4) Gottland, Tingstäde kyrka.

Rörande dessa arbeten borde framhållas, att särskilt ingående undersökning och omfattande uppmättningsarbete under augusti och september ägnats åt Tingstäde kyrka, emedan denna vid ett eventuellt krigsutbrott vore utsatt för särskilt stor fara på grund av sitt läge omedelbart intill en fästning.

1913 års riksdag hade beträffande det beviljade statsanslaget till »Sveriges kyrkor» bland annat anfört, att själva inventariseringsarbetena borde bedrivas med så stor skyndsamhet som möjligt och sålunda icke finge eftersättas av möjlig hänsyn till tryckningens fortskridande. I enlighet därmed hade även undersöknings- och avbildningsarbetet i fältet utsträckts allt vidare och bedrivits med rask fart under den gängna sommaren. Härvid hade emellertid givetvis sökandenas arbete lika litet som andra kunnat bli påverkat av följderna av den stora europeiska krisen. Mobiliseringen hade nämligen åstadkommit en rätt betydande manspillan bland medarbetarnas led. Sålunda hade Roosval under hela tiden efter den 3 augusti 1914 varit fullständigt förhindrad från varje arbete på detta område på grund av sina åligganden såsom mobiliserad reservofficer. Dessutom hade icke mindre än sju av medarbetarna varit inkallade till militärtjänst under den senare delen av sommaren. Det vore ju givet, att årets arbetsplaner därigenom blivit ganska mycket störda, men ehuru arbetsresultaten

under normala förhållanden skulle blivit större, hade dock betydliga arbeten hunnit utföras i skilda delar av landet.

I Skåne hade inventariseringsarbetets utförande genom överenskommelse övertagits av etnologiska föreningens fornminneskommission, som under sommaren drivit undersökningar i Skytts härad.

I Blekinge hade kyrkorna i Östra härad blivit uppmätta och undersökta.

På Gottland hade, utom de nämnda arbetena i Tingstäde, uppmätningar och beskrivningar över kyrkorna i Bro ting blivit kompletterade.

I Västergötland hade mätningar och beskrivningar inom Källands härad avslutats, varvid kyrkorna i Kinnefjärdings härad undersökts och delvis uppmäts.

I Dalsland hade samtliga kyrkor inom Sundals och Nordals härader blivit uppmätta, avbildade och undersökta.

I Södermanland hade 8 kyrkor inom Oppunda härad blivit fullständigt uppmätta, varjämte beskrivningarna påbörjats.

Inom Uppland hade kyrkorna i Rasbo och Nordinghundra härader fullständigt undersökts; uppmätning påginge. Sydligaste delen av Olands härad hade bearbetats genom undersökning och uppmätning.

I Dalarna hade kyrkorna inom Stora Tuna, Torsångs och Vika tingslag blivit fullständigt uppmätta och undersökta.

I Jämtland hade arbetet börjat med beskrivning och mätning av kyrkorna i östra delen av landskapet.

Slutligen hade i Stockholm, där samarbete etablerats med samfundet St Erik, beskrivning och avbildning av Östermalms kyrka i det närmaste avslutats och samma arbete i Storkyrkan påbörjats.

Vidare hade arbetet med en systematisk genomgång och registrering av i offentliga samlingar befintliga, för sökandenas arbete viktiga arkivalier fortgått. Detta arbete hade år 1914 särskilt gällt landsarkivet i Lund och universitetsbiblioteket i Uppsala.

Att så betydande arbeten kunnat utföras under år 1914 — trots avbräck genom mobiliseringen — berodde därpå, att sökandena tack vare statsanslaget kunnat anställa ett betydligt större antal medarbetare än under föregående år, varjämte desamma kunnat bättre honoreras för sitt arbete, vilket givetvis återverkat på arbetsresultaten. För att kunna bedriva arbetet i denna stora omfattning hade emellertid ytterligare medel till ett belopp av mer än 5.000 kronor utöver statsanslaget varit erforderliga. Sådana hade även år 1914 stått till sökandenas förfogande dels genom mecenaters frikostighet, dels genom anslag från Skaraborgs läns landsting, Hedvig Eleonora församling och samfundet St Erik i Stockholm samt svenska turistföreningen.

Dylika extra tillskott till företagets ekonomi torde emellertid tyvärr under den närmaste tiden icke annat än i undantagsfall kunna påräknas. Så mycket viktigare vore det alltså för det stora arbetet och dess fortgång, att det hittills beviljade statsanslaget fortfarande finge utgöra den säkra ekonomiska grundvalen för detsamma.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien har i infordrat underdånigt utlåtande den 6 oktober 1914 vitsordat det förtjänstfulla sätt, varpå sökandena fullföljt ifrågavarande verk, och tillstyrkt bifall till den gjorda ansökningen.

Såsom jag redan omnämnt i början av mitt anförande rörande reg-

leringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, synes av det för år 1915 beviljade anslaget, 10,000 kronor, hälften kunna besparas. Emellertid är det angeläget, att det ifrågavarande arbetet, särskilt vad angår själva inventariseringen, bedrives med all skyndsamhet, och det är fördenskull önskvärt, att jämte den reserverade delen, 5,000 kronor, av 1915 års anslag ett ytterligare belopp, som synes mig lämpligen kunna bestämmas till 2,500 kronor, ställes till sökandenas förfogande under år 1916.

Under åberopande härav hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

Minskat
anslag.

dels såsom bidrag till fortsatt utgivande av det av professorn S. Curman och docenten J. Roosval påbörjade, med stöd av vitterhetsakademien utgivna verket »Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium» på *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av 2,500 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma,

dels ock medgiva, att vad som besparas å det för år 1915 för ifrågavarande ändamål beviljade anslaget må för samma ändamål användas under år 1916.

[196.]

Föreningen
Pietas.

12. **Föreningen Pietas.** Till befrämjande av föreningen Pietas' verksamhet under åren 1911 och 1912 beviljade 1911 års riksdag ett extra anslag å 4,000 kronor, under villkor att föreningen till statens historiska museum med äganderätt överlämnade genom föreningens försorg utförda fotografier, register och beskrivningar över behandlade föremål. Vidare beviljades för enahanda ändamål på extra stat för vartdera av åren 1913 och 1914 ett anslag av 2,000 kronor och för år 1915 ett belopp av 2,500 kronor att utgå under nyssnämnda villkor.

I skrivelse den 29 september 1914 har nu styrelsen för nämnda förening anhållit om statsanslag av 2,500 kronor för år 1916 till främjande av föreningens verksamhet. Styrelsen har i sådant avseende anfört:

Föreningen Pietas, vars mål vore att åt framtiden i så oskadat skick som möjligt genom sakkunnigt utförd konservering under vetenskaplig kontroll bevara vårt lands äldre textila minnesmärken, hade tillämpat den principen att för utfört arbete icke debitera församlingar, museer och andra offentliga institutioner inom landet annat än med föreningens direkta kostnader för material och arbetskraft, under det att ingenting i den debiterade summan beräknats för den nödvändiga sakkunniga arbetsledningen, lokalhyra, stående försäkringar, fotografering m. m. Även utan pålägg för dessa omkostnader bleve nämligen dessa arbeten ganska dyra i följd av deras art. Då de av föreningen behandlade föremålen i de allra flesta fall tillhörde dylika offentliga

institutioner, vore föreningen för sin verksamhet helt och hållet beroende av statsunderstödet.

Föreningen hade haft att glädja sig åt en allt mer utvecklad verksamhet, och talrika vore de föremål, som genom föreningens försorg blivit satta i stånd att ännu länge trotsa tidens tand. En del av dessa föremål vore synnerligen sällsynta och dyrbara. Bland de under föregående år avslutade textilarbetena märktes t. ex. en synnerligen märklig broderad tapet från äldre medeltid, tillhörig Skogs kyrka i Hälsingland, vidare den s. k. persiska jaktmattan, en utomordentligt dyrbar vävnad av silke, guld och silver från 1500-talet, tillhörig kungl. husgerådskammaren, en bård till Fredrik II:s av Danmark tronhimmel, tillhörande nationalmuseum, samt flera andra pratsaker.

På grund av nådig remiss har vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien den 6 oktober 1914 avgivit underdånigt utlåtande över ansökningsen och därvid tillstyrkt bifall till densamma.

Under åberopande av de skäl, som av vederbörande departementschef andragits till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914 såsom stöd för äskande av anslagsökningen för år 1915, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till främjande av föreningen Pietas' verksamhet under år 1916 bevilja på *extra stat* för samma år ett anslag av 2,500 kronor, under villkor att föreningen till statens historiska museum med äganderätt överlämnar genom föreningens försorg utförda fotografier, register och beskrivningar över behandlade föremål.

13. Statistiska tabeller över Öresundstullen. Såsom bidrag till estridande av kostnaderna för utgivande av dylika tabeller för tiden efter år 1660 beviljade 1913 års riksdag ett anslag av 15,000 kronor och anvisade därav på extra stat för år 1914 ett belopp av 1,500 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

[197.]
Statistiska
tabeller över
Öresunds-
tullen.

Såsom i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914 omnämnes, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 4 juli 1913, att sistnämnda belopp skulle tillhandahållas Carlsbergfondens i Köpenhamn kassa, sedan av vederbörande i Danmark till Kungl. Maj:ts beskickning i Köpenhamn lämnats skriftlig förbindelse att kostnadsfritt tillställa kungl. biblioteket tjugufem exemplar av verket i dess helhet, i den mån det utkomme, samt under villkor att, därest till arbetet komme att fogas lista med förklaring av däri förekommande termer och ovanligare ord, denna lista avfattades med hänsyn även till svenska läsares behov.

Enligt en från Kungl. Maj:ts minister i Köpenhamn ingången under-

rättelse förband sig Carlsbergfondens direktion i skrivelse den 2 december 1913 till svenska beskickningen att uppfylla de för anslagets åtnjutande bestämda villkoren. Direktionen har sedermera till ecklesiastikdepartementet insänt berättelse rörande arbetets fortgång under år 1913.

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning anvisade riksdagen för ovannämnda ändamål jämväl på extra stat för år 1915 ett anslag av 1,500 kronor.

Då enahanda belopp torde böra utgå för år 1916, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att av det för utgivande av statistiska tabeller över Öresundstullen år 1913 beviljade anslaget av 15,000 kronor anvisa på *extra stat* för år 1916 ett belopp av 1,500 kronor.

[198.]

Forsknings-
arbete vid
utländska
biologiska
stationer.

14. **Forskningsarbete vid utländska biologiska stationer.** Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade anslag av 1,800 kronor för beredande av tillfälle för svenska forskare till vetenskapligt arbete vid en eller flera utländska biologiska stationer må för enahanda ändamål användas under år 1916.

[199.]

Resestipen-
dier åt jour-
nalister.

15. **Resestipendier åt journalister.** För vart och ett av åren 1912 — 1915 har riksdagen till resestipendier åt journalister, företrädesvis medarbetare, som hava redaktionellt arbete i svensk tidning eller journalistisk byrå till huvudsaklig sysselsättning, anvisat på extra stat 4,000 kronor att efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas under de villkor för stipendiernas åtnjutande, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma. Genom kungörelse den 24 november 1911 har Kungl. Maj:t utfärdat bestämmelser i angivna hänseende att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisas.

Svenska journalistföreningen har nu genom sin centralstyrelse anhållit om beredande för ändamålet av ett anslag å 4,000 kronor för år 1916.

Under nu rådande förhållanden synes det vara av särskild vikt, att våra journalister komma i tillfälle att i utlandet studera ej blott rent yrkestekniska frågor utan även och framför allt sådana samhälleliga spörsmål, som för närvarande mera än eljest träda i förgrunden.

Jag tillstyrker därför, att förslag måtte avlåtas till riksdagen

att till resestipendier för år 1916 åt journalister, företrädesvis medarbetare, som hava redaktionellt arbete i svensk tidning eller journalistisk byrå till huvudsaklig sysselsättning, bevilja på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 4,000 kronor att efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas under de villkor för stipendiernas åtnjutande, som Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

16. **Understöd åt inhemska skönlitterära författare.** I anledning av en inom riksdagen väckt motion beviljade 1907 års riksdag till årliga understöd under åren 1908—1910 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst ett anslag av 30,000 kronor att av Kungl. Maj:t efter sakkunnigas hörande fördelas. På grund av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar beviljades sedermera för liknande understöd under åren 1911—1913 av 1910 års riksdag enahanda belopp, 30,000 kronor, och för åren 1914—1916 av 1913 års riksdag likaledes 30,000 kronor. Det sistnämnda anslaget skulle efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes, efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsidkare dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd. Av de sålunda beviljade beloppen har riksdagen anvisat på *extra stat* för vart och ett av åren 1908—1915 ett anslag av 10,000 kronor.

[200.]
Understöd, åt
inhemska
skönlitterära
författare.

Genom beslut den 4 juli 1913 förklarade sig Kungl. Maj:t — i likhet med vad som skett, då ifrågavarande anslag av riksdagen förut beviljats — vilja åt fem sakkunniga, av vilka en skulle väljas av svenska akademien och en av styrelsen för Sveriges författarförening samt de tre återstående utses av Kungl. Maj:t, anförtro uppgörandet av förslag till fördelning av det för åren 1914—1916 beviljade understödet, och förklarade Kungl. Maj:t i sammanhang härmed — jämte det svenska akademien och nämnda styrelse anmodades att vardera välja dels en person att för treårsperioden 1914—1916 vara ledamot av sagda förslagsnämnd, dels en person att för samma tid vara suppleant för den utsedde ledamoten — att Kungl. Maj:t sedermera och efter utseende av de återstående ledamöterna av nämnden komme att i ärendet vidare förordna.

Efter det svenska akademien och Sveriges författarförenings styrelse anmält sig hava i enlighet härmed utsett var sin ledamot av nämnden och suppleant för honom, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 3 oktober 1913 övriga ledamöter i förslagsnämnden ävensom suppleanter för dem, varjämte Kungl. Maj:t uppdrog åt nämnden att före 1913 års utgång till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till utdelning av ifrågavarande fasta

årliga understöd och till de bestämmelser, som kunde anses böra lämnas i sammanhang därmed.

Sedan detta uppdrag fullgjorts av nämnden, tilldelade Kungl. Maj:t genom beslut den 28 november 1913 de av nämnden föreslagna personerna för vart och ett av åren 1914—1916 understöd av ifrågavarande anslag med de av nämnden angivna beloppen och meddelade föreskrifter rörande villkoren för understödets uppbärande m. m.

Jag tillstyrker nu förslag till riksdagen

att av det år 1913 till årliga understöd under åren 1914—1916 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst beviljade anslaget å 30,000 kronor anvisa på *extra stat* för år 1916 ett belopp av 10,000 kronor.

[201.]
Antarktisk
expedition.

17. **Antarktisk expedition.** Riksdagen har år 1914 såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för en antarktisk expedition åren 1915—1919 beviljat ett anslag av 135,000 kronor samt härav på *extra stat* för år 1915 anvisat ett belopp av 27,000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

I underdånig skrivelse den 21 november 1914 har den svenska antarktiska kommittén anmält, att den såge sig nödsakad uppskjuta expeditionens avgång till eftersommaren 1916. Givetvis kommer härigenom icke någon avkortning att ske i den tid av fem år, som beräknats för expeditionens utförande.

Med åberopande av vad jag anført i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för en antarktisk expedition åren 1915—1919 anvisade belopp av 27,000 kronor må på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1916.

18. Resestipendier samt läroböckers, tidsskrifters och lärda verks utgivande,
oförändrat ordinarie reservationsanslag kronor 45,000: —

L. *Diverse.*

1. Alderstillägg, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 150,000: —

2. **Extra lönetillägg.** Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet anført till statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag i fråga om beredande åt vissa statens tjänstemän och betjante av ett extra lönetillägg för år 1915 att uppföras i riksstaten för år 1916, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

[202.]
Extra löne-
tillägg.

att till beredande, i enlighet med de i nyssnämnda statsrådsprotokoll angivna grunderna, av extra lönetillägg för år 1915 åt en del tjänstemän och betjante i vissa till ecklesiastikdepartementet hörande ämbetsverk och kårer anvisa på *extra stat* för år 1916, såsom förslagsanslag, ett belopp av 10,000 kronor.

Minskat
anslag.

3. Rese- och traktamentspenningar, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 24,000: —

4. Skrivmaterialier och expenser, ved m. m., *oförändrat ordinarie förslagsanslag* (därav till domkapitlens expeditioner högst 10,000 kronor) » 100,000: —

5. Extra utgifter, *oförändrat ordinarie reservationsanslag* » 28,000: —

6. **Ersättning för förskott.** Enligt vad statskontoret i underdånig skrivelse den 27 november 1914 anmält, har nämnda ämbetsverk förskjutit följande belopp, vilka torde böra anmälas till ersättande av riksdagen under åttonde huvudtiteln, nämligen:

[203.]
Ersättning
för förskott.

1) jämlikt kungl. brev den 18 juni 1910, den 17 februari 1911 samt den 24 januari och den 20 mars 1914 till bestridande av ersättning åt *sakkunniga för fortsatt beredande av frågan om prästerskapets löneförmåner* kronor 4,598: 43

2) jämlikt kungl. brev den 13 juni och den 14 november 1913 till bestridande av ersättning åt *sakkunniga för revision av svenska kyrkans psalmbok* » 2,559: —

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 1 saml. 1 avd.

[203.]

3) jämlikt kungl. brev den 10 januari, den 25 juli och den 5 december 1913 till bestridande av kostnader för översättning av gamla testamentets apokryfiska böcker	kronor	5,622: 17
4) jämlikt kungl. brev den 8 oktober 1910 till bestridande av ersättning åt sakkunniga för utarbetande av förslag till liturgiska och liturgisk- musikaliska bilagor till kyrkohandboken	»	84: 30
5) jämlikt kungl. brev den 24 oktober 1913 och den 24 januari 1914 till bestridande av ersättning för av särskilda personer verkställd utredning rörande sammanslagningen av Växjö och Kalmar stift	»	910: 85
6) jämlikt kungl. brev den 24 januari 1914 till bestridande av ersättning åt domprosten A. H. Lundström för en i almanackan införd uppsats rörande mormonvärvningen i Sverige	»	300: —
7) jämlikt kungl. brev den 28 juni 1913 till bestridande av domkapitlets i Visby ökade hyreskostnader under förra hälften av år 1914 m. m.	»	400: —
8) jämlikt kungl. brev den 13 mars 1914 till täckande av brist i domkapitlets i Strängnäs expeditjonskassa	»	112: 72
9) jämlikt kungl. kungörelse den 14 november 1902 till bestridande av kostnader för transport av handlingar till landsarkiv	»	1,149: 10
10) jämlikt kungl. brev den 21 november 1913 till bestridande av kostnader för kommittén för en gradmätning å Spetsbergen	»	7,500: —
11) jämlikt kungl. brev den 2 maj 1902 och den 18 juni 1909 till bestridande av kostnader för kommittén för undersökning av svenska ortnamn	»	1,407: 60
12) jämlikt kungl. brev den 21 november och den 31 december 1913 samt den 13 mars, den 29 maj och den 2 september 1914 till bestridande av kostnader för kommittén för omorganisation av fornminnesvården i riket m. m.	»	9,472: 51
13) jämlikt kungl. brev den 20 juni 1913 till bestridande av ersättning åt sakkunniga för utredning rörande undervisningsstatistikens ordnande	»	1,398: 46

14) jämlikt kungl. brev den 31 december 1912 till bestridande av kostnader för <i>Sveriges deltagande i en internationell konstutställning i München år 1913</i>	kronor	6,000: —
15) jämlikt kungl. brev den 9 mars 1914 till bestridande av ersättning åt <i>sakkunniga vid beredande av frågan om ändringar i gällande universitetsstatuter m. m.</i>		604: 20
16) jämlikt kungl. brev den 31 december 1913 till bestridande av kostnader för <i>utredning i fråga om nybyggnader m. m. för kliniska inrättningar vid universitetet</i>	»	264: 20
17) jämlikt kungl. brev den 20 juni och den 21 november 1913 samt den 28 februari 1914 till bestridande av ersättning åt <i>sakkunniga för omorganisation av Chalmers tekniska läroanstalt</i>	»	2,206: 55
18) jämlikt kungl. brev den 4 oktober 1907, den 8 december 1911, den 14 november 1913 och den 24 januari 1914 till bestridande av kostnader för <i>kommitén för den lägre tekniska undervisningens ordnande</i>		7,737: 77
19) jämlikt kungl. brev den 5 juli, den 1 och den 22 november samt den 6 och den 13 december 1912, den 4 mars, den 28 juni, den 21 november och den 5 december 1913, den 24 januari, den 6 och den 28 mars, den 27 juni, den 3 och den 10 juli, den 26 augusti och den 23 oktober 1914 till bestridande av kostnader för <i>lärarlönenämnden</i>	»	75,509: 61
20) jämlikt kungl. brev den 13 juli 1906, den 25 februari 1910, den 28 november och den 20 december 1912, den 9 maj, den 5 september, den 10 oktober, den 14 november samt den 12, den 19 och den 31 december 1913, den 24 januari, den 21 och den 28 februari, den 6 mars, den 18 och den 24 april, den 29 maj, den 12 och den 27 juni, den 17 juli och den 1 oktober 1914 till bestridande av kostnader för <i>folkundervisningskommittén</i>	»	44,583: 06
21) jämlikt kungl. brev den 28 april 1911, den 1 juni och den 31 december 1912, den 24 oktober, den 5, den 12 och den 19 december 1913, den 28 mars, den 18 april samt den 3 juli och den 17 september 1914 till bestridande av kostnader för <i>katekesnämnden</i>	»	11,568: 33

[203.]

22) jämlikt kungl. brev den 4 juli, den 3 oktober och den 5 december 1913 samt den 24 januari 1914 till bestridande av kostnader för <i>sakkunniga för utarbetande av stadga och undervisningsplan för folkskoleseminarierna</i>	kronor	7,205: 84
23) jämlikt kungl. brev den 5 september 1913 samt den 1 maj och den 14 oktober 1914 till bestridande av kostnader för <i>sakkunniga för omorganisation av döfstumundervisningsväsendet</i>	»	2,320: 95
24) jämlikt kungl. brev den 5 september 1913 samt den 1 maj och den 2 september 1914 till bestridande av kostnader för <i>sakkunniga för ytterligare beredande av frågan om drottning Sofias stiftelses övertagande av staten m. m.</i>	»	4,997: 01
25) jämlikt kungl. brev den 9 mars och den 24 april 1914 till bestridande av kostnader för <i>sakkunniga vid beredande av frågan om understödjande av skididrotten bland ungdomen</i>	»	1,228: 77
26) jämlikt kungl. brev den 22 juni 1911, den 31 december 1913 och den 24 januari 1914 till bestridande av kostnader för <i>sakkunniga för beredande av frågan om ändrade bestämmelser angående klockarinstitutionen</i>	»	4,843: 60
27) jämlikt kungl. brev den 5 september 1913 till bestridande av kostnader för <i>biträde inom ecklesiastikdepartementet vid fortsatt behandling av vissa frågor angående folkundervisningen</i>	»	585: —
28) jämlikt kungl. brev den 2 maj 1913 till bestridande av kostnader för <i>biträde inom ecklesiastikdepartementet vid fortsatt beredning av frågan om inrättande av en folkskolöverstyrelse</i>	»	290: 03
29) jämlikt kungl. brev den 29 augusti 1913 och den 30 januari 1914 till förhyrande av lokal för <i>folkskolöverstyrelsen</i>	»	4,550: —
30) jämlikt kungl. brev den 24 januari 1914 för anordnande av en utställning i barnavård vid <i>Baltiska utställningen i Malmö 1914</i>	»	1,000: —

Summa kronor 211,010: 06

Med iakttagande av grundsatsen om anslags bestämmande till jämnt tal av kronor hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till tackande av omförmälda, av statskontoret utbetalade förskott på *extra stat* för år 1916 anvisa ett belopp av 211,011 kronor.

Minskat
anslag.

7. **Tryckningskostnader.** Det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda förslagsanslaget till bestridande av tryckningskostnader utgör nu 25,003 kronor, därav till domkapitlens expeditioner högst 1,800 kronor. För jämnande av huvudtitelns slutsumma torde nämnda anslag bära minskas med 22 kronor.

[204.]

Trycknings-
kostnader.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för jämnande av huvudtitelns slutsumma minska det på *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till tryckningskostnader från dess nuvarande belopp, 25,003 kronor (därav till domkapitlens expeditioner högst 1,800 kronor) till 24,981 kronor (därav till domkapitlens expeditioner högst 1,800 kronor) eller med 22 kronor.

Minskat
anslag.

[205.]

Beträffande här förut omförmälda ordinarie anslag, vid vilka jag icke gjort någon framställning, har jag icke att föreslå någon förändring.

Av åttonde huvudtiteln *ordinarie* anslag, som för år 1915 uppgå till kronor 32,953,998: —

komma vid bifall till de av mig framställda förslagen följande anslag att höjas, nämligen:

till ersättning för prästerskaps tionde, <i>förslagsanslag</i> , med	kronor	130,000: —
» universitetet i Uppsala med »		8,100: —
» universitetet i Lund med »		1,500: —
» allmänna läroverken, <i>reservationsanslag</i> , med	»	43,500: —
» undervisning i slöjd vid de allmänna läroverken, <i>förslagsanslag</i> , med	»	4,000: —
» kommunala mellanskolor, <i>förslagsanslag</i> , med	»	20,000: —
» folkskolöverstyrelsen med »		1,600: —
» avlöningsbidrag till lärare vid småskoleseminarier, <i>förslagsanslag</i> , med	»	12,000: —
» lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, <i>förslagsanslag</i> , med	»	300,000: —
» befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar, <i>förslagsanslag</i> , med »		75,000: —
» understöd åt högre folkskolor, <i>förslagsanslag</i> , med »		17,000: —
» understöd åt folkhögskolor, <i>förslagsanslag</i> , med	»	80,800: —
» de tekniska läroverken med »		8,150: —

Transport kronor 701,650: — kronor 32,953,998: —

Transport kronor 701,650: — kronor 32,953,998: —
 varjämte följande nya
 ordinarie anslag skulle till-
 komma, nämligen:

till ersättning för vissa präster- skapet tilldelade statsan- slag	»	304,074: —
» anordnande av slöjd vid högre folkskolor, <i>förslags- anslag</i>	»	10,000: —

eller tillhopa kronor 1,015,724: —

Däremot skulle följande
 ordinarie anslag minskas, näm-
 ligen:

till kleresistaten med	kronor	279,334: —
» lappmarks ecklesiastik- verk, kyrkliga ändamål, <i>förslagsanslag</i> , med	»	36,000: —
» tryckningskostnader, <i>för- slagsanslag</i> , med	»	22: —

eller tillhopa kronor 315,356: —

vadan nettoökningen utgör

kronor 700,368: —

De ordinarie anslagen skulle sålunda för år 1916 uppgå till	»	33,654,366: —
--	---	---------------

Summan av de <i>extra</i> anslagen, som för år 1915 utgör	»	5,685,502: —
kommer, vid bifall till de av mig framställda för- slag, att minskas med	»	1,186,668: —
och att sålunda för år 1916 uppgå till	kronor	4,498,834: —

Huvudtitelns slutsumma för år 1915	kronor	38,639,500: —
skulle, under förutsättning av bifall till mitt förslag, för år 1916 uppgå till	»	38,153,200: —

I vad föredragande departementschefen hemställt
 och föreslagit beträffande anslagen under åttonde huvud-

1915. **Åttonde huvudtiteln:** *Sammanfattning.*

titeln instämde statsrådets övriga ledamöter; och behagade Hans Maj:t Konungen bifalla vad sålunda blivit av statsrådet tillstyrkt samt tillika, enligt statsrådets hemställan, förordna, att utdrag av detta protokoll skulle överlämnas till finansdepartementet till ledning vid författandet av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Ur protokollet:

Em. G:son Bergman.

Innehåll:

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.	
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
		Ecklesiastikdepartementet								
		A. Departementet.								
8	—	1. Departementschefen, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	—	—	17,000	—	—	—
8	—	2. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	—	—	88,900	—	—	—
8	1	3. Omläggning av undervisningsstatistiken m. m.	—	—	—	—	—	—	19,600	—
9	2	4. Provisorisk lönereglering, <i>förslagsanslag</i>	—	—	—	—	—	—	12,090	—
10	3	5. Extra byråchef	—	—	—	—	—	—	7,800	—
10	4	6. Extra föredragande m. m.	—	—	—	—	—	—	10,050	—
11	5	7. Arvoden till amanuenser m. m.	—	—	—	—	—	—	9,950	—
		Säger för departementet	—	—	—	—	105,900	—	59,490	—
		B. Arkiv, bibliotek och museer.								
		Arkiv.								
12	—	1. Riks- och landsarkiven, <i>oförändrat anslag</i>	103,380	—	—	—	103,380	—	13,500	—
12	6	2. Utgivande av historiska handlingar	—	—	4,500	—				
13	7	3. E. o. tjänstemän vid landsarkiven	—	—	9,000	—				
		Bibliotek.								
13	—	4. Kungl. biblioteket, <i>oförändrat anslag</i>	131,800	—	—	—	131,800	—	33,600	—
13	8	5. Gemensam accessionskatalog för Sveriges offentliga bibliotek	—	—	1,500	—				
14	9	6. Tioårsregister till accessionskatalogen	—	—	1,500	—				
14	10	7. Bindning och katalogisering av äldre böcker ..	—	—	21,800	—				
15	11	8. Stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping	—	—	1,500	—				
16	12	9. Pedagogiska biblioteket i Stockholm	—	—	6,500	—				
17	13	10. Skandinaviska bibliotekarien vid S:te Geneviève-biblioteket i Paris	—	—	800	—				

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.	
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
		Museer.								
		<i>Nationalmuseum.</i>								
19	—	11. Nationalmuseet: oförändrat bestämt anslag	75,300	—	—	—				
		oförändrad reservationsanslag..	39,000	—	—	—				
19	14	12. Ändringsarbeten inom nationalmuseibyggnaden...	—	—	74,000	—				
		<i>Livrustkammaren.</i>								
20	15	13. Livrustkammarens samlingar	—	—	6,500	—				
		<i>Naturhistoriska riksmuseet.</i>								
20	—	14. Museet: oförändrat bestämt anslag	170,310	—	—	—				
		oförändrat reservationsanslag	44,800	—	—	—				
		<i>Nordiska museet.</i>								
20	16	15. Nordiska museet	—	—	80,000	—				
		<i>Kulturhistoriska museet i Lund.</i>								
21	17	16. Kulturhistoriska museet i Lund	—	—	20,000	—				
		<i>Musikhistoriska museet.</i>								
26	18	17. Musikhistoriska museet	—	—	3,000	—				
		<i>Svenska skolmuseet.</i>								
27	19	18. Svenska skolmuseet	—	—	4,500	—	329,410	—	184,000	—
		Säger för arkiv, bibliotek och museer	—	—	—	—	564,590	—	235,100	—

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.		
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	
			C. Kyrkliga ändamål.								
			<i>Kleresistaten.</i>								
30	20	1. Kleresistaten, <i>minskat förslagsanslag</i>	90,000	—	—	—					
36	21	2. Lappmarks ecklesiastikverk, kyrkliga ändamål, <i>minskat förslagsanslag</i>	4,000	—	—	—					
36	22	3. Ersättning för prästerskapets tionde, <i>ökat förslagsanslag</i>	190,000	—	—	—					
42	23	4. Ersättning för vissa prästerskapet tilldelade statsanslag, <i>nytt anslag</i>	304,074	—	—	—					
42	24	5. Till tre stipendier för utbildande vid universitet av präster, förtrogna med finska språket	—	—	2,250	—					
43	25	6. Bekämpande av mormonvärvningen	—	—	4,000	—					
45	26	7. Religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder	—	—	34,000	—					
47	27	8. Pastor vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin	—	—	6,000	—					
47	28	9. Resestipendier åt prästmän	—	—	—	—					
47	29	10. Utredning rörande ecklesiastika boställen, <i>förslagsanslag</i>	—	—	10,000	—	588,074	—	56,250	—	
			<i>Domkapitlens expeditioner.</i>								
50	—	11. Domkapitlens expeditioner, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	—	—	91,350	—	—	—	
50	30	12. Domkapitlens expeditioner	—	—	—	—	—	—	8,240	—	
			<i>Kyrkors underhåll m. m.</i>								
58	—	13. Kyrkors underhåll: <i>oförändrat bestämt anslag</i>	1,028	—	—	—					
		<i>oförändrat förslagsanslag</i>	169,400	—	—	—					
58	—	14. Svenska kyrkan i Paris, <i>oförändrat anslag</i>	4,119	—	—	—	174,547	—	—	—	
		Säger för kyrkliga ändamål	—	—	—	—	853,971	—	64,490	—	
			D. Akademier m. m.								
			<i>Svenska akademien.</i>								
59	—	1. Svenska akademien, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	—	—	8,250	—	—	—	

Sida.	Punkt		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.	
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
Vetenskapsakademien.										
59	—	2. Till diverse akademiens behov, räntegottgörelse m. m., oförändrat anslag	14,460	—	—	—				
59	31	3. Internationell katalog över naturvetenskaplig litteratur m. m.	—	—	3,600	—				
59	32	4. Internationell jordmätning ..	—	—	1,424	—				
60	33	5. Internationell förening för tidssignalering	—	—	580	—	14,460	—	5,604	—
Meteorologiska centralanstalten.										
61	—	6. Meteorologiska centralanstalten m. m., oförändrat anslag	—	—	—	—	27,200	—	—	—
61	34	7. Meteorologiska centralanstalten (därav reservationsanslag 20,300 kronor)	—	—	—	—	—	—	61,720	—
Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.										
67	—	8. Akademien: oförändrat bestämt anslag	90,900	—	—	—				
		oförändrat reservationsanslag	1,000	—	—	—				
68	35	9. Provisoriska anordningar inom vitterhetsakademiens lokaler	—	—	10,000	—				
74	36	10. Undersökning av en påbyggnad vid Alvastra ...	—	—	2,000	—	91,900	—	12,000	—
Akademien för de fria konsterna.										
75	—	11. Akademien: oförändrat bestämt anslag	68,850	—	—	—				
		oförändrat reservationsanslag	33,100	—	—	—	101,950	—	—	—
Musikaliska akademien.										
75	—	12. Akademien: oförändrat bestämt anslag	78,635	—	—	—				
		oförändrat reservationsanslag	15,000	—	—	—	93,635	—	—	—
		Säger för akademier m. m.	—	—	—	—	337,395	—	79,324	—
E. Universiteten, den medicinska undervisningen m. m.										
Universitetskanslersexpeditionen.										
76	—	1. Expeditionen: oförändrat bestämt anslag	8,200	—	—	—				
		oförändrat förslagsanslag, högst	1,350	—	—	—	9,550	—	—	—

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.	
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
Uppsala universitet.										
76	37	2. Lärare i symbolik	—	—	1,500	—				
76	38	3. Det praktiskt-teologiska övningsinstitutet	—	—	300	—				
76	39	4. Ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala	—	—	125,000	—				
78	40	5. Undervisningskurs i allmän kemi	—	—	3,500	—				
78	41	6. Materiell för anatomiska institutionen	—	—	2,000	—				
78	42	7. Biträdande lärare i medicin	—	—	3,000	—				
79	43	8. Lärarkrafterna i kirurgi	—	—	2,000	—				
79	44	9. Assistent vid akademiska sjukhusets i Uppsala röntgenavdelning	—	—	1,500	—				
79	45	10. Universitetslektorer	—	—	9,000	—				
80	46	11. Lärarytträd i ryska	—	—	500	—				
80	47	12. Lärare i estetik samt litteratur- och konsthistoria	—	—	3,500	—				
81	48	13. Psykologiska laboratoriet	—	—	1,000	—				
81	49	14. Pedagogiska seminariet och övningsskolan	—	—	7,000	—				
81	50	15. Statistiska seminariet m. m.	—	—	750	—				
82	51	16. Övningarna vid kemiska institutionen	—	—	1,500	—				
82	52	17. Seismologiska undersökningar vid meteorologiska observatoriet	—	—	2,000	—				
83	53	18. Assistent vid fysiska institutionen	—	—	1,500	—				
83	54	19. Universitetsstaten (zoologiska institutionens materiellanslag 6,600 kronor samt maskinist vid universitetsbiblioteket 1,500 kronor) ökat anslag	846,542	—	—	—				
92	55	20. Disposition av ritmästararvodet	—	—	—	—				
94	56	21. Undervisning i bokföring	—	—	600	—				
95	57	22. Tillbyggnad av universitetsbiblioteket m. m.	—	—	199,000	—				
95	58	23. Maskinist vid universitetsbiblioteket (se ovan under punkt 19 universitetsstaten)	—	—	—	—				
98	59	24. Universitetsbiblioteket	—	—	10,000	—				
98	60	25. Universitetets årsskrift	—	—	5,000	—				
99	61	26. Tillfällig löneförbättring för gymnastikläraren och biträdande gymnastikläraren	—	—	1,160	—				
99	—	27. Akademiska sjukhuset, oförändrat förslagsanslag	10,000	—	—	—	856,542	—	381,310	—
Lunds universitet.										
100	62	28. Lärare i symbolik	—	—	1,500	—				
100	63	29. Propedeutisk undervisningskurs för juris studerande	—	—	750	—				

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.	
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
100	64	30. Nybyggnad vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund	—	—	125,000	—				
102	65	31. Undervisningskurs i allmän kemi	—	—	3,000	—				
102	66	32. Kostnadsfri propedeutisk undervisning i allmän kirurgi	—	—	2,500	—				
103	67	33. Arvode åt en assistent å röntgenlaboratoriet	—	—	1,500	—				
103	68	34. Biträdande lärare i medicin	—	—	3,000	—				
104	69	35. Föreståndare vid en poliklinik för öron-, näs- och halssjukdomar	—	—	1,000	—				
104	70	36. Ortopedisk poliklinik	—	—	1,500	—				
105	71	37. Universitetslektorer	—	—	9,000	—				
105	72	38. Undervisning i slaviska språk	—	—	2,500	—				
105	73	39. Lärare i estetik samt litteratur- och konsthistoria	—	—	3,500	—				
106	74	40. Psykologiska laboratoriet	—	—	750	—				
106	75	41. Föreståndare för historiska museet m. m.	—	—	4,000	—				
107	76	42. Amanuens vid universitetets konstsamlingar	—	—	500	—				
107	77	43. Universitetsstaten (materiell för astronomiska observatoriet 1,500 kronor) ökat anslag	721,166	—	—	—				
109	78	44. Geologisk-mineralogiska institutionens materiell-anslag	—	—	1,000	—				
114	79	45. Zoologiska institutionens nybyggnad	—	—	148,160	—				
115	80	46. Undervisning i entomologi	—	—	3,000	—				
115	81	47. Undervisning i bokföring	—	—	600	—				
115	82	48. Universitetsbiblioteket	—	—	10,000	—				
116	83	49. Universitetets årsskrift	—	—	5,000	—				
116	84	50. Inrättningen för gymnastik och fäktkonst	—	—	500	—	721,166	—	328,260	—
<i>Karolinska mediko-kirurgiska institutet.</i>										
116	—	51. Karolinska institutet: oförändrat bestämt anslag	319,285	—	—	—				
		oförändrat reservationsanslag	2,000	—	—	—				
116	—	52. Tandläkarinstitutet, oförändrat förslagsanslag, högst	31,700	—	—	—				
117	85	53. Skrivbiträde åt rektor, biblioteksbiträde	—	—	1,500	—				
117	86	54. Undervisningskurser i allmän kemi	—	—	4,000	—				
117	87	55. Biträdande lärare i medicin och kirurgi m. m.	—	—	6,600	—				
118	88	56. Arbetsbiträde å anatomiska och histologiska institutionerna	—	—	750	—				
118	89	57. Vetenskapliga arbeten å ett patologiskt-anatomiskt laboratorium	—	—	2,400	—				
119	90	58. Röntgenarbetena vid serafimerlasarettet	—	—	12,500	—				

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.	
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
120	91	59. Undervisning och sjukvård vid de obstetriska och gynekologiska klinikerna	—	—	1,500	—	—	—	—	—
120	92	60. Amanuens vid gynekologiska kliniken å Sabbatsberg	—	—	2,000	—	—	—	—	—
120	93	61. Amanuens vid obstetriska kliniken å allmänna barnbördshuset	—	—	2,000	—	—	—	—	—
121	94	62. Klinik och poliklinik för barnsjukdomar	—	—	7,075	—	—	—	—	—
121	95	63. Amanuens vid kliniken för öron-, näs- och hals-sjukdomar	—	—	2,000	—	—	—	—	—
122	96	64. Amanuenser vid syfilidologiska kliniken	—	—	3,000	—	352,935	—	45,325	—
<i>Serafimerlasarettet.</i>										
122	—	65. Understöd och ersättningar, <i>oförändrat anslag</i>	120,000	—	—	—	—	—	—	—
122	—	66. Inrättningen för sjukas behandling med elektricitet (allmänna elektricitetsinrättningen), <i>oförändrat anslag</i>	750	—	—	—	120,750	—	—	—
<i>Gemensamma universitetsändamål.</i>										
122	97	67. Undervisning i epidemiologi	—	—	—	—	—	—	6,000	—
123	98	68. Resestipendier åt universitetslärare	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Farmaceutiska institutet.</i>										
123	—	69. Institutet, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	—	—	57,900	—	—	—
<i>Barnhusen.</i>										
123	—	70. Stora barnhuset i Stockholm, <i>oförändrat anslag</i>	78,000	—	—	—	—	—	—	—
123	—	71. Frimurarbarnhuset, <i>oförändrat anslag</i>	2,750	—	—	—	—	—	—	—
123	—	72. Barnhusen i landsorten, <i>oförändrat anslag</i>	28,380	—	—	—	109,130	—	—	—
<i>Undervisningsanstalter för barnmorskor m. m.</i>										
123	—	73. Barnmorskeundervisningen och barnbördshuset, <i>oförändrat anslag</i>	63,533	—	—	—	—	—	—	—
124	99	74. Fortbildningskurser för barnmorskor	—	—	2,000	—	—	—	—	—
124	100	75. Allmänna barnbördshuset	—	—	70,000	—	63,533	—	72,000	—
Säger för universiteten, den medicinska undervisningen m. m.			—	—	—	—	2,291,556	—	832,895	—

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.	
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
		F. Allmänna skolväsendet.								
		<i>Det högre skolväsendet.</i>								
		Högre lärarinnesseminariet.								
127	—	1. Högre lärarinnesseminariet, <i>oförändrat anslag</i> ...	76,350	—	—	—				
127	101	2. Uppehållande av hushållsskolans verksamhet, arvoden åt extra lärarinnor, timlärare och vikarier m. m.	—	—	35,750	—				
128	102	3. Täckande av brist i seminariets räkenskaper	—	—	3,366	—	76,350	—	39,116	—
		Statens läroverk.								
130	103	4. Amanuens hos läroverksöverstyrelsen	—	—	1,500	—				
130	104	5. Inspektion och sakkunnigt biträde inom läroverksöverstyrelsen i fråga om fysisk uppfostran m. m.	—	—	5,000	—				
131	105	6. Vaktmästarbiträde hos läroverksöverstyrelsen	—	—	1,000	—				
131	106	7. Lokal åt läroverksöverstyrelsen	—	—	6,800	—				
132	107	8. Allmänna läroverken (fortsatt utvidgning av högre								
(133)	(108)	(9) allmänna läroverket i Sundsvall 7,000 kronor,								
(135)	(109)	(10) Södertälje samskolas utbildning till realskola								
(153)	(110)	(11) för gossar 1,500 kronor, statssamskola i Sollefteå 7,000 kronor samt nya lärartjänster 28,000 kronor) <i>ökat reservationsanslag</i>	5,919,428	—	—	—				
133	108	9. Södertälje samskolas utbildning till realskola för gossar (se ovan under punkt 8 allmänna läroverken)	—	—	—	—				
135	109	10. Statssamskola i Sollefteå (se ovan under punkt 8 allmänna läroverken)	—	—	—	—				
153	110	11. Nya lärartjänster (se ovan under punkt 8 allmänna läroverken)	—	—	—	—				
157	—	12. Understöd åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken under förfall på grund av sjukdom, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	5,000	—	—	—				
157	111	13. Extra och vikarierande ämneslärare	—	—	313,000	—				
160	112	14. Tillfällig löneförbättring för ämneslärarinnor vid statens samskolor	—	—	6,500	—				
164	113	15. Undervisning i slöjd, <i>ökat förslagsanslag</i>	28,000	—	—	—				
164	114	16. Extra arvoden åt teckningslärare	—	—	23,000	—				
166	115	17. Extra arvoden åt musklärare	—	—	5,600	—				
168	116	18. Ersättning åt skollakare	—	—	25,000	—				
168	117	19. Provårskurser i Göteborg	—	—	11,950	—	5,952,428	—	399,350	—

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag		Extra ordinarie anslag		Ordinarie anslag		Extra ordinarie anslag	
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
		Privatläroverk.								
169	—	20. Enskilda mellanskolor, <i>oförändrat anslag</i>	70,000	—	—	—				
169	—	21. Högre flickskolor, <i>oförändrat anslag</i>	400,000	—	—	—				
169	—	22. Högre goss- och samskolor, <i>oförändrat anslag</i>	190,000	—	—	—				
169	—	23. Enskilda lärarinnesseminarier, <i>oförändrat anslag</i>	30,000	—	—	—				
169	—	24. Lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, <i>oförändrat förslags- anslag</i>	280,000	—	—	—				
169	—	25. Bidrag till de statsunderstödda enskilda läro- anstalternas vikariatskassa, <i>oförändrat förslags- anslag</i>	12,000	—	—	—				
170	118	26. Nybyggnad åt fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala samt till utbildningskurser för lärarin- nor i huslig ekonomi därstädes	—	—	28,600	—				
205	119	27. Utbildningskurser för lärarinnor i huslig eko- nomi	—	—	6,500	—				
205	120	28. Understöd för tre seminarier för utbildande av handarbetslärarinnor	—	—	11,100	—				
206	121	29. Resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter	—	—	—	—				
207	122	30. Resestipendier och studieunderstöd åt skolköks- lärarinnor	—	—	—	—	982,000	—	46,200	—
		Kommunala mellanskolor.								
207	123	31. Kommunala mellanskolor, <i>ökat förslagsanslag</i>	—	—	—	—	320,000	—	—	—
210	124	32. Resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor	—	—	—	—	—	—	—	—
		Folkundervisningen.								
		Folkskolöverstyrelsen.								
211	125	33. Folkskolöverstyrelsen (ny biträdestjänst hos över- styrelsen 1,600 kronor) <i>ökat anslag</i>	77,900	—	—	—				
216	126	34. Amanuens hos folkskolöverstyrelsen	—	—	1,500	—				
216	127	35. Inspektion och sakkunnigt biträde hos folkskol- överstyrelsen i fråga om fysisk uppfostran m. m.	—	—	7,000	—				
219	128	36. Lokal åt folkskolöverstyrelsen	—	—	5,700	—	77,900	—	14,200	—
		Läraryt utbildning.								
		Folkskoleseminarier.								
220	—	37. Folkskoleseminarierna, <i>oförändrat anslag</i>	849,595	—	—	—				

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag		Extra ordinarie anslag.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.	
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
220	—	38. Stipendier för seminarieelever, <i>oförändrat anslag</i>	150,225	—	—	—	—	—	—	—
220	129	39. Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier	—	—	129,095	—	—	—	—	—
235	130	40. Tillfällig löneförbättring för lärare och lärarinnor vid folkskoleseminariernas övningskolor	—	—	14,400	—	—	—	—	—
236	—	41. Bidrag till avlönande av vikarie under övningslärares vid folkskoleseminarium sjukdom, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	4,000	—	—	—	—	—	—	—
236	131	42. Folkskoleseminariets i Lund nybyggnad	—	—	125,000	—	—	—	—	—
239	132	43. Underhåll av trädgården vid folkskoleseminariet i Luleå	—	—	1,600	—	—	—	—	—
240	133	44. Hyresbidrag till rektorer vid vissa folkskoleseminarier	—	—	6,000	—	—	—	—	—
240	134	45. Förhyrande av vissa lokaler för folkskoleseminarierna i Linköping och Umeå m. m.	—	—	7,540	—	—	—	—	—
242	135	46. Stockholms privata folkskoleseminarium	—	—	6,300	—	—	—	—	—
243	136	47. Göteborgs privata folkskoleseminarium	—	—	6,300	—	1,003,820	—	295,635	—
Småskoleseminarier.										
244	137	48. Avlöningsbidrag till lärare vid småskoleseminarier, <i>ökat förslagsanslag</i>	48,000	—	—	—	—	—	—	—
245	—	49. Bidrag till avlönande av vikarie för lärare vid småskoleseminarium, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	2,000	—	—	—	50,000	—	—	—
Anordningar för lärares fortbildning										
246	138	50. Fortbildningskurser för folk- och småskollärare	—	—	15,000	—	—	—	—	—
254	139	51. Fortbildningskurser i gymnastik för folkskollärare m. fl.	—	—	12,900	—	—	—	—	—
256	140	52. Fortbildningskurser i gymnastik för småskollärarinnor	—	—	3,000	—	—	—	—	—
259	141	53. Fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel	—	—	3,230	—	—	—	—	—
263	142	54. Kurser i simning och livräddning	—	—	1,200	—	—	—	—	—
265	143	55. Resestipendier åt lärare vid folkskoleseminarier	—	—	—	—	—	—	—	—
266	144	56. Resestipendier åt lärare vid högre folkskolor	—	—	—	—	—	—	—	—
266	145	57. Resestipendier åt lärare vid folkskolor	—	—	—	—	—	—	—	—
267	146	58. Resestipendier åt lärare vid småskolor m. m.	—	—	—	—	—	—	35,330	—

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.	
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
		Folkskolinspektionen.								
267	—	59. Avlöning m. m. åt folkskolinspektörer, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	157,000	—	—	—				
267	—	60. Resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	93,000	—	—	—	250,000	—	—	—
		Folk- och småskolor.								
267	147	61. Lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, <i>ökat förslagsanslag</i>	16,700,000	—	—	—				
272	—	62. Avlöningsbidrag till sjukvikarier för lärare vid folk- och småskolor, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	282,000	—	—	—				
272	148	63. Befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar, <i>ökat förslagsanslag</i>	225,000	—	—	—				
275	—	64. Lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	80,000	—	—	—				
275	149	65. Upphjälpande av skolväsendet inom vissa lappmarksförsamlingar	—	—	24,000	—				
278	150	66. Svensk undervisning för svenska barn i utlandet	—	—	5,400	—				
280	—	67. Undervisning i manlig slöjd, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	440,000	—	—	—				
281	—	68. Undervisning i kvinnlig slöjd, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	315,000	—	—	—				
281	—	69. Undervisning i huslig ekonomi, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	140,000	—	—	—				
281	—	70. Undervisningsmaterieil m. m. för folkskolor, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	30,000	—	—	—	18,212,000	—	29,400	—
281	—	71. Understödande av folkskolebarns ferie- och studieresor, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	—	—	30,000	—	—	—
		Fortsättningsskolor.								
281	—	72. Avlöningsbidrag till lärare vid fortsättningsskola, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	—	—	163,000	—	—	—
		Högre folkskolor.								
281	151	73. Understöd åt högre folkskolor, <i>ökat förslagsanslag</i>	92,000	—	—	—				
284	152	74. Anordnande av slöjd vid högre folkskolor, <i>nytt förslagsanslag</i>	10,000	—	—	—				
285	—	75. Bidrag till avlöande av vikarie för lärare vid högre folkskola, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	2,000	—	—	—				
285	—	76. Sällskapet för folkundervisningens befrämjande, <i>oförändrat anslag</i>	4,500	—	—	—	108,500	—	—	—

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.	
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
		Folkhögskolor.								
285 153		77. Understöd åt folkhögskolor, ökat <i>förslagsanslag</i>	420,000	—	—	—				
288 —		78. Stipendier åt elever vid folkhögskolor, <i>oförändrat anslag</i>	110,000	—	—	—	530,000	—	—	—
		Säger för allmänna skolväsendet	—	—	—	—	27,755,998	—	859,231	—
		G. Folkbildningsåtgärder i övrigt.								
		<i>Folkbibliotek.</i>								
289 —		1. Understöd åt folkbibliotek, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	—	—	170,000	—	—	—
		<i>Populärvetenskapliga föreläsningar.</i>								
289 154		2. Populärvetenskapliga föreläsningar	—	—	94,000	—				
290 155		3. Populära föreläsningskurser, anordnade från universiteten i Uppsala och Lund	—	—	4,000	—			98,000	—
		<i>Nykterhetsundervisning.</i>								
292 156		4. Upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande	—	—	—	—			118,000	—
		<i>Musikföreställningar för allmänheten.</i>								
295 157		5. Musikföreställningar för allmänheten	—	—	—	—			42,000	—
		Säger för folkbildningsåtgärder i övrigt	—	—	—	—	170,000	—	258,000	—
		H. Abnormundervisningen.								
298 —		1. Till befrämjande av dövstumundervisningen, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	—	—	200,000	—	—	—
298 —		2. Kyrklig själavård åt dövstamma, <i>oförändrat förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	—	14,000	—	—	—
298 158		3. Tidning för dövstamma	—	—	—	—	—	—	500	—
298 —		4. Institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	—	—	78,200	—	—	—
299 —		5. Till bekostande av elevers vid institutet och förskolan för blindas å Tomteboda ävensom åtföljande vårdares resor å statens järnvägar, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	—	—	2,000	—	—	—

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.		Or inarie anslag.		Extra ordinarie anslag.	
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
299	—	6. Förskolan för blinda i Växjö, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	—	—	14,800	—	—	—
299	159	7. Hantverksskolan i Kristinehamn för blinda	—	—	—	—	—	—	20,000	—
300	—	8. Bidrag till avlönande i vissa fall av vikarie för lärare och lärarinnor vid blindundervisningsanstalterna å Tomtebod och i Växjö, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	—	—	1,200	—	—	—
300	160	9. Tryckning av blindskrifter	—	—	—	—	—	—	2,500	—
301	161	10. Understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare	—	—	—	—	—	—	1,200	—
301	162	11. De blindas förening	—	—	—	—	—	—	35,000	—
302	163	12. Ökat understöd till drottning Sofias anstalt i Vänersborg	—	—	—	—	—	—	5,000	—
304	164	13. Resestipendier åt abnormlärare	—	—	—	—	—	—	—	—
304	—	14. Uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	—	—	70,000	—	—	—
		Säger för abnormundervisningen	—	—	—	—	380,200	—	64,200	—
		I. Den tekniska undervisningen.								
305	165	1. De tekniska läroverken (tekniska högskolans organisation 8,150 kronor) <i>ökat anslag</i>	—	—	—	—	783,125	—	52,725	—
332	166	2. Nybyggnad m. m. för tekniska högskolan	—	—	—	—	—	—	1,400,000	—
333	167	3. Förstärkning av de för Chalmers tekniska institut uppförda anslagen till bibliotek, samlingar och laboratorier samt till uppvärmning, belysning och diverse utgifter	—	—	—	—	—	—	12,000	—
334	168	4. Tekniska skolan i Stockholm	—	—	—	—	—	—	16,161	—
335	169	5. Provisorisk lönerreglering vid tekniska skolan i Stockholm	—	—	—	—	—	—	4,600	—
336	170	6. Tekniska elementarskolan i Norrköping	—	—	—	—	—	—	5,950	—
339	171	7. Tekniska elementarskolan i Malmö	—	—	—	—	—	—	18,700	—
340	172	8. Tekniska elementarskolan i Örebro	—	—	—	—	—	—	24,070	—
342	173	9. Tekniska elementarskolan i Borås	—	—	—	—	—	—	4,250	—
343	174	10. Tekniska elementarskolan i Härnösand	—	—	—	—	—	—	5,050	—
344	175	11. Lönetursrätt för lektor vid teknisk elementarskola	—	—	—	—	—	—	—	—
347	176	12. Tekniska skolan i Eskilstuna	—	—	—	—	—	—	1,337	—
348	177	13. Slöjdföreningens i Göteborg skola	—	—	—	—	—	—	30,000	—
349	178	14. Lägre tekniska yrkesskolor	—	—	—	—	—	—	140,000	—
349	179	15. Resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter	—	—	—	—	—	—	—	—
		Säger för den tekniska undervisningen	—	—	—	—	783,125	—	1,714,843	—

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.	
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
		J. Åtgärder för fysisk utbildning.								
350	—	1. Gymnastiska centralinstitutet, <i>oförändrat anslag</i>	—	—	—	—	39,650	—	—	—
350	180	2. Tillfällig avlöningsförbättring åt befattningshåvare vid gymnastiska centralinstitutet, <i>förslagsanslag</i> , högst	—	—	—	—	—	—	8,400	—
351	181	3. Uppehållande av gymnastiska centralinstitutets verksamhet	—	—	—	—	—	—	7,650	—
351	182	4. Kvinnlig poliklinik vid gymnastiska centralinstitutet	—	—	—	—	—	—	500	—
352	183	5. Understödande av idrotten	—	—	—	—	—	—	37,000	—
354	184	6. Understödande av skididrotten	—	—	—	—	—	—	—	—
		Säger för åtgärder för fysisk utbildning	—	—	—	—	39,650	—	53,550	—
		K. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.								
356	185	1. Svenska fornskriftsällskapet	—	—	—	—	—	—	2,000	—
357	186	2. Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia	—	—	—	—	—	—	1,000	—
358	187	3. Svenska vitterhetssamfundet	—	—	—	—	—	—	3,000	—
359	188	4. Medicinska tidskrifter	—	—	—	—	—	—	5,000	—
361	189	5. Tidskriften Acta mathematica	—	—	—	—	—	—	3,000	—
362	190	6. Tidskriften Sfinx	—	—	—	—	—	—	1,200	—
363	191	7. Tidskrift för landsmål	—	—	—	—	—	—	5,000	—
363	192	8. Undersökning av svenska folkmål	—	—	—	—	—	—	7,500	—
367	193	9. Insamling av svenska folkminnen	—	—	—	—	—	—	4,500	—
368	194	10. Vetenskaplig undersökning av ortnamn	—	—	—	—	—	—	4,000	—
369	195	11. Verket »Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium»	—	—	—	—	—	—	2,500	—
372	196	12. Föreningen Pietas	—	—	—	—	—	—	2,500	—
373	197	13. Statistiska tabeller över Öresundstullen	—	—	—	—	—	—	1,500	—
374	198	14. Forskningsarbete vid utländska biologiska stationer	—	—	—	—	—	—	—	—
374	199	15. Resestipendier åt journalister	—	—	—	—	—	—	4,000	—
375	200	16. Understöd åt inhemska skönlitterära författare	—	—	—	—	—	—	10,000	—
376	201	17. Antarktisk expedition	—	—	—	—	—	—	—	—
376	—	18. Resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande, <i>oförändrat reservationsanslag</i>	—	—	—	—	45,000	—	—	—
		Säger för understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.	—	—	—	—	45,000	—	56,700	—

Sida.	Punkt.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.		Ordinarie anslag.		Extra ordinarie anslag.	
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
		L. Diverse.								
377	—	1. Ålderstillägg, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	—	—	150,000	—	—	—
377	202	2. Extra lönetillägg, <i>förslagsanslag</i>	—	—	—	—	—	—	10,000	—
377	—	3. Rese- och traktamentspenningar, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	—	—	24,000	—	—	—
377	—	4. Skrivmaterialier och expenser, ved m. m. (därav till domkapitlens expeditioner högst 10,000 kronor) <i>oförändrat förslagsanslag</i>	—	—	—	—	100,000	—	—	—
377	—	5. Extra utgifter, <i>oförändrat reservationsanslag</i> ..	—	—	—	—	28,000	—	—	—
377	203	6. Ersättning för förskott	—	—	—	—	—	—	211,011	—
381	204	7. Tryckningskostnader, <i>minskat förslagsanslag</i> ..	—	—	—	—	24,981	—	—	—
		Säger för diverse	—	—	—	—	326,981	—	221,011	—
		Summa	—	—	—	—	33,654,366	—	4,498,834	—

BIHANG

TILL

RIKSDAGENS PROTOKOLL

VID

LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM

ÅR 1915.

FÖRSTA SAMLINGEN.

FÖRSTA BANDET. IV.

Bilagor till Kungl. Maj:ts proposition Nr 1 angående statsverkets tillstånd och behov:
nionde och tionde huvudtitlarna m. m. samt utgifter för kapitalökning.

Nionde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:et Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet friherre Beck-Friis, anhöll därefter att få anmäla de frågor, som tillhörde regleringen av riksstatens nionde huvudtitel för år 1916, samt yttrade.

Under nionde huvudtiteln upptagas anslagstitlarna såsom de torde böra förekomma i riksstaten, därvid jag även i behörig ordning angiver de ordinarie anslag, beträffande vilka jag icke har någon förändring att föreslå.

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 1 saml.

A. Departementet.

1. Departementschefen, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 17,000.
2. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 59,300.

3. Provisorisk lönereglering.

[1.]
*Provisorisk
 lönereglering
 för departe-
 mentet.*
 (extra anslag.)

Med anledning av Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen å extra stat för innevarande år anvisat under de olika huvudtitlarna särskilda förslagsanslag att användas till provisorisk lönereglering för innevarande år åt befattningshavare i statsdepartementen. Det för jordbruksdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli i sådant avseende anvisade beloppet uppgår till 6,760 kronor, därav högst 162 kronor 50 öre må användas till höjning av vikariatsersättning under semester.

Även för år 1916 är dylikt avlöningstillägg till oförändrat belopp av behovet påkallat.

I avseende å grunderna för dessa avlöningstillägg ävensom villkoren för deras åtnjutande och de föreskrifter, som böra iakttagas vid utbetalningen av desamma, anhåller jag att få åberopa vad chefen för justitiedepartementet denna dag därom anfört och vill för egen del endast framhålla, att beträffande registratorns i jordbruksdepartementet sportelinkomster icke inträffat någon sådan förändring, att desamma böra beräknas överstiga 500 kronor.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till provisorisk lönereglering för befattningshavare i jordbruksdepartementet, i enlighet med de av mig tillstyrkta grunder och på de av mig förordade villkor, å extra stat för år 1916 bevilja ett förslagsanslag av kronor 6,760, varav högst 162 kronor 50 öre må användas till höjning av vikariatsersättning under semester.

4. Extra kanslisekreterare.

För beredande åt ytterligare en kanslisekreterare inom jordbruksdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli av lön, 2,500 kronor, och tjänstgöringspenningar, 1,500 kronor, har riksdagen för vart och ett av åren 1907—1910 anvisat på extra stat ett anslag av 4,000 kronor. [2.]
Extra kansli-
sekreterare
inom departe-
mentet.
(extra anslag.)

Enär den för år 1911 åt ordinarie befattningshavare inom statsdepartementen medgivna provisoriska lönereglering befanns böra i form av avlöningstillägg komma även denne kanslisekreterare till godo, beviljade riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1911—1915 till hans avlönande ett anslag av 5,050 kronor, därav 1,600 kronor skulle anses såsom tjänstgöringspenningar. Enligt särskilda av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter gälla för åtnjutande av dessa avlöningsförmåner samma villkor i tillämpliga delar som för ordinarie befattningshavare i fråga om den provisoriska löneförbättringen.

Anslag för samma ändamål är behövt jämväl för år 1916.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för avlönande av en extra kanslisekreterare inom jordbruksdepartementet å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 5,050, varav 1,600 kronor skola anses såsom tjänstgöringspenningar.

5. Extra föredragande m. m.

I anledning av regeringsrättens inrättande har på Kungl. Maj:ts förslag riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1910—1915 anvisat anslag för beredande av arvode åt extra föredragande inom jordbruksdepartementet m. m. Anslagets belopp utgjorde för år 1910 7,000 kronor, därav 3,000 kronor voro avsedda att utgå under år 1909 och 4,000 kronor under år 1910, samt för vart och ett av åren 1911—1915 4,000 kronor. [3.]
Extra före-
dragande
inom departe-
mentet.
(extra anslag.)

Jämväl för år 1916 är anslag för ifrågavarande ändamål erforderligt. I likhet med föregående år lär böra iakttagas, att särskild föredraganden sammanlagda avlöningsförmåner inom departementet icke i något fall överskrida 7,000 kronor för år räknat.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av arvode åt extra föredragande inom jordbruksdepartementet m. m. å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 4,000.

B. **Lantbruksstyrelsen.**

Lantbruksstyrelsen, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 79,900.

C. **Lanthushållningen.**1. **Befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar.***Premiering av nötboskap.*

[4.] Under anslagstiteln »befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar» finnes upptaget ett särskilt anslag till understödjande av premiering av nötboskap, från vilket anslag bidrag utgå till hushållningssällskap med belopp, som för varje sällskaps område icke må överstiga vad sällskapet eller landstinget, vart för sig eller i förening, tillskjuter för samma ändamål. Detta anslag har småningom höjts, senast vid 1914 förra års riksdag, då beloppet bestämdes till 160,000 kronor, därav högst 70,000 kronor skola användas för tilläggspris för tjurar, tillhörande tjurförening, med rätt för Kungl. Maj:t att, därest sistnämnda belopp i sin helhet eller till någon del under något år ej skulle behöva tagas i anspråk för detta ändamål, anvisa det sålunda tillgängliga beloppet för andra till nötboskapspremieringen hörande ändamål. Från anslaget må även användas erforderligt belopp till fortsatt utgivande av en riksstambok över ayrshireboskap.

I skrivelse den 19 november 1914 har jag meddelat lantbruksstyrelsen och samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott, att med anledning av de stora krav, som under nu rådande förhållanden ställas på statskassan, det icke kan påräknas, att Kungl. Maj:t vid fördelning av ifrågavarande anslag för år 1915 kommer att till utgifter för premieringsväsendet för år 1915 anvisa sammanlagt större belopp än omkring 120,000 kronor, varav i främsta rummet torde komma att, inom därför avsett anslagsbelopp, anvisas medel för tilläggspris för tjurar, tillhörande tjurförening.

Därest Kungl. Maj:t framdeles vid anslagets fördelning för år 1915 vidtager den inskränkning i anslagets disposition, som jag sålunda ställt i utsikt, kommer en besparing å omkring 40,000 kronor att uppstå å anslaget.

[4.]

De stora utgifter, som statsverket för närvarande måste vidkännas, komma uppenbarligen att utöva inverkan även för år 1916 och mana till verkställande även under detta år av de tillfälliga indragningar, som kunna äga rum utan allt för svåra olägenheter. Jag anser därför, att man nu kan utgå från, att även för år 1916 ett belopp av omkring 40,000 kronor av detta anslag icke kommer att tagas i anspråk. Anslaget kan därför tillfälligtvis minskas med detta belopp. Jag vill emellertid uttryckligen betona, att denna indragning allenast är tillfällig, och att, så snart sig göra låter, anslaget bör ånyo med sitt normala, av riksdagen år 1914 fastställda belopp av 160,000 kronor användas till därmed avsett ändamål.

Då ifrågavarande anslag är av bestämt anslags natur, skulle enligt vanliga regler besparingar å detsamma övergå till huvudtiteln's besparingsfond och där stå till Kungl. Maj:ts disposition. Om den besparing, som av ovan angivna anledning må uppstå på anslaget för år 1915, behandlas på detta sätt, skulle alltså följden bli, att besparingsfonden ökades. Det är dock icke detta, som avses med åtgärden. Full åsyftad verkan vinner densamma endast, ifall det besparade beloppet får kvarstå å anslaget och såsom ingående behållning å detsamma för år 1916 minska anslagsbehovet därå för samma år. Jag anser därför åtgärd i sådant syfte böra vidtagas, vilket torde böra ske genom framställning till riksdagen.

Då enligt vad ovan anförts utgifterna från anslaget för år 1916 torde böra begränsas till omkring 120,000 kronor samt härtill alltså skulle finnas att tillgå en behållning från år 1915 å ungefär 40,000 kronor, skulle anslaget icke behöva upptagas i 1916 års riksstat med högre belopp än 80,000 kronor.

På grund av den betydelse, statsbidragen till tjurar, tillhörande tjurförening, äga för nötboskapsaveln, anser jag de indragningar, som må äga rum vid anslagets disposition, icke böra drabba den del av anslaget, som är avsedd till dylika statsbidrag, utan anslagets övriga del.

Med anledning av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1915 må kvarstå oanvänt å det under anslagstiteln »befräm-

[4.]

jande i allmänhet av jordbruk och lantmannanärings-
upptagna anslag till understödjande av premiering av
nötboskap, må under år 1916 användas för enahanda
ändamål;

dels ock, vid bifall härtill, minska ifrågavarande
anslag, nu kronor 160,000,
därav 70,000 kronor skola användas för tilläggspris
för tjurar, tillhörande tjurförening,
med kronor 80,000
till » 80,000,
därav 70,000 kronor skola användas för tilläggspris
för tjurar, tillhörande tjurförening, med rätt för Kungl.
Maj:t att, därest under året sistnämnda belopp ej skulle
behöva i sin helhet eller till någon del tagas i anspråk
för detta ändamål, anvisa det sålunda tillgängliga be-
loppet för andra till nötboskapspremieringen hörande
ändamål.

Vid bifall till detta förslag kommer omförmälda anslagstitel i sin
helhet att minskas med motsvarande belopp av 80,000 kronor eller från
412,450 kronor till kronor 332,450.

2. Lantbruksingenjörer och deras biträden, *oför-
ändrat ordinarie anslag* kronor 101,900.

3. Undervisningsanstalter.

a. *Lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.*

[5.]

*Lantbruks-
och mejeri-
institutet vid
Alnarp.
(ordinarie
anslag.)*

Den av riksdagen år 1911 för lantbruks- och mejeriinstitutet vid
Alnarp fastställda staten med däri vid 1914 års riksdag vidtagen ändring
genom höjning av anslagsposten »till institutets övriga utgifter» slutar
på 90,450 kronor. Då emellertid det antagits, att bostadsförmån skulle
kunna beredas samtliga tio i staten upptagna ordinarie lärare och dessa
på grund härav skulle enligt anmärkning vid staten vidkännas en var
avdrag å lönen med 500 kronor, har anslaget upptagits 5,000 kronor
lägre än statens slutsumma och alltså allenast till 85,450 kronor.

I staten ingår en anslagspost å 8,000 kronor till arvoden åt extra
lärare. Från sistnämnda anslagspost utgår bland annat arvode till en

kamrerare. Denne befattningshavare har enligt 58 § i institutets stadgar den 12 augusti 1912 till uppgift, bland annat, att omhändervärd och ansvar ej mindre för den uppbörd, som anförtros honom, än även för bokföring och redovisning för institutets, mejeriets, trädgårdens och hovbeslagsskolans tillgångar, inkomster och utgifter; att verkställa alla utbetalningar för nämnda inrättningar; att undervisa samtliga institutets lärjungar i bokhålleri; samt att mot särskild ersättning, som bestämmes av styrelsen, föra egendomens räkenskaper samt meddela undervisning i bokhålleri åt lantbruksskolans lärjungar. Denne kamrerare åtnjuter numera en avlöning av tillhopa 4,000 kronor, varav 1,250 kronor från institutets anslagspost till arvoden åt extra lärare, 250 kronor från hovbeslagsskolan, 600 kronor från mejeriet, 600 kronor från trädgården och 1,300 kronor från egendomen. [5.]

Angående elevantalet vid institutet meddelas föreskrifter i 13 § av institutets stadgar. I enlighet härmed skall vid institutet finnas plats för minst 42 ordinarie elever vid agronomkursen, högst 2 elever, som avse förvärvande av kompetens till lantbruksingenjörsbefattning, 6 ordinarie elever vid konsulentkursens jordbruks- och husdjurslinjer samt 12 ordinarie elever vid konsulentkursens mejerilinje och vid den lägre mejeriskolan. Inalles utvisa dessa summor ett elevantal av 62. Dessutom kunna i mån av utrymme antagas extra elever vid institutets olika kurser och avdelningar.

I skrivelse den 10 september 1914 har styrelsen för nämnda institut framlagt förslag till vissa nybyggnader, förändringar i nuvarande byggnader, övriga åtgärder m. m., som enligt styrelsens mening krävdes, för att institutet skulle kunna fylla sin uppgift. Styrelsen har framhållit, att ännu vid slutet av 1890-talet antalet inträdessökande i allmänhet ej varit större, än att samtliga kompetenta sökande kunnat emottagas. Allt från institutets omorganisation vid århundradets början hade emellertid en förändring härutinnan ägt rum. Då antalet elever i agronomkursen på 1890-talet och vid 1900-talets början blott utgjort omkring 32 för år, hade detsamma under närmast följande femårsperiod stigit till 44 och hade under senast förflutna period i medeltal uppgått till 59. Den först anförda siffran motsvarade vad institutets förutvarande stadgar förutsatt skola undervisas vid institutet eller 34 årligen, den därpå följande vad man i de nya stadgarna från 1912 tänkt sig beträffande samma kurs. Att under sista femårsperioden ett så stort antal som 15 utöver vad nuvarande stadgar föreskrev årligen åtnjöt undervisning, hade haft sin grund uteslutande däri, att man så långt det varit möjligt velat mottaga

[5.] kompetenta sökande till agronomkursen. Ändock hade de sökande varit ett 50-tal flera än som kunnat mottagas. Nämda tillmötesgående hade emellertid endast kunnat ske genom att man frångått ett par av de principer, som förut upprätthållits, nämligen att de ordinarie eleverna skulle bo i internat å Alnarp och att samtliga elever deltog i för dem avsedd undervisning. Extra elever hade sålunda antagits på villkor att endast i mån av utrymme få delta i övningar, men detta kunde varken leda till undervisningens eller institutets fromma; det visade, att institutet med sin nuvarande utrustning icke kunde mottaga ökad årskon-tingent av studerande, hur önskvärt detta än skulle vara med hänsyn till det stora tilloppet av kompetenta sökande.

Det av institutsstyrelsen nu framlagda utvidgningsförslaget avsåg i huvudsak, att institutet, som med sina nuvarande resurser vore rustat för att i agronomkursen mottaga ett fyrtital elever, där skulle kunna lämna undervisning åt ett avsevärt större antal. Samtidigt som vår modernärings behov av större utvidgningsmöjligheter härigenom tillgodosåges, skulle dock fortfarande en viss gallring av inträdessökande bli möjlig, vilken måste anses lycklig, då man i annat fall riskerade, att den allmänna utbildningsnivån på de från institutet utgående eleverna komme att sänkas. Alnarp lämpade sig synnerligen väl för en sådan utvidgning av lärjungeantalet, då på grund av dess läge i närheten av Åkarp och Lomma bostäder för de studerande lätt kunde erhållas i dessa samhällen och sålunda ingen utvidgning av det hittills praktiserade internatsystemet vore behövt. Några nya elevbostäder hade styrelsen alltså icke ansett böra ifrågakomma. Institutet skulle på detta sätt kunna grundligare än tillförne fylla sitt ändamål, på samma gång som lantbrukets år efter år mera framträdande krav på studiemöjligheter en tid framåt bleve tillgodosett, då institutet komme att upptaga mer än det dubbla antalet studerande, mot vad där från början varit avsett.

Emellertid hade styrelsen icke tänkt sig, att de i skrivelsen omförmälda förändringarna skulle kunna genomföras på en gång, utan att detta skulle ske så småningom under några år i den bestämda ordning, som betingades av deras behövlighet och deras beroende av varandra.

Då emellertid därtill nu ytterligare kommit de ekonomiska svårigheter, som i vårt land uppstått genom det utbrutna kriget, vilka svårigheter styrelsen till fullt beaktat, hade styrelsen ansett sig vid framläggandet av sina förslag böra taga all hänsyn till dessa förhållanden och äska medel endast till det mest nödvändiga.

Såsom sådant ville styrelsen i främsta rummet framhålla vissa förändringar och omflyttningar i slottet, vilka skulle möjliggöra ett till-

[5.]

godoseende av elevernas behov av utvidgad samlingssal ävensom bibliotekets och den botaniska institutionens utrymmesbehov. För förverkligandet av dessa förändringar måste emellertid den nuvarande adjunkt-bostaden i slottet utrymmas, vilket kunde försiggå på det sätt, att den i densamma boende adjunkten i anatomi och fysiologi befriades från sitt löneavdrag för bostad (500 kronor) och finge tillfälle att bosätta sig utom Alnarp, vartill denne förklarar sig villig. Utrymdes denna bostad, kunde elevernas samlingssal, vilken kvarstode oförändrad från institutets grundande för mer än 50 år sedan och som då avsetts för mindre än halva det nuvarande antalet elever, utvidgas med de nuvarande styrelserummen, varigenom erhöles ungefär dubbelt så stort utrymme som förut. Vidare kunde även biblioteket, som vore inrymt i ett enda betydligt mindre rum än det ursprungligen avsedda, utvidgas med de nuvarande lärarrummen. Samtidigt skulle den botaniska institutionen erhålla en tillökning med de arbetslokaler, där husdjursavdelningen för närvarande vore inrymd. I stället skulle husdjursavdelningen uppflyttas till två av adjunkt-bostadens rum, medan de övriga rummen i samma bostad skulle användas till arkiv, lärar- och styrelserum samt till bostad för extra lärare. Slutligen skulle den för undervisningen i botanik och lanthushållning använda föreläsningssalen genom vissa närmare angivna förändringar kunna ordnas så, att den komme att rymma ett större antal studerande än hittills. De sålunda föreslagna förändringarna i slottet kunde enligt uppgjort kostnadsförslag utföras för en kostnad av 3,050 kronor.

Vidare har styrelsen anfört, att det sedan länge visat sig, att institutets bokförråd vore mycket bristfälligt, beroende på att de för kompletterande härav tillgängliga medlen, 1,000 kronor, icke ens försloge för inköp och bindning av de allra viktigaste facktidskrifterna, långt mindre för att förse biblioteket med nödiga handböcker, avhandlingar, kartor och dylikt. En ökning av anslaget till biblioteket med 500 kronor årligen vore sålunda i hög grad av behovet påkallad.

Styrelsen har slutligen ansett sig i detta sammanhang böra fästa uppmärksamheten därpå, att, såsom en följd av den tillämpade undervisningens utvidgande såväl inom mejerifacket som i fråga om trädgårdsundervisningen, vid dessa båda avdelningar efter hand uppvuxit en större affärsverksamhet, som sköttes av institutets och gårdens gemensamme kamrerare. Denne hade, förutom bestridandet av befattningen såsom bokförare och kassör vid institutet och de därmed förbundna läroanstalterna samt vid Alnarps egendom, enligt gällande stadgar dessutom skyldighet att undervisa i bokföring i agronomkursen, i

- [5.] mejeriskolan, i trädgårdsskolan samt i lantbruksskolan med en undervisningsskyldighet, som uppginge till 215 timmar eller till samma antal som lektorernas föreläsningstimmar. Då det vidare ålåg honom att sköta mejeriets och trädgårdens omfattande ekonomi, syntes det icke kunna bestridas, att hans befattning vore synnerligen omfattande, krävande och ansvarsfull, samt att den på de många olika kurserna fördelade undervisningsskyldigheten måste inverka menligt på skötseln av kamrerartjänsten. Styrelsen ville dessutom framhålla, hurusom det enligt styrelsens mening icke vore med god ordning överensstämmande och ej ens utan en viss risk, att, på sätt som nu ägde rum, förvaltningen av en så stor ekonomi lades i en enda persons hand. Det syntes sålunda styrelsen, att ansvaret för bokföringen och kassan samt den omfattande undervisningen borde fördelas på två av varandra oberoende tjänstemän: en kamrerare som kontorschef och en kassör, vilken senare handhade kassan. Vid tillsättandet av dessa tjänster ansåge styrelsen lämpligt, att som kompetensvillkor för båda platsernas innehavare uppställdes fördran att kunna sköta viss del av undervisningen i bokföring, den förre i den högre kursen och den senare i de lägre kurserna. Härmed vunnes ock, att en längre tid kunde ägnas åt och ett bättre resultat ernås vid undervisningen i här ifrågavarande, för blivande lantbrukare viktiga ämne. Lönerna för dessa befattningar syntes styrelsen böra utgå till hälften från institutet och till hälften från egendomen och utgöra för kamreraren 4,000 kronor med 2 ålderstillägg å 500 kronor jämte fri bostad och för kassören 3,000 kronor med 2 ålderstillägg å 500 kronor jämte fri ungkarlsbostad, tillsammans alltså 7,000 kronor, av vilka 3,500 kronor skulle komma på institutet.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande över denna framställning den 22 december 1914 anført bland annat följande.

Det med varje år växande antalet inträdessökande vid Alnarps lantbruksinstitut hade nödgat institutets styrelse att söka bereda plats åt ett större antal elever än det med hänsyn till tillgängliga bostäder, undervisningslokaler och lärarkrafter i gällande stadgar beräknade. De olägenheter, som härigenom vållats, hade styrelsen nu sökt att i viss mån undanröja genom att föreslå vidtagande av ovan omförmälda förändringar i Alnarps slott. Vid personligt besök å platsen hade lantbruksstyrelsens chef funnit, att det med dessa förändringar avsedda ändamålet borde kunna enligt förslaget uppnås på ett tillfredsställande sätt, och de härigenom vunna fördelarna syntes fullt motsvara de här för beräknade kostnaderna.

Särskilt trängande hade behovet visat sig vara av ökat utrymme åt den botaniska institutionen, i det att plats för deltagande i de till densamma förlagda övningarna för närvarande icke kunnat beredas de vid institutet antagna extra eleverna på annat sätt än genom att vederbörande lektor anordnat extra kurser för dessa på söndagarna. Genom den nu föreslagna förändringen skulle utrymmet för nämnda institution bliva så väl tillgodosett, att dylika extra kurser icke vidare erfordrades, något som för undervisningens planmässiga och jämna bedrivande givetvis vore en avsevärd fördel.

Den lokal, vari institutets bibliotek för närvarande vore inrymt, vore så trång och otillräcklig, att biblioteket icke kunde på önskvärt sätt utnyttjas av lärare och elever. Även denna kännbara olägenhet skulle bliva på ett fullt tillfredsställande sätt undanröjd genom den av styrelsen föreslagna omflyttningen.

Detta gällde ock de olägenheter, som vore förbundna med att elevernas nuvarande samlingssal med det växande elevantalet under de sista åren visat sig alltmera otillräcklig, olägenheter, vilka måste vid mångt tillfälle befinnas ganska betungande, i all synnerhet då hänsyn toges därtill, att institutet vore förlagt å landsbygden, vilket givetvis gjorde det för institutets elever ännu mera av behovet påkallat att äga tillgång till en lokal, där de något så när mangrant kunde samlas.

Då en av institutets lärare nu genom de föreslagna förändringarna i lokalernas användning icke vidare skulle komma att åtnjuta fri bostad, måste emellertid, vid bifall till Alnarpsstyrelsens förevarande framställning, anslagssumman till institutet höjas med 500 kronor.

Behovet av den begärda tillökningen i det för kompletterande av institutets bokförråd för närvarande tillgängliga beloppet ansåge sig lantbruksstyrelsen visserligen kunna vitsorda. Då emellertid denna tillökning icke syntes vara av så trängande beskaffenhet, att ett uppskov med dess beviljande skulle medföra mera kännbara olägenheter, ansåge sig lantbruksstyrelsen icke för närvarande böra tillstyrka ifrågakvarande anslagsförhöjning.

De av Alnarpsstyrelsen anförda skälen för de föreslagna förändringarna i handhavandet av kamrerargöromålen och den därmed förenade undervisningsskyldigheten funne lantbruksstyrelsen så tungt vägande, att dessa förändringar, enligt styrelsens mening, snarast möjligt borde vidtagas. Av de uppgifter, styrelsen införskaffat över penningomsättningen vid institutet, hovbeslagsskolan, trädgården, mejeriet och egendomen, framginge, att inkomsterna under år 1913 uppgått till icke mindre än 568,430 kronor, vilket, i förening med den undervisningsskyldighet,

[5.] som åläge kamreraren, uppenbarligen syntes lägga i dagen behovet av den föreslagna uppdelningen av hans befattning. Varken mot sättet för denna uppdelning eller mot de av styrelsen föreslagna arvoden till kamreraren och kassören hade lantbruksstyrelsen något att erinra. Vad däremot anginge den föreslagna fördelningen mellan institutet och egendomen av ifrågavarande arvodesbelopp, ansåge lantbruksstyrelsen den för år 1914 tillämpade, här ovan omförmälda fördelningen av kamrerarens avlöning å olika institutioner vara lämplig och sålunda böra bibehållas. Härigenom skulle någon förändring i det till institutet utgående anslaget med hänsyn till kamrerarens avlöning icke vara erforderlig. Beträffande åter det till kassören föreslagna arvodet, 3,000 kronor, syntes detta, såsom även Alnarpsstyrelsen föreslagit, böra fördelas lika mellan institutet och egendomen, i vilket fall anslaget till institutet skulle av denna anledning komma att höjas med 1,500 kronor. Samma fördelningsgrund hade Alnarpsstyrelsen ansett böra tillämpas även i fråga om de till kamreraren och kassören föreslagna ålderstilläggen. Då emellertid en sådan fördelning skulle kräva upprepade förändringar i institutets fastställda stat och då därtill komme, att arbetet med egendomens vidlyftiga bokföring måste anses vida mera betungande än fallet vore med institutets, syntes det lantbruksstyrelsen, att fullgiltiga skäl föreläge att låta dessa ålderstillägg odelat utgå av egendomens avkastning.

Lantbruksstyrelsen har på grund härav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte

dels anvisa ett belopp av 3,050 kronor för vidtagande av ovan omförmälda förändringar i Alnarps slott.

dels ock föreslå riksdagen ej mindre att höja det i staten för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp upptagna anslaget till »extra lärare, arvoden» med 1,500 kronor till 9,500 kronor, i följd varav statens slutsumma komme att uppgå till 91,950 kronor, än även att bestämma det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» uppförda anslag till lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp till 87,450 kronor.

Departements-
chefen.

Av den nu lämnade utredningen finner jag det vara tillfyllest ådagalagt, att förhållandena vid Alnarp kräva, att större utrymme beredes såväl för elevernas samlingslokaler som biblioteket och den botaniska institutionen. Jag har själv vid besök på platsen förvissat mig härom. Någon annan lämplig utväg att åstadkomma dessa förändringar än genom att taga i anspråk den bostadslägenhet i slottet, som nu innehaves av

adjunkten i anatomi och fysiologi, har icke kunnat påvisas. Då emellertid de direkta kostnaderna för denna förändring ju icke äro särdeles stora, samt jag dessutom anser önskligt, att överintendentsämbetets yttrande infordras i fråga om själva detaljanordningarna, ämnar jag icke nu föreslå Kungl. Maj:t att av riksdagen begära anslag till dessa ändringsarbeten, utan torde tillgång därtill kunna beredas från medel, som stå till Kungl. Maj:ts förfogande. Jag har nu endast ansett mig böra i korthet redogöra för detta ändringsförslag för att söka ådagalägga nödvändigheten av att omförmälda adjunktbostad användes för institutets mera direkta behov och att på grund därav det ordinarie anslaget till institutet höjes med det belopp av 500 kronor, som hittills inbesparats på grund av adjunktens bostadsavdrag, men som framdeles måste utgå till honom.

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag frågan om höjning i de för bokinköp m. m. avsedda medel böra tillsvidare anstå.

Vad Alnarpsstyrelsen och lantbruksstyrelsen anfört angående önskvärdheten av ökad personal för skötande av institutets och egendomens med tillhörande institutioner och skolor kassarörelse och räkenskapsväsende ävensom undervisningen i bokföring synes mig värt allt beaktande. Då den nuvarande kamreraren har så stor och på flera olika kurser fördelad undervisningsskyldighet, som handlingarna utvisa, då därjämte kassarörelsen är av högst betydlig omfattning samt till följd av den vidlyftiga affärsrörelsen i mejeriet, trädgården och vid egendomen upptager en mängd småposter och då slutligen räkenskapernas förande torde föranleda ett betydande arbete i synnerhet på grund därav, att varje särskild självständig institution måste hava egna räkenskaper, finner jag behovet av arbetshjälp åt kamreraren icke kunna avvisas. Då härtill kommer den jämväl framhållna angelägenheten av effektiv kontroll, vilken isynnerhet vid en statsinstitution måste tillerkännas framstående vikt, anser jag mig böra ansluta mig till förslaget om inrättande av en kassörsbefattning med ungefärligen de föreslagna uppgifterna.

Mot förslaget att åt innehavaren av denna befattning bereda en sammanlagd avlöning av 3,000 kronor har jag i och för sig icke något att erinra. Endast den del av avlöningen, som bör utgå från anslag å institutets stat, är nu av direkt betydelse, såsom föranledande framställning till riksdagen. Alnarpsstyrelsen och lantbruksstyrelsen hava föreslagit denna andel till hälften, 1,500 kronor. Då emellertid kassörens avlöning skulle härigenom utgå från institutet till väsentligt större andel än som för närvarande är fallet beträffande kamrerarens

- [5.] avlöning, samt kassören likväl skulle i lika mån som kamreraren bliva upptagen för de olika institutionernas uppbörd och räkenskaper, varjämte han skulle ensam sköta undervisningen i bokhålleri vid de lägre kurserna, bland andra den med egendomens medel underhållna lantbruksskolan, under det att kamreraren skulle ombesörja motsvarande undervisning vid den högre kursen, synes mig den sålunda föreslagna fördelningen av avlöningen vara alltför ogynnsam för institutet. Ifall den nuvarande fördelningen av kamrerarens avlöning får anses vara ett någorlunda riktigt uttryck för den relativa betydelsen av det arbete han utför för de olika institutionernas räkning, synes det vara foljdriktigast, att, då kamreraren och kassören tillsammans skola hava motsvarande uppgifter som den nuvarande kamreraren ensam, sammanlagda avlöningen för kamreraren och kassören, vilken avlöning i detta sammanhang lämpligen kan beräknas till 7,000 kronor, i huvudsak fördelas på ungefär lika sätt. I enskildheter kunna måhända avvikelser visa sig befogade. Efter proportionen 1,250:4,000 skulle institutet av den sammanlagda avlöningen å 7,000 kronor få vidkännas ej fullt 2,200 kronor. Efter denna beräkningsgrund skulle institutets anslag till extra lärare av denna orsak behöva ökas med endast 950 kronor.

Då det icke är avsett, att vare sig kamreraren eller kassören skola bliva ordinarie tjänstemän med särskild i staten upptagen avlöning, lär några ålderstillägg till dem icke nu böra bestämmas. För den händelse arvodesförhöjning åt dem framdeles må finnas böra medgivas, synes den av lantbruksstyrelsen framkastade tanken att låta egendomens medel bekosta densamma vara värd allt beaktande.

Mitt förslag innefattar alltså dels, att anslagsposten till arvoden åt extra lärare måtte höjas med 950 kronor till 8,950 kronor, och dels att anslaget till institutet måtte såväl på grund härav som med anledning av upphörandet av ovanbemälda adjunkts bostadsavdrag ökas med 1,450 kronor.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels höja den i staten för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp upptagna anslagspost »extra lärare, arvoden»

från	kronor 8,000
med	» 950
till	» 8,950,

i följd varav statens slutsumma kommer att höjas med 950 kronor och uppgå till 91,400 kronor,

<i>dels ock</i> höja det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» uppförda anslag till nämnda institut	
från	kronor 85,450
med	» 1,450
till	» 86,900.

[5.]

Vid bifall härtill kommer det i omförmälda anslagstitel ingående bestämda anslag att behöva höjas med motsvarande belopp. Härtill återkommer jag senare.

b. Trädgårdsundervisningen.

Under anslagstiteln undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar finnes å ordinarie stat upptaget ett anslag till trädgårdsundervisningen med belopp, som av 1914 års riksdag bestämdes till 36,800 kronor. Av detta anslag utgå enligt beslut av 1909 års riksdag fyra resestipendier å 1,200 kronor till personer, vilka önska utbilda sig till trädgårdskonsulenter eller lärare i trädgårdsskötsel eller eljest förvärva högre utbildning i trädgårdsfacket.

[6.]
Stipendier för
trädgårds-
skötselns
studcrande.
(ordinarie
anslag.)

På grund av de inträdda förhållandena har Kungl. Maj:t genom kungörelse den 17 december 1914 föreskrivit, att med åtgärder för utdelning för år 1915 av dylika stipendier skall tills vidare anstå. Under antagande, att sådana stipendier icke komma att utdelas under år 1915, uppstår å anslaget, som är av bestämt anslags natur, för år 1915 en besparing å 4,800 kronor. Visserligen utgå dessa stipendier enligt de för dem gällande föreskrifter i kungörelse den 10 december 1909 under två års tid med olika belopp vid vissa skilda tidpunkter, vilka delvis kunna infalla under det andra året, och alltså måste i varje fall under år 1915 utbetalas vad som kan tillkomma stipendiater, som utsetts för år 1914 och uppfylla villkoren för erhållande av inestående delar av stipendier. Men denna omständighet hindrar icke, att besparingen nu beräknas till hela beloppet av de icke utdelade stipendierna, enär ju nödiga medel av 1914 års anslag äro att tillgå till mötande av dylika redan bestämda utgifter.

Om, i likhet med vad jag utvecklat beträffande anslaget till understödjande av premiering av nötboskap, besparingen från år 1915

- [6.] får kvarstå å anslaget, samt densamma, därest förhållandena lämpligen medgiva utdelandet av trädgårdsstipendier under år 1916, användes här till, kan anslaget till trädgårdsundervisningen för år 1916 minskas med 4,800 kronor till 32,000 kronor. Att anslaget framdeles bör ånyo höjas till sitt normala belopp, finner jag vara självfallet.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1915 må å det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» upptagna anslag till trädgårdsundervisningen kvarstå oanvänt av de i detta anslag ingående, till stipendier för trädgårds-skötselns studerande avsedda medel må under år 1916 disponeras för dylika stipendier;

dels ock, vid bifall här till, minska anslaget till trädgårdsundervisningen

från.....	kronor	36,800
med.....	»	4,800
till.....	»	32,000.

c. *Reseunderstöd för lantbrukets studerande.*

- [7.] *Reseunderstöd för lantbrukets studerande.*
(ordinarie anslag.) Under anslagstiteln undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar är vidare upptaget ett ordinarie anslag av 15,000 kronor till reseunderstöd åt personer, som ägna sig åt lantbrukets studerande. Understöden utdelas av Kungl. Maj:t och utgå med växlande belopp allt efter resans längd m. m. Ej heller antalet understöd är bestämt. Understöden kunna utdelas såväl för resor inom landet som i utlandet.

Genom den i nästföregående punkt omförmälda kungörelse den 17 december 1914 har Kungl. Maj:t även angående dessa stipendier förordnat, att med åtgärder för deras utdelning för år 1915 skall tillsvidare anstå. Därest de icke komma att utdelas för år 1915, kommer beloppet att utgöra behållning å anslaget och skulle vid årets slut överföras till besparingarna. Jag anser emellertid önskligt, att detsamma må få kvarstå å anslaget och överföras såsom tillgång därå till år 1916.

Om så sker, kommer nytt anslag för år 1916 ej att för ändamålet [7.]
erfordras.

Anslaget bör naturligtvis framdeles åter upptagas med oför-
minskat belopp.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1915
må kvarstå oanvänt å det under anslagstiteln »under-
visningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar»
upptagna ordinarie anslag till reseunderstöd för lant-
brukets studerande må under år 1916 användas för de
ändamål, för vilka anslaget varit avsett;

dels ock, vid bifall härtill, ur riksstaten utesluta
ifrågavarande anslag.

Vid bifall till de under punkterna 5, 6 och 7 härövan gjorda fram-
ställningar kommer det i anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk
och lantmannanäringar» ingående bestämda anslaget, i riksstaten för inne-
varande år upptaget med 451,300 kronor, att dels ökas med 1,450 kronor
och dels minskas med 19,800 kronor samt alltså inalles att minskas
med 18,350 kronor till kronor 432,950.

d. *Lantmannaskolor.*

Sedan den så kallade lantbruksundervisningskommittén den 12
december 1908 avgivit betänkande angående den lägre lantbruksunder-
visningens ordnande, förelade Kungl. Maj:t år 1911 riksdagen till god-
kännande vissa grunder för förändrad organisation av, bland annat, med
statsmedel understödda lantmannaskolor att tillämpas å sådana skolor
från och med ingången av läsåret 1912—1913. Riksdagen godkände
dessa grunder med vissa jämkningar. Erforderligt anslagsbelopp be-
viljades därefter av 1912 års riksdag, som höjde det under anslagstiteln
»undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» upptagna
förslagsanslaget till understöd åt lantmannaskolor till 150,000 kronor,
med vilket belopp detta förslagsanslag fortfarande utgår.

[8.]
*Lantmanna-
skolor.*
(ordinarie
anslag.)

[8.]

De av riksdagen sålunda godkända grunderna äro, i vad de avse statsbidrag till lantmannaskolor, av följande innehåll, vilket finnes återgivet i kungörelsen den 29 juni 1912 angående anslag till lantmannaskolor.

Statsbidrag utgår till lantmannaskolor, efter Kungl. Maj:ts beprövande, med *ej mindre* ett grundanslag å 2,000 kronor åt sådan lantmannaskola, vars elevantal uppgår till minst 15 eller, under de tre första åren av en lantmannaskolas verksamhet, till minst 12, *än även* ytterligare högst 4,000 kronor åt sådan lantmannaskola, vars elevantal överstiger 30, högst 3,000 kronor åt sådan lantmannaskola, vars elevantal uppgår till minst 15 men icke överstiger 30, ävensom, under de tre första åren av en lantmannaskolas verksamhet, högst 1,000 kronor åt sådan lantmannaskola, vars elevantal uppgår till minst 10, med rätt likväl för Kungl. Maj:t att för de tre närmaste läsåren efter bestämmelsernas ikraftträdande åt redan i verksamhet varande lantmannaskola, vars elevantal uppgår till minst 12, tilldela understöd till enahanda belopp, som enligt förut gällande bestämmelser av densamma uppburits, ävensom att jämväl i andra fall på grund av särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd åt lantmannaskola, vars elevantal icke uppgår till 15.

Såsom villkor för erhållande av dylikt statsunderstöd är stadgat, att inom orten tillskjutes minst lika stort belopp, elevavgifterna inberäknade, som det varmed statsbidraget överstiger grundanslaget, 2,000 kronor; att vederbörande hushållningssällskap eller dess förvaltningsutskott vitsordar behovet inom orten av en dylik skola; att för varje 1,000 kronor av statsbidraget minst två frielever eller dubbla antalet elever mot halv undervisningsavgift äga att åtnjuta undervisning vid skolan, för såvitt obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande till motsvarande antal anmäla sig till erhållande av sådan förmån; att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i varje särskilt fall kan finna skäl föreskriva; samt att skolan årligen avgiver berättelse om sin verksamhet.

Erfarenheten har numera visat, att fall kunna uppkomma, som icke varit förutsatta vid avfattandet av de sålunda fastställda grunderna och villkoren för statsbidrag. Jag syftar härvid närmast på ett ärende angående sökt statsbidrag till en andra kurs under samma år vid lantmannaskolan litt. B vid Osby i Kristianstads län.

Sedan Kungl. Maj:t den 5 februari 1914 anvisat statsanslag för samma år till åtskilliga lantmannaskolor och därvid tilldelat nämnda skola vid Osby ett anslag av 6,000 kronor, inkom till Kungl. Maj:t med utlåtande från lantbruksstyrelsen av den 3 i samma månad en skrift

från styrelsen för omförmälda skola, vari anfördes, att antalet anmälningar vid då pågående kurs varit så stort, att sökande måst vägras inträde, och att skolstyrelsen därför ansett sig böra anordna ännu en kurs under sommaren år 1914 enligt gällande föreskrifter för lantmannaskolor, samt hemställdes, att till Osby lantmannaskola måtte för denna dess sommarkurs beviljas ett ytterligare statsanslag å 6,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen anförde i sitt utlåtande, att det syntes styrelsen önskligt, att en sådan kurs som den sålunda föreslagna anordnades vid Osby lantmannaskola, i händelse tillräckligt antal elever anmälde sig. Det skulle, enligt lantbruksstyrelsens mening, tvivelsutan medföra stora fördelar i flera avseenden, om vid lantmannaskolor hölles två kurser årligen. Härigenom skulle de för skolorna uppförda lokalerna, förefintlig undervisningsmateriel m. m. bli bättre utnyttjade och utgifterna för varje skolkurs sålunda även minskade. Vidare finge lärarna sysselsättning hela året och kunde bättre avlönas, varigenom större utsikter att erhålla dugliga lärarkrafter skulle bli en följd. Därjämte komme det till skolan hörande demonstrationsjordbruket till större användning och nytta vid undervisningen under en sommarkurs, vilket säkerligen skulle vara av den allra största betydelse. Enär enligt gällande bestämmelser angående anslag till lantmannaskolor intet hinder, enligt lantbruksstyrelsens mening, syntes förefinnas för hållande av två kurser samt, såvitt styrelsen kunde finna, några olägenheter av en dylik anordning icke torde kunna uppstå, under det att fördelarna vore obestriddliga, ansåge lantbruksstyrelsen, att ansökningsen borde bifallas.

Vid ärendets föredragning inför lantbruksstyrelsen var styrelsens ledamot byråchefen Egerström av skiljaktig mening och ansåg att, då enligt gällande bestämmelser för åtnjutande av anslag till lantmannaskolor understöd borde lämnas till själva skolorna men icke till särskilda kurser vid desamma samt varken nämnda bestämmelser eller reglementet för de med understöd av statsmedel inrättade lantmannaskolor den 10 juni 1912 gåve vid handen, att dylika skolor kunde vara avsedda för mera än en kurs årligen, lantbruksstyrelsen, som redan tillstyrkt anslag åt själva skolan, bort avstyrka bifall till ansökningsen om särskilt understöd åt sagda sommarkurs.

Genom beslut den 6 mars 1914 fann Kungl. Maj:t ansökningsen om ytterligare anslag för samma år till lantmannaskolan vid Osby icke kunna bifallas. I sammanhang med detta beslut anbefallde Kungl. Maj:t lantbruksstyrelsen att med anledning av vad i ärendet förekommit inkomma med yttrande och förslag till ändrade bestämmelser i fråga om anslag till lantmannaskolor i syfte att statsanslag måtte kunna utgå till

- [8.] sådan skola för hållande av mer än en kurs under samma år samt därvid tillika taga i övervägande, huruvida till kurs, vars elevantal väsentligen överstege 30, borde utgå högre statsanslag än nuvarande bestämmelser medgäve; och skulle lantbruksstyrelsen äga att vid fullgörande av detta uppdrag avgiva förslag till de ändringar i övrigt uti hithörande bestämmelser, som styrelsen kunde finna av behovet påkallade.

Med anledning härav har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 13 maj 1914 anfört bland annat följande.

Att det anslagsbelopp, som enligt gällande bestämmelser för närvarande av statsmedel utginge till lantmannaskolor, vore beräknat att utgöra bidrag till täckande av kostnaderna för anordnande vid skolan av endast *en* kurs, framginge såväl av den utredning, vilken legat till grund för propositionen i ämnet till 1911 års riksdag och riksdagens beslut, som ock av den omständigheten, att anslagets storlek gjorts beroende av antalet i kursen deltagande elever. Att vid behandlingen av föreliggande fråga hänsyn icke blivit tagen till möjligheten av att ytterligare en kurs skulle under samma år kunna hållas vid skolan, läte emellertid lätt förklara sig dels därav, att ifrågavarande skolor vid nämnda tidpunkt med endast ytterst få undantag varit förenade med folkhögskolor, vid vilka kurser för andra ändamål ofta plägade vara anordnade under sommarmånaderna, dels därav att erfarenheten visat det vara förenat med svårigheter att vid ifrågavarande skolor erhålla tillräckligt antal elever till *en* kurs, och dels slutligen därav att ingen visshet förelegat om den utsträckning, i vilken de nya, i regel fristående skolorna av B-typ skulle komma att upprättas.

Då det nu visat sig, att behov av hållande av ytterligare en kurs vid lantmannaskola kunde göra sig gällande, syntes det lantbruksstyrelsen på de skäl, styrelsen redan anfört i sitt utlåtande den 3 februari 1914 över styrelsens för Osby lantmannaskola ovan omförmälda framställning, att tillfälle borde beredas lantmannaskola att erhålla statsbidrag till dylik kurs.

Till grund för beräkningen av nu utgående statsbidrag till lantmannaskola låge följande av 1907 års kommitté för ordnandet av den lägre lantbruksundervisningen uppgjorda förslag till utgiftsstat:

skollokaler med uppvärmning och belysning samt		
lärarbostäder	kronor	1,500: —
löneförmåner utom bostad:		
föreståndaren	»	3,000: —
förste läraren	»	2,000: —
	transport kronor	6,500: —

	transport kronor	6,500: —	[8.]
övriga lärare, arvoden	»	500: —	
kostnader för skolinventarier	»	300: —	
åskådningsmateriel och demonstrationsanordningar	»	300: —	
försöksverksamhet (förelisningsfält)	»	250: —	
annonser och tryck	»	400: —	
läkarvård och medicin	»	100: —	
diverse omkostnader	»	400: —	
Summa kronor		8,750: —.	

Efter samråd med samtliga inspektörer över den lägre lantbruksundervisningen i riket vid sammanträde inför chefen för lantbruksstyrelsen under mars månad 1914 för inhämtande av deras yttrande över bland annat föreliggande ärende hade det, beträffande kostnaderna för hållande vid lantmannaskola av en ytterligare extra kurs utöver den ordinarie, syntes lantbruksstyrelsen, att dessa kostnader icke behövde beräknas till samma belopp som för den första ordinarie kursen. Sålunda syntes den ökade kostnaden för skollokaler och lärarbostäder m. m. icke böra beräknas högre än till 500 kronor. En förhöjning i löneförmånerna till föreståndare och förste lärare med hälften av nu beräknade belopp eller respektive 1,500 kronor och 1,000 kronor borde få anses tillfyllest. Anskaffande av ytterligare skolinventarier och åskådningsmateriel samt demonstrationsanordningar borde icke behöva ifrågakomma, och de ökade omkostnaderna för försöksverksamhet, annonser och tryck samt för diverse ändamål syntes kunna beräknas till respektive 100, 250 och 200 kronor.

Med iakttagande härav skulle alltså utgiftsstaten för en ytterligare kurs komma att erhålla följande utseende:

skollokaler med uppvärmning och belysning samt		
lärarbostäder	kronor	500: —
löneförmåner, utom bostad:		
föreståndaren	»	1,500: —
förste läraren	»	1,000: —
övriga lärare, arvoden	»	500: —
försöksverksamhet	»	100: —
annonser och tryck	»	250: —
läkarvård och medicin	»	100: —
diverse omkostnader	»	200: —
Summa kronor		4,150: —.

[8.] Till förekommande därav, att undervisningen utan behov fördelades på flera kurser, syntes statsunderstöd till en dylik ytterligare kurs icke böra utgå i andra fall, än då närmast föregående kurs varit besökt av ett så stort antal elever, att skolans undervisningsmöjligheter redan under första kursen blivit i önskvärd utsträckning tagna i anspråk; och syntes det lantbruksstyrelsen, att detta antal lämpligen kunde bestämmas till minst 40. Vidare syntes böra föreskrivas, att anslag utginge till en ytterligare kurs endast under förutsättning, att elevantalet vid denna sistnämnda kurs uppginge till minst 15. Att vid en lantmannaskola anordna två kurser för ett sammanlagt antal elever, som utan svårighet borde kunna erhålla undervisning vid en kurs, skulle för staten vara förenat med större kostnader, än att dessa uppvägs av motsvarande fördel. Då emellertid fall låte tänka sig, när det av lokala skäl och dylikt kunde finnas anledning att medgiva undantag från dessa bestämmelser, ansåge lantbruksstyrelsen, att rätt härtill borde vara Kungl. Maj:t förbehållen.

Vidare ansåge sig lantbruksstyrelsen böra framhålla, att, då det säkerligen komme att möta större svårigheter att från orten erhålla bidrag till en andra kurs än till en första kurs, även till den ytterligare kursen grundanslag, 2,000 kronor, borde kunna erhållas utan motsvarande ortsbidrag; och då här liksom vid en första kurs parallellundervisning borde anordnas i vissa ämnen, när elevantalet överstege 30, vilken parallellundervisning givetvis krävde ökade kostnader utöver de här ovan anförda, till motsvarande belopp som för anordnande av parallellundervisning vid den ordinarie kursen, syntes det lantbruksstyrelsen, att statsbidraget till anordnande av en andra årskurs, vid vilken elevantalet uppginge till minst 15, borde beräknas sålunda, att detsamma efter Kungl. Maj:ts beprövande, under ovan anförda förutsättning beträffande elevantalet i närmast föregående kurs, skulle utgå med ej mindre ett grundanslag å 2,000 kronor än även ytterligare högst 1,000 kronor till sådan kurs, vars elevantal uppginge till minst 15, och, därutöver, högst 1,000 kronor åt sådan kurs, vars elevantal överstege 30, för anordnande vid kursen av parallellundervisning i den utsträckning lantbruksstyrelsen kunde pröva sådan erforderlig, allt under de villkor i övrigt beträffande beräkningen av det statsbidraget motsvarande ortsbidraget samt antalet frielever och sådana elever, vilka skulle hava att erlægga halv undervisningsavgift, som bleve föreskrivna i fråga om statsanslag till den ordinarie kursen.

Då avsikten med lantmannaskolornas upprättande varit och fortfarande borde vara att bereda unga män ur den jordbrukande klassen

tillfälle att förvärva teoretiska kunskaper i sitt yrke, borde enligt lantbruksstyrelsens mening undervisning i praktiskt jordbruksarbete icke ingå i omordade andra kurs, oaktat denna, såsom i regel skulle bliva fallet, komme att förläggas till sommarmånaderna, utan borde även denna andra kurs anordnas i full överensstämmelse med nu gällande reglemente för de med statsmedel understödda lantmannaskolor. Dylik praktisk undervisning skulle på grund av den jämförelsevis korta tid kursen påginge alltid bliva av ringa värde, och den komme under alla förhållanden att så inkräkta på den teoretiska undervisningen, att ifrågavarande skolors egentliga uppgift härigenom lätt skulle kunna i väsentlig grad förryckas.

Beträffande senare delen av Kungl. Maj:ts anbefallning till styrelsen den 6 mars 1914 har styrelsen anfört bland annat följande.

Enligt inspektörernas vid ovan omförmälda sammanträde uttalade mening, vilken lantbruksstyrelsen delade, borde från statsmakternas sida åtgärder genom ytterligare förhöjning i statsbidraget eller dylikt icke vidtagas för att giva en skola anledning till att sträva efter att till en kurs antaga större antal elever än ett 60-tal, enär undervisningen ej utan svårighet kunde ordnas på fullt tillfredsställande sätt, då nämnda elevantal överskredes. Någon ytterligare förhöjning i statsbidraget, i händelse elevantalet överstege 30, syntes icke heller vara av behovet påkallad, dels på grund därav att den ökade inkomsten av elevavgifter, som i sådant fall erhöles, borde få anses tillräcklig för bestridande av de ökade kostnader, som genom det högre elevantalet kunde uppstå för skolan, dels ock på grund av den omständigheten, att vid beräkningen av det förhöjda statsbidrag, som enligt nu gällande bestämmelser utginge till lantmannaskola med över 30 elever, enligt vad lantbruksstyrelsen under hand inhämtat av ledamöter i 1907 års lantbruksundervisningskommitté och såsom ävenledes framginge av kommitténs betänkande i ämnet, hänsyn redan blivit tagen därtill, att med detta förhöjda statsbidrag skulle bestridas de ökade kostnaderna för anordnande av parallellundervisning i den utsträckning, som kunde visa sig erforderlig. — Detta syntes för övrigt böra särskilt angivas i bestämmelserna för statsbidragets åtnjutande.

Bland de i dessa bestämmelser intagna övriga villkor förekomme dels, att inom orten skulle tillskjutas minst lika stort belopp, elevavgifterna inberäknade, som det, varmed statsbidraget överstege grundanslaget, 2,000 kronor, dels ock att för varje 1,000 kronor av statsbidraget minst två frielever eller dubbla antalet elever mot halv undervisningsavgift skulle äga att åtnjuta undervisning vid skolan, för såvitt

- [8.] obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande till motsvarande antal anmälde sig till erhållande av sådan förmån. Beträffande det förstnämnda av dessa villkor borde enligt lantbruksstyrelsens mening den förändring i detsamma vidtagas, att de elevavgifter, som erlades av sådana obemedlade och mindre bemedlade elever, vilka erhållit statsunderstöd för genomgående av lantmannaskolkurs, icke borde få inberäknas i det ortsbidrag, för vilket motsvarande statsbidrag skulle utgå. Det syntes nämligen knappast kunna anses riktigt, att dessa helt eller delvis med statsmedel erlagda elevavgifter skulle berättiga en skola till motsvarande förhöjning i statsanslaget till skolan. Vad vidare anginge det andra av ovan anförda villkor, hade detsamma i flera fall icke blivit iakttaget, enär sökande till frielevplats eller plats mot halv undervisningsavgift icke anmält sig till föreskrivet antal. Då emellertid samtidigt vid kursen funnits elever, vilka såsom obemedlade eller mindre bemedlade erhållit statsunderstöd för kursens genomgående, och då bland dessa antagligen alltid funnes sådana, som kunde anses vara i behov att antingen helt eller delvis befrias från undervisningsavgift, syntes det lantbruksstyrelsen, att föreskrift borde meddelas därom, att det felande antalet elever skulle uttagas bland dessa.

Lantbruksstyrelsen har vidare erinrat, hursom i propositionen till 1911 års riksdag Kungl. Maj:t föreslagit, bland annat, att till lantmannaskola, vars elevantal uppginge till minst 12, skulle under de tre första åren av skolans verksamhet kunna utgå ej mindre ett grundanslag å 2,000 kronor än även ett ytterligare anslag å högst 1,000 kronor. Vid ärendets behandling hade emellertid riksdagen funnit, att de av Kungl. Maj:t föreslagna grunderna för beräkandet av statsanslaget i vissa fall ställde väl höga fordringar å skolorna med hänsyn till deras elevantal, med anledning varav riksdagen beslutat, bland annat, att sänka det för erhållande under de tre första åren av en lantmannaskolas verksamhet av det ytterligare anslaget å 1,000 kronor erforderliga elevantalet från föreslagna minst 12 till minst 10. Då emellertid motsvarande sänkning icke ägt rum i det för grundanslagets åtnjutande stadgade minimiantalet elever, utan detta senare bibehållits vid av Kungl. Maj:t föreslagna minst 12, och då Kungl. Maj:t sedermera utfärdat kungörelse i enlighet med detta riksdagens beslut, hade följden härav blivit den, att en lantmannaskola med 12 elever kunde erhålla 3,000 kronor (2,000 kronor i grundanslag och 1,000 kronor i ytterligare anslag), medan däremot en skola med 10 eller 11 elever, vilken enligt nu gällande bestämmelser ej syntes kunna komma i åtnjutande av grundanslag, icke kunde

tilldelas högre statsanslag än 1,000 kronor. Enär nämnda bestämmelse icke funne något som helst stöd i de av riksdagen anförda motiven för den beslutade sänkningen i det av Kungl. Maj:t föreslagna minimiantalet elever, syntes det lantbruksstyrelsen, att även grundanslag borde, under de tre första åren av en skolas verksamhet, kunna utbekommas, då antalet elever uppginge till minst 10. [8.]

Enligt kungörelsen den 29 juni 1912 angående statsanslag till lantmannaskolor ägde Kungl. Maj:t bland annat rätt att för de tre närmaste läsåren efter kungörelsens ikraftträdande åt vid nämnda tidpunkt redan i verksamhet varande lantmannaskola, vars elevantal uppginge till minst 12, tilldela understöd till enahanda belopp, som enligt förut gällande bestämmelser av densamma uppburits. Av dessa tre läsår återstode vid tiden för avgivandet av lantbruksstyrelsens utlåtande endast ett.

I det av riksdagen beviljade förslagsanslaget till understöd åt lantmannaskolor, 150,000 kronor, syntes någon förhöjning med anledning av vad lantbruksstyrelsen i det föregående föreslagit icke vara erforderlig, innan erfarenhet vunnits, i vilken utsträckning de föreslagna nya kurserna komme till stånd.

På grund av vad lantbruksstyrelsen sålunda anført har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för sin del godkänna vissa av styrelsen föreslagna förändrade bestämmelser angående anslag till lantmannaskolor.

Vad angår frågan om statsbidrag till en andra kurs under samma år vid lantmannaskola, framgår av behandlingen av ärendet rörande lantmannaskolornas omorganisation och statsbidrag till dem, att därvid icke förutsatts, att mer än *en* kurs under samma läsår skulle anordnas vid samma skola. Kostnadsberäkningen och anslagsbeloppen äro avvägda för blott *en* kurs och under denna förutsättning är anslaget bestämt att utgå till *skolan* i olikhet med för lantbruksskolor, där kurserna äro kortare och anslag utgår för varje *kurs*. Då det nu till följd av stort tillöpp av inträdessökande till Osby lantmannaskola visat sig omöjligt att bereda dem alla tillträde till den ordinarie kursen — vinterkursen läsåret 1913—1914 vid denna skola hade 102 elever — har ifrågasatts anordnande av en andra kurs, vilken då måste förläggas huvudsakligen till sommarmånaderna. De nuvarande bestämmelserna lägga hinder i vägen för att medgiva särskilt statsbidrag till dylik kurs. Då emellertid denna senare kurs har samma gagneliga syfte som den föregående samt den uppenbarligen icke kan försiggå utan särskilda kostnader, vilka icke torde kunna täckas enbart av elev-

Departements-
chefen.

[8.] avgifter och bidrag från orten, samt enahanda skäl synas föreligga för staten att understödja denna kurs som den ordinarie kursen, anser jag åtgärder i sådant syfte böra vidtagas.

Härvid bör emellertid noga beaktas, att sådana bestämmelser i fråga om statsbidragets storlek och villkoren för dess utgående meddelas, att icke vederbörande skolstyrelse utan tillräckligt skäl anordnar två kurser. En frestelse härtill skulle ju kunna anses föreligga därigenom, att högre statsbidrag på detta sätt erhöles. Man måste därför först och främst fordra, att den första kursen varit besökt av ett jämförelsevis stort lärjungeantal. Lantbruksstyrelsen har föreslagit minst 40, men jag anser detta antal böra höjas till minst 50. Såväl vid 40 som 50 elever torde parallellundervisning behöva anordnas, men, som det vill synas, icke i större utsträckning vid det senare elevantalet än vid det förre. En höjning av detta minsta elevantal i den första kursen till 50 torde därför icke böra betraktas såsom en för skolan betungande fordran, varemot den innebär en ökad trygghet för att icke statens medel tagas i anspråk för en senare kurs utan verkligt behov.

Vad anslagsbeloppet, som må kunna utgå till den senare kursen, beträffar, är det, såsom lantbruksstyrelsen framhållit, tydligt, att detta icke behöver eller bör vara lika stort som till den första kursen. Lantbruksstyrelsen har nu beräknat kostnaderna för en senare kurs med ordinärt lärjungeantal, alltså utan parallellundervisning, till 4,150 kronor. Jag kan emellertid icke undgå att finna, att avlöningen till föreståndaren, 1,500 kronor, synes väl högt upptagen. Då denne får antagas vara densamma vid bägge kurserna, skulle hans sammanlagda årsinkomst för de minst 40 veckor, under vilka kurserna tillsammans skulle pågå, enligt lantbruksstyrelsens beräkning uppgå till 4,500 kronor jämte fri bostad, alltså överstigande en lektors begynnelseavlöning, även om hänsyn tages till det hyresbidrag, som plägar av kommuner tillerkännas sistnämnda lärare. Detta synes mig vara väl mycket och jag anser därför, att i beräkningen för den senare kursen ökningen av föreståndarens avlöningsförmåner kan begränsas till 1,000 kronor. Förste lärarens sammanlagda avlöningsförmåner för år skulle uppgå till 3,000 kronor jämte fri bostad, vilket motsvarar adjunkts avlöning, ifall det kommunala hyresbidraget får anses motväga den fria bostaden. Häremot torde mindre vara att erinra. I sin helhet anser jag kostnaderna för den andra kursen icke böra vid ordinärt lärjungeantal beräknas högre än till ungefär 3,600 kronor.

Såsom lantbruksstyrelsen erinrat, beräknade 1907 års lantbruksundervisningskommitté kostnaderna för en lantmannaskola till 8,750

[8.]

kronor. Härvid framhöll kommittén, att denna beräkning grundade sig på ordinärt lärjungeantal, d. v. s. ej sådant, där parallellkurser bleve behöfliga. Av vad lantbruksstyrelsen nu meddelat framgår, att avsikten varit, att höjningen med 1,000 kronor i statsbidraget till skola med mer än 30 elever skulle utgöra bidrag till kostnaden för parallellundervisning. Härav följer, att kommitténs kostnadsberäkning å 8,750 kronor motsvarar det fall, att statsbidrag ges med grundanslag å 2,000 kronor samt därutöver 3,000 kronor, tillhopa 5,000 kronor. Återstående kostnaden, 3,750 kronor, skulle då få täckas av bidrag från orten, elevavgifter inräknade. Enligt samma proportion mellan statsbidrag och ortsbidrag skulle av det av mig till 3,600 kronor beräknade normala kostnadsbeloppet för den senare kursen endast 2,057 kronor 14 öre böra utgöra statsbidrag, och torde därför statsbidraget till denna kurs kunna begränsas till 2,000 kronor. Härav synes mig såsom grundanslag icke böra beräknas högre belopp än 1,000 kronor och såsom ytterligare anslag, för vilket motsvarande ortsbidrag fordras, böra bestämmas ett belopp av 1,000 kronor, såsom lantbruksstyrelsen även föreslagit. Till den senare kursen skulle alltså fås 2,000 kronor av staten och 1,600 kronor behöva tillskjutas från orten.

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag, att ytterligare ett belopp av 1,000 kronor bör under förutsättning av motsvarande ortsbidrag kunna utgå av statsmedel till den andra kursen för ordnande av parallellundervisning, därest elevantalet överstiger 30.

För statsbidrag till en senare kurs synes böra, enligt lantbruksstyrelsens förslag, uppställas fordran på ett minsta elevantal av 15, varjämte bemyndigande torde böra lämnas Kungl. Maj:t att, beträffande anslag till den senare kursen, medgiva undantag från bestämmelserna om minsta elevantal på motsvarande sätt som i fråga om den ordinarie kursen.

För övrigt torde för statsbidrag till den senare kursen böra uppställas samma villkor, som gälla beträffande den första. Hushållnings-sällskapets eller dess förvaltningsutskotts vitsord torde emellertid böra avse behöfligheten av den senare kursen.

Vad därefter vidkommer övriga i lantbruksstyrelsens skrivelse omförmälda, ifrågasatta ändringar i förevarande bestämmelser, vill jag först uttala, att jag på grund av vad styrelsen anført ansluter mig till styrelsens uppfattning, att åtgärd icke nu bör vidtagas för att bereda de största lantmannaskolorna högre statsanslag till den ordinarie kursen än nuvarande bestämmelser medgiva.

[8.]

Förslaget att avgifter, som erlagts av elever, vilka såsom obemedlade eller mindre bemedlade erhållit statsunderstöd för genomgående av lantmannaskolkurs, icke må för grundläggande av rätt till statsunderstöd åt skolan utöver grundanslaget inräknas såsom ordsbidrag, synes mig vara fullt befogat. Enligt gällande reglemente den 10 juni 1912 för de med understöd av statsmedel inrättade lantmannaskolor skall elev själv bekosta sitt uppehälle vid skolan ävensom bostad samt betala för undervisningen den avgift, som skolans styrelse bestämmer. Enligt kungörelsen den 29 juni 1912 angående understöd av statsmedel åt vissa elever vid, bland annat, lantmannaskola utgår understöd åt dylik elev med *högst* 25 kronor för obemedlad och 15 kronor till mindre bemedlad elev för varje månad. Då kursen skall fortgå *minst* 20 veckor, torde den kunna beräknas motsvara fem månader, vadan eleverna i statsunderstöd erhålla *högst* respektive 125 och 75 kronor. Undervisningsavgiften torde icke någonstädes uppgå ens till sistnämnda belopp och det kan till följd härav med fullt fog sägas, att denna avgift erlägges av staten för de elever, som erhållit statsunderstöd. Rätt till ytterligare statsunderstöd åt själva skolan bör därför icke kunna grundas på densamma.

Även förslaget att, därest föreskrivet antal frielever eller halvbetalande elever icke kan erhållas på grund av brist på behöriga sökande till sådan förmån, skolan skall vara förpliktad att fylla antalet genom att lämna dylik befrielse åt sådana elever, vilka såsom obemedlade eller mindre bemedlade åtnjuta understöd av statsmedel för lantmannaskolkursens genomgående, synes mig vila på en riktig grundsats. Det torde nämligen icke vara i sin ordning, att staten eftergiver det för statsbidraget till skolan uppställda villkoret om visst antal frielever eller halvbetalande elever på den grund, att staten själv satt eleverna i tillfälle att betala avgiften. Hade staten icke gjort detta, skulle ju eleverna till följd av sagda villkor i allt fall befriats från avgift och någon orätt sker alltså icke dem. Men skolan tillhålls att uppfylla villkoret. Då statsunderstödet till eleverna utbetalas av lantbruksstyrelsen först sedan kursen börjat och skolstyrelsen meddelat uppgift å de stipendiater, som infunnit sig, möter ingen svårighet att ordna saken, därest samtidigt infordras uppgift å antalet frielever och halvbetalande elever samt undervisningsavgiftens belopp. Vid utbetalning av understödet till eleverna kan nämligen avdrag ske, motsvarande hel eller halv undervisningsavgift för det felande antalet dylika elever, vilka elever då i stället få av skolan i motsvarande mån åtnjuta befrielse från undervisningsavgiften.

Lantbruksstyrelsen synes mig hava anfört giltiga skäl jämväl för förslaget att under de tre första åren av en lantmannaskolas verksamhet det elevantal, som fordras för åtnjutande av grundanslag, må sättas till

10 liksom redan nu stadgas beträffande det »ytterligare» anslag, som må utgå på grund av bidrag från orten.

[8.]

Då kungörelsen den 29 juni 1912 angående anslag till lantmannaskolor, vilken utkom i svensk författningssamling den 16 juli samma år, trädde i kraft fyra veckor därefter, utgår den Kungl. Maj:t i samma kungörelse lämnade befogenhet att för de tre närmaste läsåren meddela understöd enligt särskilda regler till lantmannaskola, som varit i verksamhet redan vid kungörelsens ikraftträdande, med utgången av nu pågående läsår. I de nya bestämmelser, som torde böra utfärdas, behöver alltså icke något dylikt övergångsstadgande införas.

Jag anser emellertid efter samråd med chefen för lantbruksstyrelsen önskligt, att även i ett annat hänseende än ovan nämnts ändring vidtages i reglerna för statsbidrag till den ordinarie kursen.

Därest av tillfälliga anledningar elevantalet i en sådan kurs under något år skulle nedgå under 15, är skolan nu utesluten från rätt att erhålla bidrag, även om skolan förut åtnjutit dylikt. Visserligen kan Kungl. Maj:t nu med stöd av sin befogenhet att på grund av särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd åt lantmannaskola, vars elevantal icke uppgår till 15, lämna skolan hjälp i dylik händelse, men, då detta blir beroende på Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall och därför icke kan påräknas med säkerhet, samt frågan om statsunderstöd till lantmannaskolor icke kan underställas Kungl. Maj:ts prövning förrän i mitten av december månad och Kungl. Maj:ts beslut i ärendet icke torde, till följd av mängden av andra brädslande ärenden vid denna årstid, kunna beräknas bli expedierat förrän på nyåret, blir följden, att en sådan skola, som väl liksom lantmannaskolorna i allmänhet börjat sin verksamhet omkring den 1 november, under minst två månader varit i ovisshet, huruvida den kommer att åtnjuta statsbidrag. Denna ovisshet är uppenbarligen ägnad att utöva en synnerligen menlig inverkan, enär statsbidraget ju är av största betydelse för skolans förmåga att avlöna lärarpersonal och bestrida övriga utgifter. En annan viktig omständighet är också, att då de elever, som tillerkänts understöd av statsmedel för bevisande av lantmannaskola, komma att gå för lustiga detsamma, ifall skolan ej erhåller statsunderstöd, dessa elever äro utsatta för samma ovisshet och på grund därav måhända icke infinna sig vid en skola, beträffande vilken frågan om statsbidrags erhållande är så tvivelaktig. Detta sista förhållande kan till och med tänkas försvåra för en skola, som förut haft jämförelsevis lågt lärjungeantal, att vinna det för statsanslag erforderliga antalet lärjungar. Jag

- [8.] håller före, att dessa olägenheter skola i väsentlig mån avhjälpas, därest en skola berättigas till anslag, även om antalet lärjungar i kursen är mindre än 15, om blott medelantalet lärjungar under de tre nästföregående åren uppgått till minst 15. Dylikt medgivande torde behövas blott för skola, som är äldre än tre år, eftersom under de tre första åren lindrigare villkor i allt fall gälla för rätt till statsbidrag.

Då den nuvarande formuleringen av anslagsvillkoren är ganska invecklad, har det syntts önskligt att giva dem en mer tydlig uppställning.

De förändrade *grunder för statsunderstöd till lantmannaskolor*, jag sålunda tillstyrker, kunna sammanfattas sålunda:

Till lantmannaskola, anordnad enligt av Kungl. Maj:t och riksdagen antagna grunder, utgår, efter Kungl. Maj:ts beprövande, statsunderstöd sålunda:

Då elevantalet i kursen uppgår till minst 15 eller, vid skola, som förut varit i verksamhet minst tre år, då elevantalet under de tre nästföregående läsåren uppgått i medeltal till minst 15, utgår statsunderstöd med:

ej mindre grundanslag å 2,000 kronor än även tilläggsanslag å högst 3,000 kronor samt för sådan kurs, vars elevantal överstiger 30, ytterligare högst 1,000 kronor för anordnande vid kursen av parallellundervisning i den utsträckning, lantbruksstyrelsen prövar sådan erforderlig;

dock att under de tre första åren av en skolas verksamhet må utgå såväl grundanslag å 2,000 kronor som tilläggsanslag å högst 1,000 kronor, därest elevantalet i kursen uppgår minst till 10;

med rätt därjämte för Kungl. Maj:t att, där ej fråga är om anslag till parallellundervisning, på grund av särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd, oaktat villkoren i fråga om elevantal icke äro uppfyllda;

allt under villkor i övrigt:

att inom orten tillskjutes ett belopp, som, med inräknande av elevavgifterna från elever, vilka icke åtnjuta understöd av statsmedel för kursens genomgående, uppgår minst till det belopp, varmed statsunderstödet till skolan överstiger grundanslaget,

att vederbörande hushållningssällskap eller dess förvaltningsutskott vitsordar behovet inom orten av dylik skola,

att för varje 1,000 kronor av statsunderstödet minst två frielever eller dubbla antalet elever mot halv undervisningsavgift äga åtnjuta undervisning vid kursen, i den mån de obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande, vilka anmäla sig till erhållande av sådan förmån, samt de obemedlade eller mindre bemedlade elever

vid kursen, vilka erhållit understöd av statsmedel till genomgående av kurs vid lantmannaskola, uppgå till motsvarande antal, [8.]

att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i varje särskilt fall finner skäl föreskriva, samt

att skolan årligen avgiver berättelse om sin verksamhet.

Därest under visst läsår vid lantmannaskola hålles ytterligare en kurs, må, under förutsättning att i den första kursen minst 50 elever deltagit samt att i den senare kursen deltaga minst 15 elever, utgå, utöver statsunderstödet till den första kursen:

ej mindre grundanslag å 1,000 kronor än även tilläggsanslag å högst 1,000 kronor samt för sådan kurs, vars elevantal överstiger 30, ytterligare högst 1,000 kronor för anordnande vid kursen av parallellundervisning i den utsträckning, lantbruksstyrelsen prövar sådan erforderlig;

dock med rätt för Kungl. Maj:t att, där ej fråga är om anslag till parallellundervisning, på grund av särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd, oaktat villkoren i fråga om elevantal icke äro uppfyllda;

allt under samma villkor i övrigt, som stadgats för statsunderstöd till den första kursen, dock att hushållningssällskapets eller dess förvaltningsutskotts vitsord i detta fall bör avse behövligheten av den senare kursen.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna ovan intagna, av mig tillstyrkta grunder för statsunderstöd till lantmannaskolor att tillämpas från och med läsåret 1915—1916.

I det av riksdagen beviljade förslagsanslaget till understöd åt lantmannaskolor, 150,000 kronor, synes någon förhöjning icke på grund av vad sålunda föreslagits eller eljest vara för närvarande erforderlig. Det torde visserligen vara antagligt, att detta anslag inom ej alltför avlägsen framtid tarvar ökning, men tillsvidare synes ytterligare erfarenhet härom böra inhämtas. Anslaget upptages därför nu såsom *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 150,000.

e. *Lanthushållsskolor.*

[9.]
Lanthushålls-
skolor.
 (ordinarie
 anslag.)

Såsom villkor för åtnjutande av statsunderstöd åt lanthushållsskolor gäller enligt kungörelsen den 29 juni 1912 angående anslag till lanthushållsskolor, bland annat

dels att inom orten skall tillskjutas minst lika stort belopp, elevavgifterna inberäknade, som det, varmed statsbidraget överstiger grundanslaget, 1,000 kronor;

dels ock att för varje 500 kronor av statsbidraget minst en frielev eller dubbla antalet elever mot halv undervisningsavgift skall äga att vid skolan åtnjuta undervisning, för såvitt obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande till motsvarande antal anmäla sig till erhållande av sådan förmån.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 13 maj 1914 erinrat, att styrelsen i särskild skrivelse samma dag angående ändrade villkor för åtnjutande av statsunderstöd till lantmannaskolor föreslagit vissa ändringar i de villkor för åtnjutande av statsunderstöd, vilka motsvarade ovan åberopade villkor för åtnjutande av statsunderstöd åt lanthushållsskolor. Då enahanda skäl för ändringar i samma riktning gällde i bägge fallen, har nu lantbruksstyrelsen, med hänvisning till vad styrelsen i sådant avseende anfört i sin förberörda särskilda skrivelse, hemställt om åtgärder för vidtagande av motsvarande ändringar i villkoren för statsbidrag till lanthushållsskolor.

I enlighet härmed och under åberopande av vad jag anfört under näst föregående punkt hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna sådan ändring av de bland stadgade villkor för statsunderstöd till lanthushållsskolor upptagna villkoren rörande tillskott från orten och frielevplatser, att dessa villkor erhålla följande lydelse:

att inom orten tillskjutes ett belopp, som, med inräknande av elevavgifterna från elever, vilka icke åtnjuta understöd av statsmedel för kursens genomgående, uppgår minst till det belopp, varmed statsunderstödet till skolan överstiger grundanslaget; samt

att för varje 500 kronor av statsunderstödet minst en frielev eller dubbla antalet elever mot halv under-

visningsavgift äga åtnjuta undervisning vid kursen, i den mån de obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande, vilka anmäla sig till erhållande av sådan förmån, samt de obemedlade eller mindre bemedlade elever vid kursen, vilka erhållit understöd av statsmedel för genomgående av kurs vid lanthushållsskola, uppgå till motsvarande antal.

[9.]

Ändring i förslagsanslaget till understöd åt lanthushållsskolor erfordras uppenbarligen icke på grund härav, utan torde detta böra upptagas såsom *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 36,000.

Slutsumman av anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» skulle alltså vid bifall till vad under punkterna 5, 6 och 7 föreslagits minskas från kronor 637,300
med » 18,350
till » 618,950.

f. *Elektrisk anläggning vid lantbruksinstitutet vid Ultuna.*

Styrelsen för lantbruksinstitutet vid Ultuna har hos Kungl. Maj:t gjort framställning om anslag till elektrisk anläggning vid Ultuna med ström från statens kraftverk vid Älvkarleby. Kostnaden har beräknats till omkring 37,000 kronor. Detta ärende har remitterats till lantbruksstyrelsen, vars utlåtande ännu icke avgivits. Det är emellertid min förhoppning, att ärendet må kunna erhålla erforderlig utredning i så god tid, att proposition däri må kunna avlätas till den nu sammanträdande riksdagen. Då det för närvarande huvudsakligen är av vikt, att beslut fattas, huruvida staten skall för Ultuna anmäla sig såsom abonnent å elektrisk ström, men anslag till den erforderliga anläggningens utförande icke synes behöva i sin helhet upptagas å 1916 års riksstat, anser jag ett belopp av allenast 10,000 kronor nu behöva beräknas.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående anslag till elektrisk anläggning vid lantbruksinstitutet vid Ultuna, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, å *extra stat* för år 1916 för detta ändamål beräkna ett anslag av kronor 10,000.

[10.]
Elektrisk anläggning vid lantbruksinstitutet vid Ultuna.
(extra anslag.)

g. *Undervisningsmateriel för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.*

[11.]
*Undervisningsmateriel
 för lantbruks-
 och mejeri-
 institutet vid
 Alnarp.*
 (extra anslag.)

Till undervisningsmateriel för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1908—1915 anvisat ett anslag av 3,000 kronor.

Styrelsen för nämnda institut har nu i skrivelse den 10 september 1914 gjort framställning om anslag till samma ändamål för år 1916 och därvid anført, att vid institutet, icke mindre än vid andra undervisningsanstalter, behov ständigt föreläge att komplettera och underhålla undervisningsmaterielen, att denna vid institutet i flera avseenden vore mycket ofullständig, bland annat på grund av att antalet deltagare i agronomkurserna oavbrutet ökats och att de nya konsulentkurserna med ökade krav på undervisning och undervisningsmateriel nu tillkommit, samt att de i den ordinarie staten upptagna medlen knappt räckte till de nödiga förbrukningsartiklarna och underhållet av institutionernas nuvarande materiel.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 21 oktober 1914 tillstyrkt institutsstyrelsens framställning.

Då behovet av extra anslag till undervisningsmateriel vid institutet icke torde komma att under år 1916 visa sig mindre än de föregående åren, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till undervisningsmateriel för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 3,000.

h. *Hovbeslagsskola vid Alnarp.*

[12.]
*Hovbeslags-
 skola vid
 Alnarp.*
 (extra anslag.)

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet anvisade riksdagen på extra stat för år 1914 till hovbeslagsskolan vid Alnarp ett anslag av 7,000 kronor, därav 3,500 kronor skulle användas till täckande av förskottsvis bestridda utgifter till samma skola under år 1913.

För år 1915 har riksdagen, likaledes å extra stat, anvisat till skolan ett anslag av 3,500 kronor.

Styrelsen för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp har i skrivelse den 10 september 1914 meddelat, att skolan under föregående år besökts av 39 elever, samt hemställt att, då behovet av skolan kvarstode och helt visst komme att för framtiden alltjämt förefinnas, anslag å 3,500 kronor till skolan måtte anvisas även för år 1916. [12.]

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 21 oktober 1914 tillstyrkt, att anslag å det begärda beloppet måtte beredas skolan för år 1916.

I fråga om anslagsbehovet till denna skola tillåter jag mig hänvisa till den utförliga utredning därom, som lämnades den 14 januari 1913. Lika med lantbruksstyrelsen anser jag, att anslag bör beredas skolan även för år 1916.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till hovbeslagsskolan vid Alnarp anvisa å
extra stat för år 1916 ett anslag av..... kronor 3,500.

i. *Utbildningskurser för kontrollassistenter.*

För åren 1902—1910 anvisades av Kungl. Maj:t statsbidrag till undervisningskurser för kontrollassistenter från anslaget till undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar. Som emellertid, i den mån anslagsbehovet för ifrågavarande undervisningskurser ökades, den till Kungl. Maj:ts förfogande ställda delen av förberörda anslag icke lämnade tillgång till fyllande av nämnda behov, föreslog Kungl. Maj:t 1911 års riksdag att såsom bidrag till anordnande av utbildningskurser för kontrollassistenter på *extra stat* för år 1912 anvisa ett anslag av 19,100 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att av nämnda belopp låta under år 1911 förskottsvis av tillgängliga medel för ändamålet utanordna 9,550 kronor.

Denna Kungl. Maj:ts framställning blev av riksdagen bifallen.

Vid beräkningen av detta anslagsbelopp förutsattes, att 1,000 kronor skulle fortfarande för ändamålet utgå från omförmälda anslag till undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar.

För samma ändamål anvisades av riksdagen å *extra stat* för år 1913 ett förhöjt belopp av 11,900 kronor, varvid något tillskott från nyssberörda ordinarie anslag icke beräknades. För vartdera av åren 1914 och 1915 anvisades, likaledes å *extra stat*, ett belopp av 14,800 kronor. Anledningen till sistnämnda anslagshöjning var en ifrågasatt omläggning av omförmälda kurser. Den 28 februari 1914 utfärdade också Kungl. Maj:t nytt reglemente för de med statsmedel understödda utbildningsanstalter för kontrollassistenter.

[13.]

Utbildningskurser för kontrollassistenter.

(extra anslag.)

- [13.] Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 15 oktober 1914 hemställt om anslags beredande för ifrågavarande ändamål för år 1916 med samma belopp som för år 1915 eller 14,800 kronor.

Då medel för understödjande av utbildningskurser för kontroll-assistenter synas böra vara tillgängliga jämväl för år 1916 och någon ändring i anslagsbeloppet icke synes erforderlig, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anordnande av utbildningskurser för kontrollassistenter å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 14,800.

j. *Utbildningskurser för ladugårdsförmän.*

- [14.] I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 anvisat anslag av 18,800 kronor till anordnande av utbildningskurser för ladugårdsförmän.

Utbildningskurser för ladugårdsförmän.
(extra anslag.) s. k. lantbruksundervisningskommittén, vars grundlinjer beträffande kursernas anordnande blivit i huvudsak gillade av Kungl. Maj:t. Reglemente för dessa utbildningskurser är utfärdat den 1 november 1912 och innehåller bland annat, att kurserna bestå av dels praktiska kurser och dels teoretiska kurser, av vilka de förra äga rum vid egendomar med framstående ladugårdsskötsel och på grund av kontrakt mellan lantbruksstyrelsen och egendomens innehavare om antagande av visst antal elever. Kursen pågår under ett år med början den 29 oktober. Under en månad av tiden juni—augusti avbrytes kursen för att eleven skall kunna genomgå teoretisk kurs, vilken anordnas vid lantbruksskola eller annan undervisningsanstalt. Elev skall under den praktiska kursen åtnjuta fri bostad jämte bränsle och kost eller full stat ävensom kontant ett belopp av 220 kronor, varav 20 kronor utbetalas vid elevens avresa till den teoretiska kursen. Av statsmedel utgår understöd dels till ladugårdsinnehavaren vid den praktiska kursen med 120 kronor för varje elev och dels till vederbörande skola för de teoretiska kurserna med 50 kronor för varje elev och 300 kronor för varje kurs. Efter beräkning av 100 elever och 6 praktiska kurser har anslaget uträknats till sitt nuvarande belopp av 18,800 kronor.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 25 november 1914 anfört huvudsakligen följande.

Under de två år, dylika kurser redan hållits, hade yppats stora svårigheter dels för lantbruksstyrelsen att träffa överenskommelser med ladugårdsägare om mottagande av elever för praktisk utbildning och dels för ladugårdsägarna att erhålla det överenskomna antalet elever.

Oaktat medel funnits tillgängliga för undervisning av 100 elever, hade det icke lyckats lantbruksstyrelsen att för tiden 1913—1914 upprätta kontrakt om praktisk undervisning åt flera än 71 elever, och det antal elever, som i verkligheten fått åtnjuta dylik undervisning, hade inskränkt sig till 35. För tiden 1914—1915 syntes antalet bliva ännu mindre.

Efter vad lantbruksstyrelsen kunnat inhämta, syntes detta förhållande bero därpå, att de ersättningsbelopp, som kunnat erbjudas till såväl ladugårdsägare som elever, respektive 120 och 220 kronor, av dem ansetts för låga. För ladugårdsägaren vore det ock onekligen en betydlig olägenhet att en hel månad av sommaren — den tid arbetskraften vore dyrast — gå miste om ladugårdsbiträdets arbete för att biträdet då skulle bevista den teoretiska utbildningskursen. Om härtill lades, att ett årligt ombyte av biträden och dessas ovana om ej vid själva arbetet så dock vid förhållandena å platsen måste medföra avsevärda besvär och andra olägenheter för ladugårdsägaren, vore det tydligt, att den gottgörelse för elev, som av sagda medel nu kunde erbjudas ladugårdsägaren eller 120 kronor, vore för låg, för att sagda olägenheter skulle anses kunna därigenom uppvägas. Den borde därför höjas till 200 kronor.

icke heller för eleven vore det synnerligen lockande att under läroåret nöja sig med en betydligt lägre avlöning, än den han i regel förut åtnjutit under den tid han före utbildningskursen tjänstgjort såsom ladugårdsskötare. Fördenskull ansåge lantbruksstyrelsen, att det belopp, som eleven enligt reglementet ägde utbekomma eller 220 kronor, borde höjas till 270 kronor, varav 20 kronor liksom hittills borde beräknas såsom resebidrag m. m.

Ehuru sålunda kostnaden för staten för utbildning av varje elev komme att ökas, behövde icke det nu för ändamålet utgående beloppet, 18,800 kronor, höjas, utan skulle tvärtom kunna något sänkas enligt följande beräkning, grundad därpå att det åtminstone under de närmaste åren icke syntes vara möjligt att även med de nu föreslagna förhöjda understöden kunna erhålla ett större antal elever än 70. Kostnaderna kunde nämligen beräknas sålunda:

[14.]

för den praktiska utbildningen

ersättning till ladugårdsinnehavare för 70 elever à 200
kronor..... kronor 14,000,

för den teoretiska utbildningen

för 70 elever à 50 kronor kronor 3,500
» 4 kurser à 300 kronor » 1,200
tillhopa kronor 18,700.

Då det redan nu förekommit, att personer, som icke fyllt 19 år före kursens början, sökte inträde vid utbildningskurs, och det på grund av värnpliktsålderns sänkning kunde antagas, att dylikt skulle i framtiden oftare förekomma, ansåge lantbruksstyrelsen vidare, att det borde, i likhet med vad som föreskrivits i fråga om inträde vid lantmannaskola, lämnas utbildningskursens styrelse rätt att pröva, huruvida undantag från den stadgade minimiåldern borde medgivas.

I det av lantbruksundervisningskommittén avgivna förslaget till ordnande av utbildningskurser för ladugårdsförmän hade, enligt vad lantbruksstyrelsen vidare anfört, den meningen uttalats, att eleven borde under utbildningsåret anses såsom ladugårdsinnehavarens lagstadda tjänare. Detta förslag hade icke vunnit Kungl. Maj:ts bifall, utan ersatts med föreskriften, att eleven, som skulle inställa sig vid kursens början, vore pliktig ställa sig till efterrättelse av föreståndaren meddelade anvisningar angående förekommande arbeten samt att han ej ägde rätt att lämna kursen utan giltiga skäl, som godkänts av kursens styrelse. Erfarenheten från de gångna åren hade emellertid visat, att dessa bestämmelser icke vore tillfyllest att kunna tillförsäkra ladugårdsinnehavaren att få behålla eleven till det kontrakterade årets slut. Detta förhållande kunde icke vara till fördel vare sig för ladugårdsägaren eller för det med undervisningskurserna avsedda syftet. Lantbruksstyrelsen ansåge därför, att i reglementet borde införas en bestämmelse, att eleven skulle anses såsom i ladugårdsinnehavarens tjänst lagligen stadd tjänare.

I fråga om bestämmelserna för de teoretiska utbildningskurserna ansåge lantbruksstyrelsen, att den ändring i reglementet borde vidtagas, att tiden för dessas hållande utsträcktes till den 30 september. Det vore nämligen nödvändigt, att vid sådan praktisk kurs, där flera elever utbildades, dessa måtte bli i tillfälle att under olika tider erhålla den teoretiska utbildningen, varigenom olägenheterna av elevernas bortovaro skulle bli betydligt mindre, än om flera skulle lämna ladugården samtidigt.

På grund av vad sålunda blivit anfört har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att såsom bidrag till anordnande av utbildningskurser för ladugårdsförmän på extra stat för år 1916 anvisa ett anslag av 18,700 kronor.

[14.]

Den omständigheten, att utbildningskurser av ifrågavarande slag hittills kunnat anordnas endast i så obetydlig utsträckning, som lantbruksstyrelsen nu uppgivit, och att de besökts av ett så ringa antal elever, synes mana till åtgärder i syfte att göra dessa kurser mera lockande såväl för ladugårdsägare som elever. Ladugårdsskötseln är nämligen av så stor och grundläggande betydelse för en intensiv och ekonomiskt fördelaktig jordbruksdrift, att utbildandet av framstående yrkesmän på detta område är snart sagt ett livsvillkor för jordbrukets framgång. Många omständigheter bidraga emellertid att för lantarbetaren göra denna speciella verksamhet mindre tilltalande, kanske framför allt den långa arbetstid, som oundvikligen måste vara förenad med densamma, samt svårigheten att lika ofta som andra arbetare kunna erhålla ledighet under sön- och helgdagar. Dessa högre krav på ladugårdspersonalens arbete måste uppvägas av relativt högre ersättning än till vanliga jordbruksarbetare, helst om därvid även tages i betraktande den stora vikten av att ladugårdsarbetena utföras noggrant och omsorgsfullt. Jag tvekar därför icke att såsom min åsikt uttala, att den i reglementet omnämnda avlöningen av 220 kronor för år — varav för övrigt 20 kronor äro avsedda att utgöra ersättning för resekostnad m. m. till den teoretiska kursen — är för låg. Visserligen får nämnda avlöningsbelopp endast anses såsom en minimisiffra, men då all avlöning, som överstiger statsbidraget, 120 kronor, skall gäldas av ladugårdsinnehavaren, ställer sig för denne frågan sålunda, huruvida sagda statsbidrag verkligen kan motväga de olägenheter, han får vidkännas genom kursens anordnande och vilka nu blivit framhållna av lantbruksstyrelsen. Den hittills vunna erfarenheten synes till fullo ådagalägga, att ladugårdsägarna i allmänhet hysa den uppfattningen, att dessa olägenheter äro större, än att de kunna anses betalda med sagda statsbidrag. Ladugårdsägarna hava därför antingen icke avslutat kontrakt om hållande av praktisk kurs eller, ifall de gjort detta, icke varit benägna att utöver statsbidraget lämna eleverna en avlöning, som så mycket överstiger 220 kronor, att elever verkligen kunnat erhållas, varvid ladugårdsägarna påtagligen ansett, att det arbete eleverna lämna under den praktiska kursen — sommarmånadens teoretiska kurs frånräknad — icke är utöver de utfästa naturaförmånerna värt dylik erforderlig ökning i avlöningen.

*Departements-
chefen.*

- [14.] Det bör härvid särskilt observeras, att ladugårdsägaren torde vara nödsakad att under elevens bortovaro vid den teoretiska kursen under årets dyraste arbetstid anställa vikarie för honom. Det synes mig därför nödvändigt såväl att höja den minimiavlöning, vilken skall tillkomma eleven, som det bidrag, vilket skall utgå av staten. Vad lantbruksstyrelsen i detta avseende föreslagit, finner jag mig kunna biträda, om än med någon tvekan, huruvida ens dessa höjningar må visa sig tillräckliga. Jag vill erinra, att lantarbetsgivarnas fullmäktiges verkställande utskott redan år 1911 förordat, att elevens avlöning skulle sättas till 375 kronor. För närvarande torde man emellertid kunna stanna vid lantbruksstyrelsens förslag, vilket innebär, bland annat, att, under det ladugårdsägaren nu är förpliktad att av egna medel tillskjuta till eleven kontant minst 100 kronor, denna förpliktelse framdeles skulle omfatta allenast 270—200 = 70 kronor kontant. Härav kan man även äga ökad anledning antaga, att, därest högre avlöning än minimibeloppet finnes böra utgå till elev, ladugårdsägaren framdeles skall mer än hittills finna med sin fördel förenligt att själv tillskjuta beloppet.

Mot lantbruksstyrelsens kostnadsberäkning, grundande sig på ett elevantal av 70 och ett antal teoretiska kurser av 4, har jag icke någon erinran.

Vad lantbruksstyrelsen i övrigt anfört torde i detta sammanhang icke behöva föranleda annat yttrande från min sida, än att bestämmelsen i reglementet, att elev skall inställa sig vid kursens början samt ställa sig till efterrättelse föreståndarens föreskrifter och icke utan godkänt skäl lämna kursen, icke nödvändigtvis torde utesluta, att eleven antages i lagstadd tjänst hos ladugårdsinnehavaren, därest detta sätt finnes böra användas. Jag anser däremot, att detsamma icke bör från statens sida fordras genom att föreskrivas i reglementet för kurserna. Jag vill erinra, att dylik föreskrift numera borttagits i reglementen för skolor av jämförligt slag.

Vad beträffar anslag för år 1916 till utbildningskurser av nu ifrågavarande slag, torde dylikt icke vara erforderligt, därest medgivande erhålles att för ändamålet använda behållning å tidigare års motsvarande anslag. Å 1913 års anslag uppstod en besparing av 15,800 kronor och av 1914 års anslag hade intill den 1 november sistnämnda år använts allenast 2,000 kronor. Då de nya bestämmelser, som må bli utfärdade, icke kunna utöva någon inverkan förr än med det undervisningsår, som börjar i oktober 1915, lär med visshet kunna antagas, att besparing kommer att uppstå även å sistnämnda års anslag.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag nu allenast, [14.]
att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att Kungl. Maj:t må under år 1916
till anordnande av utbildningskurser för ladugårdsförmän
använda vad som vid utgången av år 1915 må kvarstå
oanvänt å anslaget för detta ändamål.

k. *Jordbrukskonsulenter.*

Sedan anslag å extra stat utgått såsom bidrag till anställande av
jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland från och med år 1908
samt inom mellersta och södra Sverige från och med år 1911, anvisade
1914 års förra riksdag, på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, på
extra stat för år 1915 under vissa villkor anslag för samma ändamål, med
30,000 kronor för anställande av tolv dylika konsulenter i Dalarna och
Norrland, med 2,500 kronor för anställande av en jordbrukskonsulent
inom vartdera av Kalmar läns norra och Gottlands läns hushållnings-
sällskaps områden samt med 30,000 kronor för anställande av tolv
sådana konsulenter i övriga delar av södra och mellersta Sverige.
Anslagets sammanlagda belopp uppgick alltså till 62,500 kronor.

[15.]
Jordbruks-
konsulenter.
(extra anslag.)

Nu har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 30 oktober 1914 hem-
ställt, att medel till ifrågavarande ändamål måtte beredas för år 1916
till samma belopp som för innevarande år.

Enär medel för ifrågavarande ändamål torde böra finnas tillgäng-
liga även för år 1916 samt anledning saknas att föreslå någon ändring
i det för år 1915 beviljade beloppet eller villkoren för anslaget, får jag,
med erinran att Kungl. Maj:t genom kungörelse den 15 september 1914
meddelat föreskrifter angående statsbidrag till avlönande av jordbruks-
konsulenter, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departements-
chefen.

att å *extra stat* för år 1916 bevilja, att av Kungl.
Maj:t i mån av behov användas, såsom bidrag till
anställande av

dels tolv jordbrukskonsulenter i Dalarna och
Norrland under villkor, att konsulenternas rese- och
traktamentsersättning bekostas av landsting, hushåll-
ningssällskap eller eljest..... kronor 30,000,

dels en jordbrukskonsulent inom vartdera av
Kalmar läns norra och Gottlands läns hushållnings-

[15.]

sällskaps områden under enahanda villkor och under förutsättning därjämte, att vederbörande hushållningssällskap bidrager till konsulentens avlöning med minst 1,250 kronor..... kronor 2,500,

dels ock tolv jordbrukskonsulenter i övriga delar av södra och mellersta Sverige under villkor, att konsulenternas rese- och traktamentsersättning bekostas av landsting, hushållningssällskap eller eljest samt att vederbörande hushållningssällskap under samma år på egen bekostnad och utan anlitande till någon del av statsbidraget anställer en eller flera ytterligare jordbrukskonsulenter kronor 30,000
eller tillsammans » 62,500

ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må för bidrag från detta anslag stadga de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

1. *Vandringsrättare.*

[16.]

*Vandrings-
rättare.*

(extra anslag.)

För år 1912 anvisade riksdagen på grund av väckt motion å extra stat ett anslag av 18,000 kronor att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas såsom bidrag till avlöning av vandringsrättare i Dalarna och Norrland under villkor, att övriga kostnader för desamma bestriddes av landsting, hushållningssällskap eller eljest, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Samma belopp beviljades därefter av riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag för enahanda ändamål och på oförändrade villkor jämväl för åren 1913 och 1914.

I anledning av vid 1912 års riksdag väckta motioner anvisade riksdagen jämväl såsom bidrag till avlöning åt vandringsrättare i södra och mellersta Sverige å extra stat för år 1913 ett belopp av 9,000 kronor under samma villkor som för det förra anslaget; och anslog riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t även för år 1914 sistnämnda belopp för samma ändamål.

På Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen för år 1915 höjt förstnämnda anslag till 21,000 kronor och det sistnämnda till 15,000 kronor, med bibehållande av förenämnda villkor beträffande båda anslagen.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 30 oktober 1914 anfört, att medel för ifrågavarande ändamål borde finnas tillgängliga jämväl för år 1916 samt att anledning saknades att föreslå någon ändring i det för år 1915 beviljade anslagsbeloppet.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [16.]

att å *extra stat* för år 1916 anvisa, att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas, såsom bidrag till anställande av

dels vandringsrättare i Dalarna
och Norrland kronor 21,000,

dels ock vandringsrättare i södra
och mellersta Sverige » 15,000,
eller tillsammans » 36,000,

under villkor, att övriga kostnader för vandringsrättarna bestridas av landsting; hushållningssällskap eller eljest, samt på de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

m. *Stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning m. m.*

För vart och ett av åren 1892—1910 anvisade riksdagen på extra stat ett belopp av 1,000 kronor till utbildande av en elev i boskapsskötsel och mejerihushållning. Beloppet, som uteslutande använts till arvode åt eleven, blev på framställning av Kungl. Maj:t av 1910 års riksdag för år 1911 höjt med 500 kronor till 1,500 kronor, i sammanhang varmed innehavaren av befattningen erhöll benämningen stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning. Jämväl för vart och ett av åren 1912, 1913, 1914 och 1915 har av riksdagen anvisats sistnämnda belopp, 1,500 kronor. Lantbruksstyrelsen har den 3 september 1914 utfärdat förnyad instruktion för stipendiaten, varigenom hans arbetsområde utvidgats till att förutom boskapsskötsel och mejerihushållning omfatta jämväl svin- och fårskötsel. Ändamålet med stipendiats anställande är att bereda tillgång på personer, särskilt utbildade för att kunna antagas till konsulenter i nämnda grenar av lanthushållningen.

I skrivelse den 20 oktober 1914 har nu lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning om anvisande även för år 1916 av ett anslag å 1,500 kronor till utbildande av en stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning m. m.

Då anslag till oförändrat belopp erfordras för år 1916 till arvode åt stipendiaten, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[17.]
*Stipendiat i
boskapsskötsel
och mejeri-
hushållning
m. m.
(extra anslag.)*

[17.]

att till utbildande av en stipendiat i boskaps-
skötsel och mejerihushållning m. m. å *extra stat* för
år 1916 anvisa ett anslag av kronor 1,500.

n. *Fredrika-Bremer-förbundets lant-hushållningsskola vid Rimforsa.*

[18.]

*Fredrika-
Bremer-för-
bundets lant-
hushållnings-
skola vid
Rimforsa.
(extra anslag.)*

Till Fredrika-Bremer-förbundets lant-hushållningsskola vid Rimforsa, som år 1907 började sin verksamhet, har såsom understöd av statsmedel anvisats av riksdagen på Kungl. Maj:ts framställning för varje av åren 1908—1910 anslag å 4,000 kronor samt för vart och ett av åren 1911—1913 anslag å 6,000 kronor. För år 1914 blev på Kungl. Maj:ts förslag anslaget höjt till 8,000 kronor, vilket anslagsbelopp jämväl beviljats för år 1915.

Såsom villkor för de årliga anslagens åtnjutande har Kungl. Maj:t vid deras utanordnande föreskrivit, bland annat, att ett visst antal elever, nämligen för åren 1908—1910 tre och för åren 1911—1915 fyra, skulle äga åtnjuta kostnadsfri undervisning, dock utan att vara befriade från avgifter för kost och logi, samt att avgiften för undervisning, kost, logi och lyse ej finge överstiga 600 kronor för år.

Skolans styrelse har nu i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift anhållit om statsbidrag för år 1916 till samma belopp, 8,000 kronor, som beviljats för innevarande år. Tillika har styrelsen dels lämnat redogörelse för arbetsåret 1912—1913, varav inhämtas, att arbetet bedrivits på praktiskt och ändamålsenligt sätt, dels ock avlämnat förslag till inkomst- och utgiftsstat för år 1916.

I infordrat utlåtande den 6 november 1914 har lantbruksstyrelsen tillstyrkt, att det av skolstyrelsen begärda anslaget måtte äskas av riksdagen, ävensom förklarat sig icke hava något att erinra mot det ingivna förslaget till inkomst- och utgiftsstat.

*Departement-
schefen.*

För egen del finner jag mig böra tillstyrka, att anslag å 8,000 kronor beredes nu ifrågavarande skola jämväl för år 1916, och får med anledning härav hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom statsbidrag åt Fredrika-Bremer-förbundets lant-hushållningsskola vid Rimforsa för utbildande av lärarinnor å *extra stat* för år 1916 bevilja ett anslag av kronor 8,000.

o. *Lanthushållningsskolan å Brogård.*

I anledning av vid 1911 års riksdag väckta motioner anvisade riksdagen på extra stat för år 1912 ett anslag av 8,000 kronor till beredande av statsbidrag åt lanthushållningsskolan vid Brogård för utbildande av lärarinnor med rätt för Kungl. Maj:t att av beloppet under år 1911 av tillgängliga medel förskottera 4,000 kronor. I enlighet med av Kungl. Maj:t gjord framställning beviljade 1912 års riksdag för samma ändamål ett anslag å 4,000 kronor å extra stat för år 1913. På Kungl. Maj:ts förslag höjde riksdagen för år 1914 anslaget till 5,500 kronor, vilket belopp jämväl beviljats för år 1915.

[19.]
Lanthushåll-
ningsskolan å
Brogård.
(extra anslag.)

Vid anslagens utanordnande har Kungl. Maj:t såsom villkor för deras åtnjutande stadgat, bland annat, att två frielever skulle erhålla kostnadsfri undervisning vid skolan, dock utan att vara befriade från avgifter för kost och logi.

Styrelsen för Uppsala enskilda läroverks fackskola för huslig ekonomi, i vars olika slag av undervisningskurser även ifrågavarande lanthushållningsskola ingår, har nu hos Kungl. Maj:t gjort framställning om anslag för år 1916 å 5,500 kronor samt därvid fogat av styrelsen fastställd stat för lanthushållningsskolan för år 1915, vilken stat borde enligt styrelsens mening kunna oförändrad tillämpas även för år 1916. Tillika har styrelsen överlämnat tryckta redogörelser för verksamheten vid ifrågavarande fackskola och lanthushållningsskola under arbetsåret 1913—1914. Av däri lämnade uppgifter inhämtas bland annat, att av de 14 elever, vilka vistades på Brogård 1912 och avlade examina i juni 1913, 13 hava platser såsom lärarinnor vid lanthushållsskolor eller med dessa jämförliga undervisningsanstalter eller kurser.

Lantbruksstyrelsen har i infordrat utlåtande den 6 november 1914 tillstyrkt ifrågavarande ansökning ävensom förklarat sig icke hava något att erinra mot den vid ansökningen fogade staten.

Anslag till samma belopp som för innevarande år synes böra beredas ifrågavarande skola för år 1916. Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departements-
chefen.

att såsom statsbidrag åt Uppsala enskilda läroverks fackskola för huslig ekonomi för utbildning av lärarinnor i lanthushållning å skolans lantgård Brogård å extra stat för år 1916 bevilja ett anslag av kronor 5,500.

4. Hästaveln.

a. Hästavelns förbättrande.

[20.]
Prisbelö-
ningar av
hästar.
(ordinarie
anslag.)

Det ordinarie anslaget till hästavelns förbättrande bestämdes av riksdagen år 1914 till 370,470 kronor och består av ett förslagsanslag, friheter, å 1,070 kronor samt ett reservationsanslag å 369,400 kronor, därav 160,000 kronor till prisbelöningar av hästar.

På grund av de stora krav, som under nu rådande förhållanden ställas på statskassan, har det befunnits önskligt, att, bland annat, utgifterna för hästpremieringen måtte kunna i någon mån minskas. Kungl. Maj:t har därför genom kungörelse den 19 november 1914 förordnat, att utdelning av skådepenningar av silver icke må äga rum vid 1915 års hästpremieringar. Tillika har jag i skrivelse samma dag meddelat stuteriöverstyrelsen och samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott, att det icke kunde påräknas, att Kungl. Maj:t vid fördelning av anslaget komme att till utgifter för premieringsväsendet för år 1915 anvisa sammanlagt större belopp än omkring 100,000 kronor.

Därest Kungl. Maj:t framdeles vid anslagets fördelning för år 1915 vidtager den inskränkning i anslagets disposition, som jag sålunda ställt i utsikt, kommer en besparing å omkring 60,000 kronor att uppstå, vilken såsom reservation överföres till anslaget för år 1916.

Även för år 1916 torde av budgethänsyn det vara behöfligt, att motsvarande inskränkning göres i anslagets disposition, så att av anslaget utgår allenast omkring 100,000 kronor. Då härtill blir disponibel förberörda reservation av ungefär 60,000 kronor, behöver anslag för året utgå med allenast 40,000 kronor. Jag vill emellertid uttryckligen framhålla, att denna minskning endast är tillfällig, och att framdeles anslaget bör ånyo höjas till sitt normala belopp, vilket är för ändamålet fullt behöfligt under vanliga förhållanden.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för år 1916 minska den del av det under	
anslagstiteln hästavelns förbättrande upptagna reserva-	
tionsanslaget, som är avsedd till understödjande av	
prisbelöningar av hästar, från kronor 160,000	
med	» 120,000
till	» 40,000.

Vid bifall härtill kommer omförmälda reservationsanslag att undergå [20.] motsvarande minskning eller till 249,400 kronor samt hela anslaget till hästavelns förbättrande att upptagas med ett belopp av 250,470 kronor, därav ett förslagsanslag, friheter, å 1,070 kronor.

b. *Extra personal vid Flyinge hingstdepå.*

För bestridande av kostnad för extra personal vid Flyinge hingstdepå har riksdagen på extra stat beviljat för vart och ett av åren 1905—1910 ett anslag av 3,790 kronor samt för varje av åren 1911—1915 ett anslag av 4,630 kronor. [21.]

*Extra
personal
vid Flyinge
hingstdepå.*

I skrivelse den 21 september 1914 har stuteriöverstyrelsen meddelat, att styrelsen härigenom varit i tillfälle att från och med år 1905 årligen under 210 dagar såsom biträde vid ridning och skötsel av nämnda hingstdepå tillhöriga unghingstar anlita militär personal, bestående under åren 1905—1910 av en officer och sex man samt under åren 1911—1914 av en officer och åtta man, som på framställning av styrelsen för sådant ändamål kommenderats till hingstdepån från något av de i Skåne förlagda kavalleriregementena; och ämnade styrelsen utverka kommendering under år 1915 för samma ändamål och under enahanda tidrymd av en officer och åtta man. (extra anslag.)

Då den extra personal, som hittills anlitats vid depån, alltjämt visat sig hava varit till stor nytta vid arbetet för de unga hingstarnas utveckling, och sålunda väl grundade skäl funnes för dylik personals fortsatta användande, har stuteriöverstyrelsen hemställt, att hos riksdagen måtte göras framställning om ett anslag å 4,630 kronor jämväl för år 1916.

I enlighet härmed tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bestridande av kostnad för extra personal vid Flyinge hingstdepå å *extra stat* för år 1916 bevilja ett anslag av kronor 4,630.

c. *Åtgärder för inhemska häststammar.*

På grund av förslag av Kungl. Maj:t har riksdagen å extra stat för vartdera av åren 1914 och 1915 anvisat ett anslag av 20,000 kronor att under de villkor, Kungl. Maj:t ägde bestämma, utgå för tillvaratagande och utveckling av sådana i Sverige förekommande s. k. lant- [22.]

*Åtgärder för
inhemska
häststammar.*

(extra anslag.)

[22.] hästar, som kunna innefattas under benämningen »inhemska häststammar».

Kungl. Maj:t har den 24 oktober 1913 utfärdat kungörelse angående statsbidrag för nämnda ändamål.

Stuteriöverstyrelsen har nu i skrivelse den 21 september 1914 hemställt om beredande av anslag till detta ändamål för år 1916 till samma belopp som hittills.

För år 1914 har Kungl. Maj:t av detta anslag anvisat bidrag till sammanlagt belopp av allenast 17,000 kronor.

Anslag torde även för år 1916 böra utgå till förevarande ändamål. Då emellertid å anslagsbeloppet för år 1914 återstår oanvänd en summa av 3,000 kronor, torde, även under förutsättning att för år 1915 hela det beräknade årsbeloppet av 20,000 kronor skulle komma att tagas i anspråk, för år 1916 erfordras nytt anslag allenast å 17,000 kronor för att möjliggöra anvisande av bidrag å 20,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad som vid utgången av år 1915 kan kvarstå oanvänt å anslaget för tillvaratagande och utveckling av sådana i Sverige förekommande s. k. lanthästar, som kunna innefattas under benämningen »inhemska häststammar» må av Kungl. Maj:t under år 1916 användas för enahanda ändamål;

dels ock å extra stat för år 1916 för samma ändamål anvisa ett anslag av kronor 17,000.

d. *Stamboksföring rörande hästar.*

[23.] Riksdagen har på Kungl. Maj:ts förslag anvisat å extra stat för vartdera av åren 1914 och 1915 ett anslag av 10,000 kronor att under de villkor, Kungl. Maj:t skulle äga bestämma, utgå för understödjande av stamboksföring rörande hästar.

*Stamboks-
föring rörande
hästar.
(extra anslag.)*

Kungörelse angående statsbidrag för detta ändamål är utfärdad den 24 oktober 1913.

Stuteriöverstyrelsen har nu i skrivelse den 21 september 1914 hemställt om beredande av anslag till samma ändamål för år 1916 till oförändrat belopp.

För år 1914 har Kungl. Maj:t anvisat av detta anslag bidrag å tillhopa 4,500 kronor.

Att medel för detta ändamål böra finnas tillgängliga även för år 1916, finner jag uppenbart. Då emellertid från år 1914 finnes en oanvänd behållning av 5,500 kronor samt det är antagligt, att icke heller för år 1915 det av riksdagen anvisade beloppet kommer att i sin helhet tagas i anspråk, synes mig den behållning å dessa bägge års anslag, som med säkerhet kan påräknas vid 1915 års utgång, böra vara tillräcklig för tillgodoseende av bidragsbehovet under år 1916 och nytt anslag icke vara erforderligt.

Jag får därför nu allenast hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att Kungl. Maj:t må till understöd-
jande av stamboksföring rörande hästar under år
1916 använda vad som vid utgången av år 1915 kan
kvarstå oanvänt å anslaget för detta ändamål.

5. Boskapsskötsel m. m.

a. Förekommande och hämmande av smittsamma sjukdomar
bland husdjuren, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 50,000.

b. Statsinspektör över köttkontrollen.

Hos 1914 års första riksdag gjorde Kungl. Maj:t framställning om beviljande å extra stat för år 1915 av ett anslag av 5,800 kronor till arvode åt en statsinspektör över köttkontrollen. Riksdagen ansåg arvodet böra minskas med 200 kronor, motsvarande vad ifrågavarande befattningshavare, därest han varit uppförd å ordinarie stat, skolat hava att erlægga i pensionsavgifter, och beviljade för ändamålet ett anslag av 5,600 kronor.

Nu har medicinalstyrelsen i skrivelse den 23 september 1914 anfört, att de förhållanden, som legat till grund för den av styrelsen och lantbruksstyrelsen den 4 december 1912 gjorda hemställan om anställande av en dylik statsinspektör, allt fortfarande föreläge och verkade i numera väsentligt ökad grad. Såsom bevis härpå har styrelsen anfört, att de anläggningar och inrättningar, som vid avgivande av förberörda hemställan ansetts skola komma att utgöra, föremål för inspektörens verksamhet, varit endast 5 offentliga (kommunala) slakthus samt 16 kommunala köttbesiktningsanstalter, men att sedan dess tillkommit 8 nya kommunala köttbesiktningsanstalter samt ej mindre än 16 exportslakterier

[23.]

[24.]

Statsinspektör
över kött-
kontrollen.
(extra anslag.)

- [24.] och 3 andra under offentlig kontroll ställda enskilda slakteriinrättningar, varförutom ytterligare 3 offentliga slakthus och ett exportslakteri vore under uppförande. Medicinalstyrelsen har hemställt om beredande av anslag för ifrågavarande ändamål för år 1916 till samma belopp som för år 1915.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till arvode åt en statsinspektör över köttkontrollen å *extra stat* för år 1916 anvisa
ett anslag av kronor 5,600.

c. *Karantänsanstalten i Haparanda för husdjur.*

- [25.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning beviljade
*Karantäns-
anstalten i
Haparanda
för husdjur.
(extra anslag.)* 1914 års första riksdag på extra stat för år 1915 ett anslag av 750 kronor för avlönande av en karantänsvakt vid karantänsanstalten i Haparanda för husdjur samt för bestridande av anstaltens kostnader för bränsle, lyse, telefon och desinfektionsmedel m. m.

Då behov av ifrågavarande anslag kvarstår i oförminskad grad jämväl för år 1916, har medicinalstyrelsen hemställt om utverkande för samma ändamål av ett anslag av 750 kronor att utgå på extra stat för år 1916.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för avlönande av en karantänsvakt vid karantänsanstalten i Haparanda för husdjur samt för bestridande av anstaltens kostnader för bränsle, lyse, telefon och desinfektionsmedel m. m. å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 750.

d. *Avelscentra för nötboskap.*

- [26.] År 1902 begärde Kungl. Maj:t första gången hos riksdagen
*Avelscentra
för nötho-
skap.
(extra anslag.)* anslag till bildande och upprätthållande av avelscentra för nötboskap och anvisade riksdagen för vart och ett av åren 1903—1910 medel för detta ändamål. Efter tävlan utsågos dylika avelscentra år 1906.

År 1908 gjorde Kungl. Maj:t framställning till riksdagen om anordnande efter ny plan av förnyad tävlan för utseende av avelscentra. Riksdagen anvisade för dessa tävlingar jämte upprätthållande av de vid dem utsedda avelscentra anslag å extra stat för vart och ett av åren 1909—1915. Den 21 april 1911 utsågos avelscentra vid denna tävling.

År 1913 framlade Kungl. Maj:t förslag till riksdagen om anordnande av ytterligare en tävling för utseende av avelscentra enligt plan, som innefattade åtskilliga förändringar i förut gällande bestämmelser. Kostnaderna för dessa tävlingar beräknades till 122,000 kronor, varav 27,000 kronor skulle tagas från avkastningen av fonden för svenska hornboskaps- och fåravelns förädling samt återstående 95,000 kronor beräknades skola av riksdagen anvisas med 16,000 kronor för år 1914, 14,000 kronor för år 1915, 17,000 kronor för år 1916 samt 12,000 kronor för vart och ett av åren 1917—1920. Riksdagen har anvisat härtill 16,000 kronor för år 1914 och 14,000 kronor för år 1915.

[26.]

Nu har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 13 oktober 1914 gjort framställning om anvisande av anslag för år 1916 å 17,000 kronor såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för den år 1913 beslutade förnyade tävling för utseende av avelscentra.

Under åberopande av nyss omförmälda anslagsberäkning hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för den år 1913 beslutade förnyade tävling för utseende av avelscentra för nötboskap å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 17,000.

e. *Nötboskapsaveln inom Norrbottens län.*

Till främjande av nötboskapsaveln inom Norrbottens län har riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t anvisat å *extra stat* för vart och ett av åren 1907—1915 ett anslag av 5,000 kronor.

[27.]

Främjande av
nötboskaps-
aveln inom
Norrbottens
län.

(extra anslag.)

Med skrivelse den 21 oktober 1914 har lantbruksstyrelsen med tillstyrkan överlämnat en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse från Norrbottens läns hushållningssällskap, däri sällskapet gjort framställning om lika stort anslag för samma ändamål för år 1916 under åberopande av de skäl, som anförts vid föregående framställningar i samma ämne.

Då det för främjandet av nötboskapsaveln inom Norrbottens län är av betydelse, att särskilt anslag av statsmedel därtill beredes jämväl för nästkommande år, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till främjande av nötboskapsaveln inom Norrbottens län anvisa å *extra stat* för år 1916 ett anslag av kronor 5,000.

f. *Förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.*

[28.]
Förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.
(extra anslag.)

Riksdagen har för varje år från och med år 1898 anvisat anslag å extra stat till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen. Anslagens belopp hava växlat allt efter behoven för året och tillgången på besparade medel för ändamålet. På 1915 års stat har riksdagen för ifrågavarande ändamål uppfört ett anslag av 100,000 kronor, varjämte riksdagen medgivit, att vad vid utgången av år 1914 möjligen icke blivit använt av tidigare för ändamålet beviljade anslag finge under år 1915 användas för enahanda ändamål.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 9 november 1914 gjort framställning angående anslagsbehovet för år 1916. Styrelsen har därvid framlagt en tabell rörande tuberkulinundersökningarna från dessa undersökningars början den 15 oktober 1897 till och med år 1913, varjämte en preliminär statistik för år 1914 intill den 1 september sammanförts med övriga uppgifter. Tabellen är beträffande tiden från och med år 1910 av följande lydelse:

Å r	Sammanlagda antalet undersökta djur	För första gången prövide besättningar			Antal besättningar, reaktionsfria vid första undersökningen	Omprövide besättningar		
		Antal	Antal djur inom dessa	Procent reagerande av djuren		Antal	Antal djur inom dessa	Procent reagerande av djuren
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1910	95,652	1,276	23,189	25.0	695	1,424	64,823	3.1
1911	96,517	1,096	20,803	22.5	585	1,587	67,568	2.2
1912	95,360	998	17,501	29.5	516	1,666	69,773	3.0
1913	101,383	1,159	18,987	29.5	622	1,708	73,767	2.5
1914 t. ¹ / ₉	66,994	584	9,153	23.9	296	1,178	52,841	2.9

Lantbruksstyrelsen har vidare framhållit, att enligt tabellen undersökningarna med tuberkulin under år 1913, det senaste av de år, från vilka fullständiga uppgifter föreläge, varit av icke oväsentligt större omfattning än under år 1912. Antalet mot tuberkulos skyddade besättningar och djur (kolumnerna 7 och 8) vore fortfarande statt i ökning,

och reaktionsprocenten bland de mot tuberkulos skyddade djur (kolumn 9) [28.]
uppginge icke till mer än 2.5.

Till tabellens uppgifter kunde vidare enligt lantbruksstyrelsen läggas, att av ovannämnda ladugårdsbesättningar, vilka omprövats under år 1913, 1,100 om sammanlagt 34,107 djur visat sig fullkomligt reaktionsfria. Motsvarande siffror för år 1912 hade varit 1,106 och 35,253, vadan 1913 års undersökningsresultat i berörda hänseende vore något ogynnsammare än under år 1912. Orsaken härtill ansåge styrelsen delvis ligga i ett strängare bedömande av undersökningsresultaten, på sätt framhållits i styrelsens framställning den 7 november 1913 angående anslag för år 1915.

Kampen mot tuberkulosen hos nötkreaturen omfattades emellertid med oförminskat intresse från lantmännens sida och fördes med i stort sett goda resultat.

Av de medel, som för år 1914 varit tillgängliga för tuberkuloskampens bedrivande och som enligt statskontorets uppgift utgjort sammanlagt 92,873 kronor 29 öre, hade enligt samma uppgift tagits i anspråk intill den 19 oktober sammanlagt 73,490 kronor 20 öre. För tiden efter den 19 oktober 1914 till årets slut ansåges ytterligare skola åtgå omkring 17,000 kronor, i vilket fall kostnaderna för tuberkulosens bekämpande under år 1914 skulle uppgå till i runt tal 90,000 kronor. Därest utgifterna från anslaget under år 1915 bleve lika stora som under år 1914, skulle, enär medeltillgången för år 1915 beräknades till 102,000 kronor, för samma år uppstå en behållning, uppgående till 12,000 kronor. Vid bifall emellertid till de förslag, styrelsen ämnade framställa dels om indragning för år 1915 av understöd vid bemödanden till förekommande och hämmande av tuberkulos inom mindre ladugårdsbesättningar, 2,000 kronor, och dels om anvisande av 1,000 kronor till bestridande av kostnaden för ersättning till djurägare av för tuberkulos miss-tänkt och nedslaktat nötkreatur, skulle uppstå en minskning i utgifterna för år 1915 av 1,000 kronor. Tuberkuloskampen under år 1915 skulle i sådant fall komma att kräva ett belopp av allenast 89,000 kronor, och behållningen på de för år 1915 tillgängliga medlen skulle härigenom ökas till 13,000 kronor.

Om man antog, att enahanda belopp av 89,000 kronor erfordrades för tuberkulosens bekämpande under år 1916, skulle, med hänsyn till nyssnämnda beräknade behållning från år 1915, anslagsbehovet för år 1916 utgöra 76,000 kronor, vilket belopp dock syntes utan olägenhet kunna avrundas till 75,000 kronor.

[28.]

På grund av vad sålunda blivit anført, har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen på extra stat för år 1916 bevilja ett anslag av 75,000 kronor.

Departements-
chefen.

Då medel för ifrågavarande ändamål synas även för år 1916 böra finnas tillgängliga samt jag icke har något att erinra mot det av lantbruksstyrelsen beräknade anslagsbeloppet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1915 möjligen kvarstår oanvänt å anslaget till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen må under år 1916 användas för enahanda ändamål;

dels ock å extra stat för år 1916 för samma ändamål anvisa ett anslag av kronor 75,000.

g. *Svinavelns höjande.*

[29.]

Åtgärder för
svinavelns
höjande.

(extra anslag.)

Till åtgärder för höjande av landets svinavel har riksdagen anvisat å extra stat för vart och ett av åren 1912—1914 anslag av 30,000 kronor samt för år 1915 ett anslag av 40,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 30 oktober 1914 hemställt, att anslag till sistnämnda belopp måtte för detta ändamål beredas för år 1916.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till åtgärder för höjande av landets svinavel å extra stat för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 40,000.

h. *Fjäderfäavelns befrämjande.*

[30.]

Fjäderfä-
avelns
befrämjande.

(extra anslag.)

Till fjäderfäavelns befrämjande har riksdagen för varje år från och med år 1904 anvisat anslag å extra stat. Beloppet av detta anslag utgjorde för vart och ett av åren 1904—1906 5,000 kronor och för

vartdera av åren 1907 och 1908 10,000 kronor samt har för vart och ett av de efterföljande åren utgjort 20,000 kronor. [30.]

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 30 oktober 1914 anfört, att medel för ifrågavarande ändamål borde finnas tillgängliga jämväl för år 1916, samt förmålt sig anse, att anledning saknades att vare sig höja eller sänka det nuvarande anslagsbeloppet.

I enlighet med vad lantbruksstyrelsen hemställt, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till fjäderfäavelns befrämjande anvisa å *extra stat* för år 1916 ett anslag av kronor 20,000.

6. Lantbruksmöten.

Sedan riksdagen under åtskilliga år såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för allmänna lantbruksmöten samt till prisbelöningar vid dylika möten för husdjur, redskap och maskiner samt ladugårdsprodukter, sädesslag och andra jordbruksalster anvisat 5,000 kronor till det förra ändamålet och 10,000 kronor till det senare, blevo dessa anslag med anledning av de ökade kostnader, som de allmänna lantbruksmötena på grund av jordbrukets utveckling i flera avseenden krävde, på framställning av Kungl. Maj:t av 1892 års riksdag höjda till respektive 7,500 kronor och 12,500 kronor årligen. Det förstnämnda anslaget har sedermera årligen utgått med 7,500 kronor. Även det andra anslaget utgick sedermera till och med år 1912 årligen med sitt år 1892 ökade belopp utan annan förändring, än att detsamma, på framställning av Kungl. Maj:t, från och med år 1907 beviljades endast till prisbelöningar vid allmänna lantbruksmöten, sålunda utan angivande av vad dessa prisbelöningar skulle avse. På framställningar av Kungl. Maj:t har därefter riksdagen anvisat för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 ett till 17,500 kronor höjt anslag till prisbelöningar vid allmänna lantbruksmöten.

Bidrag till kostnaderna för allmänna lantbruksmöten.

Prisbelöningar vid allmänna lantbruksmöten.

Lantbruksstyrelsen har nu uti skrivelse den 10 oktober 1914 hemställt, att anslag till samma ändamål måtte med oförändrade belopp begäras av riksdagen för år 1916.

Enär emellertid numera beslut fattats om uppskjutande tillsvidare av det till år 1916 utsatta tjuguanndra allmänna svenska lantbruksmötet samt anledning icke torde föreligga att för det möte, som närmast

härefter kommer att hållas, bevilja högre statsanslag än vanligt, lärar med ytterligare bidrags beviljande kunna anstå lika många år, som mötet uppskjutes. På grund härav anser jag någon framställning om anslag för detta ändamål å 1916 års stat icke böra avlåtas till riksdagen.

7. Redskapsprovningsanstalter.

[31.] Under en följd av år hava provningsanstalter för maskiner och redskap för lantbrukets behov varit i verksamhet vid lantbruksinstitutet vid Ultuna och lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp. Kostnaderna härför bestredos under de första åren genom ett av aktiebolaget Separator den 7 augusti 1896 donerat kapital av 100,000 kronor ävensom genom provningsavgifter och inkomster av försålda meddelanden rörande provningarna. Sedan Kungl. Maj:t vid 1907 års riksdag anmält, att förberörda gåvomedel vid nämnda års slut komme att vara nästan fullständigt förbrukade, har riksdagen för vart och ett av åren 1908—1915 anslagit medel för ifrågavarande ändamål, nämligen för vardera av åren 1908 och 1909 10,000 kronor, för vardera av åren 1910 och 1911 12,500 kronor, för år 1912 17,500 kronor och för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 21,000 kronor.

Med skrivelse den 28 november 1914 har lantbruksstyrelsen med tillstyrkan överlämnat en från redskapsprovningsanstalternas styrelse inkommen skrift med begäran, att ett anslag å 21,000 kronor måtte beredas för anstalternas verksamhet under år 1916.

Departements-
chefen.

Då anslag till ifrågavarande anstalters upprätthållande synes böra under år 1916 utgå med samma belopp som innevarande år, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till fortsatt uppehållande av maskin- och redskapsprovningsanstalterna vid Ultuna och Alnarp å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag
av kronor 21,000.

8. Kemiska stationer m. m.

a. Kemiska stationer.

I enlighet med vad lantbruksstyrelsen hemställt uti skrivelse den 10 oktober 1914 tillstyrker jag, att, i likhet med vad för år 1915 senast ägt rum, Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[32.]

Kemiska
stationer.

(extra anslag.)

att å *extra stat* för år 1916 anvisa såsom bidrag till underhåll av åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behov — inom de orter, där landsting eller hushållningssällskap, vart för sig eller i förening, förbundit sig att upprätta laboratorium och bekosta ej mindre lokal för detta jämte bostad eller hyresmedel för kemist och assistent än även avlöningen till dessa och laboratorietjänaren ävensom de årliga utgifterna för laboratoriets underhåll samt till inköp av böcker och inventarier för stationens behov — 6,000 kronor för varje station eller
tillhopa kronor 48,000.

b. Kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län.

Till den år 1895 inrättade kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå har riksdagen å *extra stat* årligen anvisat anslag, som utgått för vart och ett av åren 1895—1898 med 5,000 kronor, för vart och ett av åren 1899—1903 med 6,250 kronor, för vart och ett av åren 1904—1912 med 11,250 kronor samt för varje av åren 1913—1915 med 13,750 kronor. Såsom villkor för dessa statsbidrag har varje gång uppställts fordran på visst bidrag från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest, för innevarande år till belopp av 8,250 kronor.

[33.]

Kemisk växt-
biologisk an-
stalt inom
Norrbottens
län.

(extra anslag.)

I skrivelse den 15 september 1914 har Norrbottens läns hushållningssällskap hemställt, att statsanslag måtte för år 1916 beredas anstalten till samma belopp som för innevarande år, och därvid meddelat, att sällskapet beslutat att under vart och ett av åren 1913—1917 anvisa ett anslag av 5,625 kronor till anstaltens underhåll samt att länets landsting för samma ändamål och tid anvisat ett årligt belopp av 2,625 kronor.

[33.]

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 23 oktober 1914 tillstyrkt hushållningssällskapets ifrågavarande framställning och för sin del vitsordat, att anstalten fortfarande leddes på ett i alla avseenden tillfredsställande sätt och att arbetena vid densamma allt hittills omsorgsfullt utförts.

Departement-
schefen.

Då anslag till ifrågavarande anstalt synes böra under år 1916 utgå med samma belopp och under enahanda villkor som innevarande år, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till underhåll av en för övre Norrland avsedd kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län — under villkor att från länets lands-
ting och hushållningssällskap eller eljest bidrag lämnas till anstaltens underhåll med sammanlagt minst 8,250 kronor — å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 13,750.

9. Svenska mosskulturföreningen.

[34.]

Svenska moss-
kulturför-
eningen.
(extra anslag.)

Till understöd åt svenska mosskulturföreningen har riksdagen på *extra stat* för varje år från och med år 1890 anvisat statsanslag, som, efter att för vart och ett av åren 1906—1909 hava utgjort 20,000 kronor, höjdes från och med år 1910 till 35,000 kronor samt från och med år 1914 till 50,000 kronor.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift har nu föreningen anhållit om beredande åt föreningen jämväl för år 1916 av ett statsanslag av 50,000 kronor och därvid bifogat berättelser över föreningens verksamhet samt över verksamheten vid dess kemiska laboratorium under år 1913 ävensom förslag till inkomst- och utgiftsstat för föreningen för år 1916. Föreningen har i ansökningsanförandet huvudsakligen följande.

De kemiska arbetena hade under år 1913 omfattat analyser å 937 prov utom en del särskilda praktiska och vetenskapliga undersökningar.

Systematiska torvmarksundersökningar hade verkställts på Öland, där 80 mossar besökts, samt i delar av Norrbotten, varest 110 myrmarker blivit föremål för undersökning. Kulturingenjörerna hade utfört för-
rättningar hos 504 mossägare under 275 dagar och därvid undersökt 628 mossar, omfattande 16,701 hektar. Till småbrukare inom Koppar-
bergs, Uppsala och Kalmar län hade detta år fria besök med råd och

[34.]

upplysningar lämnats under 60 dagar. Populära föredrag i mosskultur hade hållits av föreningens tjänstemän i 12 län till ett antal av 127 föredrag, och dessutom hade hållits en två dagars mosskurs i Jönköping för småbrukare, vilken kurs besökts av 350 personer från 17 län. Kulturförsöken hade utom i vegetationsgården i Jönköping och på de båda fasta stationerna vid Flahult och Torestorp omfattat 51 försöks- och förevisningsfält i 20 län, och de viktigaste resultaten därav hade offentliggjorts i föreningens tidskrift, genom uppsatser i olika facktidskrifter och i den allmänna tidningspressen samt genom föredrag. Under året hade också föreningen upprepade gånger anlitats för avgivande till myndigheter av utredningar, såsom till renbeteskommissionen angående renars skadegörelse på slättermyrar i Norrbotten, för fångsvårdsstyrelsens räkning rörande möjligheten att förlägga en kontingent straffarbetsfångar till Mästermyr på Gottland för dess uppodling samt utlåtande i anledning av Norrbottens läns hushållningssällskaps skrivelse till Kungl. Maj:t om höjning av det norrländska avdikningsanslaget.

Föreningen hade således allt framgent arbetat på att öka kunskapen om landets torvmarker och dessas lämpligaste tillgodogörande samt lämnat råd och upplysningar om mossodlingarnas rätta skötsel.

Över denna framställning har lantbruksstyrelsen den 23 oktober 1914 avgivit utlåtande och därvid, under framhållande att det vore synnerligen önskvärt, att föreningens verksamhet även under år 1916 finge fortgå i avsedd riktning, förklarat sig icke hava något att erinra mot förenämnda förslag till inkomst- och utgiftsstat för föreningen för sistnämnda år samt tillstyrkt föreningens anhållan om fortsatt statsunderstöd till samma belopp som för innevarande år eller 50,000 kronor.

Då det synes även mig vara av vikt, att föreningen blir satt i tillfälle att fortsätta sin synnerligen gagnande verksamhet, och då härför kräves, att föreningen även under år 1916 kommer i åtnjutande av statsanslag till samma belopp som under innevarande år, finner jag anslag till det begärda beloppet böra beredas föreningen.

Jag vill meddela, att av revisionsberättelsen för år 1913 framgår, att utgifterna då överstigit inkomsterna med 7,679 kronor 6 öre, vilket angivits huvudsakligen bero på förlust å föreningens jordbruk, 5,186 kronor 44 öre, samt å avskrivning å fastigheterna med 1,942 kronor 33 öre. Å andra sidan är att märka, att den bokförda förlusten minskats med 2,085 kronor 32 öre, utgörande nu upptagna tillgångar, som förut förts inom linjen. På grund härav minskades föreningens behållna

*Departements-
chefen.*

[34.] kapitaltillgångar enligt räkenskaperna med allenast 5,593 kronor 74 öre eller till 24,558 kronor 45 öre.

Inkomst- och utgiftsförslaget för år 1916 balanserar å 82,000 kronor.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt svenska mosskulturföreningen
å *extra stat* för år 1916 anvisa ett
anslag av kronor 50,000.

10. Befrämjande av fröodlingen.

a. *Frökontrollanstalter.*

[35.] Till understöd åt frökontrollanstalter har riksdagen från och med
Frökontroll-
anstalter.
(extra anslag.) år 1887 ställt till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag å extra stat till belopp av 10,000 kronor, vilket årligen på förslag av lantbruksstyrelsen av Kungl. Maj:t fördelats bland dem av dessa anstalter, som gjort framställning om statsbidrag. Såsom villkor för anslags åtnjutande har föreskrivits, att landsting eller hushållningssällskap, vart för sig eller i förening, understödja anstalten med minst samma belopp som statsbidraget, samt att anstalten underkastar sig de villkor och föreskrifter i avseende å analysmetoder och övriga förhållanden, som fastställas av Kungl. Maj:t.

Nu har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 10 oktober 1914, under förutsättning att Kungl. Maj:t icke skulle finna gott att med anledning av vissa, på Kungl. Maj:ts prövning beroende framställningar förelägga riksdagen annat förslag i ämnet, hemställt, att anslag å enahanda belopp som hittills och under oförändrade villkor måtte äskas av riksdagen för år 1916.

Jag anser mig först böra i huvuddrag redogöra för vad som hittills förekommit i fråga om frökontrollväsendets omorganisation.

Redan tidigt väcktes fråga härom. Huvudanledningen härtill var, att det i flera hänseenden befunnits olämpligt att hava denna verksamhet splittrad på ett ganska stort antal — under senare år 17 — anstalter. Många av dessa anstalter utövade en ganska ringa verksamhet, och vid samtliga anstalter vore tjänstgöringen vid vederbörande anstalt blott en bisyssla för personalen. Härav måste sakkunskaperi och arbetets beskaffenhet bliva lidande.

Någon framställning från Kungl. Maj:ts sida till riksdagen skedde emellertid icke förrän år 1908. Då hade under den förberedande behandlingen två förslag framställts. Lantbruksstyrelsen hade föreslagit, att 10,000 kronor skulle på ungefär samma sätt som förut utgå till lokala frökontrollanstalter samt att därjämte en central dylik anstalt skulle helt och hållet på statens bekostnad inrättas i Stockholm, lydande under lantbruksstyrelsen. Denna anstalt skulle dels liksom andra anstalter verkställa undersökningar åt allmänheten, dels i tvistiga fall såsom ett slags överinstans avgiva yttranden med rättslig verkan och dels erhålla uppdrag att utföra praktiska utredningar. Styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet föreslog däremot, att i olika delar av landet måtte upprättas fyra, väl utrustade och under sakkunnig ledning stående anstalter, vilka borde av staten kraftigt understödjas. Förslaget om en statsfrökontrollanstalt i Stockholm avstyrktes däremot. Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen anslöt sig till centralanstaltens styrelses förslag med vissa jämkningar. Årskostnaden beräknades till 19,500 kronor. Riksdagen avslog Kungl. Maj:ts förslag och anvisade liksom förut 10,000 kronor att utgå till understöd åt frökontrollanstalter på förut brukligt sätt samt anhöll tillika, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida icke en central frökontrollanstalt borde inrättas i samband med förenämnda centralanstalt, samt därefter till riksdagen inkomma med det förslag, vartill förhållandena kunde föranleda.

Med anledning av denna riksdagens anhållan avgåvos under hösten år 1908 yttranden av lantbruksstyrelsen och styrelsen för centralanstalten.

Lantbruksstyrelsen framhöll, att centralanstalten vore en vetenskaplig försöksanstalt, där någon större erfarenhet om den praktiska frökontrollen icke vore att påräkna. Om den föreslagna större frökontrollanstalten förlades dit, skulle den få en mera vetenskaplig karaktär, än som vore avsett, och dess verksamhet skulle härigenom kunna förnyckas. Någon besparing i utgifter skulle ej heller uppstå i jämförelse med inrättandet av särskild anstalt i Stockholm, ty lokaler måste anskaffas och särskilda tjänstemän anställas.

Centralanstaltens styrelse vidhöll uppfattningen, att det förslag, styrelsen förut framlagt, vore det för frökontrollen fördelaktigaste. Om emellertid en central frökontrollanstalt skulle inrättas, ville styrelsen framhålla, att dess förläggande till centralanstalten visserligen skulle medföra vissa fördelar, enär denna anstalt förfogade över såväl framstående sakkunskap i tillämpad botanik som ock de sakliga hjälpmedel, som kunde behövas för undersökningars utförande. Styrelsen påpekade dock, att för frökontrollen skulle erfordras såväl egen personal utöver

[35.] den förut befintliga som ock uppförandet av ny byggnad. Det syntes för övrigt ej vara skäl att ställa frökontrollen, vars arbete ju utgjordes av kontrollundersökningar men ej av vetenskaplig forskning av den art, som bedreves vid centralanstalten, i förbindelse med sistnämnda anstalt. Det syntes vara än mindre lämpligt att med bibehållande av övriga frökontrollanstalter under lantbruksstyrelsen ställa den ifrågasatta centrala anstalten under styrelsen för försöksväsendet på jordbruksområdet. Styrelsen förklarade sig därför icke kunna tillstyrka upprättandet av den föreslagna centrala frökontrollanstalten samt uttalade att, om den likväl komme att beslutas, den icke borde förläggas till centralanstalten för jordbruksförsök.

I protokollet vid statsverkspropositionen till 1909 års riksdag redogjorde dåvarande departementschefen för dessa yttranden. Han fann sig dock icke böra på dem grunda något förslag i ämnet utan inskränkte sig till att föreslå, att det förut övliga anslaget måtte äskas av riksdagen på vanliga villkor, vilket även skedde. Den i riksdagsskrivelsen år 1908 framställda anhållan ledde alltså icke till något nytt organisationsförslag från Kungl. Maj:ts sida.

Under hösten år 1909 väcktes ånyo frågan om frökontrollväsendets omorganisation, i det att nio av landets större utsädesfirmor i gemensam skrivelse framhöllo, att stora svårigheter vållades dem genom det bristfälliga sätt, varpå enligt deras uppfattning frökontrollväsendet vore ordnat, samt förklarade sig på det livligaste instämma i det utlåtande av centralanstaltens styrelse, som låg till grund för propositionen till 1908 års riksdag. Sökandena anhöllo, att det måtte tagas i övervägande, huruvida icke hithörande frågor måtte kunna erhålla en snar och lycklig lösning.

Lantbruksstyrelsen anförde med anledning härav i utlåtande den 22 november 1909 bland annat följande. Att frökontrollen under de gångna åren gått betydligt framåt, vad metoder m. m. beträffade, borde ej kunna bestridas. Ett viktigt steg hade tagits, då under åren 1892—1894 inom Sverige, Danmark och Norge antagits och fastställts gemensamma, likformiga arbetsmetoder. Ännu rådande olikheter berodde snarare på vissa beräkningssätt vid uppställande av analysbevisen. Lantbruksstyrelsen anförde vissa exempel på olikhet i detta hänseende mellan Sverige och utlandet, vilka syntes utvisa, att det svenska sättet för analysuppgifternas uppställande vore noggrannare. Det hade understundom hänt, att då från en frökontrollanstalt påvisats, att ett försålt fröparti varit underhaltigt eller odugligt eller försålts under oriktig härkomstuppgift, säljaren gjort anmälan mot anstalten, men i alla dylika

fall hade efter utredning befunnits, att analysresultaten varit riktiga. De av utsädesfirmorna framförda klagomålen vore därför överdrivna. Lantbruksstyrelsen vidhöll emellertid sin åsikt om önskvärdheten av att en större och bättre utrustad anstalt måtte upprättas.

Centralanstaltens styrelse, som avgav utlåtande den 16 september 1910, åberopade därvid ett yttrande av en av styrelsen tillsatt kommitté, bestående av professorn H. Juhlin-Dannfelt, godsägaren I. Lindström, professorn M. Weibull, professorn B. Jönsson, fil. doktorn P. HELLSTRÖM, fil. doktorn H. Nilsson-Ehle och föreståndaren för frökontrollanstalten i Örebro J. Widén. Denna kommitté har funnit de av utsädesfirmorna andragna nya speciella skälen icke vara av beskaffenhet att kunna tillmätas större betydelse såsom bevisning. Behovet av en omorganiserad frökontroll måste i allt fall fullt erkännas. I första hand syntes det vara av vikt, att frökontrollanstalter, som erhöles statsunderstöd, bleve så väl utrustade och erhöles sådan ledning, att de vore fullt kompetenta för sin uppgift. För detta ändamål borde fasthållas, att föreståndaren borde odelat ägna sig åt frökontrollen och därmed sammanhängande verksamhet, i vissa fall i förening med kemisk station; att föreståndaren borde vara fullt kompetent, i vilket hänseende vissa närmare kompetensvillkor angåves; samt att anstalterna försåges med så stora ekonomiska resurser, att de kunde erhålla en fullt ändamålsenlig utrustning och att åt föreståndaren ansloges en bestämd fast lön, så högt tilltagen att fullt sakkunniga sökande kunde påräknas. En dylik förbättring av nuvarande frökontrollanstalter kunde icke vinnas utan betydligt ökat anslag till varje anstalt, varmed dock följde nödvändigheten av att väsentligt inskränka antalet. Dock borde ej alltför stark inskränkning göras. Statsunderstöd syntes böra utgå till två fristående frökontrollanstalter i Stockholm samt i Malmö eller Lund ävensom till fem med kemiska stationer förenade dylika anstalter i Kalmar, Skara, Örebro, Härnösand och Luleå. Möjligen borde även anstalterna i Halmstad och Västerås fortfarande erhålla understöd, ehuru väl de vore ganska närbelägna till andra anstalter. För de båda slagen av stationer syntes följande stat för de bestämda inkomsterna och utgifterna kunna antagas:

		för de fristående:	för de med kemisk station förenade:
<i>Inkomster:</i>			
Statsanslag	kronor	7,000: —	4,000: —
Anslag från hushållningssällskap	»	2,500: —	2,000: —
	kronor	9,500: —	6,000: —

[35.]

		för de fristående:	för de med kemisk station förenade:
<i>Utgifter:</i>			
Föreståndarens lön	kronor	5,000: —	2,000: —
Assistentens lön	»	2,500: —	2,500: —
Vaktmästare, biträden vid plombering	»	1,200: —	1,000: —
Lokal	»	800: —	500: —
	kronor	9,500: —	6,000: —

Inkomsterna av analyser och plomberingar, vilka i hög grad kunde växla vid olika stationer, likasom de likaledes mycket växlande och delvis av de förra beroende utgifterna för extra biträden, reagenser, inventarier och för resor vore icke upptagna i ovanstående statförslag, utan hade i övrigt beräknats täcka varandra utom utgifter för resor. Dessa syntes nämligen böra företagas på rekvisition av vederbörande hushållningssällskap och bekostas av dem.

I enlighet med dessa statförslag skulle erfordras i statsanslag:

till 2 fristående stationer	kronor	14,000: —
» 5 kombinerade »	»	20,000: —
	kronor	34,000: —

eller, om även anstalterna i Halmstad och Västerås skulle fortfarande understödjas med statsmedel, 42,000 kronor årligt anslag.

Därjämte syntes i anslag för en gång till uppsättningens komplettering erfordras för varje station minst 4,000 kronor eller tillsammans 28,000 (eventuellt 36,000) kronor.

En större central riksfrökontrollanstalt ansåge kommitterade i anslutning till sin uppfattning om riktigheten av relativt få men samtliga fullt kompetenta frökontrollanstalter, icke vara av behovet påkallad eller ens önskvärd. Det vore nämligen av högsta vikt, att fullt riktiga analysresultat erhöles omedelbart, varemot en senare erhållen rättelse av de erhållna undersökningssiffrorna vore av ringa värde, i synnerhet för jordbrukaren, vilken köpt fröet och redan utsatt det samt då svårigen kunde tilltvinga sig gottgörelse för den skada, utsädet underhålliga beskaffenhet medfört. De föreslagna anstalterna borde alla vara likställda såväl till sin utrustning som myndighet, så att ingen av dem officiellt tillerkändes en överordnad, utslagsgivande ställning över de andra, ty därigenom skulle syftet att inom olika delar av landet erhålla möjligast framstående, initiativrika och självständigt verkande frökontrollanstalter motverkas.

Förhållandena i vårt utsträckta, till klimat och övriga odlings-

betingelser så olikartade land vore helt annorlunda än t. ex. i Danmark, och en central överordnad frökontrollanstalt skulle såväl därför som redan på grund av avstånden icke hos oss kunna bliva av den åsyftade allmänna betydelsen för frökontrollväsendets utveckling till ökat gagn för lantbruket och heller icke i lika mån tillgodose olika landsdelar. Fara vore, att en dylik överanstalt genom otillräcklig direkt kontakt med lantmännen och med praktiska önskemål finge en i viss mån byråkratisk karaktär eller i varje fall alltför uteslutande komme att anlitas av köpmän och mindre bliva till direkt nytta för lantbruket.

Till de två föreslagna fristående kontrollanstalterna kunde, om så ansåges erforderligt, gemensamma frågor rörande frökontrollen hänskjutas till utredning, och behovet av en överanstalt vore därför ej heller ur denna synpunkt av nöden. Såsom icke förenade med kemiska stationer finge nämligen dessa båda anstalter bättre tid att utföra dylika utredningar och därigenom föra frökontrollen framåt.

Beträffande behovet av en överkontrollanstalt för avgivande av rättsligt giltiga utslag i stridiga fall, så borde detta behov bliva betydligt mindre kännbart, om de föreslagna färre och större anstalterna komme till stånd och genom samarbete kunde enas om gemensamma metoder och beräkningssätt.

Om likväl en dylik central riksförkontrollanstalt skulle upprättas, vore emellertid kommitterade eniga därom, att den icke kunde eller borde förenas med centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet utan vara fullt fristående.

Vad sålunda förekommit föranledde icke något förslag till 1911 års riksdag. Departementschefen framhöll, att det av centralanstaltens styrelse nu framlagda förslaget i vissa hänseenden avvek från Kungl. Maj:ts förslag år 1908, samt ansåg frågan böra ytterligare prövas och granskas. Anslag begärdes och beviljades såsom förut. Detsamma skedde även påföljande år.

Då fråga om äskande av 1913 års riksdag av anslag till frökontrollanstalterna anmälades den 14 januari 1913. meddelade departementschefen, att en framställning ingivits, som kunde tänkas komma att utöva visst inflytande på omorganisationsfrågan. De i december år 1911 församlade ombuden för skogsvårdsstyrelserna hade nämligen anhållit om utfärdande av mer detaljerade, likformiga föreskrifter rörande analysering av skogsfrö. Därför tillstyrktes, att oförändrat anslag måtte begäras av riksdagen för år 1914, vilket ock skedde. Ännu i januari 1914 hade sistberörda fråga icke erhållit fullständig utredning och även då begärdes därför av riksdagen samma anslag som förut.

[35.]

I frågan beträffande undersökning av skogsfrö avgåvos utlåtanden av domänstyrelsen, som därvid överlämnade yttrande av föreståndaren för statens skogsförsöksanstalt, samt av lantbruksstyrelsen. Sistnämnda styrelse meddelade, att densamma den 10 juni 1914 utfärdat förnyad instruktion för de med statsmedel understödda frökontrollanstalterna och samtidigt fastställt särskilda regler för fröundersökningarna vid dessa anstalter. Kungl. Maj:t fann därefter genom beslut den 1 september 1914 den av skogsvårdsstyrelsernas ombud gjorda framställningen icke föranleda vidare åtgärd.

*Departements-
chefen.*

Av den redogörelse, jag nu lämnat, framgår, att under den långa tid, frågan om frökontrollväsendets omorganisation varit föremål för behandling, ett flertal mot varandra delvis stridande uppfattningar kommit till synes och olika förslag framställt. Fördelarna av ett jämförelsevis stort antal anstalter, spridda i olika delar av landet, hava i anslutning till erfarenheterna av den nuvarande anordningen främst blivit framhållna i riksdagens skrivelse år 1908. Även i lantbruksstyrelsens utlåtanden ifrågasattes icke direkt någon inskränkning beträffande de nuvarande lokala anstalterna. Centralanstaltens styrelse däremot förordar en väsentlig inskränkning av dessa anstalters antal, först till endast 4 men i det senaste utlåtandet till 7, eventuellt 9. Dessa kvarstående anstalter skulle i stället göras starkare, bättre utrustade och tillgodosedda medelst högre anslag. Lantbruksstyrelsen har hela tiden föreslagit inrättandet av en större, central, uteslutande av statsmedel underhållen och under sistnämnda styrelse ställd frökontrollanstalt, vilken utom vanlig frökontrollverksamhet skulle hava till uppgift att meddela avgörande utlåtande i tvistiga fall. Även riksdagen har ansett frågan om inrättande av en dylik större anstalt förtjänt av utredning men uttalat, att denna utredning borde avse dess förläggande till centralanstalten för jordbruksförsök. Mot den sålunda ifrågasatta förläggningen har icke blott lantbruksstyrelsen inlagt gensaga utan även centralanstaltens styrelse har funnit densamma såväl principiellt olämplig som icke ledande till besparingar. I själva frågan om önskvärheten av en dylik större anstalts inrättande har centralanstaltens styrelse hela tiden ställt sig avvisande, och de av styrelsen tillkallade och åberopade kommitterade hava direkt förklarat, att de icke funne ett sådant inrättande önskvärt, samt framlagt beaktansvärda skäl för denna mening.

Då åsikterna i denna fråga alltså äro synnerligen växlande, synes

mig tiden icke vara inne att nu ånyo underställa riksdagen något förslag till ändrad organisation av frökontrollväsendet. Jag håller före, att det är bäst att tillsvidare låta den nuvarande organisationen fortfarande verka. Jag anser mig hava desto större skäl för denna åsikt, som det synes mig kunna antagas, att vissa av de olägenheter, som uppgivits vidlåda det nuvarande systemet med ett jämförelsevis stort antal anstalter, skola bliva avlägsnade eller åtminstone väsentligt minskade genom den nya instruktion med tillhörande detaljföreskrifter, som utfärdats under år 1914 och som utarbetats av särskilt sakkunniga personer, vilka för sådant ändamål varit med Kungl. Maj:ts tillstånd inkallade till biträde åt lantbruksstyrelsen. Man torde kunna hysa förhoppning, att likformighet i alla betydelsefulla hänseenden mellan olika anstalters arbetssätt och resultat härigenom må åstadkommas i så hög grad, som för närvarande är möjligt.

Jag anser därför de framställningar, för vilka jag ovan redogjort och som icke redan blivit av Kungl. Maj:t slutligen avgjorda, icke böra föranleda någon vidare åtgärd. Därest erfarenheten under kommande år utvisar, att behov av omorganisation å ifrågavarande område kan anses fortfarande göra sig gällande, lär ny framställning härom icke utebliva.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t i likhet med föregående år måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1916 till Kungl. Maj:ts förfogande anvisa ett anslag av kronor 10,000 för att — med högst 1,000 kronor för varje anstalt — användas till understöd åt sådana frökontrollanstalter, som av landsting eller hushållningssällskap, vart för sig eller i förening, understödjas med minst samma belopp som statsbidraget och vilka anstalter vilja underkasta sig de villkor och föreskrifter i avseende på analysmetoder och övriga förhållanden, som fastställas av Kungl. Maj:t.

b. *Befordrande av inhemsk fröodling.*

[36.]
Åtgärder för
befordrande
av inhemsk
fröodling.
(extra anslag.)

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska klöver- och gräsfröodlingen på extra stat för vart och ett av åren 1908—1912 anvisat ett belopp av 15,000 kronor.

För år 1913 beviljade riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t enahanda belopp såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö utav klöver, gräs och foderrotfrukter. Anslagets användning utsträcktes alltså till frö av foderrotfrukter. Kungl. Maj:t utfärdade den 11 oktober 1912 kungörelse angående statsbidrag från nämnda anslag.

För vartdera av åren 1914 och 1915 har riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö utav klöver, gräs och foderrotfrukter anvisat ett till 20,000 kronor höjt anslag.

I skrivelse den 7 december 1914 har nu lantbruksstyrelsen anført följande.

Enligt ovannämnda kungörelse utbetalades statsbidrag endast till hushållningssällskap, som det ålåg att vid ansökningen föga bevis, att hushållningssällskapet eller landsting, vart för sig eller i förening, för det år ansökningen avsåg, anslagit till det ändamål, för vilket bidraget söktes, minst lika stort belopp som det sökta statsbidraget.

I fråga om anslagets användande syntes det lantbruksstyrelsen, som om understöd från detsamma borde kunna beviljas för odling av frö även av andra vallväxter än klöver och gräs. Särskilt i de moderna betesvallarna inginge numera dessa andra vallväxter i så stor utsträckning och anskaffandet av för våra förhållanden lämpligt frö av dem vore förenat med så stora svårigheter, att det enligt lantbruksstyrelsens mening måste anses önskvärt att, i den omfattning sådant låte sig göra, väcka intresse för och befordra även sistnämnda gren av inhemsk fröodling.

Vidare syntes tillräckliga skäl icke kunna anföras för att icke vid bestämmande av statsbidragets storlek skulle få medräknas även andra ortsbidrag än sådana av hushållningssällskap eller landsting, såsom bidrag av fröodlingsförening m. m.

Det syntes ock mindre lämpligt att, såsom i kungörelsen stadgades, hushållningssällskapets verksamhet beträffande i kungörelsen omnämnda fröodlingsföreningar och andelsfrörenserier skulle, för att kunna understödjas med statsmedel, avse åstadkommandet av dylika, men där-

emot icke upprätthållandet av desamma. Lantbruksstyrelsen ansåge nämligen, att dylika föreningars verksamhet vore av den betydelse för fröodlingen, att statsbidrag borde kunna utgå till dem genom hushållningssällskapen, när föreningarnas verksamhet avsåge premiering av fröodling eller utsädesfrö, avlönande av undervisare eller konsulent i fröodling, anskaffande och utdelande av stamfrö, uppköp, rensning och spridning av utsädesfrö samt försök och undersökningar avsedda att främja en rationell fröodling. Det finge nämligen anses ofta vara förmanligare för främjande av ett dylikt arbete, att det utfördes genom en förening av för frågan särskilt intresserade, än att ett hushållningssällskaps förvaltningsutskott skulle omhändervä detsamma.

[36.]

Då medel för det ifrågavarande ändamålet syntes böra finnas tillgängliga även för år 1916 och lantbruksstyrelsen icke hade anledning föreslå någon förändring i storleken av det senast för ändamålet beviljade beloppet, har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö utav vallväxter och foderrotfrukter på extra stat för år 1916 anvisa ett anslag av 20,000 kronor.

Mot vad lantbruksstyrelsen anfört angående önskvärdheten av att även fröodling av andra vallväxter än klöver och gräs inbegripes i de statsunderstödda åtgärderna har jag icke någon erinran, liksom ej heller mot att även andra ordsbidrag än från hushållningssällskap eller landsting må få medräknas vid statsbidragets bestämmande. Att i kungörelsen uttryckligen angiva, att premiering av fröodling m. fl. i lantbruksstyrelsens skrivelse omförmälda åtgärder kunna genom hushållningssällskapen bli föremål för statsbidrag, även om de utföras av fröodlingsförening, synes mig också, då tveksamhet härutinnan synes hava yppats, vara välbetänkt, ehuru väl det redan nu knappast synes föreligga direkt hinder därför.

Departements-
chefen.

Någon ökning i anslagsbeloppet har icke föreslagits av lantbruksstyrelsen. Även jag håller för, att det är fullt tillräckligt, om samma belopp anvisas för år 1916 som för de senaste åren. Emellertid anser jag det önskvärt, att medgivande erhålles att under år 1916 använda eventuell behållning å anslaget vid 1915 års slut.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1915
må kvarstå oanvänt å det såsom bidrag till åtgärder

[36.]

för befordrande av den inhemska odlingen av frö utav klöver, gräs och foderrotfrukter anvisade anslag må av Kungl. Maj:t under år 1916 användas för dylika åtgärder beträffande odling av frö av vallväxter och foderrotfrukter;

dels och för samma ändamål å *extra stat* för år 1916 anvisa ett belopp av kronor 20,000.

c. *Statskonsulent i fröodling.*

[37.]

Stats-
konsulent
i fröodling.
(extra anslag.)

Till anställande av en statskonsulent i fröodling har riksdagen för vart och ett av åren 1912—1915 anvisat å *extra stat* ett anslag av 6,500 kronor. Den 19 oktober 1911 har Kungl. Maj:t utfärdat reglemente för denne statskonsulent.

I skrivelse den 20 oktober 1914 har nu lantbruksstyrelsen gjort framställning om anvisande av medel även för år 1916 för anställande av en dylik statskonsulent.

Departements-
chefen.

På sätt i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 14 januari 1914 under punkt 41 angivits, har fråga väckts om viss avlöningsförbättring för statskonsulenten i fröodling, vilket ärende ännu är föremål för förberedande behandling av löneregleringskommittén. Vid detta förhållande och oavsett till vilken åtgärd den sålunda väckta frågan må anses föranleda, torde beträffande anställandet av en statskonsulent i fröodling för år 1916 — vilket jag anser vara i likhet med föregående år erforderligt — nu böra förfaras på enahanda sätt som hittills och anslag därtill böra av riksdagen äskas till oförändrat belopp.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anställande av en statskonsulent i fröodling å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 6,500.

d. *Sveriges utsädesförening.*

[38.]

Sveriges
utsädes-
förening.
(extra anslag.)

Såsom bidrag till uppehållande av Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet har riksdagen på *extra stat* beviljat för vart och ett av åren 1905—1912 ett anslag av 25,000 kronor, för år 1913 ett anslag av 35,000 kronor samt för vart och ett av åren 1914

och 1915 ett anslag av 66,000 kronor. Därutöver har Kungl. Maj:t årligen till föreningen anvisat 15,000 kronor, som utgått från anslaget till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar. [38.]

Nu har föreningen i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift med bifogande av berättelser över verksamheten och räkenskaperna under år 1913 samt statförslag för år 1916 anhållit, att av riksdagen måtte för år 1916 utverkas anslag till föreningen å samma belopp som för år 1915 eller 66,000 kronor. Till stöd härför har föreningen, under åberopande av tidigare framställningar och den i Kungl. Maj:ts proposition nr 194 till 1913 års riksdag innefattade utredningen, ytterligare anfört följande.

Det nya avtal mellan föreningen och allmänna svenska utsädesaktiebolaget rörande överlåtelsen av föreningens stammar till förökning och försäljning, varom underhandlingar fördes vid tiden för inlämnandet av föregående års ansökan om statsbidrag till föreningen, hade i enlighet med Kungl. Maj:ts föreskrift tillämpats sedan 1914 års början. Sedan Kungl. Maj:t jämväl behagat lämna föreningen medgivande att utav den från utsädesbolaget erhållna avgiften för samma års behov få använda intill ett belopp av 60,000 kronor, hade det varit möjligt för föreningen att genomföra den lönereglring för tjänstemännen på Svalöv, vilken i föregående års skrivelse framhållits såsom ett önskemål. Likaså hade föreningen kunnat avsätta ett belopp av 5,000 kronor i såväl 1914 som 1915 års stat till amortering av den för närvarande högst avsevärda svävande skulden.

Föreningens verksamhet fortginge för närvarande i huvudsak på samma sätt som under år 1913. Dock hade under år 1914 de nya arbeten, för vilka det högre statsbidraget delvis avsetts, påbörjats. Sålunda hade det förutvarande arbetet med rotfrukternas och potatisens förädling under året utvidgats med botaniska studier för speciell sortuppdragning. Förberedande arbeten för kemiska undersökningar av förädlingsmaterialet hade utförts, och en del av årets skörd komme att bli analyserad på innehållet av de viktigaste beståndsdelarna. Av de förut planerade nya filialerna hade den i Östergötland, som blivit förlagd till Linköping, varit i verksamhet under året, så att såväl höst- och vårsädes- som rotfruktsförsök där blivit utförda. Den tilltänkta andra nya filialen hade på grund av tillkommande ogynnsamma omständigheter ej ännu kommit i verksamhet, men skulle dock snarast möjligt bli ordnad. Därjämte hade föreningen sökt tillmötesgå från södra Norrland uttalade önskemål genom att på våren utlagga sortförsök med olika slag av vårsäd vid Bollnäs. Det vore också föreningens avsikt att, försåvitt medel finnes

- [38.] tillgängliga, fortsätta och utveckla dessa försök, så att södra Norrlands behov av ett lämpligt odlingsmaterial därigenom måtte kunna bättre tillgodoses.

Under den förflutna sommaren hade föreningen, tack vare för ändamålet avsedda anslag från de båda skånska hushållningssällskapen, haft tillfälle att genom en jämförelsevis omfattande utställning vid jubileumslantbruksmötet i Malmö åskådliggöra sina arbeten och resultaten därav. Som vanligt hade dessa också studerats på Svalöv av ett stort antal in- och utländska besökande.

Bokslutet för år 1913 visade, att inkomsterna under året ej varit tillräckliga för att täcka utgifterna, beroende dels på att inkomsterna blivit något lägre än beräknat vore och dels på att vissa utgiftsposter under året kommit att överskridas. Såvitt man efter uppgjorda översikter kunde bedöma läget för närvarande, borde dock under år 1914 ett bättre förhållande mellan inkomster och utgifter uppstå.

Från och med år 1914 hade föreningens inkomst från allmänna svenska utsädesaktiebolaget ökats till 60,000 kronor. Sedan de medel, som disponerats för den nu genomförda regleringen av lönerna till tjänstemännen på Svalöv och amortering av skulderna, frånräknats, återstode av ökningen 4,500 kronor, vilka visat sig behövligen för täckandet av en del ökade utgifter för bland annat räntor samt uppvärmning och belysning. I det av styrelsen fastställda statförslaget för år 1915 hade sålunda, även med upptagande bland inkomsterna av, förutom årsmedlemsavgifter, annonser och hyror, de beviljade anslagen från hushållningssällskap, 1,250 kronor, och en tillfällig besparing av 2,250 kronor, all möjlig sparsamhet beträffande utgiftsposterna måst iakttagas för att erhålla överensstämmelse mellan de beräknade inkomsterna och utgifterna.

För år 1916 hade föreningen att emotse en minskning i inkomsterna, i det att de perioder, för vilka bidrag utfästs från hushållningssällskap, då vore utgångna. Dessa bidrag hade tagits i betraktande vid beviljandet av anslagen på extra stat för 1914 och 1915. Utsikterna för erhållandet av fortsatt understöd från samma eller andra hushållningssällskap syntes vara mycket ringa. Trots detta hade föreningen med hänsyn särskilt till ökningen av inkomsterna från utsädesbolaget ej velat för år 1916 ifrågasätta större anslag på extra stat än som beviljats för åren 1914 och 1915. I det bilagda provisoriska förslaget till stat för år 1916 hade därför en del utgiftsposter, där besparingar vore tänkbara, blivit minskade i så pass stor utsträckning, att slutsummorna för inkomster och utgifter bleve desamma. Uppenbart vore emellertid, att föreningen

under inga förhållanden kunde fullfölja sin verksamhet i nu planlagd och påbörjad omfattning, för såvitt ej de nu beräknade inkomsterna finge oavkortade bibehållas.

[38.]

I häröver avgivet utlåtande den 21 oktober 1914 har lantbruksstyrelsen tillstyrkt föreningens ifrågavarande hemställan om anslag för år 1916 att utgå under de villkor, som funnes närmare angivna i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 14 januari 1914.

Då riksdagen i sin skrivelse den 2 mars 1914 i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar förmält, att riksdagen icke funnit anledning till erinran mot det vid statsrådsprotokollet den 14 januari 1914 fogade förslag till kontrakt mellan Sveriges utsädesförening och allmänna svenska utsädesaktiebolaget, har Kungl. Maj:t den 20 mars 1914 förordnat, att såsom villkor för föreningens statsanslag för år 1914 skulle från och med den 1 januari samma år gälla de bestämmelser i fråga om överlåtelse av nya stammar och sorter av lantbruksväxter, som innehölles i berörda kontrakt. Enahanda villkor har uppställts för statsanslag till föreningen för år 1915.

Departement-
schefen.

Då icke någon omständighet tillkommit, som synes kunna föranleda ändring i anslagets belopp, samt någon ändring i anslagsvillkoren ej heller synes böra ifrågasättas, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1916 bevilja Sveriges utsädesförening ett anslag av kronor 66,000 såsom bidrag till uppehållande av föreningens praktiskt vetenskapliga verksamhet.

Bifalles detta, lär Kungl. Maj:t vilja angående villkoren för anslagets åtnjutande meddela enahanda bestämmelser, som äro stadgade ifråga om innevarande års anslag.

11. Mindre jordbruket.

a. *Höjande av det mindre jordbruket.*

[39.]
Åtgärder för
höjande av
det mindre
jordbruket.
(extra anslag.)

Alltsedan år 1901 har riksdagen anvisat medel å extra stat till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket. För vartdera av åren 1914 och 1915 har riksdagen för detta ändamål anvisat ett anslag av 270,000 kronor ävensom medgivit, att Kungl. Maj:t finge för dylika åtgärder under vartdera av sistnämnda år disponera jämväl vad som vid utgången av föregående år möjligen icke blivit använt av tidigare för enahanda ändamål anvisade anslag.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 25 november 1914 anfört, att medel för ifrågavarande ändamål torde böra finnas tillgängliga även för år 1916 samt att anledning syntes saknas till ändring i det för år 1915 beviljade beloppet.

Departements-
chefen.

Med hänsyn därtill, att på grund av rådande förhållanden ovanligt stora krav ställas på statskassan, har jag i skrivelse den 19 november 1914 underrättat lantbruksstyrelsen och samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott, att det icke kunde påräknas, att vid blivande fördelning för år 1915 av tillgängliga statsmedel till understödjande av åtgärder för höjande av det mindre jordbruket statsbidrag komme att av Kungl. Maj:t beviljas till premiering av mindre jordbruk, till studieresor för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor samt till premiering av mindre odlingsföretag. Jag är visserligen fullt medveten om, att ett sådant uteblivet utdelande av statsbidrag till dessa ändamål icke kan undgå att medföra vissa ofördelaktiga verkningar, men då det framstått såsom en nödvändighet att göra inskränkningar på detta anslag, hava de nu uppräknade ändamålen ansetts vara de, vilka med den minsta olägenheten kunna under ett eller annat år lämnas å sido.

Det synes nämligen vara ägnat att vålla jämförelsevis mindre skada, ifall den egentliga jordbrukspremieringen med tillhörande utdelning av premielån får under någon kortare tid ligga nere, och även studieresorna torde under nuvarande förhållanden lämpligen kunna åtminstone för något år inställas. Premieringen av mindre odlingsföretag avser att

belöna ett redan utfört arbete och är alltså principiellt av samma natur som den egentliga premieringen. Genom ett uppskov härmed behöver ej någon utestängas från att, i den mån tillgängliga medel tillåta, erhålla dylik belöning, enär odlingen kan vara utförd flera år, dock ej mer än fem, före dess premiering.

Av de övriga ändamål, för vilka anslaget är avsett, äro däremot kontrollföreningarna och sådan undervisningsverksamhet, som ej annorledes kan komma i åtnjutande av statsunderstöd, sådana, som nästan oundgängligen kräva fortsatt understöd, för att icke den därmed avsedda verksamheten skall riskera att avstanna och de vunna resultaten löpa fara att förlora i värde eller ock allvarliga svårigheter uppstå för den därmed sysselsatta personalen. Delvis samma skäl tala även för att understöd fortfarande må utgå till undervisningskurser för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor. Dessa kurser hava för övrigt visat sig vara till mycket stort gagn och omfattas med livligt intresse, varför det säkerligen skulle vara till stor skada, om de skulle inställas av brist på medel.

Därest Kungl. Maj:t gillar, att vid blivande fördelning för år 1915 de av mig nu angivna inskränkningarna göras, kommer motsvarande belopp att inbesparas å anslaget. Hur stor denna besparing blir, torde icke nu kunna bestämt angivas, enär den bland annat bör bliva beroende av de belopp, som begäras till ändamål, för vilka bidrag fortfarande bör utgå. Emellertid kan man med ledning av senare års utgifter till de särskilda ändamålen med vissnet beräkna, att minst 150,000 kronor böra kunna besparas.

Vad förhållandena under år 1916 beträffar, utöva de omständigheter, som mana till besparing i statens utgifter för närvarande, inverkan även på 1916 års statsreglering. Det är därför nödvändigt att även under detta år vidtaga inskränkningar, och torde därvid nu ifrågasvarande anslag icke kunna undgå att röna inverkan, om än inskränkningen möjligen icke behöver bli fullt lika stor som för år 1915.

Ifall ovanberörda beräknade besparing från år 1915 av minst 150,000 kronor får användas under år 1916, ger densamma möjlighet att under sistnämnda år meddela understöd i något större utsträckning än som enligt ovan gjorda beräkningar skulle bli fallet år 1915. Detta synes mig böra få anses vara tillräckligt.

Av det anförda följer, att jag icke anser mig böra tillstyrka, att nytt anslag till åtgärder för det mindre jordbrukets höjande nu begäres av riksdagen. Däremot torde medgivande böra begäras till användning under år 1916 av oanvänd behållning vid utgången av år 1915.

[39.]

Emellertid synes riksdagens medgivande fordras även i ett par andra hänseenden. Anslaget har av riksdagen ställts till Kungl. Maj:ts disposition för avsedda ändamål, men därvid har i motiverna uppställts två inskränkningar. Den ena avser, att ett belopp av 50,000 kronor skall i första hand utgå till premiering av mindre odlingsföretag, och den andra att till understödande av »övrig undervisning» icke må utgå mer än det därtill särskilt avsedda belopp av 20,000 kronor. Ifall nu premiering av mindre odlingsföretag icke kommer att äga rum under år 1915 och icke heller eller åtminstone endast i väsentligen inskränkt omfattning under år 1916, uppfylles icke bestämmelsen, att 50,000 kronor av det för år 1915 av riksdagen anvisade anslaget till det mindre jordbruket skall främst användas till nämnda ändamål. Sistnämnda belopp komme nämligen under år 1916 att åtminstone delvis användas på annat sätt inom anslagets ram. Å andra sidan kommer antagligen att till understöd åt »övrig undervisning» under de bägge åren 1915 och 1916 tillsammans behöva anvisas av Kungl. Maj:t mer än det därtill avsedda beloppet, 20,000 kronor, av 1915 års anslag. Riksdagens medgivande till avvikelser för år 1916 från dessa bestämmelser torde därför böra begäras.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att vad vid utgången av år 1915 må kvarstå oanvänt å anslaget till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket må av Kungl. Maj:t under år 1916 disponeras för enahanda ändamål, ävensom förklara, att, vid sådan disposition av 1915 års anslag jämväl under år 1916, hinder ej möter vare sig för att det belopp av anslaget, 50,000 kronor, som skolat i första hand utgå till premiering av mindre odlingsföretag, helt eller delvis användes till andra med anslaget avsedda ändamål, eller för att till understödande av sådan undervisning, som avser att främja det mindre jordbruket men icke på annat sätt kan komma i åtnjutande av statsunderstöd, av anslaget utgår sammanlagt högre belopp än 20,000 kronor.

b. *Statskonsulent för det mindre jordbruket.*

Till anställande av en statskonsulent för det mindre jordbruket har riksdagen för vart och ett av åren 1910—1915 beviljat å extra stat ett anslag av 6,500 kronor. Reglemente för denne statskonsulent är av Kungl. Maj:t utfärdat den 15 oktober 1909.

[40.]
Stats-
konsulent
för det mindre
jordbruket.

I skrivelse den 20 oktober 1914 har lantbruksstyrelsen gjort framställning om anvisande av medel för år 1916 för anställande av en sådan statskonsulent.

(extra anslag.)

På sätt i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 14 januari 1914 under punkt 44 angivits, har fråga väckts om viss avlösningsförbättring för denne statskonsulent, vilket ärende ännu är föremål för utredning av lönerogleringskommittén. Oavsett vilken åtgärd, som må föranledas av nämnda förslag, torde anslag jämväl för år 1916 för anställande av en sådan konsulent böra till oförändrat belopp begäras av riksdagen.

Departements-
chefen.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anställande av en statskonsulent för det mindre jordbruket å extra stat för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 6,500.

c. *Ordnad bokföring vid mindre jordbruk.*

Hos 1911 års riksdag gjorde Kungl. Maj:t framställning om anvisande på extra stat för år 1912 av ett förslagsanslag å 15,000 kronor såsom bidrag till åtgärder för främjande av ordnad bokföring vid mindre jordbruk.

[41.]
Åtgärder
för främjande
av ordnad bok-
föring vid
mindre jord-
bruk.

Den närmaste avsikten med det framlagda förslaget var att söka bibringa mindre jordbrukare — i detta sammanhang sådana, som bruka högst 75 hektar åker — insikt om det för dem fördelaktiga i en ordnad bokföring. För detta ändamål skulle staten för varje sådan brukare, som läte ombesörja bokföringen för sitt jordbruk genom vederbörlig, enligt närmare omförmälda grunder upprättad bokföringsbyrå, bidraga till brukarens avgift till byrån under de första fyra åren, han anlitade byrån, med visst belopp, högst 15 kronor, under villkor att vederbörande

(extra anslag.)

[41.] hushållningssällskap lämnade minst samma bidrag, att statsbidraget icke finge, sammanlagt med hushållningssällskapets anslag, överstiga bokföringskostnaden samt att bidraget utginge endast till jordbrukare, vilka idkade jordbruk såsom huvudsaklig näring.

Denna Kungl. Maj:ts framställning blev av riksdagen bifallen och har riksdagen därefter jämväl för åren 1913, 1914 och 1915 anvisat anslag å samma belopp till enahanda ändamål.

Den 19 oktober 1911 utfärdade Kungl. Maj:t i enlighet med nyssnämnda huvudgrunder kungörelse angående statsbidrag till åtgärder för främjande av ordnad bokföring vid mindre jordbruk. Bokföringsbyråerna kunna enligt denna kungörelse vara upprättade antingen av hushållningssällskap eller av lantbruksbokföringsförening.

Då lantbruksstyrelsen i skrivelse den 31 oktober 1913 gjorde framställning om anslag till detta ändamål för år 1915, framhöll lantbruksstyrelsen de svårigheter, varmed bokföringsbyråerna hade att kämpa för att hos allmänheten vinna förståelse och intresse för sin verksamhet, och det bekymmersamma läge, vari flera av dessa byråers ekonomi befunno sig på grund av för liten tillslutning. Styrelsen föreslog, att statsbidrag måtte beredas byråerna även till bestridande av deras driftkostnader i allmänhet, att utgå med högst samma belopp, som hushållningssällskap anslog för dylikt ändamål.

Vid ärendets föredragning den 14 januari 1914 vitsordade dåvarande departementschefen dessa bokföringsbyråers stora betydelse och ansåg det beklagligt, ifall deras verksamhet skulle inskränkas av brist på medel eller rent av upphöra. Emellertid, och då byråernas verksamhet vore ganska ny, syntes det nödvändigt att, innan åtgärder vidtoges för att från det allmännas sida ytterligare stödja dessa byråer, en grundligare utredning, än som innefattades i lantbruksstyrelsens förenämnda utlåtande, föreläge såväl angående behovet därav som angående de former, i vilka ett dylikt understödjande kunde bära äga rum. Han tillstyrkte därför, att de nuvarande reglerna måtte tillsvidare bibehållas oförändrade.

Sedan riksdagen beviljat anslag för år 1915, anbefallde Kungl. Maj:t den 20 mars 1914 lantbruksstyrelsen att inkomma med förslag till de ändringar i gällande bestämmelser i fråga om statsunderstöd till bokföringsbyråer för jordbruk, som kunde finnas vara erforderliga.

Genom beslut samma dag fann Kungl. Maj:t en av föreståndaren för Stockholms och Uppsala läns bokföringsförenings byrå Carl Heyman gjord framställning, att Kungl. Maj:t måtte anmoda lantbruksstyrelsen dels att utarbeta en plan för sakkunnigt ledda och kontrollerade jordbruksekonomiska beräkningar dels ock att vidtaga erforderliga åtgärder

för att under en följd av år å lämpliga egendomar i skilda delar av landet pröva de fastställda beräkningssätten samt därefter offentliggöra de vunna resultaten, ävensom att härför behövlige penningmedel måtte ställas till förfogande, icke föranleda annan åtgärd, än att handlingarna i ärendet skulle överlämnas till lantbruksstyrelsen för att tagas i övervägande vid avgivande av det sålunda infordrade förslaget.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 7 december 1914 framlagt utredning i frågan och hemställt om anslag för år 1916. Styrelsen anför huvudsakligen följande.

Hittills hade endast jämförelsevis små belopp kunnat på grund av inkomna ansökningar av Kungl. Maj:t disponeras av anslaget i fråga. Ännu mindre belopp hade utbetalats för verksamheten under åren 1912 och 1913 och det vore knappast troligt, att för år 1914 avsevärd del av de för detta år beviljade anslagen skulle tagas i anspråk.

Det hade också visat sig, att det arbete, som under de senare åren nedlagts för att inom vårt land söka åstadkomma en ordnad bokföring för lantbruket, mött stora svårigheter. Detta hade berott därpå, dels att insikten om nyttan och behövligheten av en sådan bokföring varit mycket litet spridd bland lantmännen och dels att avgifterna för arbetets utförande, för att kunna påräkna någon tillslutning, måst sättas mycket låga, varigenom bokföringsbyråernas ekonomi alltjämt varit mycket svag.

Denna olägenhet hade visat sig så mycket mera kännbar, som det sätt, varpå statsbidraget nu beräknades, haft till följd, att detsamma även vid jämförelsevis stor anslutning från allmänhetens sida icke i nämnvärd grad kunnat förbättra bokföringsbyråernas ekonomi. Då, enligt vad lantbruksstyrelsen inhämtat, det kunde befaras, att de redan anordnade byråerna skulle nödgas upphöra med sin gagnande verksamhet, hade lantbruksstyrelsen till motverkande härav ansett erforderligt, att möjlighet bereddes, att statsbidrag, utöver vad nu vore bestämt, måtte kunna tilldelas dem för bestridande av deras driftkostnader i allmänhet. Genom att byråerna komme att erhålla ett dylikt statsbidrag, skulle möjlighet beredas dem att utan ekonomisk förlust nedsätta bokföringsavgifterna och därigenom ernå en större tillslutning. Det ifrågavarande bidraget borde utgå med högst samma belopp, som hushållningssällskap ansloge för dylikt ändamål, samt begränsas till högst 500 kronor för varje förening. Även om genom ett dylikt fast anslag det större jordbruket i viss mån skulle komma att gynnas, syntes anslaget vara nödvändigt för att icke bokföringsbyråernas verk-

- [41.] samhet skulle nedläggas, i vilket fall den fördel, det mindre jordbruket hade av dem, skulle gå förlorad.

I och för sig vore det givetvis av stor betydelse, att bokföringsföreningarna finge en stor tillslutning, men detta bleve ännu mera fallet, därest åt byråerna skulle komma att lämnas i uppdrag att söka åstadkomma ekonomiska beräkningar över det svenska jordbrukets räntabilitet.

Det vore säkerligen av den allra största betydelse, om på direkt ur praktiken vunna bokföringsresultat även i vårt land, i likhet med vad fallet vore inom flera främmande länder, kunde grundas undersökningar över lantbrukets ekonomi och räntabilitet. Genom dylika undersökningar skulle bland annat vinnas upplysning om räntabiliteten inom olika storleksgrupper av egendomar, rörande olika driftssystem och olika produktionsgrenar m. m. Därjämte skulle samlas ett material av betydelse dels för ledande av lantbrukets utveckling i sunda och ekonomiskt lönande banor och dels för bedömande av rättmätigheten av framställda jordbrukspolitiska krav, varjämte detta material skulle vara av stort värde såväl för undervisningen i jordbruksekonomi vid våra lantbruksläroverk som ock för den jordbruksekonomiska forskningen. Det låge i öppen dag, att de gjorda sammanställningarna dessutom skulle vara av stort värde för den enskilde jordbrukaren, som genom jämförelser med de enligt hans egen bokföring utvunna resultaten skulle kunna bättre tillgodogöra sig dessa.

Tvivelsutan skulle bokföringsbyråernas arbete genom en anordning sådan som den nu antydda bliva till ännu större nytta än hittills. Men ett nödvändigt villkor härför vore, att byråerna erhöle en betydligt större tillslutning, ty om antalet bokslut, ur vilket primäruppgifterna för de ifrågavarande beräkningarna skulle hämtas, bleve för litet, kunde de därav draga slutsatserna lätt bliva vilseledande.

För själva arbetet med de ifrågavarande beräkningarna krävdes direkta kostnader, vilka syntes böra täckas genom statsanslag. Lantbruksstyrelsen ansåge visserligen att, därest insamlande av primäruppgifterna skedde genom bokföringsbyråerna, vilka kunde hämta dem direkt ur de av dem förda böckerna, kostnaderna icke behövde bliva avsevärda, då desamma endast skulle ersätta arbetet med bearbetningen, men en ersättning till föreståndarna för det med en dylik åtgärd förenade arbetet syntes i alla händelser bliva nödvändig. Denna ersättning borde bestridas av statsmedel och icke av de jordbrukare, för vilka böcker fördes av bokföringsbyråerna, enär resultatet och nyttan av de utförda beräkningarna skulle komma landets hela jordbruksnäring till godo. Ersättningen till bokföringsbyråerna för detta arbete syntes böra utgå på

sådant sätt, att för varje av bokföringsbyrå under året verkställt bokslut, som bearbetades för åstadkommandet av räntabilitetsberäkningar, bokföringsbyrå skulle äga uppbära — förutom vad som förut funnes stadgat — ett belopp av 15 kronor.

[41.]

Lantbruksstyrelsen ansåge sålunda, att räntabilitetsberäkningar borde utföras genom samtliga statsunderstödda bokföringsbyråer och att för detta ändamål byråerna borde använda ett formulär för bokföringen, som möjliggjorde dylika beräkningars utförande.

För att erhålla ett lämpligt formulär och för att åstadkomma en plan för räntabilitetsberäkningarnas utförande syntes biträde av sakkunniga böra anlitas, och ville lantbruksstyrelsen i sådant syfte åberopa dels sin egen framställning i ämnet den 23 april 1912, dels ock lantbruksakademiens utlåtande i samma ämne den 19 januari 1914.

Under förutsättning att dylika beräkningar komme till stånd, syntes för sammanställning och publicerande av de av bokföringsbyråerna utförda beräkningarna ett årligt anslag av statsmedel framdeles bliva erforderligt.

Lantbruksstyrelsen ansåge emellertid, att för sagda ändamål någon höjning uti ifrågavarande anslag icke nu behövde äga rum.

De av lantbruksstyrelsen åberopade utlåtandena av styrelsen och av lantbruksakademien hava avgivits med anledning av förenämnda framställning av Carl Heyman.

I utlåtandet den 23 april 1912 hade lantbruksstyrelsen anført, bland annat, att det förhållandet, att en förskjutning på senare tiden ägt rum beträffande användningen av Sveriges åkerjord till förmån för foderväxterna, på samma gång genom procentisk minskning av trädesarealen större intensitet i jordbruksdriften inträtt, givit anledning till uppkastande av den frågan, om och i vad mån denna förskjutning varit i ekonomiskt avseende fördelaktig eller ej. Frågan om ladugårdsskötselns jämte den därav beroende mjölk- och smörproduktionens räntabilitet hade i och med detsamma trätt i förgrunden och krävde sin lösning. Liknande förhållanden rådde för närvarande även i vårt grannland Danmark.

De spörsmål, som härigenom kommit på dagordningen, vore dock av den invecklade beskaffenhet, att de påkallade noggranna och ingående ekonomiska beräkningar, utförda under någon tid på egendomar av olika storlekar inom skilda delar av landet, beräkningar, som icke kunde utan vidare utföras av de enskilda egendomsägarna eller de med understöd av statsmedel inrättade bokföringsbyråerna, vilka i detta av-

[41.] seende måste bliva beroende på de enskilda jordbrukarnas mer eller mindre fullständiga uppgifter.

För att dylika undersökningar skulle bliva till verklig nytta, måste de utföras av fullt sakkunniga personer under enhetlig ledning och efter en gemensam plan, uppgjord med full kännedom om det mål, till vilket man önskade komma.

Det kunde emellertid sättas i fråga, om staten skulle behöva härvid ingripa eller om det icke skulle kunna väntas, att jordbrukarna själva, vilka för sin egen ekonomi givetvis hade det största intresse av att dessa beräkningar utfördes, kunde taga saken om hand. För sin del ansåge lantbruksstyrelsen, att frågan vore av så stor vikt för hela landets ekonomi, att staten icke borde låta undersökningarnas utförande bero på, huruvida enskilda jordbrukare funne sig böra åtaga sig frågans lösning, helst det syntes vara ovisst, om de enskildas bemödanden ens härvidlag skulle vara tillräckliga. För övrigt borde det vara självklart, att undersökningarna hade den största betydelse för lantbruksförvaltningen, vars åtgärder särskilt beträffande egnahemspolitiken tarvade noggrann kännedom om ej blott de tekniska utan även de ekonomiska villkoren för lantbrukets utveckling.

Innan dylika undersökningar komme till stånd, borde plan för desamma utarbetas. Lantbruksstyrelsen ansåge i sådant avseende lämpligt, att styrelsen måtte sättas i tillfälle att för uppgörande av förslag till en dylik plan samråda med tillkallade sakkunniga, och styrelsen hemställde därför om bemyndigande att för sådant ändamål tillkalla tre personer.

Lantbruksakademien, som i ärendet infordrat yttrande av sin ekonomiska avdelning, anförde i utlåtandet den 19 januari 1914 bland annat följande.

Akademien ansåge det vara av stor vikt för vårt land att söka genom ekonomiska beräkningar lära känna det svenska lantbrukets räntabilitet såväl i dess helhet som i dess huvudsakliga grenar.

Heymans förslag avsåge att åstadkomma dylika beräkningar genom att å lämpliga egendomar i skilda delar av landet, större och mindre, efter enhetliga grunder under en följd av år verkställa ekonomiska undersökningar för möjliggörande av beräkningarna i fråga.

Härvid borde å ena sidan frambållas, att de på lantushållningens ekonomiska resultat inverkan förhållandena vore så växlande efter de lokala naturliga och ekonomiska förhållandena och vore så beroende av årets väderlek och de föränderliga konjunkturerna, att på grund av ekonomiska uppgifter från enskilda jordbruk draga slutsatser blott i

ringa mån kunde tjäna som allmänna tillämpliga riktlinjer för anordning av enskilda jordbrukares hushållning. [41.]

Å andra sidan måste det dock medgivas, att sammanställningar av ekonomiska uppgifter från enskilda egendomar kunde lämna en viss närmare kännedom om lantushållningen och denna organisation i landets olika delar och därmed bilda ett komplement till jordbruksstatistiken, vilket kunde bli till god ledning ej mindre för lantushållningen i allmänhet än även för statens jordbrukspolitik och för dess åtgärder för lantbrukets höjande.

Men för att så skulle bli fallet, fordrades likasom vid alla arbeten av statistisk art tillgång på stort antal uppgifter och dessa ej blott tillförlitliga utan även så likartade, att de vore med varandra fullt jämförliga. Därtill komme, att en undersökning grundad på ett års siffror bleve föga pålitlig men skulle bli av större värde, ju flera års ekonomiska resultat den omfattade. Den borde därför helst utföras på det sätt, att pålitliga och efter enhetliga grunder vunna bokföringssiffror från ett flertal egendomar och på dessa siffror grundade ekonomiska beräkningar år efter år sammanställdes. Kravet därpå, att med varandra jämförliga uppgifter skaffades från ett *större* antal egendomar, tillhörande olika kategorier i avseende på storlek och driftens art, samt därpå, att dessa uppgifter insamlades en följd av år, syntes omöjliggöra den föreslagna undersökningens utförande på det sätt, att särskilt utsedda personer skulle på lämpliga egendomar utföra beräkningarna, utan det enda möjliga syntes vara, att undersökningsmaterialet utgjordes av pålitliga bokförings- och kontrollsiffror, lämnade från de särskilda lantbruken.

Sådana uppgifter kunde emellertid ej utan vidare erhållas från jordbrukarna själva. Därtill vore den vanligen använda bokföringen, där sådan överhuvud finnes, alltför ofullständig och olikartad.

Det vore önskligt, att lokala bokföringsbyråer kunde anlitas för att skaffa till stånd siffermaterialet för de sammanställningar och undersökningar, varom här vore fråga. För detta ändamål syntes emellertid åtskilliga ytterligare åtgärder från statens sida vara av nöden, varvid möjligen kunde sättas i fråga, huruvida icke en rent facklig central ledning av deras arbeten borde komma till stånd med uppgift att framdeles, sedan bokföringsbyråernas verksamhet nått större omfattning, verkställa en bearbetning av de lokala byråernas bokföringsresultat.

Åtgärderna i det av förslagsställaren avsedda syftet kunde därför lämpligen börja därmed, att av sakkunniga inom det praktiska jordbrukets, jordbruksekonomiens och bokföringens samt nationalekonomiens och statsförvaltningens områden utarbetades plan till dylika åtgärder

[41.] ävensom till formulär för de uppgifter, som skulle behövas för en undersökning av nu ifrågavarande slag, bestämmelser för sättet för deras beräkning samt plan för de på dem grundade sammanställningarnas eller undersökningarnas utförande.

Om Kungl. Maj:t funne ärendet snarare tillhöra lantbruksakademien än lantbruksstyrelsens verksamhetsområde och därför skulle anse lämpligt att uppdraga åt akademien att uppgöra förslag till dylika åtgärder samt till formulär och plan i berörda hänseenden, skulle det vara akademien en angelägen omsorg att fullgöra det sålunda lämnade uppdraget, under vilken förutsättning akademien dock, på grund av arbetets omfattande beskaffenhet, ansåge sig behöva tillkalla tre med hänsyn till uppdraget särskilt sakkunniga personer, vilka borde komma i åtnjutande av ersättning av statsmedel.

Såsom jag redan nämnt, fann Kungl. Maj:t den 20 mars 1914 Heymans framställning icke föranleda annan åtgärd, än att handlingarna i ärendet skulle överlämnas till lantbruksstyrelsen för att tagas i övervägande vid avgivande av det infordrade förslaget till ändringar i gällande bestämmelser i fråga om statsunderstöd till bokföringsbyråer för jordbruk.

*Departements-
chefen.*

Angående de hittills lämnade statsunderstöden för bokföring av ifrågavarande slag torde jag få meddela följande uppgifter.

År 1912 beviljades bidrag å tillhoppa 5,400 kronor till åtta hushållningssällskap och två bokföringsföreningar. Av dessa hade endast fyra hushållningssällskap vid årets utgång att uppvisa utgifter av beskaffenhet att böra ersättas med statsmedel och även för dessa fyra stannade beloppen vida under de beviljade samt uppgingo tillhoppa till blott 975 kronor 10 öre. Endast i Malmöhus län och Jämtlands län synes verksamheten sagda år hava nått någon mer avsevärd omfattning.

År 1913 beviljades bidrag å tillhoppa 6,450 kronor till samma åtta hushållningssällskap ävensom till två bokföringsföreningar, av vilka den ena fått bidrag även för år 1912, ehuru det då icke användes, och den andra var ny. För 1913 års verksamhet visade sig fem hushållningssällskap och de bägge föreningarna berättigade till att från de beviljade bidragen erhålla ersättning för havda utgifter, men beloppet uppgick inalles blott till 2,212 kronor 50 öre. Någon mer avsevärd verksamhet synes även detta år hava ägt rum endast inom Malmöhus län och Jämtlands län, ehuru väl den ej heller här var särdeles omfattande. Bokföringsföreningarna i Stockholms och Uppsala län samt i Hallands län kommo därefter.

För år 1914 beviljades bidrag till nio hushållningssällskap och samma bägge bokföringsföreningar som år 1913 med tillhopa 7,125 kronor. Hur mycket, som härav kommer att i verkligheten utgå, är ännu icke känt.

Av dessa uppgifter framgår otvetydigt att, om än en svag stegring synes märkbar under årens lopp, rörelsen dock icke på långt när tagit den fart och omfattning, som man trodde sig hava anledning att hoppas, då beslut fattades om dess understödjande med statsbidrag. I likhet med min företrädare i ämbetet finner jag detta förhållande vara att beklaga, enär det torde vara uppenbart, att genom bokföringsbyråer av ifrågavarande slag stort gagn bör kunna beredas den jordbrukande allmänheten och i synnerhet de mindre jordbrukarna, vilka alltför ofta försumma att föra tillräckligt noggranna räkenskaper över sin rörelse för att kunna se, hur driftens resultat utfaller i olika hänseenden, samt därav hämta ledning för de driftförändringar, som kunna vara fördelaktiga. Att i detta avseende viktiga och värdefulla resultat kunna ernås genom bokföringsbyråerna, finner jag bestyrkt bland annat av de redogörelser, vilka utgivits i tryck beträffande Malmöhus läns lantbruksbokföringsbyrås verksamhet under dess två första år. Särskilt den senare av dessa redogörelser, omfattande bokföringsåret 1912—1913, är ganska upplysande, ehuru väl antalet verkställda bokslut endast uppgått till 40. För den enskilde jordbrukaren äro i allt fall bokföringsresultaten av största betydelse och intresse. De omdömen och utläggningar, varmed byråns föreståndare beledsagat redogörelsen, utvisa för övrigt, att även ur detta jämförelsevis ringa material värdefulla slutledningar synas kunna dragas.

Bokföringsbyråernas uppgift synes mig i vissa hänseenden vara ganska jämförlig med kontrollföreningarnas, vilka sistnämnda föreningar kraftigt understödjas av staten, isynnerhet vad de smärre jordbrukarnas deltagande i dem beträffar. Kontrollföreningarna hava till uppgift att verkställa vissa ekonomiska beräkningar inom ladugårdens speciella område samt därigenom ge ledning för aveln och ladugårdsdriften i allmänhet. Bokföringsbyråerna kunna anses hava liknande uppgifter beträffande jordbruksdriften i dess helhet och alla dess särskilda grenar. De hava därför en mycket vidsträcktare betydelse. Statsintresset att understödja dem torde därför få anses vara fullt lika stort som beträffande kontrollföreningarna.

I avseende å bokföringsbyråerna vill jag även framhålla den stora betydelse, noggrant förda räkenskaper hava för avgivandet av en riktig

[41.] skattedeklaration enligt nu gällande regler, och den goda hjälp dessa byråer härvid kunna lämna.

Jag anser det därför vara av stor vikt, att bokföringsbyråernas verksamhet ytterligare stödes, så att den i de orter, där den nu vunnit en, om än ganska ringa, början, må fortfarande upprätthållas och utvecklas samt att den må sprida sig till nya trakter av landet.

Då en av de största svårigheterna för bokföringsbyråerna torde utgöras av deras svaga ekonomi, samt bokföringsavgifterna icke torde kunna höjas, om icke allmänhetens anslutning till byråerna skall ännu mera äventyras, torde enda möjligheten att stödja dessa byråer vara att på något sätt bereda dem ökat anslag. Lantbruksstyrelsens förslag att bevilja bokföringsbyrå ett årligt anslag till allmänna driftkostnader finner jag mig kunna i princip biträda. Visserligen kan det sägas, att ett sådant bidrag, strängt taget, icke kommer allenast de mindre jordbrukarna till godo, utan är ägnat att understödja byråns verksamhet i dess helhet, men det är givet, att, om byrån på grund av ekonomiska svårigheter måste upphöra med sin verksamhet eller om en byrå icke kan under nuvarande förhållanden inrättas med utsikt att bära sig, det även blir de mindre jordbrukarna, som få skada härav, och statens erbjudna bidrag till dessa mindre jordbruks bokföring kommer då icke till användning. Själva bokföringskostnaden för jordbruk, större än 75 hektar åker, bör naturligtvis fortfarande icke bli föremål för statsbidrag.

Vad däremot beträffar de närmare bestämmelserna för detta driftkostnadsbidrag, synes mig lantbruksstyrelsens förslag, att bidraget skulle bestämmas till högst samma belopp, som hushållningssällskap anslagit för dylikt ändamål, dock högst 500 kronor, knappast innebära tillräckliga garantier för att en sålunda understödd bokföringsbyrå verkligen kommer att utöva en såsom någorlunda omfattande verksamhet. Det torde nämligen icke kunna anses vara i sin ordning, att ett så pass stort anslag skall utgå, även om verksamheten varit helt ringa eller kanske ingen. Erfarenheten utvisar, att hushållningssällskap anslagit medel till bokföringsbyrå och beviljats motsvarande statsanslag, utan att dock något enda bokslut, åtminstone av det slag som understödes av statsmedel, ägt rum. I sådant fall synes statsanslag till driftkostnader åtminstone icke hava bort utgå med så stort belopp som 500 kronor. Å andra sidan kan ju ett mindre statsbidrag till dylika kostnader för byrån anses motiverat av intresset att hålla byrån i gång, bland annat i avvaktan på att de mindre jordbrukarna skola börja anlita densamma. Ett statsbidrag å 250 kronor synes mig därför kunna förordas att utgå till varje byrå såsom sådan, under förutsättning att hushållningssällskap anslagit

minst motsvarande belopp och att byråns allmänna driftkostnader under året uppgått till minst dubbla statsbidraget. Däremot bör enligt min mening den ytterligare ökning i statsbidraget, som otvivelaktigt erfordras för att byråernas ekonomi skall bli tillräckligt förbättrad samtidigt med att man underlättar en mera allmän anslutning till byråernas bokföringsverksamhet, ske genom höjning av maximibeloppet av statsbidraget till de särskilda boksluten för mindre jordbruk.

Att ett driftkostnadsbidrag å 250 kronor av statsmedel i allt fall skulle utgöra ett avsevärt tillskott till byråernas ekonomi framgår exempelvis därav, att under år 1913 statsbidraget utgjort för de sju byråer, som uppburit dylikt, resp. blott 30, 102, 135, 345, 400, 500 och 700 kronor.

Det synes mig, som sagt, önskligt, att maximibeloppet av statsbidraget till det särskilda, statsunderstödda bokslutet varder något höjt utöver det nuvarande av 15 kronor. Vid Malmöhus läns bokföringsbyrå tillämpas nu tre olika typer av bokföring. Typen A omfattar enkel lantbruksbokföring med uppgift att fastställa det ekonomiska resultatet av lantbrukshållningen i dess helhet utan särskilda räkenskaper för driftens olika grenar. Minimiavgiften för bokslut enligt denna typ är 20 kronor och har i medeltal utgjort 75 öre per hektar. Typen B innefattar utvidgad lantbruksbokföring med särskilda konton för driftens olika grenar och en minimiavgift av 40 kronor. I medeltal har avgiften utgjort 1 krona 10 öre per hektar. Typen C omfattar därjämte växtodlingskontroll med särskilda konton för de olika skiftena i avsikt att fastställa produktionskostnaden och räntabiliteten för varje odlad gröda. Denna typ är således mest detaljerad och i avseende på själva åkerbruket bra nog jämförlig med kontrollbokföringen i ladugården. Minimiavgiften är 60 kronor, och i medeltal har avgiften utgjort 1 krona 40 öre per hektar. Det må nu visserligen icke anses erforderligt, att staten i så hög grad deltagar i bestridandet av bokslutskostnaden enligt typen C, att, då lika stort bidrag från hushållningssällskapet beräknas, jordbrukaren befrias från att själv betala någon större del av avgiften. Men det synes önskvärt, att åtgärd vidtages för att förmå jordbrukarna att övergå till att använda bokslut enligt typen B i stället för A. Först genom ett bokslut av B-typen kunna tillräckligt noggranna upplysningar om driften vinnas för bedömande, huruvida en driftsgren gett vinst eller förlust samt i vilken grad detta skett. Ett dylikt bokslut ger härigenom ypperliga anvisningar till eventuella omläggningar av driften, vidtagande av besparingar å vissa håll och utvidgningar å andra m. m. Ovan nämnda redogörelser från Malmöhus län utvisa fullväl

[41.]

- [41.] dessa förhållanden. Då *minsta* avgiften för bokslut av denna typ är 40 kronor samt statsbidraget icke får överstiga 15 kronor, måste, därest även hushållningssällskapet bidrager med blott 15 kronor, jordbrukaren själv betala *minst* 10 kronor. Avgiften för en gård av den största storlek, vartill statsbidrag utgår, är i medeltal $75 \times 1.10 = 82$ kronor 50 öre, och alltså måste i detta fall, om stat och hushållningssällskap betala vardera 15 kronor, jordbrukaren själv gälda 52 kronor 50 öre. Då jordbrukaren har att avgiva åtminstone månadsrapporter och dessa för en i dylika arbeten mindre förfaren person nog vålla ganska mycket besvär, torde utsikten att dessutom få betala en för en dylik mindre jordbrukare alltid kännbar bokföringsavgift kanske avskräcka honom från allsammans. Ifall statens bidrag höjes till 25 kronor såsom maximum, kommer, då detta bidrag utgår blott under förutsättning av lika bidrag från hushållningssällskapet, jordbrukarens kostnad för bokslut enligt typ B för en gård om 75 hektar att i medeltal stanna vid 32 kronor 50 öre.

Därest det skulle förefalla, som om detta bidrag under vissa förhållanden skulle vara alltför högt, vill jag erinra om två betydelsefulla begränsningar i fråga om statsbidragets utgående. Den ena är, att statsbidraget, sammanlagt med hushållningssällskapets anslag, icke må överstiga bokföringskostnaden. Den andra är, att statsbidraget utgår blott under de fyra första åren, jordbrukaren anlitar byrån. Förstnämnda inskränkning medför, att i de fall, då avgiften, som ju är beräknad på grund av kostnaden, är lägre än 50 kronor — vilket uppenbarligen i regel är fallet beträffande statsunderstödda bokslut enligt typ A, enär 50 kronors avgift enligt ovanstående medeltalsuppgifter från Malmöhus län motsvarar ett jordbruk på ungefär 66 hektar åker — kommer statsbidraget blott att utgå med lägre belopp än det högsta. Vid typ B motsvarar en avgift av 50 kronor enligt medeltal från samma län ett jordbruk av ungefär 45 hektar åker. Den senare av nyssnämnda begränsningar innebär, att statens hjälp är avsedd att blott sätta verksamheten i gång, under antagande att under tiden fördelarna av densamma skola inses och jordbrukarna av egen drift fortsätta med byråns anlitan för räkenskapernas förande.

Att jag nu vill tillstyrka utvidgning av statens understöd på sätt ovan angivits, har jämväl sin grund i min övertygelse om vikten av sådana allmänna räntabilitetsberäkningar, som förut omförmäls. Det är emellertid tydligt, att dylika beräkningar, för att hava något värde, måste grunda sig på ett mycket stort, likformigt, tillförlitligt och under flera år samlat material. Det synes mig vara all anledning antaga, att detta material skall kunna erhållas genom bokföringsbyråerna, ifall dessas verksamhet blir tillräckligt omfattande. Endast en bokföring av typen

[41.]

B eller av ännu mer detaljerad typ kan emellertid härvid göra tillfyllest. För detta ändamål är det av stor vikt, att allmänheten lockas att anlita byråerna och att använda sådan bokföringstyp, genom att de därmed förknippade kostnaderna för jordbrukarna göras lägre än nu. Jag vill ånyo i fråga om de resultat, som verkligen kunna uppnås i detta hänseende, hänvisa till meranämnda redogörelse från Malmöhus län, ehuru väl de där gjorda slutledningarna icke torde på grund av det ringa materialet få anses slutgiltiga och än mindre allmängiltiga.

Naturligt är, att bestämda regler böra fastställas, så att bokföringarna vid de olika byråerna ske på samma eller åtminstone på ett lätt jämförbart sätt och med enahanda primäruppgifter. Utredning angående sådana gemensamma regler med tillhörande formulär m. m. torde, därest de nu framhållna synpunkterna gillas, böra verkställas. Kostnaden för sådan utredning torde böra utgå från nu ifrågavarande anslag. Såsom villkor för statsbidrag till byrå bör därefter gälla, att byrån tillämpar de regler och formulär m. m., som fastställas.

Lantbruksstyrelsen har slutligen föreslagit, att för bokslutens bearbetning för åstadkommande av räntabilitetsberäkningar skulle tillerkännas byråerna ett särskilt bidrag av 15 kronor för bokslut, alltså innefattande bokslut för såväl större som mindre gårdar. Frågan härom synes mig för närvarande knappast vara tillräckligt utredd. Det av lantbruksstyrelsen föreslagna beloppet har ej heller närmare motiverats. Det torde för närvarande vara tillräckligt, att Kungl. Maj:t erhåller medgivande att av anslaget använda visst belopp, förslagsvis högst 5,000 kronor, till åtgärder för åstadkommande av dylika räntabilitetsberäkningar.

Någon ändring i beloppet av anslaget, som ju bör bibehålla förslagsanslags natur, erfordras för närvarande icke.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till åtgärder för främjande av ordnad bokföring vid mindre jordbruk å *extra stat* för år 1916 anvisa ett förslagsanslag av ... kronor 15,000 ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må härav använda högst 5,000 kronor till åtgärder för åstadkommande av räntabilitetsberäkningar angående jordbruk.

12. Smörprovningar m. m.

Under en följd av år har Kungl. Maj:t till smörprovningar i Malmö och Göteborg anvisat statsbidrag från anslaget till befrämjande i all-

[42.]

*Smörprov-
ningar m. m.
(extra anslag.)*

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 1 saml.

[42.] mänhet av jordbruk och lantmannanäringar, vilket bidrag under de senare åren utgått med 15,000 kronor årligen. Såsom ökat statsbidrag till dessa smörprovningar har därjämte riksdagen, på framställning av Kungl. Maj:t, för vart och ett av åren 1906—1915 anvisat å extra stat 10,000 kronor, varjämte ytterligare beviljats för varje av åren 1910—1915 6,000 kronor till anställande av särskilda undersökningar av vattenhalten i svenskt exportsmör.

Lantbruksstyrelsen har nu med utlåtande den 25 november 1914 överlämnat en av styrelsen för smörprovningarna gjord framställning om beredande av anslag för år 1916.

Sistnämnda styrelse har därvid åberopat en för innevarande år uppgjord inkomst- och utgiftsstat för ifrågavarande provningar, enligt vilken icke någon behållning från år 1914 upptagits såsom tillgång och icke heller något överskott vid 1915 års slut beräknats uppstå. Statsbidraget har därvid uppförts till det för innevarande år till de fortgående smörprovningarna beviljade beloppet, 25,000 kronor. Anslagen från hushållningssällskapen och provningsavgifter från mejerier hava beräknats till 18,000 kronor samt avgifter för rätt att begagna runmärket till 2,000 kronor. Genom tillhandahållande av runmärkta stäver och smörpapper m. m. beräknas inflyta netto 9,500 kronor. Smörprovningarnas styrelse har vidare anført, dels att kostnaderna för år 1916 svårligen kunde beräknas lägre än för år 1915, dels ock att större bidrag från rikets hushållningssällskap icke vore att under år 1916 påräkna och att alltså ett statsbidrag till oförändrat belopp av 25,000 kronor även för år 1916 vore behöfligt.

För egen del har lantbruksstyrelsen anført, att för år 1916 medel till enahanda belopp som för innevarande år erfordrades såväl till de fortgående smörprovningarna som ock till bestridande av kostnaderna för kontrollen över efterlevnaden av gällande föreskrifter rörande vattenhalten hos svenskt exportsmör.

*Departements-
chefen.*

Till smörprovningarna synas för år 1916 fortfarande böra utgå 15,000 kronor från anslaget till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar. Såsom av den nu ingivna framställningen jämte lantbruksstyrelsens utlåtande framgår, är emellertid även för år 1916 ytterligare anslag å 10,000 kronor erforderligt till dessa provningar. Likaså är anslag till vattenhaltsundersökningar av exportsmör fortfarande behöfligt till oförändrat belopp.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1916 anvisa dels till ökat statsbidrag till fortgående smörprovningar ett anslag av kronor 10,000 samt dels till bestridande av kostnaderna för kontrollen över vattenhalten i svenskt exportsmör ett anslag av kronor 6,000, eller tillhopa » 16,000.

[42.]

13. Vattenavtappningar m. m.

a. Norrländska avdikningsanslaget.

Sedan länge hava statsanslag anvisats till understödjande av myr-utdikningar och vattenavtappningar. Under de senaste åren hava dessa anslag varit två, benämnda »norrländska avdikningsanslaget» och »allmänna avdikningsanslaget». Det förra av dessa är avsett till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd. Företrädesrätt är medgiven för sökande från Gävleborgs län och Dalarna att av anslagets belopp erhålla bidrag till högst 100,000 kronor. Anslagsbeloppet utgjorde för åren 1913 och 1914 1,100,000 kronor. Då emellertid ett mycket stort antal ansökningar om bidrag till belopp, sammanlagt vida överstigande anslagsbeloppet, inkommit, hade småningom samlat sig en betydande balans av ansökningar, som icke kunnat tillgodoses förrän först efter flera års förlopp. För att i någon mån råda bot på detta missförhållande föreslog Kungl. Maj:t år 1914 riksdagen att för år 1915 för ändamålet bevilja ett till 1,900,000 kronor höjt belopp, varav 400,000 kronor skulle få förskottsvis användas redan under år 1914. Detta förslag bifölls av riksdagen. Alltså blev härigenom för vartdera av åren 1914 och 1915 ett belopp av 1,500,000 kronor disponibelt för detta ändamål.

Nu har lantbruksstyrelsen, till vars uteslutande handläggning ärenden av ifrågavarande slag från och med år 1915 överflyttats, i skrivelse den 23 oktober 1914 gjort framställning om anslag för ändamålet för år 1916. Styrelsen har därvid, under erinran att det för år 1914 disponibla anslaget, 1,500,000 kronor, motsvarade en kostnads-

[43.]

Norrländska
avdiknings-
anslaget.

(extra anslag.)

- [43.] summa av 3,000,000 kronor, meddelat, att under år 1914 hade vid tiden för skrivelsens avlåtande inkommit ansökningar om bidrag från detta anslag till företag, för vilka kostnaderna enligt uppgjorda kostnadsförslag beräknats uppgå till 3,238,098 kronor. Då härtill borde läggas en summa av 270,000 kronor, utgörande beräknad kostnad för företag, beträffande vilka ansökningar om statsbidrag kunde förväntas ytterligare inkomma under november och december månader, borde de under år 1914 inkomna ansökningarna beräknas representera en sammanlagd arbetskostnad av 3,508,098 eller i runt tal 3,500,000 kronor. Balansen å inneliggande förslag skulle sålunda under år 1914 genom tillökningen av 400,000 kronor i anslaget ej kunna minskas, utan komme tvärtom att ökas. Lantbruksstyrelsen ansåge därför, att behovet av ökat anslag härigenom vore uppenbart, och hade, under förutsättning att medel härtill kunde ställas tillgängliga, för sin del ansett önskvärt, att den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt lantbruksstyrelsen redan i skrivelse den 6 november 1913 föreslagna extra ökningen av 1,000,000 kronor finge under några år utgå, så att norrländska avdikningsanslaget tillsvidare finge utgöra 2,100,000 kronor.

Med hänsyn därtill, att den beviljade tillökningen ej ansetts kunna för vartdera av åren 1914 och 1915 få utgöra mera än högst 400,000 kronor, och med särskilt avseende fäst vid de nuvarande förhållandena ansåge likväl lantbruksstyrelsen, att norrländska avdikningsanslaget för år 1916 borde bestämmas till 1,500,000 kronor. Av dessa medel skulle 100,000 kronor utgå till företag inom Gävleborgs län och Dalarna.

*Departements-
chefen.*

Lantbruksstyrelsens utredning utvisar tydligt, att behovet av ökade anslagsmedel för nu ifrågavarande ändamål i oförminskad grad fortfarande förefinnes. Detta behov synes, av de inkomna ansökningarna att döma, till och med hava ökats oaktat anslagets höjning för år 1914. Jag skulle därför helst sett, om jag kunnat förorda, att anslaget för år 1916 åtminstone icke behövt sättas lägre än det å 1915 års stat upptagna beloppet av 1,900,000 kronor. Jag skulle haft särskild anledning därtill på den grund, att vid föredragning den 14 januari 1914 av frågan om anslagets höjning dåvarande departementschefen antytt, att även för kommande år tillsvidare ett tilläggsbelopp av 800,000 kronor till det förut vanliga anslagsbeloppet av 1,100,000 kronor borde anvisas. Emellertid föranledes jag under närvarande förhållanden av hänsynen till nödig sparsamhet vid budgetens uppgörande att icke tillstyrka högre anslag än lantbruksstyrelsen nu ifrågasatt, nämligen 1,500,000 kronor eller samma belopp, som kunnat disponeras för åren 1914 och 1915.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [43.]

att å *extra stat* för år 1916 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande, under benämning norrländska avdikningsanslaget, till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd, ett belopp av kronor 1,500,000 med företrädesrätt för sökande från Gävleborgs län och Dalarna att härav erhålla bidrag till högst 100,000 kronor.

b. *Allmänna avdikningsanslaget.*

Riksdagen har för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 ställt till Kungl. Maj:ts förfogande, under benämning »allmänna avdikningsanslaget», till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom andra delar av riket än Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd, ett belopp av 450,000 kronor, därav högst 150,000 kronor må utgå till avdikning av sådan mark, vars torrläggning avser endast minskning av frostländighet för närliggande bygd. Även för år 1912 hade riksdagen beviljat ett liknande anslag till belopp av 300,000 kronor, ehuru med annat användningsområde och under något olika villkor.

I skrivelse den 23 oktober 1914 har lantbruksstyrelsen gjort framställning om äskande av anslag av riksdagen för ifrågavarande ändamål för år 1916. Enär anslaget hittills icke tillfullo tagits i anspråk och styrelsen antog, att detta icke heller skulle bliva fallet för år 1916, ifall dess belopp bibehölls oförändrat, har styrelsen ansett en nedsättning i anslaget till 350,000 kronor kunna äga rum, varjämte hemställts om utverkande av rätt för Kungl. Maj:t att under år 1916 för andra företag än sådana, som uteslutande avsåge minskning av frostländighet, använda vad som icke tagits i anspråk av 1915 års allmänna avdikningsanslag.

[44.]

*Allmänna
avdiknings-
anslaget.*

(extra anslag.)

[44.]
Departements-
chefen.

Ifrågavarande anslag, som, när dess tillvaro och villkoren för bidrag från detsamma hunnit bliva mer allmänt kända, torde komma till ökad användning, har, såsom lantbruksstyrelsen framhållit, hittills icke fullständigt tagits i anspråk.

Av anslagen för åren 1912 och 1913 å tillhopa 750,000 kronor blevo på grund av inkomna ansökningar anvisade bidrag å sammanlagt allenast 277,980 kronor, vadan å dessa bägge års anslag uppstått en odisponerad behållning å 472,020 kronor. Av denna behållning har ett belopp av 471,400 kronor 44 öre av chefen för finansdepartementet förut denna dag upptagits såsom inkomst å 1916 års statsreglering under rubriken »i anspråk tagna kapitaltillgångar» och avföres alltså från anslaget. Å detta återstår alltså från åren 1912 och 1913 en odisponerad behållning av 619 kronor 56 öre.

Av 1914 års anslag å 450,000 kronor har Kungl. Maj:t anvisat bidrag å tillhopa 168,010 kronor, vadan en behållning av 281,990 kronor uppstått å detta års anslag. Lägges härtill nyssberörda behållning från tidigare år samt anslaget för år 1915 å 450,000 kronor, erhålles, med uteslutande av öretal, en summa av 732,609 kronor, vilken, att döma efter anslagets hittillsvarande användning, torde vara fullt tillräcklig att möta behovet av bidrag under bägge åren 1915 och 1916. Något nytt anslag för år 1916 synes alltså icke erfordras.

Jag får på grund härav allenast hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att det belopp, som vid utgången av år 1915 må kvarstå oanvänt å det under benämning »allmänna avdikningsanslaget» anvisade anslag till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappingar inom andra delar av riket än Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd, må av Kungl. Maj:t under år 1916 användas för samma ändamål, med iakttagande att därav högst 150,000 kronor må utgå till avdikning av sådan mark, vars torrläggning avser endast minskning av frostländighet för närliggande bygd.

14. Torvtillgångarnas tillgodogörande.

a. *Tillgodogörandet av den i landets torvmossar befintliga bränsletillgång m. m.*

Till Kungl. Maj:ts förfogande för vidtagande av sådana åtgärder, som kunna finnas vara ägnade att främja lösningen av frågan angående lämpligaste sättet att tillgodogöra den i landets torvmossar befintliga bränsletillgång m. m., har riksdagen på extra stat anvisat för år 1902 100,000 kronor, för år 1905 25,000 kronor, för år 1907 20,000 kronor, för år 1912 10,000 kronor, för år 1913 likaledes 10,000 kronor och för år 1914 5,000 kronor. Vidare har riksdagen för varje år från och med år 1904 medgivit, att Kungl. Maj:t finge under ett följande år i mån av behov för ändamålet disponera, vad vid utgången av närmast föregående år icke blivit använt av samma medel.

[45.]
Åtgärder för
att främja till-
godogörandet
av den i
landets torv-
mossar befint-
liga bränsle-
tillgång
m. m.
(extra anslag.)

I skrivelse den 11 september 1914 hava kommerskollegiet och lantbruksstyrelsen framhållit, att Kungl. Maj:t genom särskilda remisser anbefallt ämbetsverken att avgiva utlåtande dels över en av styrelsen för aktiebolaget Kolmaskin gjord ansökning om ett statsunderstöd av 10,000 kronor för utexperimenterandet av en torvkolningsmaskin enligt bifogad patentbeskrivning dels ock över en av juris kandidaten Einar Gössling gjord ansökning om ett statsunderstöd av 100,000 kronor för uppförande å torvmosse här i landet av en torvkolfabrik enligt doktor de Laval's system med en kapacitet av omkring tio ton torvkolfriketter om dagen. Dessutom hade till ämbetsverken ävenledes för avgivande av utlåtande remitterats en framställning från aktiebolaget Torv angående efterskänkandet av beviljat lån från torvlänefonden.

Av de särskilda framställningarna och av vad ämbetsverken i övrigt hade sig bekant rörande de i dessa framställningar omförmälda uppfinningar syntes det ämbetsverken framgå, att beaktansvärda uppslag här föreläge för tillgodogörandet av den i landets torvmossar befintliga bränsletillgång. I de rörande dessa uppfinningar meddelade uppgifter och beskrivningar saknades emellertid närmare utredningar rörande deras ekonomiska utförbarhet, utredningar, som ämbetsverken ansågo ovillkorligen böra verkställas, om ämbetsverken skulle kunna bilda sig en säker uppfattning om deras verkliga värde.

Verkställandet av dessa ekonomiska utredningar syntes enligt

[45.] ämbetsverkens mening böra uppdragas åt ämbetsverken. Härför erfordrades dock, att ämbetsverken bleve i tillfälle att för ändamålet tillkalla sakkunniga personer.

Med anledning härav bemyndigade Kungl. Maj:t den 24 september 1914 kommerskollegiet och lantbruksstyrelsen att tillkalla högst fem sakkunniga personer för verkställande av utredning angående den tekniska och ekonomiska utförbarheten av uppfinningar för tillgodogörande av den i landets torvmossar befintliga bränsletillgång.

I särskild skrivelse den 11 september 1914 hava kommerskollegiet och lantbruksstyrelsen, under erinran om sin begäran att få tillkalla sakkunniga för verkställande av omförmälda utredningar, anført, att det särskilt under nu rådande förhållanden synts ämbetsverken synnerligen önskvärt, att, om dessa utredningar lämnade tillfredsställande resultat, åtgärder från statsmakternas sida måtte vidtagas för att snarast möjligt i praktiken få tillämpade de sätt för tillgodogörandet av den i landets torvmossar befintliga bränsletillgång, som komme att visa sig lämpliga och ekonomiskt utförbara. Då av anslaget till dylika åtgärders befrämjande för det dåvarande funnes tillgängligt ett belopp, som enligt uppgift från statskontoret samma dag utgjorde 21,739 kronor 85 öre, hade ämbetsverken funnit det vara av behovet påkallat, att ökat anslag för ändamålet redan under år 1914 bleve ställt till Kungl. Maj:ts förfogande. Den sålunda erforderliga ökningen syntes ämbetsverken icke böra beräknas lägre än till 100,000 kronor.

På grund härav hava ämbetsverken hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ändamålet å extra stat för år 1915 att i mån av behov användas utöver redan tillgängliga medel anvisa ett belopp av 100,000 kronor, med rätt därjämte för Kungl. Maj:t att förskottsvis under år 1914 av tillgängliga medel utanordna sistnämnda belopp.

På given anledning hava därefter förnyade utlåtanden avgivits dels av statskontoret och dels av kommerskollegiet och lantbruksstyrelsen.

*Departements-
chefen.*

Vikten av att kraftiga ansträngningar göras för att lösa problemet att på ett såväl tekniskt tillfredsställande som ekonomiskt fördelaktigt sätt för bränsleändamål tillgodogöra sig därtill ägnat material inom vårt lands stora torvmossar har länge varit insedd, och statsmakterna hava också på flera sätt understött bemödanden i dylikt syfte. Någon i alla hänseenden fullt god lösning har emellertid hittills näppeligen vunnits. Betydelsen av att en sådan utfinnes har dock alltmera insetts och särskilt den senaste tidens händelser hava ytterligare gjort frågan aktuell.

Huruvida någon antaglig lösning är att finna i de förslag, som nu

[45.]

äro föremål för sakkunnig utredning, kan naturligtvis icke från min sida bliva föremål för något omdöme, förrän de sakkunnigas betänkande och ämbetsverkens därpå grundade yttrande föreligga, vilket icke lär vara att vänta förrän längre fram under året. Men ifall en verkligt god lösning synes kunna vinnas, vare sig genom ett eller flera av de nyssnämnda förslagen eller genom något annat, böra de medel, som äro avsedda att medelst anslag — som blott under vissa eventualiteter kunna behöva återbetalas — understödja dylika försök, kunna göra detta på ett kraftigare sätt, än det nuvarande, jämförelsevis obetydliga beloppet av dessa medel medgiver. Dessa anslagsmedel böra därför nu ökas och jag har icke något att erinra mot det av ämbetsverken i sådant avseende föreslagna beloppet av 100,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under år 1916 i mån av behov disponera vad vid utgången av år 1915 må kvarstå oanvänt å anslaget för vidtagande av sådana åtgärder, som kunna finnas vara ägnade att främja lösningen av frågan angående lämpligaste sättet att tillgodogöra den i landets torvmossar befintliga tillgång på brännторv, torvströ m. m.;

dels ock för samma ändamål å *extra stat* för år 1916, att i mån av behov användas, anvisa ett anslag av kronor 100,000, med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1915 låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordna detta belopp.

b. *Torvingenjörer och torvassistent.*

Sedan anslag några år utgått för anställande av en torvingenjör och en torvassistent, beviljade riksdagen år 1904 anslag för anställande av en förste och en andre torvingenjör samt två torvassistenter med rätt för Kungl. Maj:t att av för ändamålet anvisade medel utanordna visst belopp för anställande av en andre torvingenjör och ytterligare en torvassistent från och med den 1 maj 1904. År 1907 beviljades ökat anslag för anställande jämväl av en tredje torvassistent från och med den 1 juli 1907. År 1914 höjdes anslaget ytterligare, för att två torvassistenter måtte kunna befordras till torvingenjörer och erhålla det för sådan tjänst utgående arvodet. Benämningen »andre» torvingenjör har i sammanhang härmed ändrats till endast »torvingenjör». Anslaget,

[46.]

Anställande
av torvingen-
jörer och
torvassi-
stent.

(extra anslag)

[46.] som städse beviljats å extra stat, utgår för innevarande år med 27,000 kronor.

Arvode utgår till förste torvingenjören med 6,000 kronor, till en var av torvingenjörerna med 3,000 kronor och till torvassistenten med 2,000 kronor. Till bekostande av torvingenjörernas och torvassistenternas resor är ett belopp av 2,000 kronor av Kungl. Maj:t bestämt för varje tjänsteman.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 17 december 1914 an- fört, att erfarenheten givit vid handen, att nämnda antal torvtjänstemän fortfarande erfordrades, för att de på dem ankommande göromålen skulle kunna komma till utförande.

Styrelsen har vidare erinrat, att torvingenjören Thure Gustaf Thorgny Björkman från och med den 1 maj 1904 förordnats till ifråga- varande befattning mot ett arvode av 2,500 kronor för år, samt att 1905 års riksdag på grund av viss förändring i den till andre torvingenjören utgående rese- och traktamentsersättningen från och med år 1906 höjt dennes arvode med 500 kronor till 3,000 kronor.

Då Björkman, som sedan den 1 maj 1904 oavbrutet innehaft nämnda befattning samt med gott vitsord skött densamma, komme, därest han fortfarande tjänstgjorde i denna egenskap, att vid 1915 års slut hava under 10 år innehaft sin befattning mot åtnjutande av ett år- ligt arvode av 3,000 kronor, syntes ett personligt ålderstillägg böra till- erkännas honom för år 1916. Storleken av detsamma syntes lämpligen böra bestämmas till 500 kronor.

Departements-
chefen.

Anslag erfordras även för år 1916 för uppehållande av samma torvtjänstemannabefattningar som innevarande år.

Vad lantbruksstyrelsen anført till stöd för förslaget om personligt ålderstillägg å 500 kronor till torvingenjören Björkman för år 1916 synes mig innebära fullt giltiga skäl för att sådan förmån må beredas honom.

Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för år 1916 å *extra stat* anvisa

dels för anställande av en förste torvingenjör,
tre torvingenjörer och en torvassistent

ett anslag av..... kronor 27,000,

dels ock såsom personligt ålderstillägg till torv-
ingenjören Thure Gustaf Thorgny Björkman, därest
han fortfarande med gott vitsord tjänstgör i denna
egenskap, ett anslag av..... kronor 500,
eller tillhopa..... » 27,500.

c. *Torvskola.*

1907 års riksdag beviljade på förslag av Kungl. Maj:t till upprätthållande av en torvskola under åren 1908—1912 ett anslag av 35,000 kronor. Därav anvisade riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1908—1912 ett belopp av 7,000 kronor. [47.]
Torvskola.
(extra anslag.)

1912 års riksdag har, likaledes på Kungl. Maj:ts förslag, beviljat till upprätthållande av en dylik torvskola under åren 1913—1917 ett anslag av 35,000 kronor. Härav har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1913—1915 anvisat 7,000 kronor.

Genom beslut den 8 november 1912 har Kungl. Maj:t bemyndigat lantbruksstyrelsen att, i huvudsaklig överensstämmelse med ett av lantbruksstyrelsen med skrivelse den 26 oktober 1912 överlämnat förslag till kontrakt, med styrelsen för svenska torvindustriföreningen avsluta kontrakt om upprätthållande av en torvskola vid Markaryd i Kronobergs län under en tid av fem år från och med år 1913.

I skrivelse den 30 oktober 1914 har nu lantbruksstyrelsen hemställt, att av berörda av riksdagen år 1912 beviljade anslag måtte på extra stat för år 1916 anvisas ett belopp av 7,000 kronor.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det av 1912 års riksdag beviljade anslag
å 35,000 kronor till upprätthållande av en torvskola
under åren 1913—1917 å *extra stat* för år 1916 anvisa
ett belopp av kronor 7,000:

15. *Husslöjden.*

a. Befrämjande av husslöjden, *oförändrat ordinarie*
anslag kronor 25,000.

b. *Andre instruktör i husslöjd.*

Sedan en följd av år har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat å extra stat dels ett anslag av 2,000 kronor för anställande av en andre instruktör i husslöjd och dels ett anslag av 1,500 kronor såsom personligt ålderstillägg till andre instruktören Jonas Wallander. [48.]
Andre
instruktör
i husslöjd.
(extra anslag.)

[48.]

I skrivelse den 12 november 1913 anmälde lantbruksstyrelsen, att den å ordinarie stat uppförde instruktören i husslöjd A. W. Nordin av styrelsen beviljats avsked från instruktörstjänsten från och med den 1 januari 1914, samt framhöll att, då frågan om ordnandet av statens verksamhet för hussløjdens befrämjande vore under utredning av en utav Kungl. Maj:t för ändamålet tillsatt kommitté, det syntes lämpligast, att instruktörsbefattningen å ordinarie stat icke ansloges ledig, utan uppehölls på förordnande med användande av det för befattningen anvisade arvode av 2,000 kronor. Den 21 november 1913 fattade Kungl. Maj:t beslut i enlighet härmed.

I nyssberörda skrivelse anförde lantbruksstyrelsen därjämte, att det syntes önskligt att, så länge ovan omförmälda fråga vore under utredning, någon rubbning icke heller skedde beträffande den å extra stat uppförda instruktörsbefattningen i husslöjd, och borde fördenskull medel för dess uppehållande under år 1915 begäras på samma sätt som förut.

I enlighet med denna uppfattning föreslog Kungl. Maj:t 1914 års riksdag att för år 1915 anvisa anslag till anställande av en andre instruktör i husslöjd och såsom personligt ålderstillägg till andre instruktören Jonas Wallander med enahanda belopp som förut, vilket ock bifölls.

I skrivelse den 25 november 1914 har nu lantbruksstyrelsen anfört, bland annat, att medel borde beredas för anställande av en andre instruktör i husslöjd även för år 1916 samt till personligt ålderstillägg åt Wallander.

I enlighet härmed och då ovanberörda kommitté ännu icke avgivit sitt betänkande samt med frågan om eventuell ändring beträffande denna instruktörsbefattning därför torde böra anstå, hemställes att, i likhet med föregående år, Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för år 1916 å *extra stat* anvisa till anställande av en andre instruktör i husslöjd..... kronor 2,000 och såsom personligt ålderstillägg till andre instruktören Jonas Wallander, därest han fortfarande i denna egenskap med gott vitsord tjänstgör, ... kronor 1,500 eller tillhopa..... » 3,500.

16. Lindring av fraktkostnader för kalk.

På framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen för lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mäger för jordbrukets behov, i huvudsaklig överensstämmelse med vissa av dåvarande departementschefen till statsrådsprotokollet över jordbruks-ärenden den 12 januari 1907 angivna grunder, anvisat såsom förslagsanslag å extra stat för vardera av åren 1908 och 1909 200,000 kronor, för år 1910 250,000 kronor, för år 1911 300,000 kronor samt för vart och ett av åren 1912—1915 380,000 kronor.

[49.]
Lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(extra anslag)

I ändamål att minska utgifterna från anslaget, vilket oaktat de vidtagna höjningarna i regel betydligt överskridits, befanns, på sätt departementschefen anförde till statsrådsprotokollet den 13 januari 1912, sådan skärpning i villkoren för åtnjutande av ifrågavarande fraktlindring lämplig, att statsbidraget, vilket beräknas efter 40 procent av fraktsatsen enligt statsbanornas tariff U, skulle utgå endast i det fall, att frakten för 100 kilogram överstege 20 (förut 10) öre, och icke till större belopp än att fraktkostnaden, efter avdrag av statsbidraget, utgjorde minst 20 (förut 10) öre för 100 kilogram. Bestämmelser angående berörda fraktlindring, innehållande jämväl sistnämnda ändring i villkoren, hava av Kungl. Maj:t utfärdats den 11 oktober 1912.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 30 oktober 1914 meddelat, att styrelsen från järnvägsstyrelsen inhämtat, att under månaderna september 1913—augusti 1914 utbetalda statsbidrag till frakter för jordbrukskalk uppgått till 478,138 kronor 73 öre, samt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen för år 1916 för ändamålet begära förslagsanslag å extra stat till det belopp, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt.

Järnvägsstyrelsen har i utlåtande häröver den 11 december 1914 framhållit, att det av riksdagen för vardera av åren 1912 och 1913 anvisade förslagsanslaget av 380,000 kronor till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk m. m. under bägge dessa år avsevärt överskridits. Den ökning av transportkvantiteten med 14,446 ton, som år 1913 utvisade i förhållande till år 1912, syntes giva vid handen, att användandet av kalk såsom jordförbättringsmedel icke vore i avtagande. Ett till oförändrat belopp uppgående anslag skulle därför antagligen, trots de sedan år 1913 gällande skärpta bestämmelserna rörande statsbidragets utbetalning, jämväl under kommande år visa sig otillräckligt. Järnvägsstyrelsen har på grund härav anmält, att, därest

- [49.] Kungl. Maj:t i enlighet med lantbruksstyrelsens framställning avlade proposition till instundande riksdag om anvisande av visst förslagsanslag till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mäger för jordbrukets behov för år 1916, detta belopp borde vara 450,000 kronor.

När frågan om anslag för ifrågavarande ändamål för år 1915 av dåvarande departementschefen den 14 januari 1914 anmäldes för Kungl. Maj:t, redogjorde nämnde departementschef för en av Axel Åkerman i Malmö ingiven skrift, innefattande vissa erinringar mot det nuvarande systemet för ifrågavarande fraktlindringar. Dessa erinringar innehöllo huvudsakligen, att det skulle under år 1913 visat sig, att de nu tillämpade bestämmelserna om statsbidrag direkt uppmuntrat kalkbruken till försäljning på längre bort belägna trakter än föregående år. Detta skulle hava haft sin grund däri, att skillnaden i frakt vid korta och långa transporter varit ingen eller ringa, sedan statsbidrag endast utginge, i den mån bruttofrakten överstege 20 öre per 100 kilogram. De skånska kalkbrukens avsättning i Västergötland och Värmland hade väsentligt ökats och detsamma hade varit fallet med västgötabrukens avsättning i Skåne och Blekinge. Järnvägarnas vagnpark bleve icke härigenom rationellt utnyttjad och besparingen för statsverket å statsbidrag till korta transporter motvägdes av ökade statsbidrag till längre transporter. Skedde i allt fall besparing, syntes detta bero på minskning i användningen av kalk. Lantbrukarna borde helst köpa kalk från närmaste kalkbruk. Visst statsbidrag borde bestämmas för varje station på grundvalen av dess avstånd från närmaste leveranskraftiga kalkbruk.

Järnvägsstyrelsen anförde häremot i skrivelse den 29 december 1913 bland annat, att medeltransportlängden för kalk, som under åren 1911 och 1912 hållit sig vid 105 kilometer, syntes även för år 1913 komma att stanna vid ungefär samma siffra. Statsbidragets hela belopp år 1912 hade uppgått till 522,141 kronor och syntes för år 1913 komma att stanna vid ungefär 465,000 kronor, men denna minskning syntes icke bero på minskade sändningar — dessa hade under förra halvåret 1913 ökats med omkring 5,000 ton mot förra halvåret 1912 — utan på de nya bestämmelserna. Om förslaget med vissa fasta statsbidragsavgifter för varje station, beräknade med hänsyn till läget av närmaste större kalkbruk, skulle genomföras, skulle det visserligen medföra avsevärd minskning i statens utgifter för statsbidrag, men det krävde landets indelning i vissa områden och det vore ej säkert, att vederbörande kalkbruk hade att lämna kalk i tillräcklig mängd eller av avsedd be-

skaffenhet, lämplig för kalkköparens jord. Styrelsen kunde icke avgöra, huruvida dessa svårigheter kunde övervinnas, och kunde därför ej uttala sig angående möjligheten av att genomföra det föreslagna systemet.

För egen del anförde min företrädare i ämbetet att, om än åtskilliga av de i omförmälda skrift gjorda anmärkningarna syntes vara tillfyllest bemötta av järnvägsstyrelsen, kvarstode dock vissa påpekade förhållanden, som icke kunde anses tillfredsställande. Huruvida, såsom förslagsställaren tänkt sig, landet skulle kunna — ur fraktlindringens synpunkt — indelas i vissa bestämda avsättningsområden för de särskilda kalkbruken, syntes emellertid ovisst. Såväl ur de av järnvägsstyrelsen framhållna som andra synpunkter syntes betydliga svårigheter möta mot en sådan anordning. Det vore emellertid hans avsikt att ägna frågan ytterligare uppmärksamhet för att, om möjligt, lämpligt avvägda bestämmelser måtte kunna utfinnas i syfte att inskränka ett nationalekonomiskt ofördelaktigt användande av vagnparken vid onödigt långa kalktransporter och minska statens utgifter i form av fraktlindring.

Sedan riksdagen, som icke yttrade sig i denna fråga, anmält, att anslag för ändamålet beviljats för år 1915, anbefalldes Kungl. Maj:t den 20 mars 1914 järnvägsstyrelsen och lantbruksstyrelsen att, med ledning av vad statsrådsprotokollet den 14 januari 1914 innehölle, taga under övervägande, huruvida ändringar borde vidtagas i de av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser i fråga om användningen av detta anslag samt inkomma med yttrande härom och eventuellt förslag till sådana ändringar.

Sedermera överlämnade jag den 6 maj 1914 till ämbetsverken en från C. W. Nymberg i Falköping ingiven skrift, att tagas i övervägande vid avgivande av ovanberörda infordrade yttrande.

I skrivelse den 31 oktober 1914 hava nu ämbetsverken anfört följande.

Järnvägsstyrelsen ville till en början meddela, att den med ingången av år 1913 inträdda skärpningen av villkoren för utbetalande av statsbidrag för jordbrukskalk nedbringat statsbidragens totala belopp från 522,141 kronor år 1912 till 452,548 kronor år 1913, varigenom en besparing av 69,593 kronor uppstått. Denna minskning av statsbidragsbeloppen hade icke, som av Åkerman gjorts gällande, föranletts av minskad användning av kalk. De transporterade viktmängderna hade nämligen utgjort 223,353 ton år 1913 mot 208,907 ton år 1912, innebärande alltså en ökning av 14,446 ton. Medeltransportlängden hade båda åren varit ungefär densamma, nämligen 106 kilometer år 1913 mot 105 kilometer år 1912.

Härav bekräftades, vad järnvägsstyrelsen redan i sin skrivelse den

- [49.] 29 december 1913 påvisat, nämligen att Åkermans påstående, att den vid 1913 års ingång företagna ändringen av bestämmelserna för utbetalning av statsbidrag för jordbrukskalk m. m. medfört en för statsverket menlig ökning av transporter på långa avstånd, icke stode i överensstämmelse med de faktiska förhållandena.

Sedan Åkerman föreslagit, att man skulle låta statsbidraget för respektive sändningar utgå endast med så stort belopp, som skulle utbetalas, därest vederbörande sändningar avsänts från det kalkbruk, som låge närmast intill mottagningsstationen, samt järnvägsstyrelsen i sin ovanberörda skrivelse dragit i tvivelsmål, huruvida genomförandet av densamma, på grund av vissa angivna svårigheter, vore möjligt, hade svårigheten att genomföra det Åkermanska förslaget ytterligare framhållits i Nymbergs ovan angivna skrift. Nymberg hade där erinrat om den av svenska mosskulturföreningen på sin tid gjorda, vid propositionen angående statsbidrag för kalk m. m. till 1907 års riksdag fogade utredningen angående användning av olika kalksorter vid kalkning av jord. Av ifrågavarande utredning framginge, beträffande respektive kalksorters användbarhet, att det, för att man skulle vid kalkningen av viss jord ernå samma effekt, åtginge mindre viktmängd bränd kalk än kalkstensmjöl. Med hänsyn till att statsbidrag utginge med enahanda belopp per 100 kilogram, vare sig det vore fråga om bränd kalk eller kalkstensmjöl, vore det alltså ur nationalekonomisk synpunkt fördelaktigare, att medelst statsbidrag understödja användningen av bränd kalk än av kalkstensmjöl.

Av nyss återopade utredning framginge jämväl, att det inom vissa gränser icke vore dålig ekonomi för staten att utbetala ett större statsbidrag för en sändning bränd kalk än vad som behövt utbetalas för en lika stor sändning kalkstensmjöl, på grund av att denna endast kunnat beföras över en mindre väglängd.

Den konkurrens mellan kalkbruken, som syntes göra sig mest kännbar, vore den mellan kalkbruken i Västergötland och Skåne. Redan förut hade det framhållits, att det Åkermanska förslaget av vissa skäl syntes kunna anses ogenomförbart. Då det emellertid såväl i Västergötland som i Skåne funnes ett ganska stort antal kalkbruk, syntes det kunna antagas, att denna mängd kalkbruk i respektive landskap skulle kunna leverera den av vederbörande förbrukare i varje fall önskade kalksorten. Skulle så vara fallet, borde man kunna bestämma vissa gränser, intill vilka västgöta- respektive skånebruken skulle äga rätt att mot åtnjutande av fullt statsbidrag försända kalk. Skulle kalk försändas utom dessa gränser, borde statsbidrag utbetalas blott för så stor

väglängd, som fölle inom gränsen. Under sådan förutsättning hade järnvägsstyrelsen gjort ett överslag angående de besparingar, som under år 1913 skulle hava gjorts, därest bruken ansåges hava varit berättigade att sälja kalk, västgötabruken inom ett område begränsat i söder av linjerna Halmstad—Bolmen—Vislanda—Karlshamn och skånebruken inom ett område begränsat i norr av linjerna Varberg—Åtran—Värnamo—Alvesta—Sävsjö—Vetlanda—Målilla—Oskarshamn. De områden, som låge inom nyssberörda gränslinjer, skulle alltså anses tillhöra vardera gruppens intressesfär. [49.]

Det gjorda överslaget hade utvisat, att statsverket under den givna förutsättningen skulle kunnat inbespara ett belopp av omkring 15,500 kronor, nämligen 10,900 kronor för sändningar från Västergötland och 4,600 kronor för sändningar från Skåne.

Dessa siffror vore visserligen approximativa, men de syntes giva vid handen, att den besparing, som skulle kunna uppstå genom den ifrågasatta anordningen, bleve tämligen ringa i förhållande till statsbidragets årsbelopp och alltså icke kunde tillmätas någon avsevärd betydelse. Det syntes också kunna dragas i tvivelsmål, huruvida åtgärden vore fullt rättvis, då man därigenom skulle ingripa mot två givna grupper av kalkbruk, men för övrigt låte konkurrensen mellan bruken, i viss mån underlättad genom statsbidraget, opåtalat fortsätta. På grund härav och då därjämte uppdragandet av områdenas gränser givetvis måste bliva mer eller mindre godtyckligt, syntes jämväl detta uppslag vara olämpligt att fullfölja.

De av nyssnämnda utredning erhållna siffrorna utvisade, att det vore västgötabruken, som så att säga inträngt på skånebrukens område. Då man visste, att Västergötland producerade bränd kalk under det att Skåne huvudsakligen producerade kalkstensmjöl, syntes härav framgå, att jordbrukarna vore i större behov av den brända kalken än av kalkstensmjölet, och att sålunda genomförandet av det Åkermanska förslaget, även om det skulle vara förmånligt ur statsfinansiell synpunkt, säkerligen icke vore till jordbrukets fromma.

På grund av vad sålunda anförts hava järnvägsstyrelsen och lantbruksstyrelsen hemställt, att det av Åkerman framlagda förslaget icke måtte föranleda någon åtgärd, och att, då styrelserna även i övrigt icke hade något att erinra mot de nu gällande bestämmelserna för åtnjutande av statsbidrag för transporter av jordbrukskalk, desamma måtte få tillsvidare tillämpas.

Ur Nymbergs skrift, som innehåller ett bemötande av Åkermans framställning och förslag, torde endast behöva anföras, hurusom där

- [49.] framhålles, att av de två kalksorter, råmalen och bränd, vilka kunde komma till användning, varken den ena eller andra kunde med lika ekonomisk fördel användas på alla jordslag. Så t. ex. fördrade den skånska lerjorden kalkning med bränd kalk. Sådan kalk kunde köpas från kalkbruk såväl i Skåne som Västergötland, men till pris, som i avsättningsorterna vore synnerligen olika, då kalken från Västergötland, som brändes med alunskiffer, kunde produceras väsentligt billigare än den i Skåne, som brändes med stenkol. När nu det skånska lantbruket försäga sig med bränd kalk från Västergötland i stället för att köpa kalkstensmjöl i Skåne, berodde detta på jordbrukets naturliga behov av bränd kalk, ett naturligt intresse, som givetvis i hög grad skulle skadas med tillämpning av Åkermans förslag. Genom hans förslag skulle ju den skånske lantbrukaren inskränkas i sin frihet i att få den för hans jord lämpligaste kalken för det billigaste priset — fullkomligt i strid emot statsbidragets ändamål.

Departements-
chefen.

Genom den utredning, som nu vunnits rörande de i Åkermans skrift omförmälda förhållanden, synes betydelsen av de i skriften uppgivna olägenheterna av det nuvarande systemet hava blivit i hög grad reducerade. Däremot synes det påtagligt, att det av honom förordade systemet skulle medföra högst betydliga svårigheter, och bland dessa vill jag särskilt framhålla det ingripande från statens sida i handeln med kalk m. m., som det skulle medföra och som säkerligen icke skulle undgå att väcka kraftiga gensagor. Då olika slags jord är i behov av kalk av olika slag och i olika mängd, lär det vara nära nog omöjligt att från statens sida ens någorlunda rättvist reglera dessa förhållanden på ett mera detaljerat sätt, utan torde det vara lämpligast att här lämna åt jordbrukarnas eget omdöme att bestämma i saken. Det bör nämligen icke lämnas ur sikte, att ifrågakvarande statsbidrag tillkommit i jordbrukets intresse. I likhet med ämbetsverken anser jag därför tillräcklig anledning icke föreligga att nu tillstyrka någon ändring i villkoren för statsbidragets utgående.

Då statsbidrag erfordras även för år 1916, men senare års erfarenhet utvisar, att anslaget, därest detsamma icke skall alltför mycket överskridas, tarvar den av järvägsstyrelsen föreslagna höjningen, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för lindring av fraktkostnaderna vid transport
å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mörjel för jord-
brukets behov å *extra stat* för år 1916 anvisa, såsom
förslagsanslag, kronor 450,000.

D. **Fiskeriväsendet.**

1. Fiskerinäringens understöd, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 111,000.

2. **Undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare.**

Med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar anvisade riksdagen för vart och ett av åren 1903—1912 på extra stat ett anslag av 2,250 kronor såsom bidrag till anordnande av undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare, under förutsättning att Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap och landsting för ändamålet bidroge med tillsammans 2,000 kronor. Med hänsyn därtill att Kungl. Maj:t för att möjliggöra, att kurserna redan under hösten år 1902 kunde träda i verksamhet, måste under samma år låta förskottera halva beloppet, 1,125 kronor, av det för år 1903 beviljade anslaget, och då enligt den för kurserna antagna plan desammas verksamhet skulle taga sin början varje år på hösten, begärde Kungl. Maj:t av 1903 års riksdag rätt att av det belopp, som för år 1904 äskades, låta under år 1903 av tillgängliga medel förskottera hälften eller 1,125 kronor, och bifölls jämväl detta av riksdagen. Liknande medgivande har även, på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, lämnats av senare årens riksdagar.

[50.]
Undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare.
(extra anslag.)

Dessa kurser, för vilka voro anställda två lärare, som förordnats av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län, höllos varje år från och med hösten 1903 till och med våren 1912 å fyra olika fisklägen, därav två kurser från början eller mitten av oktober till ungefär den 20 december samt två kurser från början av februari till ungefär den 20 april.

För vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 har riksdagen för ifrågavarande ändamål och under förutsättning, att av länets hushållningssällskap och landsting eller eljest för ändamålet tillsköttes minst 1,150 kronor, anvisat ett anslag av 1,400 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utav detta belopp förskottsvis av tillgängliga medel under

[50.] nästföregående år utanordna 700 kronor, och har vid anslagets beviljande förutsatts, att staten skulle bestrida arvodet till inspektören, 250 kronor, samt hälften av de övriga kostnaderna med 1,150 kronor. Denna ned-sättning av anslagets belopp har möjliggjorts därav, att den förändring vidtagits i dessa kurser, att endast en lärare anställts och antalet undervisningskurser inskränkts samt att därjämte kortare föreläsningskurser anordnats.

Jämlikt de angående ifrågavarande kurser av Kungl. Maj:t den 6 juni 1902 givna föreskrifter hava redogörelser inkommit angående de kurser, som ägde rum under hösten år 1913 och i början av år 1914, jämte yttranden av inspektören för dessa kurser G. Ridderstad, och inhämtas härav bland annat följande.

Under hösten 1913 hölls tre kurser, nämligen i Smögen, Kyrkesund och Strömstad. Kursen å fiskeläget Smögen började den 22 september och fortgick till den 4 oktober. I kursen deltog 18 elever i en ålder från och med 17 till och med 26 år, medelåldern var 20 år. Undervisningen pågick under 2 ½ timmar dagligen med början enligt fiskarens egen önskan kl. 5 e. m. På begäran av de i kursen deltagande fiskarena och för att bättre kunna tillgodogöra sig föreläsningarna, blevo kursdeltagarna dessutom särskilt undervisade i navigation 3 timmar dagligen.

Kursen å fiskeläget Kyrkesund började den 6 oktober och slutade den 6 december. I kursen deltog 13 elever i en ålder mellan 16 och 30 år med en medelålder av 21 år. Undervisningen pågick dagligen under 5 timmar med början kl. 3 e. m. I medeltal deltog eleverna 25 dagar i undervisningen. Av eleverna avlade 3 examen.

Kursen i Strömstad började den 8 december och slutade den 20 i samma månad. I kursen deltog 20 elever, av vilka den yngsta var 17 och de två äldsta 46 år. Medelåldern var nära 27 år. Föreläsningar hölls 3 timmar dagligen, enligt fiskarens önskan med början kl. 7 e. m.

Under vårterminen 1914 hölls tre föreläsningskurser, nämligen å fiskelägena Edshultshall, Gravarna och Stora Dyrön samt en undervisningskurs å Styrösö Tänge.

Kursen å Edshultshall började den 2 januari och slutade den 17 i samma månad. I kursen deltog 31 fiskare i en ålder mellan 24 och 60 år. Medelåldern var nära 39 år. Föreläsningar hölls dagligen under 3 timmar med början kl. 5 e. m. Dessutom blevo 20 fiskare mellan 15 och 24 års ålder och med en medelålder av nära 19 år särskilt undervisade i navigation såväl på f. m. som e. m.

Kursen å fiskeläget Gravarna började den 19 januari och slutade den 7 februari. I kursen deltog 26 fiskare i en ålder mellan 17 och 40 år. Medelåldern var 23 år. Föreläsningar hölls dagligen 3 timmar med början kl. 5 e. m.

Kursen å Stora Dyrön började den 9 februari och förtgick till den 26 i samma månad. Under denna tid användes 3 timmar dagligen till föreläsningar med början under vardagar kl. 5 e. m. och på söndagar kl. 4 e. m. I kursen deltog 31 fiskare i en ålder av 17—44 år och med en medelålder av 26 år.

Undervisningskursen å Styrso Tånge började den 1 mars och slutade den 31 i samma månad. Vid skolans början anmälde sig 15 fiskare, vilket antal sedermera ökades till 19. Av dessa var den yngsta 18 och den äldsta 45 år, medelåldern var 27 år. Endast 3 elever begagnade regelbundet undervisningen, vilken pågick för- och eftermiddagar 6 timmar dagligen. Fyra av de andra eleverna hade dock förut deltagit i den föreläsningskurs, som våren 1913 avhölls på detta fiskeläge. Dessutom deltog under de 3 första veckorna 11 fiskare från norra Bohuslän i undervisningen 3 à 4 i sänder.

Betyg utfärdades åt två elever, vilka efter genomgången noggrann prövning befunnits vara berättigade till sådant betygs erhållande.

Kurserna hava, enligt meddelande från inspektören, varit föremål för stort intresse och undervisningen har varit väl skött. För vanliga fiskare även å större moderna fartyg vore enligt inspektörens åsikt dessa skolor och kurser fullt tillräckliga, men för utbildning av befäl till ångtrålare syntes de böra något omläggas. Då emellertid Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet förut hade denna sak under utredning, hade inspektören icke någon anledning att vidare beröra detta förhållande.

I skrivelse till lantbruksstyrelsen den 31 oktober 1914 har nu Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län hemställt om åtgärders vidtagande för beredande av statsanslag till undervisning av ifrågavarande slag under vintern 1915—1916 enligt väsentligen samma plan, som fastställts för kurserna under de senaste åren; och har samme Kungl. Maj:ts befallningshavande i fråga om kostnaderna för dessa kurser anfört, att dessa torde böra fortfarande beräknas till sammanlagt 2,550 kronor, varav 1,400 kronor avsåges skola utgå av statsmedel och återstoden, 1,150 kronor, ställts till förfogande av länets hushållnings-sällskap och landsting.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 20 november 1914 i enlighet härmed tillstyrkt, att ett anslag av 1,400 kronor måtte för år 1916 äskas av riksdagen för ifrågavarande ändamål.

[50.]
Departements-
chefen.

Redogörelsen för de under vintern 1913—1914 hållna kurserna utvisar, att isynnerhet föreläsningskurserna omfattats med livligt intresse av fiskarbefolkningen. Undervisning av sistnämnda slag synes därför böra meddelas jämväl under vintern 1915—1916, och torde det även vara skäl att fortsätta med egentliga undervisningskurser i den mindre omfattning, som skett de senaste åren.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till anordnande av undervisningskurser och hållande av föredrag i navigation m. m. för bohuslänska fiskare, under förutsättning att av Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap eller lands-ting eller eljest för ändamålet tillskjutas minst 1,150 kronor, å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av..... kronor 1,400 med rätt för Kungl. Maj:t att utav detta belopp förskottsvis under innevarande år av tillgängliga medel utanordna 700 kronor.

3. Södra Sveriges fiskeriförening.

[51.]
Södra
Sveriges
fiskeri-
förening.
(extra anslag.)

Såsom understöd åt södra Sveriges fiskeriförening har riksdagen för varje år från och med år 1908 på extra stat anvisat anslag, som under åren 1908—1915 utgått dels med 8,500 kronor till upprätthållande av föreningens fiskeriskola och dels under de två första åren med 5,000, därefter med 7,000, under år 1913 med 9,000 samt under åren 1914 och 1915 med 10,000 kronor såsom bidrag till föreningens försöks- och fiskodlingsverksamhet. Därjämte anvisade riksdagen på framställning av Kungl. Maj:t för år 1909 ett belopp av 4,000 kronor till uppförande av en byggnad, som skulle inrymma en fiskkläckningsanstalt och ett sötvattenbiologiskt laboratorium.

Hos Kungl. Maj:t har nu nämnda förenings styrelse anhållit om åtgärders vidtagande för att föreningen måtte komma i åtnjutande för år 1916 av statsanslag dels med 8,500 kronor till upprätthållande av föreningens fiskeriskola, dels med 10,000 kronor såsom bidrag till försöksverksamheten, dels med 1,000 kronor för nyanskaffning av apparater till det biologiska laboratoriet samt dels med 1,500 kronor för deltagande i 1916 års fiskeriutställning i Stockholm. Till stöd härför har föreningens styrelse anfört följande.

Under år 1914 hade föreningens verksamhet i viss mån rönt inflytande av det allmänna orosläget. Fiskförsäljningen på Tyskland hade varit synnerligen ojämn och delvis förorsakat förluster; skolans verksamhet hade blivit rubbad av mobiliseringen, i det att föreståndaren, tre elever och en fiskeriförman varit inkallade till krigstjänstgöring.

Vid skolan hade dock 6 elever kunnat erhålla fullständig undervisning i enlighet med av lantbruksstyrelsen fastställd plan. Försöks- och fiskodlingsverksamheten hade utvidgats med nya arrenden på omkring 1,000 hektar sjö förutom några mindre dammar, och genom nybyggnader å förut innehavda områden hade 4 dammar om sammanlagt 4.59 hektar tillkommit, varförutom å försöksstationen Aneboda inrättats tre i cement gjutna slussar för vattenregleringen. Vid filialstationen Liatorp hade reparationsarbeten å vallar och munkar utförts.

Föreningen innehade nu för sina fiske- och fiskinplanteringsförsök 8 sjöar om sammanlagt 1,700 hektar och 66 försöks- och fiskodlingsdammar om sammanlagt 62.48 hektar.

Dock återstode stora områden vid Aneboda försöksstation, vilka ännu ej hunnit läggas under fiskkultur, och vid Eriksdal ämnade föreningen till ett kommande år genom nytt markförvärv söka inrätta en avdelning för forellodlingsförsök.

Den konsultativa verksamheten hade under året anlitats i än högre grad än tillförne, en säker måttstock på, att intresset för fiskodling inom landet vore i stadig tillväxt; så hade ock rekvisiternas behov av sättfisk, ökat den ökade produktionsförmågan, ej på långt när kunnat tillgodoses.

Vid det biologiska laboratoriet hade verksamheten även sommaren 1914 bedrivits i praktiskt syfte förnämligast avseende att utröna utfodringens biologiska och kemiska inflytande. Emellertid krävde detta laboratorium för att hålla uppe det vetenskapliga intresse, varmed det omfattades såväl inom som utom landet, en avsevärd nyanskaffning av böcker, apparater och fotografiska utensilier.

Föreningen hade under året utom tävlan deltagit i jubileums-lantbruksmötets utställning i Malmö. Under år 1916 skulle föreningen deltaga i en liknande utställning i Växjö och, för såvitt särskilt anslag för detta ändamål av staten kunde erhållas, i fiskeriutställning i Stockholm.

Vid ansökningen är fogat förslag till inkomst- och utgiftsstat för föreningen för år 1916, vari bland inkomster upptagas, förutom beräknat statsanslag å 21,000 kronor, beräknade anslag av hushållningssällskap å tillhoppa 6,500 kronor, beräknad inkomst av fiskodlingsverksamheten 21,800 kronor samt av medlems- och årsavgifter 800 kronor.

[51.] Till följd av remiss har lantbruksstyrelsen den 16 november 1914 häröver avgivit utlåtande och därvid anfört huvudsakligen följande.

Beträffande anslagen till fiskeriskolans underhåll, 8,500 kronor, och till föreningens försöks- och fiskodlingsverksamhet, 10,000 kronor, hade någon ändring för år 1916 icke ifrågasatts. Dessa anslag vore fortfarande fullt behöfliga, i synnerhet som lärokursen vid fiskeriskolan numera räckte nära tio månader, medan den av lantbruksstyrelsen bestämda minsta tiden för kursen vore endast åtta månader, och föreningens fiskodlings-, fiskeri- och konsulterande verksamhet numera betydligt utvidgats.

Förutom de nämnda bägge anslagen hade föreningen begärt ett anslag av 1,000 kronor för anskaffning av apparater till det biologiska laboratoriet. Lantbruksstyrelsen hade redan under en följd av år framhållit behovet av en fullständigare utrustning av föreningens biologiska laboratorium i Aneboda. De undersökningar rörande fiskevattnens produktionsförmåga och möjligheterna att öka denna, som bedreves vid nämnda laboratorium och även redan börjat tilldraga sig utländska forskares uppmärksamhet, vore av så stor praktisk betydelse, att styrelsen icke tvekade att förorda bifall till föreningens ansökning om nu ifrågavarande anslag, 1,000 kronor.

Vad beträffade föreningens anhållan om ett anslag av 1,500 kronor för dess deltagande i allmänna svenska lantbruksmötets fiskeriutställning i Stockholm år 1916, vore detta anslag obehöfligt, då lantbruksmötets hållande blivit uppskjutet på obestämd tid.

På grund av vad sålunda blivit anført och med vitsordande att såväl den av södra Sveriges fiskeriförening upprättade fiskeriskolan som samma förenings försöks- och fiskodlingsverksamhet fortfarande handhavas på fullt tillfredsställande sätt, har lantbruksstyrelsen, som med undantag av vad här ovan anförts rörande den å utgiftssidan upptagna posten till föreningens deltagande i fiskeriutställningen i Stockholm 1916, eller 1,500 kronor, ej hade något att erinra mot det föreliggande förslaget till inkomst- och utgiftsstat för föreningen för år 1916, hemställt om avlåtande av proposition om understöd åt föreningen för år 1916 med 19,500 kronor, därav till uppehållande av föreningens fiskeriskola 8,500 kronor och såsom bidrag till föreningens försöks- och fiskodlingsverksamhet 10,000 kronor samt 1,000 kronor till nyanskaffning av apparater till föreningens biologiska laboratorium.

Departements-
chefen.

För upprätthållande av nämnda förenings fiskeriskola samt följande av föreningens försöksverksamhet äro otvivelaktigt samma

belopp, som under senare år anvisats, erforderliga jämväl för år 1916. [51.]
 Däremot är, av anledning som lantbruksstyrelsen framhållit, anslag för deltagande i en planerad fiskeriutställning i Stockholm år 1916 obehövt. Vad det begärda anslaget till nyanskaffning av apparater till föreningens biologiska laboratorium angår, torde möjlighet finnas att, i den mån Kungl. Maj:t prövar verkligt behov i sådant avseende föreligga, av tillgängliga medel utanordna nödigt belopp härför. Under nuvarande omständigheter torde anslag till högre belopp eller andra ändamål än under de senare åren icke böra för föreningens räkning äskas av riksdagen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt södra Sveriges fiskeriförening å *extra stat* för år 1916 anvisa till upprätthållande av föreningens fiskeriskola..... kronor 8,500
 och såsom bidrag till föreningens försöks- och fiskodlingsverksamhet..... kronor 10,000,
 eller tillhopa kronor 18,500.

4. Hydrografisk-biologiska havsundersökningar.

a. Hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven.

För utförande av hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat medel å *extra stat* för vart och ett av åren 1901—1915. Under innevarande år utgår anslaget med 30,100 kronor, därav 5,100 kronor till täckande av Sveriges andel i kostnaden för en internationell hydrografisk-biologisk centralanstalt med laboratorium och 25,000 kronor till omkostnader för de undersökningsarbeten, som det enligt uppgjord arbetsfördelning åligger Sverige att utföra. Med de å 1915 års stat för ifrågavarande ändamål anvisade anslag skola bestridas dylika undersökningskostnader för tiden från och med den 1 maj 1915 till och med den 30 april 1916 samt Sveriges andel i kostnaderna för omförmälda centralanstalt för tiden från och med den 22 juli 1915 till och med den 21 juli 1916. [52.]

Hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven.

(extra anslag.)

[52.]

I skrivelse den 27 oktober 1914 har nu svenska hydrografisk-biologiska kommissionen gjort framställning om beredande av medel för nämnda ändamål under ytterligare ett år till samma belopp, som anvisats å 1915 års riksstat.

I en av Sveriges delegerade i det internationella rådet för havs-undersökningar, fl. doktorn Gustaf Ekman och professorn Otto Pettersson, till mig ingiven promemoria har därjämte anförts huvudsakligen följande.

Vid föregående tillfällen, då kommissionen inkommit med anhållan om anslag, hade den varit i stånd att framlägga programmet för de internationella undersökningarna under det kommande året. Detta program upprättades vid det internationella rådets sammanträde i september.

Även år 1914 hade ett allmänt möte varit utsatt till den 21 september, och man hade haft anledning vänta, att viktiga åtgärder därunder skulle komma att avhandlas och beslutas, samt att den internationella havsforskningen under de närmaste åren skulle utvecklas och utvidgas. Man väntade, att ombud från Canada skulle infinna sig vid mötet i ändamål att undersöka möjligheten av Canadas anslutning till den internationella Kooperationen, och underhandlingar med vederbörande myndigheter i Frankrike hade förts för liknande ändamål. Efter 13 års samarbete hade havsforskningens resultat vunnit det erkännande, att de deltagande ländernas regeringar med sympati omfattat den engelska regeringens förslag att hädanefter införa femårsterminer för det internationella samarbetet, en anordning, vilken skulle medföra praktiska fördelar för undersökningen genom större kontinuitet och genom undvikande av alltför täta ombyten av de för ändamålet anställda specialister.

Vid septembersammanträdet år 1914 skulle det viktiga förslaget om rödspättans fredning genom fastställande av minimimått för fångst av densamma inom nordsjöområdet och i Skagerak slutbehandlats. Det internationella rådet hade genom danska utrikesministeriet fått anmodan att uppgöra förslag till grunderna för en överenskommelse härom mellan nordsjöländernas regeringar, vilka i princip uttalat sitt gillande av den internationella undersökningens resultat i detta hänseende. Denna uppgift hade förberetts genom kommittéarbete och hade ansetts såsom den viktigaste programpunkten vid sammanträdet.

Vidare hade genom en kommitté, utsedd bland delegerade och experter, tillhörande de för sillfisket mest intresserade länderna Sverige, Norge, Nederländerna, Skottland m. fl., ett program för undersökning av sillens raser och vandringar upprättats. Uppgiften, som kunde sägas vara delvis löst, åtminstone för Nordhavets och nordliga Nordsjöns sillraser,

genom de föregående årens undersökningar, skulle nu utsträckas att omfatta den ganska komplicerade frågan om mellersta och södra Nordsjöns sillraser och deras förhållande till de indigena sillraserna i Zuydersee, Kattegatt, sunden vid Danmark och västra Östersjön. Tillika skulle vid septembersammanträdet de erfarenheter sammanställas, som gjorts vid de svenska, skottska och tyska undersökningarna över den hemmaskiga sillträlens inverkan på fiskbeståndet.

Vidare väntade man, att vid sammanträdet erhålla utlåtande av den kommitté, som tillsatts att under professor Henkings ledning besöka de älvar i Sverige, Danmark, Ryssland och Tyskland, varest undersökningar över östersjölaxens fortplantning anordnats enligt doktor Tryboms plan.

Slutligen skulle den internationella undersökningen över Atlanten vid tillfället för Panamakanalens öppnande, varuti de flesta europeiska länder lovat deltaga, fått sitt program i detalj fastställt. En förberedande sammankomst för detta ändamål hade redan hållits under furstens av Monaco presidium i Kiel i juli 1914.

Till följd av de inträffade krigshändelserna hade emellertid det internationella rådets möte måst uppskjutas tills vidare, men på de svenska delegerades förslag påginge underhandlingar om att de löpande ärendena och de organisationsfrågor, som borde avgöras för att de redan igångsatta internationella arbetena (t. ex. över sillens, laxens, ålens vandringar) skulle kunna bedrivas, måtte kunna föreläggas och behandlas vid ett sammanträde med de neutrala ländernas representanter. Underhandlingarna hade visat, att man i de flesta länder icke tänkte uppskjuta eller avbryta dessa gemensamma arbeten, och att man, särskilt i England, Nordamerika och Nederländerna, lade största vikt vid, att de inskränkningar, som vissa länder måste göra i sin havsundersökning, betraktades såsom tillfälliga avbrott, så att, när lugnare förhållanden inträtt, den internationella utforskningen av havet i fiskeriernas intresse måtte kunna fortsätta sin verksamhet och inhösta frukterna av de föregående årens arbete.

Vad den svenska undersökningen beträffade, hade den endast i vissa avseenden förhindrats av krigstillståndet. Undersökning av en linje över Atlanten, vartill riksdagen beviljat särskilt anslag, kunde icke för närvarande utföras, ej heller av de vanliga linjerna över Nordsjön till engelska och belgiska hamnar. Men undersökningen av sillen, av havsströmmarna, av trälens inverkan på fiskbeståndet samt av vårt klimats beroende av havet och orsakerna till klimatväxlingar av längre och kortare period fortginge i samarbete med andra nationers kommissioner utan hinder av krigstillståndet. Några av dessa undersökningars resultat vore

- [52.] framlagda i de under år 1914 utgivna båda häften av svenska hydrografisk-biologiska kommissionens skrifter.

Departements-
chefen.

Redan i juli 1914 erhöj jag genom utrikesdepartementet meddelande, att förslaget om fortsatt deltagande under ytterligare fem år från den 22 juli 1913 i de internationella havsundersökningarna rönt ett gynnsamt mottagande av regeringarna i Danmark, Norge, Nederländerna, Belgien, Storbritannien och Irland samt Amerikas förenta stater, varvid emellertid i vissa fall såsom förutsättning uppställts, att vederbörande representation beviljade erforderliga medel. Från Tyskland och Ryssland hade svar då ännu icke ingått.

I vad mån den genom dessa förklaringar ådagalagda benägenheten till fortsatt samarbete kan röna inverkan av det därefter inträdda krigstillståndet, som berör flera av de i undersökningarna deltagande länderna, låter sig naturligtvis icke nu bedöma. Emellertid torde från svensk sida det riktigaste för närvarande vara att vid avgörandet av frågan om anslag för år 1916 utgå från den förutsättningen, att arbetet kommer att fortsättas. Även om detta tilläventyrs icke kan komma att ske i fullt samma utsträckning som hittills eller som under normala förhållanden skulle ägt rum under den nu avsedda tiden, torde man dock kunna hysa förhoppning, att arbetet kan bedrivas i så pass stor omfattning, att verkligt gagneliga resultat i allt fall må kunna uppnås. Det lär böra tillkomma Kungl. Maj:t att framdeles vid anvisande av det anslag, som må vardas beviljat av riksdagen, tillse, huruvida och i vad mån detta antagande kommer att motsvaras av verkligheten, och i mån därav bestämma angående anslaget användning helt eller delvis eller ock dess innehållande.

Under uttalande härav anser jag mig nu böra tillstyrka, att anslag till oförändrat belopp begäres av riksdagen, och hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till utförande av hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven å *extra stat* för år 1916 anvisa

dels till omkostnader för tiden från och med den 1 maj 1916 till och med den 30 april

1917 kronor 25,000,

dels ock till täckande av Sveriges andel i kostnaderna för en internationell hydrografisk-biologisk centralanstalt med laboratorium för tiden från och

med den 22 juli 1916 till och med den
 21 juli 1917 kronor 5,100,
 eller tillsammans » 30,100,
 att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas
 för de avsedda ändamålen.

[52.]

b. *Underhålls- och driftkostnad för fartyget Skagerak.*

För hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige om-
 givande haven samt för tillsyn och bevakning vid Sveriges havsfisken
 har fartyget Skagerak sedan år 1905 varit i verksamhet. Riksdagen
 har för varje år å extra stat beviljat anslag till underhålls- och drift-
 kostnad för nämnda fartyg, vilket anslag för vart och ett av åren 1909
 —1913 uppgått till 34,000 kronor, för år 1914 till 41,800 kronor, därav
 5,800 kronor till reparation av fartyget, samt för år 1915 till 36,000
 kronor.

[53.]
*Underhålls-
 och drift-
 kostnad för
 fartyget
 Skagerak.*
 (extra anslag.)

Beträffande befäl och manskap å fartyget har från början varit
 bestämt, att befälhavaren och förste maskinisten skulle vara anställda
 för helt år, varemot den övriga delen av besättningen under de första
 åren av fartygets verksamhet till huvudsaklig del utgjorts av manskap
 från flottan. Sedan emellertid erfarenheten visat, att användande av
 civil besättning, vartill början gjordes år 1909, medförde stora fördelar,
 har Kungl. Maj:t vid utanordnande av de senare årens anslag medgivit,
 att civil besättning och underbefäl å fartyget finge förhyras för såväl
 undersöknings- som bevakningstiden.

Nu har Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus
 län efter samråd med svenska hydrografisk-biologiska kommissionen i
 skrivelse den 19 novemher 1914 gjort framställning om anslag till
 underhålls- och driftkostnader för Skagerak jämväl för år 1916 till ena-
 handa belopp, som för innevarande år anvisats till detta ändamål eller
 36,000 kronor, och därvid anført, att någon ändring i fartygets verk-
 samhet under året icke ansåges böra komma till stånd, utan syntes
 denna böra ordnas efter samma grunder, som för närvarande vore
 gällande. Fartyget skulle alltså komma att under år 1916 hållas i drift
 under elva månader.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har därjämte ansett önskvärt,
 att jämväl för år 1916 medgivande lämnades att under året å fartyget
 få använda civil besättning och underbefäl.

[53.]
Departements-
chefen.

Anslag till underhålls- och driftkostnader för ifrågavarande fartyg erfordras även för år 1916. Någon ändring torde icke böra ifrågasättas i det för detta ändamål avsedda, för innevarande år beviljade anslagsbeloppet. Det synes mig emellertid önskvärt, att uttryckligt medgivande erhålles av riksdagen till användning under år 1916 av eventuell behållning å 1915 års anslag för detta ändamål. Det är nämligen givet, att underhållskostnader m. m. icke kunna fördelas jämnt på de särskilda åren. Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad som vid 1915 års utgång må kvarstå oanvänt å anslaget till underhålls- och driftkostnad för fartyget Skagerak, avsett för hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven samt för tillsyn och bevakning vid Sveriges havsfisken under annan tid av året än vintermånaderna, må under år 1916 användas för enahanda ändamål;

dels ock för samma ändamål å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 36,000,

c. Försäkring av fartyget Skagerak.

[54.]
Försäkring av
fartyget
Skagerak.
(extra anslag.)

Försäkring av det för hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven samt för tillsyn och bevakning av Sveriges havsfisken avsedda fartyget Skagerak har årligen skett från och med år 1906, och hava medel till försäkringspremien anvisats av riksdagen.

Då avtal om dylik försäkring synes böra avslutas även för år 1916 och någon ändring i försäkringsvillkoren eller premiens hittillsvarande belopp av 5,200 kronor icke synes påkallad, får jag, i överensstämmelse med vad Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län tillstyrkt i skrivelse den 29 oktober 1914, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av kostnader för försäkring av fartyget Skagerak å *extra stat* för år 1916 anvisa kronor 5,200.

5. Underhålls- och driftkostnad för fartyget Eystrasalt.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag anvisade riksdagen för år 1908 ett belopp av 29,000 kronor för anskaffande av ett fartyg för fiskeriadministrationens behov. Till bestridande av underhålls- och driftkostnad för samma fartyg, som först under år 1909 blev taget i bruk för avsett ändamål och därvid erhöll namnet Eystrasalt, har riksdagen beviljat på extra stat för år 1909 ett anslag av 5,000 kronor, för vartdera av åren 1910 och 1911 ett anslag av 7,500 kronor samt för varje av åren 1912—1915 ett anslag av 8,500 kronor.

I skrivelse den 8 oktober 1914 har lantbruksstyrelsen gjort hemställan om anslag för år 1916 till bestridande av underhålls- och driftkostnad för nämnda fartyg. Styrelsen har därvid anfört, att fartyget under vintern 1913—1914 varit upplagt på Ekensbergs varv invid Stockholm, där det undergått en grundlig reparation och ombyggnad i enlighet med i styrelsens skrivelse den 17 november 1913 framställt förslag. Vårtrustningen hade varit avslutad den 12 maj, då fartyget gått till sjöss. På grund av mobiliseringsorder för maskinisten och den ene besättningskarlen, varigenom endast skepparen och en skeppspojke återstått ombord, hade Eystrasalt måst läggas upp redan den 5 augusti, varefter dess avrustning varit avslutad den 10 augusti. Fartyget hade då varit i gång endast omkring 3 månader.

En jämförelse mellan vad som enligt lantbruksstyrelsens skrivelse den 17 november 1913 hade beräknats komma att åtgå för fartygets drift och underhåll år 1914 och vad som härför under samma år sannolikt komme att åtgå utvisade, att utgifterna beräknats till 8,500 kronor men i verkligheten komme att stanna vid ungefär 7,400 kronor.

Det utgivna beloppet skulle således med omkring 1,100 kronor understiga det beräknade, vilket dock berott på att fartyget varit i gång endast tre månader i stället för sju, såsom avsetts. Dessutom återstode för år 1913 2,500 kronor, varför till år 1915 syntes bliva ett överskott av omkring 3,600 kronor, vilket belopp dock till större delen skulle hava åtgått, för den händelse fartyget hade varit i gång under sju i stället för tre månader.

För en beräknad verksamhetstid av sju månader under år 1916 hade styrelsen uppgjort approximativt förslag till stat för fartyget, slutande på 8,500 kronor och utvisande samma utgiftsposter som i styrelsens

[55.]
Underhålls-
och driftkost-
nad för
fartyget
Eystrasalt.
(extra anslag.)

[55.] statförslag för år 1915, allenast med en mindre jämkning mellan posterna för besättningens resor och för nyanskaffning m. m.

Då på grund av ovan omförmälda särskilda omständigheter beträffande fartygets användande under år 1914 ett överskott till år 1915 av omkring 3,600 kronor syntes komma att uppstå, varav dock någon mindre del kunde bliva behövlig under år 1915 utöver det för året beviljade anslaget på grund av sannolikt stegrade priser på fotogén och andra förnödenheter för fartygets drift, ansåge styrelsen, under förutsättning att styrelsen finge disponera det till år 1915 uppkommande överskottet, att för bestridande av underhålls- och driftkostnad för ifrågasvarande fartyg icke behövde för år 1916 beredas större anslag av statsmedel än 6,000 kronor. Styrelsen har hemställt, att sistnämnda belopp måtte äskas av riksdagen.

*Departements-
chefen.*

Jämväl för år 1916 måste anslag för ifrågasvarande ändamål anses behöfligt. Mot vad lantbruksstyrelsen anfört beträffande kostnaderna under sistnämnda år samt användande av tillgänglig besparing å förut för ändamålet beviljat anslag ävensom därutöver erforderligt anslagsbelopp synes någon anmärkning icke vara att göra. Emellertid finner jag det vara önskligt, att uttryckligt medgivande av riksdagen erhålles att för ändamålet använda behållningen å 1915 års anslag.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1915 må kvarstå oanvänt å anslaget för bestridande av underhålls- och driftkostnad för fartyget Eystrasalt må under år 1916 användas för enahanda ändamål;

dels ock för samma ändamål å *extra stat* för år 1916 bevilja ett anslag av kronor 6,000.

6. Ett armerat ångfartygs stationerande vid rikets kuster.

Under en lång följd av år har Kungl. Maj:t medgivit, att ett flottans fartyg finge stationeras vid bohuslänska kusten för, bland annat, upprätthållande av ordning i skärgården under pågående vinterfiske. Alltsedan år 1891 har kanonbåten Svensksund årligen varit under vintermånaderna för detta ändamål beordrad till rikets västkust. Kostnaderna för dessa vinterexpeditioner utgingo till och med år 1910 från femte huvudtiteln.

[56.]
Ett armerat
ångfartygs
stationerande
under vinter-
månaderna
vid rikets
kuster till ord-
ning och skydd
vid fisket.

(extra anslag.)

Då ifrågavarande vinterexpeditioner utrustades huvudsakligen i fiskerinäringens intresse, uppstod under år 1910 fråga därom, att de av expeditionerna betingade utgifterna med undantag av proviantkostnaderna borde för framtiden bestridas från anslag under nionde huvudtiteln.

Då reservationer förefunnos å tidigare under sjätte och nionde huvudtitlarna beviljade anslag till stationerande vid rikets kuster av ett armerat fartyg under annan tid av året än vintermånaderna, vilka reservationer ej längre behövde användas för sitt ändamål, sedan fartyget Skagerak övertagit bevakningstjänsten under sistnämnda årstider, begärde Kungl. Maj:t år 1911 riksdagens medgivande att, för stationerande under vintern 1911—1912 av ett armerat ångfartyg vid rikets kuster för åstadkommande av ordning och skydd vid fiskets bedrivande, under åren 1911 och 1912 i mån av behov disponera vad vid utgången av år 1910 icke blivit använt av de till stationerande av dylikt ångfartyg vid rikets kuster tillförne å extra stat beviljade anslag.

Denna framställning bifölls av riksdagen.

För möjliggörande av, att dylikt fartyg kunde stationeras vid rikets kuster även under vintern 1912—1913, beviljade därefter riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag på extra stat för år 1913 ett anslag av 20,000 kronor.

Sedan det visat sig önskligt, att ifrågavarande fartygs bevakningsområde utsträcktes till södra Kattegatt och norra Öresund samt vid behov jämväl till andra delar av rikets kuster, vilket beräknades föranleda en förlängning i expeditionstiden med omkring 2½ månader och en ökad kostnad av 13,000 kronor, begärde Kungl. Maj:t av riksdagen dels år 1913 ett anslag av 33,000 kronor för stationerande under vintern 1913—1914 av ett armerat ångfartyg vid rikets kuster för åstadkommande av ordning och skydd vid fiskets bedrivande dels ock år 1914 ett anslag till samma belopp för vinnande av enahanda ändamål under

[56.] vintern 1914—1915. Jämväl sistberörda två framställningar blevo av riksdagen bifallna.

Då Kungl. Maj:t förordnat rörande användningen av de sålunda för expeditioner under de fyra senaste vintrarna till förfogande ställda medlen, har Kungl. Maj:t varje gång föreskrivit, att proviantkostnader icke skulle gäldas av dessa medel. Nämda kostnader utgå fortfarande från anslag under femte huvudtiteln.

I skrivelse den 28 oktober 1914 har Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län vitsordat, att kanonbåten under sin tjänstgöring varit till mycket stor nytta för fiskerinäringen, samt hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för att densamma måtte även under vintern 1915—1916 stationeras vid länets kust under vintersillfisket.

I utlåtande den 20 november 1914 har lantbruksstyrelsen hemställt om beredande av medel för ifrågavarande ändamål.

Marinförvaltningen har efter inhämtande av yttrande av chefen för marinstaben i utlåtande den 1 december 1914 förklarat sig icke hava något att erinra mot att kanonbåten Svensksund även under vintern 1915—1916 avsåges för nu ifrågavarande ändamål, och borde kostnaderna för expeditionen bestridas på samma sätt, som bestämts för innevarande vinters expedition.

Departements-
chefen.

Med anledning av vad sålunda förekommit och under uttalande, att den under senaste åren vidtagna utsträckningen av fartygets bevakningsområde visat sig särdeles välbetänkt och böra, om möjligt, i allt högre grad iakttagas, får jag, efter samråd med chefen för sjöförsvarsdepartementet, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för stationerande under vintern 1915—1916
av ett armerat ångfartyg vid rikets kuster för åstad-
kommande av ordning och skydd vid fiskets bedrivande
å *extra stat* för år 1916 anvisa ett
anslag av kronor 33,000.

7. Fiskehamnar.

[57.]
Byggande av
fiskehamnar.
(extra anslag.)

Sedan riksdagen år 1905 med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljat anslag för verkställande av undersökning av de lokala förhållandena å Sveriges kuster med hänsyn till behovet av och betingelserna för anläggning av nya och förbättring av redan befintliga fiske- och mindre hamnar, förordnade Kungl. Maj:t den 16

juni 1905, att en kommission skulle tillsättas med uppdrag att företaga en sådan undersökning samt till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och lantbruksstyrelsen avgiva en på de gjorda iakttagelserna grundad utredning i ämnet.

[57.]

Sedan denna kommission, den s. k. fiskehamnskommissionen, i februari 1909 avslutat sina arbeten och till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avlämnat den verkställda utredningen, avgav denna styrelse gemensamt med lantbruksstyrelsen i februari 1910 utlåtande i ärendet.

I sitt betänkande framställde kommissionen förslag därom, att staten skulle själv bygga och för framtiden underhålla hamnanläggningar, huvudsakligen för fiskets behov, vid 44 närmare angivna platser utmed rikets kuster ävensom att staten därjämte skulle lämna ett anslag en gång för alla till hamnarbeten å 35 andra platser, varest hamnarna skulle under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kontroll byggas och för framtiden underhållas av intressenterna själva. Statens kostnader beräknades inalles till 5,885,100 kronor.

Av omförmälda 79 hamnar voro emellertid, enligt kommissionens åsikt, 31 av beskaffenhet att böra i första hand komma till utförande. Återstående 48 hamnar skulle däremot kunna anstå och utföras först i andra hand. Samtliga arbetena beräknades kunna fullbordas inom en tid av 5 år. Av nämnda 31 hamnar skulle 24 anläggas och underhållas av staten men de 7 övriga av intressenterna själva med statsbidrag. Den ordningsföljd, vari berörda 31 hamnar enligt kommissionens uppfattning borde komma i fråga att byggas, och de av kommissionen härför beräknade kostnaderna framgå av följande förteckning, i vilken namnen på hamnar, som skulle erhålla statsbidrag allenast en gång för alla, kursiverats:

[57.]

	Kronor.	Kronor.
1. Träslöv, Hallands län	315,000	—
2. Glommen » »	292,000	—
3. Grundsund, Göteborgs och Bohus län	224,000	—
4. Kivik, Kristianstads län	67,000	—
5. Hönö-Klåva, Göteborgs och Bohus län	99,000	—
6. Gislöv, Malmöhus län	174,000	—
7. Grönhögen, Kalmar län	183,000	—
8. Hellevik, Blekinge län	259,000	—
9. Nordersund » »	58,700	—
10. Herrevik, Gottlands »	155,000	—
11. Smögenholmarna, Göteborgs och Bohus län	170,000	—
12. Barsebäck, Malmöhus län	—	30,000
13. Råå » »	—	100,000
14. Värskär, Kalmar län	45,000	—
15. Byxelkrok » »	217,000	—
16. Prästgrundet, Gävleborgs län	—	10,500
17. Gaddbäcksund, Västernorrlands län	80,000	—
18. Stenshamn, Blekinge län	70,000	—
19. Bergö, Gävleborgs län	30,000	—
20. Fågelsund, Uppsala län	87,000	—
21. Utvalnäs, Gävleborgs län	—	20,000
22. Sanna å Bremön, Västernorrlands län	160,000	—
23. Lutterhorn, Gottlands län	37,000	—
24. Kapelludden » »	60,000	—
25. Vändborg » »	—	15,000
26. Faludden » »	—	11,000
27. Agö, Gävleborgs län	—	15,000
28. Grisslan, Västernorrlands län	10,000	—
29. Stendörren, Södermanlands län	5,800	—
30. Långö, Sövsundet » »	5,200	—
31. Bokö » »	3,600	—
Summa	2,760,300	201,500

Uti väg- och vattenbyggnadsstyrelsens samt lantbruksstyrelsens förenämnda gemensamma utlåtande, varmed ämbetsverken till Kungl. Maj:t överlämnade fiskehamnskommissionens betänkande och förslag, framhöllo ämbetsverken bland annat, såväl att den beräknade arbetstiden

för samtliga 79 hamnar måste förlängas, förslagsvis till 15 år, som ock [57.] att anläggningskostnaden komme att överstiga den beräknade samt för alla hamnarna uppgå till inemot 10 miljoner kronor.

För riksdagen år 1911 framlade Kungl. Maj:t förslag om anslag till byggande av allenast de sex i förteckningen främst upptagna hamnarna, men riksdagen beslöt på förslag av enskilda motionärer byggande av alla de i samma förteckning upptagna 24 hamnar, vilka skulle byggas uteslutande av staten, samt beviljade därtill ett anslag å 2,788,000 kronor (= fiskehamnskommissionens kostnadsberäkning, förhöjd med 1 procent) och anvisade därav å extra stat för år 1912 ett belopp av 232,000 kronor. Byggnadstiden beräknades till 12 år.

Även för år 1913 anvisades samma belopp av det år 1911 beviljade anslaget.

På Kungl. Maj:ts förslag anvisades därefter av 1913 års riksdag ett belopp av 464,000 kronor av samma anslag, varjämte riksdagen medgav, att kostnaden för anordnande under byggnadstiden av en särskild hamnavdelning inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finge utgå av hamnbyggnadsanslaget.

Den 25 april 1913 fastställde Kungl. Maj:t arbetsplaner för hamnbyggnadsarbeten vid Träslöv, Glommen, Kivik och Hönö-Kläva. Frågan om Grundsunds hamn underkastades ytterligare utredning.

När dåvarande departementschefen den 14 januari 1914 anmälde frågan om äskande av anslag för detta ändamål för år 1915, framhöll han, att erfarenheten syntes utvisa, att om arbetena skulle fullbordas inom den avsedda tiden av 12 år, därav skulle påkallas vida högre årliga anslag, än som beräknats. En fullständig, tillförlitlig kostnadsberäkning för alla de beslutade hamnanläggningarna hade emellertid då ännu icke hunnit utarbetas. I avvaktan härpå syntes det återstående beloppet, 1,860,000 kronor, av det av riksdagen för ändamålet beviljade anslaget böra fördelas till utgående på tre år. I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för år 1915 anvisa av samma anslag 620,000 kronor, vilket ock bifölls.

Inalles hava alltså hittills av sagda anslag anvisats tillhopa 1,548,000 kronor och ett belopp av 1,240,000 kronor återstår.

Den 20 mars 1914 fastställde Kungl. Maj:t plan för hamnbyggnadsarbetena vid Grundsund.

I skrivelse den 16 september 1914 har nu väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framlagt förslag rörande anslag för ändamålet för år 1916. Styrelsen har i huvudsak anfört följande.

[57.]

För de under utförande varande hamnbyggnaderna vid Träslöv, Glommen, Grundsund och Kivik samt för hamnavdelningen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade intill den 1 september 1914 åtgått sammanlagt 441,379 kronor 8 öre. Av de för åren 1912—1914 anvisade anslagen å sammanlagt 928,000 kronor återstode sålunda 486,620 kronor 92 öre, som jämte det för år 1915 anvisade anslaget å 620,000 kronor, eller sammanlagt 1,106,620 kronor 92 öre, funnes att för ändamålet disponera intill 1915 års utgång.

Under återstoden av år 1914 kunde beräknas åtgå för hamnavdelningen och dess undersökningsarbeten m. m. samt för de pågående hamnbyggnadsarbetena vid Träslöv, Glommen, Grundsund och Kivik sammanlagt 294,020 kronor 92 öre. Såsom tillgängliga byggnadsmedel för år 1915 återstode sålunda, för så vitt då kunde beräknas, högst 812,600 kronor.

Under år 1915 beräknades åtgå sammanlagt 771,700 kronor på sätt framginge av en bifogad tablå, och behållningen till år 1916 skulle sålunda uppgå till omkring 40,900 kronor, under förutsättning att icke någon av de hamnbyggnader, som varit avsedda att påbörjas år 1915, sattes i gång under året. Enligt den av styrelsen upprättade, med dess framställning den 17 september 1913 överlämnade planen för fiskehamnsarbetenas bedrivande skulle emellertid hamnanläggningarna vid Hönö-Klåva, Gislöv och Grönhögen taga sin början år 1915. Den minskning av de för sistnämnda år enligt förberörda plan av styrelsen beräknade behöfliga byggnadsmedlen, som ägt rum genom anvisandet av endast 620,000 kronor av de utav styrelsen för samma år äskade 1,079,000 kronor, medförde sålunda, att sistnämnda tre hamnanläggningar kunde påbörjas först ett år senare än avsett varit, eller först med ingången av år 1916, så framt icke de redan under arbete varande anläggningarna skulle komma att av oförutsedda anledningar fortskrida långsammare än vad nu vore att antaga.

Därest det år 1916 skulle visa sig möjligt att samtidigt erhålla tillräckligt många entreprenörer, skulle i följd av nämnda nödtvungna framflyttande från år 1915 till år 1916 av hamnanläggningarna vid Hönö-Klåva, Gislöv och Grönhögen dessa arbeten få bedrivas samtidigt med de bägge hamnbyggnadsarbeten vid Hellevik och Nordersund, vilka enligt styrelsens plan skulle påbörjas år 1916, såvida icke ett års försening i byggnadsplanens genomförande skulle följa.

Under år 1916 beräknades då enligt den bifogade tablå åtgå sammanlagt 1,146,900 kronor och alltså erfordrades utöver behållningen

från år 1915 av 40,900 kronor ytterligare 1,106,000 kronor såsom [57.] anvisade medel för år 1916.

Därest en del av detta belopp kunde få disponeras redan under år 1915, kunde hamnbyggnadsarbetena vid Hönö-Klåva, Gislöv och Grönhögen påbörjas omkring den 1 juli 1915, och i sådant fall syntes med större utsikt kunna påräknas, att nödigt antal entreprenörer skulle kunna erhållas, än om alla fem hamnarna skulle påbörjas samtidigt i början av år 1916. Kunde icke en del av 1916 års anslag på detta sätt få disponeras redan år 1915, syntes ett års försening i den ursprungliga planen för fiskehamnsanläggningarnas genomförande med nödvändighet följa av det minskade anslaget, och sålunda de beslutade hamnarna icke kunna vara färdigbyggda på 12 år efter år 1911, såsom riksdagen önskat och förutsatt.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har på grund härav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att av det till de beslutade fiskehamnsanläggningarna beviljade anslaget å 2,788,000 kronor å extra stat för år 1916 anvisa ett belopp av 1,106,000 kronor samt medgiva, att av detta anslag intill högst 459,000 kronor, eller det belopp, varmed det av styrelsen för år 1915 begärda beloppet minskats, finge redan under år 1915 användas för fiskehamnsanläggningarnas bedrivande sistnämnda år.

I häröver avgivet utlåtande den 19 oktober 1914 har statskontoret erinrat, att vederbörande chefer för statsdepartementen i skrivelse den 31 augusti 1914 med hänsyn till rådande förhållanden anmodat underlydande ämbetsverk att vid avgivande av förslag beträffande anslag att äskas av 1915 års riksdag iakttaga all den sparsamhet, som lämpligen låte sig göra. Statskontoret har för sin del ifrågasatt, huruvida ej vid bestämmandet av nu ifrågavarande extra anslag denna sparsamhets-synpunkt skulle lämpligen kunna göras gällande i högre grad än enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag. Visserligen skulle följden härav bliva, att med fiskehamnsanläggningarnas fullbordande komme att anstå något längre än som från början beräknats. Men olägenheten härav borde måhända ej anses så stor, att den uppvägde nödvändigheten att genom sparsamhet med statsutgifter under de närmaste åren i möjligaste mån söka mildra de för den statsfinansiella ställningen menliga verkningarna av nu rådande exceptionella förhållanden.

Då med sannolika skäl kunde antagas, att statsverkets medeltillgång under år 1915 komme att ställa sig ganska knapp, ville statskontoret särskilt ifrågasätta, huruvida man lämpligen borde räkna med att en så pass avsevärd del av ett eventuellt för år 1916 beviljat anslag, som det

[57.] av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen angivna beloppet 459,000 kronor, skulle förskjutas redan år 1915.

Med anledning av vad statskontoret sålunda anfört har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i utlåtande den 26 oktober 1914 framhållit, att för närvarande fiskehamnsanläggningarna vid Träslöv, Glommen, Grundsund och Kivik vore under utförande. Att bedriva dessa arbeten långsammare än vad avsett vore läte sig icke göra, dels därför att det vore de antagna entreprenörernas obestriddliga rättighet och uppenbara intresse att bedriva arbetet så raskt, som med tillgänglig arbetsmateriel vore görligt, dels därför att det, sedan ett sådant arbete som en hamnbyggnad väl en gång påbörjats, vore nödvändigt att fullborda det så fort ske kunde, så att den alltid med stora risker för stormskador å de ofärdiga arbetena förenade byggnadstiden måtte bli så kort som möjligt. Det nödvändiga bedrivandet av nämnda fyra hamnarbeten under år 1915 beräknades, såsom förut nämnts, kräva ett sammanlagt belopp av 771,700 kronor.

Med hänsyn till vad statskontoret nu anfört, ville emellertid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhålla, att därest de båda hamnanläggningarna vid Hellevik och Nordersund påbörjades först år 1917 och hamnanläggningarna vid Hönö-Klåva, Gislöv och Grönhögen fördelades med avseende å påbörjandet till åren 1915 och 1916, så skulle — därest Kungl. Maj:t icke skulle finna oundgängligen nödvändigt att tillsvidare inställa påbörjandet av nya fiskehamnar — utöver behållningen från år 1915 av 40,900 kronor erfordras endast ytterligare 820,800 kronor såsom anvisade medel för år 1916 samt därav endast omkring 200,000 kronor behöva förskjutas redan år 1915.

*Departements-
chefen.*

Med anledning av vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört angående fullföljandet av den av styrelsen i dess skrivelse den 17 september 1913 framlagda arbetsplanen, vill jag först framhålla, att denna plan icke blivit på något sätt fastställd till efterrättelse. Visserligen uttalade sig riksdagen år 1911 för att byggnadstiden för samtliga hamnar skulle bli 12 år, men detta skedde i samband med att kostnaden för samtliga 24 hamnar beräknades till allenast 2,788,000 kronor. Denna kostnadsberäkning har emellertid numera befunnits vara i så hög grad missvisande att, därest styrelsens nu i skrivelsen den 16 september 1914 framlagda förslag om anvisande av 1,106,000 kronor för år 1916 bifölles och alltså från arbetenas början till och med år 1916 skulle stå till förfogande tillhoppa 2,654,000 kronor, skulle dock härigenom arbete kunnat nedläggas allenast på 9 av de beslutade 24 fiskehamnarna och

av dessa 9 skulle påtagligen åtskilliga ändock icke vara fullbordade. Vid detta förhållande synes det uppenbart, att förutsättningen för riksdagens ovanberörda uttalande år 1911 bortfallit, och att, såsom ock min företrädare framhöll den 14 januari 1914, byggnadstiden måste av budgethänsyn ganska avsevärt utsträckas och hamnbyggnaderna bedrivas i den mån medel därtill kunna beredas.

Härtill kommer, att det av riksdagen år 1911 beviljade anslaget avsåg blott de 24 hamnar, som då ansågos bära byggas av staten. På grund av riksdagens anhållan i skrivelse den 2 mars 1914 har numera utredning verkställt angående förhållandena vid Barsebäcks hamn, vilken ursprungligen var ämnad att istandsättas av vederbörande intressenter mot erhållande av ett mindre statsbidrag, och det har därvid befunnits, att densamma bör byggas på statens bekostnad. Kostnaden har beräknats till 155,600 kronor. Då denna hamnbyggnad väl bör inordnas i raden av övriga dylika företag, ökar detta i sin mån beloppet av det statsanslag, som erfordras för fiskehamnarna, och framskjuter ytterligare tiden för deras fullbordande.

Min företrädare uttalade nästlidna år vid motiveringen till anslag för fiskehamnar för år 1915, att de arbeten, som erfordrades för uppgörande av en fullständig och tillförlitlig kostnadsberäkning över samtliga beslutade fiskehamnsanläggningar jämte plan för deras bedrivande, syntes kunna bli avslutade under år 1914. Enligt vad jag inhämtat, har detta emellertid på grund av inträffade omständigheter icke ännu låtit sig göra, och med framläggandet av en dylik plan måste därför för närvarande anstå.

Under sådana förhållanden synes mig den år 1914 uttalade tanken att fördela det då återstående oanvisade anslagsbeloppet till utgående under tre år med 620,000 kronor om året bära vinna efterföljd även för år 1916, då den andra av dessa tredjedelar alltså skulle anvisas. Då väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beräknat å hittills anvisade anslag en behållning till år 1916 av omkring 40,900 kronor, skulle alltså för detta år bli disponibla inalles omkring 661,000 kronor. Enligt den vid styrelsens skrivelse den 16 september 1914 fogade tablan skulle detta belopp förslå icke blott till bestridande av kostnaderna under år 1916 för hamnavdelningens verksamhet samt för de redan påbörjade fyra fiskehamnarna vid Träslöv, Glommen, Grundsund och Kivik utan även till att igångsätta arbeten vid Hönö-Klåva och Gislöv. Att forcera arbetena genom att förskottsvis få disponera något belopp härav redan år 1915, synes, särskilt med hänsyn till vad statskontoret anfört, icke bära ske.

[57.] I enlighet med vad jag sålunda anført hemställer jag, att i likhet med nästföregående år Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det utav 1911 års riksdag beviljade anslaget å 2,788,000 kronor till bestridande av kostnaderna för utförande av vissa utav fiskehamnskommissionen föreslagna hamnar å *extra stat* för år 1916 anvisa ett belopp av kronor 620,000 att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t må finna gott meddela, användas för ifrågavarande ändamål under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som är avsedd att bedrivas i hamnarna, bör avsondras för det gemensamma behovet.

E. Skogsväsendet.

1. Skogsundervisning m. m.

a. Skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt.

[58.] För 1914 års senare riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag till ändrad organisation av den högre skogsundervisningen genom inrättande av en skogshögskola ävensom till vissa ändringar i staten för statens skogsförsöksanstalt. Dessa framställningar biföllos med obetydliga jämkningar i fråga om avlöningsvillkoren av riksdagen, som godkände stater för nämnda bägge statsinstitutioner, slutande å respektive 124,500 kronor och 62,200 kronor. Då emellertid skogshögskolan icke var avsedd att i full utsträckning träda i verksamhet redan vid början av år 1915, enär intill den 1 oktober samma år skogsinstitutet fortfarande skulle upprätthållas, dock till väsentlig del med lärarkrafter från skogshögskolan,

Skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt.

(ordinarie anslag.)

framlade Kungl. Maj:t tillika förslag till särskild stat för skogshögskolan för år 1915, slutande å 80,899 kronor 16 öre. På grund av bostadsavdrag för vissa befattningshavare erfordrades emellertid icke anslag till hela detta belopp utan allenast å 80,336 kronor 66 öre. Jämväl för skogsförsöksanstalten skulle år 1915 i så måtto bliva ett övergångsår, att en i staten upptagen vaktmästarbefattning skulle tillsättas först den 1 juli. Till följd härav och med iakttagande av ett halvt års bostadsavdrag för nämnde vaktmästare erfordrades för år 1915 anslag å allenast 61,325 kronor. Dessa bägge sistnämnda belopp, tillhopa 141,661 kronor 66 öre, uppfördes med avjämnat belopp, 141,662 kronor, i riksstaten såsom ordinarie anslag till skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt.

Nu har styrelsen för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt i särskilda skrivelser den 19 oktober 1914 gjort framställningar om de belopp, varmed anslag till ifrågavarande bägge institutioner borde upptagas i 1916 års riksstat.

Beträffande skogshögskolan har därvid ifrågasatts, att den i staten uppförda posten å 24,200 kronor såsom anslag till praktiska övningar vid högre kursen måtte höjas med 600 kronor till 24,800 kronor. Styrelsen har härom anfört, att höjningen avsåge arvoden till assistenterna vid den förberedande kursen. Dessa arvoden hade beräknats ingå uti nyssnämnda anslagspost med 7,840 kronor. Styrelsen hade emellertid i sitt samma dag avgivna förslag till stadgar för skogshögskolan med hänsyn till numera inträdda förhållanden ifrågasatt en utsträckning av den förberedande kursen till maj månad, varigenom enligt styrelsens förmenande ingalunda oviktiga fördelar för elevernas utbildning skulle vinnas. Styrelsen ansåge, att för de två assistenter, som under vårterminen skulle biträda överassistenten, härav måste nödvändiggöras ökning av dem tillkommande arvoden i förhållande till de vid statens godkännande beräknade belopp. Tillförordnade direktören för skogsinstitutet hade inför styrelsen uttalat, att, synnerligast om för sådant fall dessa assistenter, vilkas tjänstgöringstid komme att omfatta omkring 10 månader, erhöles förordnande på helt år, svårigheter icke borde möta att erhålla kvalificerade personer mot arvode, som med endast 300 kronor för vardera assistenten överstege det till arvode åt dem enligt staten beräknade. Styrelsen har fördenskull, och då enligt styrelsens åsikt någon minskning av härutinnan eller eljest i staten avsedda utgifter icke utan olägenhet kunde vidtagas, hemställt om anvisande av ytterligare 600 kronor för ovan angivna ändamål. Statens slutsumma skulle då komma att uppgå till 125,100 kronor.

[58.]

I fråga om skogsförsöksanstalten har styrelsen åberopat en skrivelse från anstaltens föreståndare, vari denne ifrågasatt ändring i den fastställda staten därutinnan, att anslagsposten till avlöning åt skogsbiträden och kvinnliga biträden skulle höjas med 200 kronor eller från 6,300 kronor till 6,500 kronor, för att avlöningen till det kvinnliga kemistbiträdet måtte kunna ökas från 1,800 till 2,000 kronor och hon alltså bliva likställd med de av 1914 års förra riksdag medgivna kvinnliga biträdena av tredje graden. Stöd för en sådan framställning finnes redan i lönerегleringskommitténs yttrande år 1912 över skogsförsöksanstaltens lönestater samt i riksdagens skrivelse nr 9 år 1912, där det sades, »att riksdagen ej kunnat undgå uppmärksamma, att å det kemiska kvinnliga biträdes utbildning satts så höga fordringar, att med den föreslagna avlöningen kompetent person svårigen torde kunna erhållas». Som emellertid skogsförsöksanstalten för de kemiska jordanalyser, som verkställdes därstädes, ej kunde vara betjänt med ett biträde med lägre kompetens än den tidigare från anstalten föreslagna, hade Kungl. Maj:t i instruktionen för skogsförsöksanstalten den 25 oktober 1912 föreskrivit, att »som kemistbiträde må anställas den, som genom avlagd examen eller på annat sätt styrkt sig äga kunskaper i kemi, motsvarande vad som erfordras för erhållande av högsta betyget i filosofie kandidatexamen». Att höjd avlöning för detta biträde ej från skogsförsöksanstaltens sida upptagits redan i förslaget till stat för år 1915, hade berott därpå, att, när skogsförsöksanstalten den 25 oktober 1913 avgivit förslag härtill, biträdesbefattningar av tredje grad ännu ej inrättats. I den sistnämnda skrivelsen hade emellertid från skogsförsöksanstalten framhållits följande: »Det torde därför bli nödvändigt att för kemistbiträdet höja avlöningsförmånerna för att få behålla vid försöksanstalten verkligt kvalificerad arbetskraft. Som emellertid lönerегleringskommittén förväntas om någon tid komma med förslag till norm för avlöning av examinerade biträden i statens verk, anser sig skogsförsöksanstalten böra invänta detta förslag och först till ett annat års stat inkomma med förslag till höjt arvode åt ifrågavarande kemistbiträde.» Till stöd för det nu framlagda förslaget om avlöningens höjande för kemistbiträdet åberopades till sist statsutskottets utlåtande nr 6 vid 1914 års förra riksdag, där i punkten 58 följande uttalanden gjordes: »Vidkommande frågan om kompetensfordringarna å innehavarna av de nya tjänsterna vill utskottet uttala sin anslutning till vad departementschefen i ämnet anfört, särskilt därom, att på biträden av den nya typen i allmänhet böra ställas högre krav på teoretiska insikter än på biträden av de hittills förefintliga två typerna.» Detta vore också i synnerligt hög grad fallet med skogsförsöksanstaltens

kvinnliga kemistbiträde, för vilken fordrades högsta betyget i kemi i filosofie kandidatexamen. [58.]

Styrelsen har med hänsyn till de höga kompetensfordringar, som satts å ifrågavarande kvinnliga kemistbiträde, samt till vad anstaltens föreståndare anført och åberopat förklarat sig anse henne böra i avlöningshänseende jämföras med kvinnliga biträden av tredje graden och instämt i förslaget om höjning av omförmälda anslagspost till 6,500 kronor.

Då för skogshögskolan den av 1914 års senare riksdag godkända staten träder i full tillämpning med år 1916, bör anslaget till denna skola på grund härav höjas till det belopp, som samma stat betingar, eller efter avdrag för bostadsförmån till vissa befattningshavare, på sätt jag redan den 14 maj 1914 angav, till 123,250 kronor. *Departements-
chefen.*

Vad beträffar styrelsens framställning om höjning av anslagsposten till den högre kursens praktiska övningar med 600 kronor för beredande av större avlöning åt assistenterna vid den förberedande kursen på grund av denna kurs' förlängning, vill jag erinra, att Kungl. Maj:t i de den 5 december 1914 fastställda stadgarna för skogshögskolan infört föreskrift, att denna kurs skall fortgå till den 1 maj. Julferierna hava däremot utsträckts från den 11 till den 15 januari. Vid beräkandet av ifrågavarande anslagsposts belopp utgick jag år 1914 från att sagda kurs skulle sluta den 31 mars, och ökningen utgör alltså icke fullt en månad, varigenom den effektiva studietiden under denna kurs blir ungefär nio månader. Jag vill erinra, att jag den 14 maj 1914 anförde, att jag då ansåg mig böra utgå från att åt den förberedande kursen skulle givas en längd av ungefär nio månader, men att de ändringar i undervisningens anordning, som kunde visa sig erforderliga på grund av statsmakternas blivande beslut i fråga om de värnpliktigas tjänstgöring, syntes kunna framdeles vidtagas, varvid riksdagens medverkan icke torde vara av nöden, därest icke ändringarna förorsakade ökade kostnader. Den nu vidtagna utsträckningen av den förberedande kursens vårtermin sammanhänger på det närmaste med det sätt, på vilket värnplikts-tjänstgöringen numera anordnats för dem, som avlagt studentexamen. På grund av den sålunda skedda utsträckningen av kursen torde visserligen något ökat arvode böra tillkomma assistenterna, men då anslagsposten i sin helhet vilar på en förslagsberäkning och det icke synes omöjligt att i övrigt å enstaka poster i denna vidtaga sådana besparingar, att nödig tillgång erhålles till den jämförelsevis obetydliga ökning i arvodet, som må böra tillkomma assistenterna, anser jag någon ändring

[58.] i staten icke böra därav föranledas. Jag vill för övrigt erinra, att staten ännu icke trätt i tillämpning och att alltså ingen erfarenhet om densammas otillräcklighet i förevarande hänseende vunnits.

Även anslaget till skogsförsöksanstalten bör för år 1916 upptagas till hela det belopp, som statens slutsumma efter frånräkning för bostadsavdrag betingar, eller enligt uträkning i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914 61,950 kronor.

Frågan om höjt arvode till det kvinnliga kemistbiträdet har, såsom anstaltens föreståndare nu erinrat, redan förut varit på tal. Sedan 1914 års förra riksdag beslutat inrättandet av biträdesbefattningar av tredje graden med en begynnelseavlöning av 2,000 kronor, har Kungl. Maj:t genom kungörelse den 9 oktober 1914 förordnat, att såsom kompetensvillkor för erhållande av dylik befattning skall, därest ej annorlunda för särskilt fall föreskrives, fordras att hava avlagt minst realskolexamen eller avgångsbetyg från statens normalskola för flickor i Stockholm eller med denna i fråga om kompetensvärdet av avgångsbetyg jämnställd skola. Den för nu ifrågavarande kemistbiträde föreskrivna kompetensen av kunskaper i kemi, motsvarande vad som erfordras för erhållande av högsta betyget i filosofie kandidatexamen, överstiger alltså i detta ämne vida det vanliga kompetensmåttet för innehavare av tredje gradens biträdesbefattning och det torde vara tydligt att, om än sagda kunskaper i kemi icke nödvändigtvis behöva hava ådagalagts genom filosofie kandidatexamen, deras förvärvande dock torde förutsätta en allmän bildningsgrad, som åtminstone icke understiger realskolexamen eller avgångsexamen från de i kungörelsen angivna skolor. Jag anser på grund härav det vara fullt befogat, att ifrågavarande biträdes avlöning höjes till likhet med tredje gradens biträdes avlöning. Då skogsförsöksanstaltens styrelse nu icke ifrågasatt annat, än att detta biträdes avlöning fortfarande skall utgå i form av arvode från den i anstaltens stat upptagna anslagspost till avlöning åt skogsbiträden och kvinnliga biträden, men denna anslagspost är så knappt tilltagen, att medel till ökat arvode åt nu ifrågavarande biträde icke torde kunna beredas utan höjning i anslaget, ser jag mig föranledd att tillstyrka dylik höjning med 200 kronor, såsom styrelsen föreslagit. Statens slutsumma kommer härigenom att ökas till 62,400 kronor och det erforderliga anslagsbeloppet till 62,150 kronor.

För såväl skogshögskolan som skogsförsöksanstalten, vilkas anslag äro i riksstaten upptagna gemensamt, skulle alltså anslaget utgöra $123,250 + 62,150$ kronor = 185,400 kronor. Detta belopp överstiger med 43,738 kronor 1915 års anslag, vilket, som ovan nämnts, kunde begränsas till 141,662 kronor på grund av övergångsförhållandena.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att [58.]

dels höja den i staten för statens skogsförsöksanstalt upptagna anslagspost till avlöning åt skogsbiträden och kvinnliga biträden från kronor	6,300
med	» 200
till	» 6,500,
till följd varav statens slutsumma kommer att höjas med 200 kronor och uppgå till	kronor 62,400,
dels ock höja anslaget till skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt från	kronor 141,662
med	» 43,738
till	» 185,400.

b. *Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet.*

Det ordinarie anslaget till skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet är i riksstaten för innevarande år upptaget med ett belopp av 114,600 kronor. Enligt den utredning, jag lämnade till statsrådsprotokollet den 14 maj 1914, består detta anslag av följande särskilda poster:

Statens skogsskolor	kronor 58,787: 50
Den enskilda skogsundervisningen	» 5,950: —
Kolarskolan vid Hällnäs	» 1,000: —
Statens skogsingenjörer	» 14,400: —
Diverse ändamål enligt Kungl. Maj:ts disposition	» 34,462: 50
Summa kronor 114,600: —.	

[59.]
Skogsunder-
visning och
skogshushåll-
ning i
allmänhet.
(ordinarie
anslag.)

Beträffande dessa poster vill jag erinra, att riksdagen år 1914 fastställde stat för statens skogsskolor, slutande å 66,100 kronor, men att, då skolan vid Omberg endast under sista kvartalet av år 1915 skulle vara verksam i egenskap av läroanstalt för utbildande av skogsbevakare och dess kostnader under den föregående delen av året såsom förberedande skola för inträde vid den högre skogsundervisningsanstalten skulle utgå från anslag å extra stat, anslaget kunde sättas så mycket lägre än statens slutsumma, som motsvarande tre fjärdedels års kostnad för skolan vid Omberg.

[59.]

Anslaget till den enskilda skogsundervisningen var avsett att utgå med 1,000 kronor till Gottlands läns folkhögskolas lantbrukskurs och med 4,950 kronor till Skogshalls skogsskola i Södermanlands län under tiden till den 1 oktober 1915, varefter denna skola skulle upphöra.

Domänstyrelsen har nu i skrivelse den 2 oktober 1914 avgivit beräkning och förslag i fråga om beloppet av detta anslag för år 1916 och därvid anført bland annat följande.

Beträffande anslagsposten till skogsskolorna ifrågasatte domänstyrelsen ingen annan förändring än den, som betingades därav, att skogsskolan vid Omberg vore avsedd att såsom ett med de övriga lägre skogsskolorna jämförligt läroverk fungera under hela året 1916. Staten för de sju skogsskolorna i riket komme alltså att bliva gällande i sin helhet under år 1916 och kostnaden för dessa skolors drift förty att för nämnda år uppgå till 66,100 kronor.

Gottlands läns folkhögskolas lantbrukskurs syntes jämväl under år 1916 böra understödjas med ett statsanslag å 1,000 kronor på de villkor, som vore bestämda i brevet den 24 juli 1885.

Ett anslag å 1,000 kronor till kolarskolan vid Hällnäs i Västerbottens län syntes, i likhet med vad som varit fallet under en följd av år, böra anvisas jämväl för år 1916 under enahanda villkor, som hittills uppställts, eller att minst lika stort belopp tillsköttes av enskilda eller korporationer för skolans verksamhet.

Domänstyrelsen har vidare erinrat om sitt utlåtande den 10 november 1913 över norrländska skogsvårdskommitténs förslag angående anställande av särskild personal för handhavande av tillämpningen av lagstiftningen angående åtgärder till förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som icke höra till lappmarken (den s. k. dimensionslagen), samt framlagt förslag till stat för dylik personal, slutande å 155,750 kronor. Då jag har för avsikt att inom kort underställa Kungl. Maj:t förslag till särskild proposition i detta ämne, men håller före, att det anslag, som må erfordras för bestridande av kostnaden för anställande av denna personal, bör upptagas särskilt i riksstaten, skall jag senare i dag göra framställning, att Kungl. Maj:t nu måtte föreslå riksdagen att härtill beräkna visst anslagsbelopp. Vid detta förhållande torde någon närmare redogörelse för domänstyrelsens förslag i denna del nu icke erfordras.

Enligt domänstyrelsens förevarande skrivelse skulle, genom bifall till styrelsens förslag om anställande av dylik personal, den nuvarande anslagsposten till tre statens skogsingenjörer komma att försvinna. Skulle däremot nämnda förslag icke vinna bifall, komme under år 1916 behovet

av de tre skogsingenjörer, till vilkas avlöning medel anvisats för år 1915 med 14,400 kronor, att kvarstå. Därjämte borde under sådan förutsättning och på grund av riksdagens medgivanden åren 1912 och 1913 personliga arvodestillägg utgå åt skogsingenjörerna Tell Grenander och C. O. Stenborg med 400 kronor åt vardera.

[59.]

I 1915 års anslag till diverse ändamål enligt Kungl. Maj:ts disposition har domänstyrelsen icke ifrågasatt annan ändring, än att för ernående av en avrundad slutsumma detsamma måtte utjämnas till 34,550 kronor. Detta belopp skulle fördelas ungefärligen sålunda:

till underhåll av skogsskolornas byggnader	22,000: —
till skogsvårdsföreningens tidskrift, statsunderstöd	4,000: —
för utdelning av tidskriften »Skogen» åt bevakare	1,500: —
personligt arvodestillägg åt skogsingenjörerna T. Grenander och C. O. Stenborg, eventuellt	800: —
till oförutsedda och diverse ändamål	6,200: —

Inalles innefattar domänstyrelsens förslag anslagets bestämmande till 258,400 kronor.

Domänstyrelsens förslag beträffande anslagsposterna till statens skogsskolor, till den enskilda skogsundervisningen och till kolarskolan vid Hällnäs ge mig icke anledning till någon erinran. Den föreslagna posten till personal för handhavande av dimensionslagens tillämpning bör av ovan anförda skäl icke upptagas under detta anslag. Då det förslag, jag ämnar framlägga ifråga om dylik personal, kommer att göra de nuvarande skogsingenjörerna överflödiga, behöver anslag till dessa icke nu upptagas. Därmed följer även, att de personliga lönetillägg, som nu utgå till två dylika befattningshavare, icke längre erfordras, och det till Kungl. Maj:ts disposition för diverse ändamål avsedda beloppet kan därför i någon mån minskas. För jämnande av slutsumman torde det böra upptagas till 33,900 kronor.

Departements-
chefen.

Anslaget skulle alltså bestå av följande poster:

Statens skogsskolor	kronor	66,100
Den enskilda skogsundervisningen	»	1,000
Kolarskolan vid Hällnäs	»	1,000
Diverse ändamål enligt Kungl. Maj:ts disposition	»	33,900

Summa kronor 102,000.

[59.] I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska anslaget till skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet från.....	kronor 114,600
med	” 12,600
till	” 102,000.

c. *Tillsyn å enskildas skogar i lappmarkerna och Särna socken.*

[60.]
Tillsyn å en-
skildas skogar
i lapp-
markerna och
Särna socken.
(ordinarie
anslag.)

Den s. k. norrländska skogsvårdskommittén, som den 16 mars 1912 avgivit betänkande, har däri framställt ett flertal förslag i fråga om åtgärder i syfte att åstadkomma en rätt vård av kronans och de under skogsstatens tillsyn ställda skogarna i Norrland och Dalarna. Sedan numera utlåtanden över detta betänkande inkommit, är det min avsikt att inom den närmaste framtiden för Kungl. Maj:t framlägga förslag till proposition till riksdagen angående i vissa hänseenden ändrade bestämmelser i den s. k. utsyningslagen eller stadgandena rörande dispositionsrätten till skogen å hemmanen i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker och en del med dessa likställda hemmansskogar i övriga delar av Norrland samt i Kopparbergs län. För handhavande av utsyningslagens tillämpning, huvudsakligen i lappmarkerna samt Särna socken i Dalarna, har kommittén föreslagit inrättandet av en särskild kår av befattningshavare, avlönade av statsmedel. Domänstyrelsen har i avgivet utlåtande i stället föreslagit inrättandet av ett flertal nya tjänstebefattningar vid skogsstaten. Jag anser det icke lämpligt att nu närmare ingå på vare sig organisationsfrågan eller frågan om befattningarnas antal och de med dem förenade avlöningarna, utan torde dessa frågor böra framdeles företagas till behandling samtidigt med prövningen av ovan omförmälda lagförslag. Då emellertid kostnaderna för handhavandet av lagens tillämpning å enskildas skogar, huru än personalen organiseras, icke rättvisligen böra drabba statens domäners fond såsom en dess driftkostnad utan synas böra bestridas genom ett särskilt å riksstaten för ändamålet anvisat anslag, bör nu ett visst belopp härtill beräknas. Verkställda undersökningar hava givit vid handen, att i detta hänseende ett belopp av 170,000 kronor torde vara lämpligt avpassat.

Med anledning härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående tillsyn å enskildas skogar i lappmarkerna och Särna socken, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för bestridande av kostnaden härför beräkna å ordinarie stat under denna huvudtitel ett anslag av kronor 170,000.

[60.]

d. *Tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland.*

Ett av de förslag, som framställts av den i nästföregående punkt omförmälda norrländska skogsvårdskommittén, avser ändringar i gällande lagstiftning angående åtgärder till förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till lappmarken (den s. k. dimensionslagen), samt anställande av särskild personal för handhavandet av denna lagstiftnings tillämpning. Såsom jag ovan under punkten 59 omförmält, har domänstyrelsen i skrivelse den 2 oktober 1914 föreslagit, att för avlönande av sådan personal måtte under anslaget till skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet upptagas en post å 155,750 kronor.

[61.]

Tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland.

(ordinarie anslag.)

Under åberopande av vad jag härom anfört under nyssnämnda punkt får jag nu tillstyrka, att ett ordinarie anslag för detta ändamål beräknas i riksstaten. Detsamma torde enligt verkställda beräkningar icke behöva upptagas till högre belopp än 135,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för bestridande av kostnaden härför beräkna å ordinarie stat under denna huvudtitel ett anslag av kronor 135,000.

e. *Skogsodlingens befrämjande.*

[62.]
*Skogs-
 odlingens
 befrämjande.*
 (extra anslag.)

För vart och ett av åren 1897—1915 har riksdagen beviljat anslag på extra stat för skogsodlingens befrämjande. Detta anslag utgår för närvarande med 100,000 kronor.

Anslag för ändamålet erfordras jämväl för nästkommande år och hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för skogsodlingens befrämjande å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 100,000, att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån av tillgång tilldelas antingen skogsvårdsstyrelser, till vilka landsting eller hushållningssällskap för ändamålet lämnat bidrag, eller i landstingsområde, där sådan styrelse icke finnes, landsting eller hushållningssällskap, under iakttagande att i intetdera fallet statsbidrag må till något landstingsområde utgå med högre belopp än det, varmed landsting och hushållningssällskap tillsammans eller ettdera av dem till ändamålet bidragit, samt att landsting eller hushållningssällskap, som undfått dylikt bidrag, skall vara skyldigt att efter årets utgång till Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshavande avgiva redogörelse över användningen av de utav staten samt av landsting eller hushållningssällskap lämnade bidrag.

f. *Skogsvårdsstyrelsernas verksamhet.*

[63.]
*Skogsvårds-
 styrelsernas
 verksamhet.*
 (extra anslag.)

Till detta ändamål har riksdagen anvisat å extra stat för vart och ett av åren 1905—1909 ett anslag av 60,000 kronor samt för vart och ett av åren 1910—1915, sedan genom riksdagens beslut en ny skogsvårdsstyrelse tillkommit för Gottlands läns landstingsområde, ett anslag av 67,500 kronor. Detta sistnämnda anslag har efter av domänstyrelsen upprättat förslag fördelats mellan skogsvårdsstyrelserna med vissa belopp till en var av dem, högst 4,000 kronor och lägst 1,000 kronor med undantag för Gottlands läns skogsvårdsstyrelse, till vilken utgått ett belopp av 7,500 kronor.

Då de sålunda beviljade anslagen varit nödiga för det med dem avsedda ändamål och jämväl för år 1916 äro väl behövlige för skogsvårdsstyrelserna, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[63.]

att såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för uppehållande av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 67,500.

2. Reglering av flottleder.

Till bestridande av kostnaden för reglering av flottleder i de norrländska länen ävensom i Kopparbergs, Örebro och Västmanlands län anvisade riksdagen under en följd av år till och med år 1907 å *extra stat* för påföljande år anslag å 100,000 kronor och medgav tillika, att de avgifter, som lades å flottningen, finge disponeras för enahanda ändamål.

[64.]

*Reglering av
flottleder.
(extra anslag.)*

Enligt 1906 års bokslut förefanns å ifrågavarande anslag en avsevärd behållning. Av sådan anledning äskades icke något särskilt anslag för ändamålet för år 1909, varemot riksdagen, på framställning av Kungl. Maj:t, medgav, att under år 1909 inflytande flottningsavgifter finge användas till bestridande av kostnader för reglering av flottleder inom riket ävensom att de medel, som av ifrågavarande anslag för föregående år funnes disponibla vid 1908 års slut, finge under år 1909 användas till enahanda ändamål utan begränsning till vissa län.

Liknande medgivande lämnades av riksdagen jämväl för åren 1910—1914.

Enär det emellertid under år 1913 visade sig, att redan för samma år skulle för bestridande av kostnader för ifrågavarande ändamål uppstå en brist av 85,000 kronor, bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 10 oktober 1913 domänstyrelsen att av domänfondens medel under samma år för reglering av flottleder utöver för detta ändamål eljest tillgängliga medel förskottsvis utanordna ett belopp av intill 85,000 kronor att återgäldas av framdeles inflytande eller eljest anvisade medel till reglering av flottleder.

Då de besparade medlen alltså redan under år 1913 blivit uttömda, erfordrades för arbetenas bedrivande i önskvärd omfattning under åren

[64.] 1914 och 1915 särskilt anslag utöver vad som erhöles genom inflytande flottningsavgifter. Därjämte måste nyssnämnda förskott tackas. Med anledning härav föreslog Kungl. Maj:t år 1914 riksdagen att dels för bestridande av kostnader för reglering av flottleder inom riket å extra stat för år 1915 anvisa ett anslag av 285,000 kronor ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t finge av tillgängliga medel låta härav under år 1914 förskottsvis utanordna högst 185,000 kronor, varav högst 85,000 kronor för ersättande av utav domänfonden förskotterade medel till täckande av brist för år 1913, dels ock medgiva, att under år 1915 inflytande flottningsavgifter finge användas till bestridande av kostnader för reglering av flottleder inom riket. Denna framställning bifölls av riksdagen.

I skrivelse den 28 september 1914 föreslog domänstyrelsen såsom ett lämpligt arbete, med vilket man i någon mån kunde möta den hotande arbetslösheten innevarande vinter särskilt inom större skogs-trakter, där befolkningen till övervägande del utgjordes av medellösa personer, utsträckta flottledsregleringar, för vilka kostnaderna förskötes av allmänna medel. Under framhållande därjämte, att genom utförande av sådana regleringsarbeten stora fördelar skulle beredas statens skogshushållning i de norra och mellersta delarna av landet genom ökade möjligheter för avsättning av skogsprodukter, särskilt virkes effekter av smärre dimensioner, hemställde domänstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte antingen medgiva, att av 1914 och 1915 års avkastning av domänfonden finge till utsträckta flottledsregleringsarbeten förskotteras ett belopp av intill 100,000 kronor, varav för år 1914 högst 50,000 kronor och för år 1915 återstoden, eller ock förordna, att motsvarande belopp å 100,000 kronor av de utav 1914 års senare riksdag anvisade medel till arbetslöshetens motverkande finge användas för det sålunda ifrågasatta ändamålet.

Sedan statens arbetslöshetskommission den 13 oktober 1914 häröver avgivit utlåtande och därvid anført, att sistnämnda anslag icke vore avsett till sådana ändamål, som det nu ifrågavarande, har Kungl. Maj:t den 15 december 1914 medgivit, att till utsträckta flottledsregleringsarbeten finge av 1914 och 1915 års avkastning av domänfonden förskotteras ett belopp av intill 100,000 kronor, därav för år 1914 högst 50,000 kronor och för år 1915 återstoden.

Domänstyrelsen har därjämte i skrivelse den 2 oktober 1914 gjort framställning om beredande av medel för flottledsregleringar för år 1916 och därvid hemställt om avlåtande av proposition till 1915 års riksdag angående beviljande av ett anslag å extra stat för år 1916 av 200,000 kronor, varav 100,000 kronor skulle användas till täckande av det förskott å sagda belopp, som med anledning av styrelsens framställning den 28

september 1914 kunde bliva anvisat, och 100,000 kronor vore avsedda att användas till nya flottledsregleringar under år 1916. Tillika borde riksdagens medgivande sökas därtill, att under år 1916 inflytande flottningsavgifter finge användas till dylika flottledsregleringar. Betydelsen av flottleder för skogshushållningen och höjandet av det ekonomiska utbytet från statsverkets och åtskilliga enskilda skogar inom landets större, på kommunikationsleder vanlottade skogsbygder vore så ofta framhållen, att styrelsen icke ansåge det erforderligt att i vidare utsträckning än skett motivera den nu gjorda framställningen.

[64.]

Jag vill till en början erinra, att sedan domänstyrelsen, med anledning av riksdagens framställning i ämnet, den 30 augusti 1912 erhållit befallning att verkställa utredning angående flottningsavgifter i på statens bekostnad flottbargjorda vattendrag samt avgifternas uppbörd, redovisning och räkenskapsföring m. fl. härmed sammanhängande förhållanden, domänstyrelsen den 19 september 1914 inkommit med ett vidlyftigt utlåtande i frågan. Ärendet har remitterats till Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshavande och statskontoret men har ännu icke kommit i det skick, att det kan anmälas för Kungl. Maj:t.

Departements-
chefen.

För år 1916 torde medel till flottledsarbeten böra beredas genom anvisande av anslag å 100,000 kronor, varjämte ovanberörda av Kungl. Maj:t den 15 december 1914 anvisade förskott å högst 100,000 kronor av domänfondens medel bör ersättas. Därjämte torde medgivande böra begäras till att för ändamålet använda inflytande flottningsavgifter.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för bestridande av kostnader för reglering av flottleder inom riket å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 200,000 ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må av tillgängliga medel låta härav under år 1915 förskottsvis utanordna högst 100,000 kronor för ersättande av utav domänfonden förskotterade medel till bekostande av flottledsarbeten under åren 1914 och 1915;

dels ock medgiva, att under år 1916 inflytande flottningsavgifter må användas till bestridande av kostnader för reglering av flottleder inom riket.

F. **Lantmäteriväsendet.**1. **Lantmäteristaten.**

a. Lantmäteristaten, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 536,400.

b. *Lantmäteriundervisningen.*

[65.] Med bifall till av Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har riksdagen för vart och ett av åren 1911—1915 ställt medel till Kungl. Maj:ts förfogande att användas till lantmäteriundervisningens ordnande och bedrivande i huvudsaklig överensstämmelse med ett av lantmäteristyrelsen den 6 november 1909 framställt, i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 8 april 1910 närmare angivet förslag. Uti detta förslag hade kostnaderna för fullständigt genomförande av den däri angivna undervisningsplanen beräknats till 36,290 kronor, men samtidigt hade påvisats, att vissa inskränkningar i undervisningen kunde äga rum under de två första läsåren, varigenom kostnaderna för första året komme att nedbringas till 33,290 kronor och för andra året till 34,290 kronor. De i enlighet med dessa kostnadsberäkningar av Kungl. Maj:t för ifrågavarande ändamål begärda anslag å extra stat, nämligen 33,300 kronor för år 1911, 34,300 kronor för år 1912 samt 36,300 kronor för vardera av åren 1913, 1914 och 1915 hava av riksdagen beviljats, med rätt för Kungl. Maj:t att varje gång förskottsvis för ändamålet utanordna erforderligt belopp. Detta medgivande har för-
(extra anslag.) anletts därav, att läsåret tagit sin början året före det, för vilket anslaget anvisats.

I skrivelse den 10 oktober 1914 har nu lantmäteristyrelsen hemställt, att ett anslag å 36,300 kronor för ifrågavarande ändamål måtte även för år 1916 begäras av riksdagen.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1916 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag av kronor 36,300

att användas till lantmäteriundervisningens ordnande och bedrivande under läsåret 1915—1916 i huvudsaklig överensstämmelse med det av lantmäteristyrelsen den 6 november 1909 framställda, i statsrådsprotokollet för den 8 april 1910 närmare angivna förslag, med rätt för Kungl. Maj:t att utav sagda belopp under år 1915 av tillgängliga medel förskottsvis för ändamålet utanordna erforderligt belopp.

[65.]

c. *Distriktslantmätarens tjänsteresor m. m.*

På extra stat för vart och ett av åren 1910—1915 har riksdagen på framställning av Kungl. Maj:t beviljat förslagsanslag å 30,000 kronor till bestridande av kostnader för vissa av distriktslantmätare företagna tjänsteresor.

[66.]
Distrikts-
lantmätarens
tjänsteresor
m. m.

Enär de för ändamålet anvisade anslagen endast i mycket obetydlig utsträckning tagits i anspråk och detta ansågs åtmintone i viss mån kunna bero på, att bestämmelserna om bidrag från anslaget icke vore fullt lämpliga, framlades i det vid statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag fogade statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 14 januari 1914 vissa riktlinjer för förändringar i dessa bestämmelser. På grundvalen av dessa och riksdagens uttalanden i ämnet har Kungl. Maj:t efter lantmäteristyrelsens hörande den 23 december 1914 beslutat nya föreskrifter angående ifrågavarande tjänsteresor att tillämpas från och med år 1915. (extra anslag.)

Lantmäteristyrelsen har nu i skrivelse den 7 december 1914 gjort framställning om beredande jämväl för år 1916 av anslag till oförändrat belopp för nu ifrågavarande ändamål. Styrelsen har därvid lämnat redogörelse för de resor av ifrågavarande slag, som ägt rum under år 1914, utvisande bland annat, att ansökning om förrättnings upptagande i resplan gjorts endast inom 14 av rikets 110 lantmäteridistrikt och att inom 18 län icke några dylika resor förekommit. Statsverkets kostnader för resorna hade uppgått till 1,373 kronor 64 öre.

Då anslag för ändamålet tydligen bör utgå även för år 1916 samt det, särskilt med hänsyn till att verkningarna av de nyligen beslutade nya bestämmelserna först framdeles kunna visa sig, icke torde föreligga någon anledning till ändring i anslagsbeloppet, helst anslaget är av

Departements-
chefen.

[66.] förslagsanslags natur, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av kostnader för vissa av distriktslantmätare företagna tjänsteresor m. m. å *extra stat* för år 1916 anvisa ett förslagsanslag av kronor 30,000.

d. *Reparation och renovation av kartor i lantmäterikontoren i länen.*

[67.]
Reparation
och renova-
tion av kartor
i lantmäteri-
kontoren i
länen.
(extra anslag.)

Med bifall till särskilda av Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har riksdagen till reparation och renovation av kartor i lantmäterikontoren i länen på extra stat anvisat för år 1912 30,000 kronor samt för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 20,000 kronor. Av dessa anslag hava genom särskilda beslut anslagen för åren 1912—1914 ställts till lantmäteristyrelsens förfogande, i samband varmed föreskrivits, att högst 11,000 kronor av 1912 års anslag och högst 8,000 kronor av vardera anslaget för åren 1913 och 1914 finge användas till renovation av kartor.

Till huvudsaklig grund för besluten och medlens anvisande har legat en av lantmäteristyrelsen den 24 oktober 1910 gjord framställning med däri intagen utredning rörande omfattningen av och kostnaderna för ifrågavarande arbeten. Till grund för denna framställning lågo yttranden, som efter utredning avgivits av vederbörande förste lantmätare, och hade styrelsen med ledning av dessa yttranden beräknat, att för berörda ändamål erfordrades 103,171 kronor.

Redan i sin framställning den 16 oktober 1912 med begäran om anslag för år 1914 framhöll lantmäteristyrelsen, att det visat sig, att ett väsentligt större antal kartor än det av styrelsen förut beräknade behövde repareras. Närmare utredning i denna del åstadkoms uti styrelsens framställning den 17 oktober 1913, däri anslag begärdes för år 1915. Styrelsen framhöll därvid, att, ehuru redan då lagats ett antal av 43,053 kartor under det att reparationen ursprungligen antagits komma att omfatta inalles endast 51,375 kartor, styrelsen beräknat, att oavsett vad som komme att utföras under återstående del av år 1913, skulle för år 1914 och följande år erfordras tillhoppa omkring 78,000 kronor. Då större anslag än 20,000 kronor om året enligt styrelsens mening icke borde ifrågakomma, syntes, så vitt då kunde bedömas, särskilt anslag för ifrågavarande ändamål erfordras under åren 1915—1917.

Lantmäteristyrelsen har nu i skrivelse den 10 oktober 1914 gjort

framställning om beredande av anslag för detta ändamål å 1916 års riksstat. Styrelsen har därvid meddelat, att intill utgången av september månad år 1914 hade 60,522 kartor varit föremål för lagning, och att kostnaderna härför uppgått till 39,077 kronor 64 öre. Intill samma tidpunkt hade 298 kartor kopierats för en kostnad av 14,817 kronor 97 öre. Sammanlagda kostnaden för ifrågavarande arbeten intill nyssberörda tidpunkt utgjorde alltså 53,895 kronor 61 öre och syntes kunna vid utgången av år 1914 beräknas i runt tal till 60,000 kronor, av vilken summa 44,000 kronor borde beräknas hava åtgått för reparation och 16,000 kronor för renovation.

Av den utredning lantmäteristyrelsen i detta sammanhang sökt åstadkomma framginge, att ytterligare ett belopp av 36,000 kronor vore erforderligt för reparation av kartor. Omfattningen av återstående renovationsarbete hade visat sig svårare att konstatera på samma gång som en beräkning av kostnaderna för detta arbete vore vanskligare att verkställa. Den åstadkomna utredningen gäve dock anledning antaga, att kostnaderna för kopiering av kartor icke borde bli större än att, under förutsättning att anslaget för år 1916 finge utgå med samma belopp som för åren 1913—1915 eller 20,000 kronor, anslaget för år 1917 borde kunna väsentligt nedsättas.

Styrelsen ville även nu framhålla önskvärdheten därav, att av de medel, som kunde komma att anvisas, ett mindre belopp måtte få användas till renovation av sådana i enskild ägo befintliga kartor samt avskrift i erforderlig utsträckning av därtill hörande handlingar, som saknades i lantmäterikontoren, men som för dessa vore av särskild betydelse.

Med anledning av vad sålunda anförts har lantmäteristyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ifrågavarande ändamål å extra stat för år 1916 anvisa ett anslag av 20,000 kronor.

Beträffande det för år 1915 beviljade anslaget har Kungl. Maj:t med hänsyn till de stora utgifter, som under rådande förhållanden måste bestridas av statskassan, ansett, att detsamma icke borde i sin helhet anvisas för nämnda år. Kungl. Maj:t har därför den 17 november 1914 av detta anslag ställt allenast ett belopp av 10,000 kronor till lantmäteristyrelsens förfogande, varav högst 4,000 skulle få användas till renovation av kartor och härav högst 2,000 kronor till dylik åtgärd beträffande kartor i enskild ägo. Inalles har alltså för åren 1912—1915 ställts till lantmäteristyrelsens förfogande för ifrågavarande ändamål ett belopp av 80,000 kronor, därav högst 31,000 kronor för renovation och alltså minst 49,000 kronor till reparation.

*Departements-
chefen.*

[67.] Enligt inhämtad upplysning återstod den 1 december 1914 å tidigare anslag för ifrågavarande ändamål oanvänt ett belopp av 12,194 kronor. Då härtill kommer det av Kungl. Maj:t för år 1915 anvisade beloppet av samma års extra anslag, eller 10,000 kronor, är för ändamålet tillgängligt från sistnämnda dag till utgången av år 1915 inalles ett belopp av 22,194 kronor. Under förutsättning att hela detta belopp kommer till användning under nämnda tid, återstår i allt fall till år 1916 den av Kungl. Maj:t ännu icke anvisade delen av 1915 års anslag eller 10,000 kronor. Det torde visserligen vara oundvikligt att, därest icke dessutom ytterligare anslag anvisas, ifrågavarande arbeten måste under år 1916 bedrivas i något mindre omfattning än under de föregående åren och att till följd därav tiden för fullbordandet av arbetet i dess helhet blir framflyttad, men detta torde dock icke vara förenat med så stora olägenheter, att icke behöfelig hänsyn till nödvändigheten av inskränkningar i 1916 års budget till fullo motiverar, att anslag härtill icke där upptages.

Jag anser mig därför i anledning av ovanberörda framställning nu allenast böra hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att vad vid utgången av år 1915 må kvarstå oanvänt å anslaget till reparation och renovation av kartor i lantmäterikontoren i länen må av Kungl. Maj:t under år 1916 användas för enahanda ändamål.

e. *Nya registratur och arkivens ordnande i lantmäterikontoren i länen.*

[68.] Sedan på given anledning Kungl. Maj:t den 3 november 1911 lämnat lantmäteristyrelsen i uppdrag att i fråga om vart och ett av lantmäterikontoren i länen verkställa utredning beträffande behovet av nytt registratur därstädes samt kostnaderna för dess upprättande, infortrade lantmäteristyrelsen yttranden i ämnet från rikets förste lantmätare och överlämnade därefter den anbefallda utredningen i skrivelse den 27 november 1911. Enligt denna utredning beräknades kostnaderna till i runt tal 60,000 kronor, vilket belopp enligt styrelsens förslag borde utgå med 6,000 kronor för år 1912 samt med 18,000 kronor för vart och ett av åren 1913—1915. Med stöd av förste lantmätarnas uppgifter meddelade styrelsen i skrivelsen i fråga, att inga åtgärder vore erforderliga beträffande registraturet i Kronobergs län, att erforderliga kompletteringar ansetts kunna medhinnas av förste lantmätarna själva och

Nya registratur och arkivens ordnande i lantmäterikontoren i länen.

(extra anslag.)

å kontoren anställda amanuenser i Värmlands, Västerbottens och Norrbottens län, att registraturet vore tillfredsställande i Gävleborgs län, men att därstädes erfordrades paginering av akter, varför kostnaden beräknats till 400 kronor, att för Jönköpings län några anmärkningar vidkommande det kronologiska registret icke framställts, under det kostnaden för ett alfabetiskt register beräknats till 600 kronor, att större kompletteringar vore erforderliga beträffande registraturet i Kalmar län, varför kostnaderna beräknats till 2,400 kronor, samt att helt och hållet nya registratur erfordrades i samtliga återstående län. Styrelsen framhöll emellertid, att det icke vore helt och hållet uteslutet, att medel skulle visa sig erforderliga även i län, för vilka något belopp icke upptagits.

För ifrågavarande ändamål beviljade riksdagen å 1913 års riksstat 24,000 kronor, varav en del var avsedd för år 1912.

Uti skrivelse den 17 oktober 1913 angående anslag för år 1915 anmälde lantmäteristyrelsen, att intill den 1 oktober 1913 endast 11,134 kronor 89 öre använts av samma års anslag å 24,000 kronor. Såsom en av anledningarna härtill framhöll styrelsen följande förhållande. Vid verkställande av ovan omförmälda kostnadsberäkning hade lantmäteristyrelsen utgått från att, där för ifrågavarande arbeten erfordrades fackkunnigt biträde, sådant borde kunna erhållas mot en ersättning av 200 kronor i månaden. Då åtskilliga auskultanter inom lantmäteristaten vid arbetet med jordregistrets uppläggande och såsom biträden dels åt vissa förste lantmätare vid en del gransknings- och andra arbeten och dels vid vissa i kammarkollegium förefallande lantmäterigöromål erhöile högre ersättning, uppgående enligt Kungl. Maj:ts medgivande i vissa fall till belopp av 3,600 å 4,000 kronor för år, samt antalet vid jordregistret och i kammarkollegium anställda auskultanter uppginge till ej mindre än omkring 40, hade det visat sig förenat med svårigheter att få förfoga över lämpliga lantmäteritjänstemän för ifrågavarande arbeten, beträffande vilka lantmäteristyrelsen i anslutning till de grunder, som följts vid beräklandet av kostnaderna, ansett sig böra föreskriva, att högst 200 kronor i månaden finge utgå såsom ersättning till examinerat biträde.

Uti sistberörda framställning anförde lantmäteristyrelsen vidare följande.

Bristen på billiga fackkunniga biträden vore givetvis en av anledningarna till att kostnaderna för ifrågavarande arbeten, enligt vad infordrade förnyade yttranden från förste lantmätarna gäve vid handen, hotade att stiga till ej obetydligt högre belopp än vad förut beräknats.

[68.] Den väsentliga orsaken härtill vore emellertid den, att arbetet visat sig vara betydligt mera tidsödande än flertalet förste lantmätare förutsett i de yttranden, som legat till grund för beräkningarna i lantmäteristyrelsens framställning den 27 november 1911, vartill komme, att många av förste lantmätarna dåmera ansåge sig icke kunna deltaga vid utförande av ifrågavarande arbeten i den utsträckning, som förut antagits, samt att fackkunnigt biträde på grund av detta förhållande erfordrades i större omfattning än som beräknats.

Beträffande behovet av ytterligare medel hade flertalet förste lantmätare ansett väsentligt högre belopp än förut erforderliga. Största ökningen eller 2,400 kronor hade ansetts erforderlig i kontoret i Falun. Därefter komme kontoren i Östergötlands, Uppsala och Södermanlands län med en föreslagen ökning av 2,200 kronor för det förstnämnda och med 1,800 kronor för de båda andra kontoren. En ökning av 1,000 kronor och därutöver hade i övrigt föreslagits för kontoren i Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs samt Skaraborgs län. Medel begärdes även för Värmlands, Västerbottens och Norrbottens län, där först antagits, att erforderliga kompletteringar skulle kunna medhinnas av förste lantmätarna själva och å kontoren anställda amanuenser. Sammanlagda ökningen uppginge till omkring 14,000 kronor.

Lantmäteristyrelsen hade uti sin ovan omförmälda framställning den 27 november 1911 utgått från att arbetena borde avslutas år 1915 eller senast under år 1916. Denna beräkning hade skett i anslutning till vad som då kunde antagas beträffande tiden för slutförande av arbetet med jordregistrets uppläggande. Tidpunkten härför kunde emellertid numera antagas bli framflyttad ett eller annat år, och därför syntes några alltför stora olägenheter ej heller vara att befara genom ett något långsammare bedrivande av nu ifrågavarande arbeten. I anledning härav ansåge lantmäteristyrelsen, att anslagskravet för ifrågavarande ändamål för år 1915 borde kunna begränsas till 12,000 kronor, och lantmäteristyrelsen funne sig desslikes böra meddela, att, så vitt styrelsen då kunnat bedöma förhållandena, ifrågavarande behov syntes kunna bli fyllt genom ett lika stort anslag för år 1916, som begärts för år 1915, och med ett anslag för år 1917 till något mindre belopp.

Totalbehovet beräknades alltså nu till omkring 74,000 kronor.

Då frågan om äskande av medel av riksdagen för ifrågavarande ändamål den 13 januari 1912 första gången anmäldes för Kungl. Maj:t, tillstyrkte dåvarande departementschefen medels anvisande för ändamålet men anförde tillika, att, då det uppgivna kostnadsbeloppet, 60,000 kronor, syntes vara endast approximativt beräknat, icke hela detta belopp

borde äskas av riksdagen utan endast de för åren 1912 och 1913 beräknade beloppen, tillsammans 24,000 kronor. Detta belopp anvisades också, som ovan nämnts, av riksdagen. För år 1914 anvisades ytterligare 18,000 kronor. Då avsevärd behållning uppstått å anslaget vid 1913 års slut, och det icke syntes antagligt, att dessa skulle jämte 1914 års anslag fullständigt åtgå under sistnämnda år, begärde Kungl. Maj:t av riksdagen anslag för år 1915 endast å 10,000 kronor, vilket ock beviljades. Inalles hava alltså hittills anvisats anslag å 52,000 kronor.

Lantmäteristyrelsen har nu i skrivelse den 10 oktober 1914 anfört följande.

Intill den 1 oktober 1914 hade av de anvisade medlen 30,328 kronor 44 öre kommit till användning. För tiden intill den 1 januari 1916 funnes alltså tillgängligt ett belopp av 21,671 kronor 56 öre. Av detta belopp syntes omkring 5,000 kronor komma att åtgå under återstående delen av år 1914, varefter för år 1915 skulle kvarstå omkring 16,000 kronor.

Av detta belopp, som knappast motsvarade behovet för år 1915, komme i allt fall med sannolikhet icke att finnas någon besparing vid utgången av sistnämnda år. Om därför för år 1916 icke ansloges högre belopp än för år 1915, komme med ledning av den erfarenhet, som vunnits under senaste året, arbetet icke att kunna fortgå ostört. Att så måtte kunna ske, vore emellertid önskvärt redan med hänsyn till angelägenheten av att få arbetet utfört så fort som möjligt, och lantmäteristyrelsen ansåge på grund härav, att auslagskravet för år 1916 borde beräknas till 20,000 kronor.

Vid beloppets bestämmande syntes emellertid en särskild omständighet böra beaktas. Nu rådande förhållanden syntes komma att medföra en väsentlig minskning i lantmäteriverksamheten under närmaste tiden, och till följd härav skulle autagligen åtskilliga tjänstemän inom lantmäteristaten komma att sakna full sysselsättning. Det syntes styrelsen därför önskvärt, om styrelsen för ifrågavarande arbeten kunde bli i tillfälle använda ledig arbetskraft. Detta skulle emellertid icke låta sig göra, om styrelsen skulle vara inskränkt till de medel, som redan anvisats. På grund av vad sålunda anförts framstode lämpligheten av att anslaget höjdes för år 1916 och att en del av detsamma kunde bli tillgänglig redan under år 1915.

Vad anginge totalkostnaden för ifrågavarande ändamål ville lantmäteristyrelsen meddela, att förnyad undersökning givit vid handen, att densamma snarare komme att över- än understiga resultatet av den

[68.] beräkning, som lämnats i styrelsens framställning den 17 oktober 1913. Såsom särskilt skäl härtill kunde anföras, att anspråk på medel till nytt registratur numera framstälts även av förste lantmätaren i Gävleborgs län, som förut uppgivit, att för hans kontor endast erfordrades 400 kronor till paginering av akter. Desslikes kunde meddelas, att styrelsen beträffande tre län tillåtit registratures uppläggande efter »kortsystem», som visat sig bliva något dyrare än den anordning, som eljest följts. Den ökade kostnad, som härigenom uppstode, medförde emellertid besparing i framtiden, däriigenom att någon omläggning framdeles ej behövde ifrågakomma, då systemet medförde obegränsade utvecklingsmöjligheter.

Med anledning av vad sålunda anförts har lantmäteristyrelsen nu hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till uppläggande av nya registratur och arkivens ordnande i lantmäterikontoren i länen å extra stat för år 1916 anvisa ett anslag av 20,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att av sagda belopp under år 1915 förskottsvis av tillgängliga medel för ändamålet utanordna 10,000 kronor.

I särskild skrivelse den 10 oktober 1914 gjorde lantmäteristyrelsen framställning angående användningen av det för år 1915 av riksdagen auvisade beloppet av 10,000 kronor och anförde därvid, att styrelsen ansåge det angeläget, att högre ersättning än den nu till högst 200 kronor i månaden bestämda måtte kunna medgivas de med detta arbete sysselsatta examinerade biträdena. Styrelsen uttalade sig för ersättningens höjande till högst 300 kronor i månaden. Såsom ett särskilt skäl härför anfördes, att arbetets beskaffenhet vore på samma gång krävande och mindre lockande.

Ehuruväl de stora krav, som till följd av rådande förhållanden ställas på statskassan, manat till vidtagande av inskränkning i statens utgifter, samt dylik inskränkning också skett beträffande vissa andra å extra stat för år 1915 anvisade anslag till lantmaterieändamål, ansåg jag, på grund av det sammanhang, som råder mellan nu ifrågavarande arbeten och arbetena för jordregistrets uppläggande, mig icke kunna tillstyrka, att någon avknappning gjordes å de medel, som av riksdagen anvisats till dessa arbeten för år 1915. I enlighet härmed ställde Kungl. Maj:t den 17 november 1914 hela det anvisade beloppet, 10,000 kronor, till lantmäteristyrelsens förfogande. Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, att tillsvidare och intill dess Kungl. Maj:t därutinnan annorledes förordnade högst 200 kronor i månaden finge utgå såsom ersättning åt examinerat biträde för nu ifrågavarande arbeten.

Sedan lantmäteristyrelsen i likhet med andra ämbetsverk erhållit

anmodan att, oberoende av de framställningar styrelsen redan förut kunde hava avlåtit till Kungl. Maj:t, inkomma med uppgift å de anslagsbelopp, som syntes böra äskas av 1915 års riksdag samt därvid yttra sig om den större eller mindre nödvändigheten av anslagens utgående, har styrelsen i skrivelse den 23 oktober 1914 beträffande nu ifrågavarande ändamål anfört, att det säkerligen icke funnes någon tjänstemannakår, som komme att få så stor känning av inträffade förhållanden, som lantmäterikåren, beroende på att den hade att uppbära största delen av medlen för sin existens av enskilda. I synnerhet befarade lantmäteristylelsen, att de unga tjänstemännen, som icke åtnjöte någon som helst ersättning av statsmedel, komme att bliva lidande. Bifall till styrelsens hemställan i förenämnda skrivelse den 10 oktober 1914 syntes styrelsen därför vara av behovet påkallat för att lindra följderna av befarad arbetsbrist. För den händelse Kungl. Maj:t emellertid icke skulle vilja behjarta detta önskemål och styrelsen alltså under år 1915 icke kunde berättigas att använda något av 1916 års anslag, syntes anslaget för sistnämnda år kunna nedsättas till 15,000 kronor.

Enligt vad jag inhämtat, fanns å anslagen för nu ifrågavarande ändamål för åren 1912—1914 den 1 december sistnämnda år en behållning å 9,721 kronor 96 öre, vadan från samma dag till utgången av år 1915 är för ändamålet disponibelt ett belopp av 19,721 kronor 96 öre.

*Departements-
chefen.*

Då sammanlagda kostnaderna för dessa arbeten numera antagits sannolikt komma att överstiga till och med det år 1913 uppgivna beloppet av 74,000 kronor, samt endast ett belopp av tillhopa 52,000 kronor hittills anvisats, behövs uppenbarligen ytterligare anslag för att arbetena må kunna fullbordas. Då det är av vikt, att dessa arbeten äga rum ungefär samtidigt med arbetena på jordregistret, anser jag någon mera betydande inskränkning i desamma icke nu böra vidtagas. Dock synes det mig kunna vara tillräckligt, ifall ett anslag av 15,000 kronor anvisas för år 1916. Att härav förskottera något belopp under år 1915 synes mig icke lämpligt.

Däremot kan jag icke undgå att finna, att lantmäteristylelsen anfört beaktansvärda skäl för att arvudet till examinerade biträden, vilka användas vid detta arbete, må i särskilda fall kunna höjas till 300 kronor i månaden. Jag vill erinra, att Kungl. Maj:t den 15 december 1914 medgivit, att arvode till de examinerade biträden, vilka användas vid länens lantmäterikontor mot ersättning från nionde huvudtitelns expensanslag, må kunna uppgå till högst 300 kronor, varvid emellertid

[68.] Kungl. Maj:t föreskrivit, att ifråga om dylikt biträdes tjänstgörings-skyldighet och rätt till semester skola gälla enahanda föreskrifter, som stadgats den 24 april 1914 beträffande lantmätare, som förordnats att biträda vid jordregisterarbete å länslantmäterikontoren. Dessa föreskrifter, som återgivits å sid. 87—88 av det vid statsverkspropositionen till 1914 års senare riksdag fogade statsrådsprotokollet över justitiedepartements-ärenden den 14 maj 1914, innehålla, att dylik lantmätare skall varje söckendag å tjänsterummet ägna sig åt arbetet med jordregistrets uppläggande minst sju effektiva timmar under månaderna september—maj och minst fem effektiva timmar under månaderna juni—augusti. För lantmätare, som erhållit förordnande att för helt år biträda vid arbetet med jordregistrets uppläggande, äger lantmäteristyrelsen bevilja ledighet för högst tre veckor eller för den, som innehaft dylikt förordnande under de tre närmast föregående kalenderåren, under högst fyra veckor, utan skyldighet för lantmätaren att därunder avstå någon del av arvodelt. — Jag anser det vara förestavat av billighet, att jämväl de examinerade biträden, som användas vid de nya registratures uppläggande, erhålla möjlighet till samma arvode, som sålunda bestämts för övriga examinerade biträden å länens lantmäterikontor, naturligtvis mot enahanda arbetsskyldighet.

För närvarande hemställer jag allenast, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till uppläggande av nya registratur och arkivens ordnande i lantmäterikontoren i länen å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 15,000.

f. *Inbindning av handlingar i lantmäterikontoren i länen.*

[69.] Med bifall till av Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har riksdagen till inbindning av handlingar i lantmäterikontoren i länen på extra stat för åren 1914 och 1915 anvisat ett anslag av 5,000 kronor för vartdera året. Till huvudsaklig grund för dessa beslut har legat en av lantmäteristyrelsen den 15 mars 1912 avlåten skrivelse, däri styrelsen på grundvalen av verkställd utredning beräknade, att för ifrågasättande ändamål erfordrades ett sammanlagt belopp av 33,500 kronor utöver vad som för samma ändamål kunde bli tillgängligt av det årliga belopp av det under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., som genom Kungl. Maj:ts beslut den 28 januari 1910 bestämts för vart och ett av lantmäterikon-

*Inbindning av
handlingar i
lantmäteri-
kontoren i
länen.*

(extra anslag.)

toren i länen. Vid denna beräkning hade styrelsen utgått ifrån att kostnaden i dess helhet kunde bestridas av sistberörda belopp inom kontoren i Stockholms, Uppsala, Kronobergs, Gottlands, Hallands, Värmlands, Västmanlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Uti sin framställning den 17 oktober 1913 angående anslag för ifrågavarande ändamål för år 1915 erinrade styrelsen om den ökade användning, som i länens lantmäterikontor förvarade akter på senaste åren fått genom jordregistret och även för andra ändamål pågående undersökningar, samt framhöll vidare, att den ökning, som skett och ytterligare vore att förvänta av verksamheten å lantmäterikontoren, medförde ökade krav för andra ändamål på ovan omförmälda årliga anslag av expensmedel, varigenom utsikterna minskades att därav kunna disponera några medel till inbindning av akter. Vad särskilt Västerbottens län vidkomme, hade förste lantmätaren i detta län redan då anmält, att detta förhållande föranledde, att behov av särskilda medel för ifrågavarande ändamål förefunnes även för lantmäterikontoret i nämnda län, vilket, på sätt ovan meddelats, från början icke beräknats.

Lantmäteristyrelsen har nu i skrivelse den 10 oktober 1914 hemställt om anslags beredande för detta ändamål även för år 1916. Styrelsen hade nu sökt åstadkomma utredning angående storleken av ifrågavarande behov genom rikets förste lantmätare. Enligt deras beräkning skulle för ifrågavarande ändamål erfordras, utöver de 10,000 kronor som redan beviljats av riksdagen, ytterligare 14,350 kronor. Under förutsättning att högre årligt belopp än 5,000 kronor icke ansloges, syntes alltså anslag bliva erforderliga för åren 1916—1918. Därjämte har framhållits, att även förste lantmätarna i Stockholms, Västmanlands och Norrbottens län numera anmält behov av särskilda medel för ifrågavarande ändamål.

Lantmäteristyrelsen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att till inbindning av handlingar i lantmäterikontoren i länen å extra stat för år 1916 anvisa ett anslag av 5,000 kronor.

Genom beslut den 17 november 1914 har Kungl. Maj:t av 1915 års anslag å 5,000 kronor till ifrågavarande ändamål ställt allenast halva beloppet, 2,500 kronor, till lantmäteristyrelsens förfogande för samma år. Enligt inhämtad upplysning återstod den 1 december 1914 å detta års anslag oanvänt ett belopp av 2,000 kronor. Denna återstod jämte förberörda belopp av 2,500 kronor utgöra tillhopa 4,500 kronor, som alltså stå till förfogande för detta ändamål intill utgången av år 1915. Ifall för år 1916 jämte eventuellt överskott å dessa medel det ännu

*Departements-
chefen.*

- [69.] odisponerade beloppet, 2,500 kronor, av 1915 års anslag göres tillgängligt, synes något särskilt anslag för år 1916 icke härtill nödvändigtvis erfordras. Utom att varje besparing bör under nuvarande förhållanden iakttagas, som utan alltför stor olägenhet kan ske, talar för en sådan åtgärd den omständigheten, att utgiftsbehovet för nu ifrågakvarande ändamål vid ovan omförmälda förnyade beräkning visat sig uppgå till allenast 24,350 kronor eller inemot 9,000 kronor mindre än först antagits.

Jag anser mig därför nu böra allenast hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att vad vid utgången av år 1915 må kvarstå oanvänt å anslaget till inbindning av handlingar i lantmäterikontoren i länen må av Kungl. Maj:t under år 1916 användas för enahanda ändamål.

g. *Anskaffande till lantmäterikontoret i Umeå av kopior av vissa kartor m. m.*

- [70.] *Anskaffande till lantmäterikontoret i Umeå av kopior av vissa kartor m. m. (extra anslag.)* Till anskaffande för lantmäterikontorets i Umeå räkning av kopior utav vissa skifteskartor med tillhörande handlingar, varav de i lantmäterikontoret förut förvarade exemplaren förstörts vid den eldsvåda, som den 25 juni 1888 ödelade största delen av staden Umeå, har riksdagen med bifall till av Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar på extra stat för åren 1913, 1914 och 1915 anvisat medel eller 18,000 kronor för år 1913 samt 9,000 kronor för vardera av åren 1914 och 1915.

Till grund för dessa beslut har legat en beräkning, enligt vilken arbetet i fråga, som enligt verkställd utredning borde omfatta kopiering av 3,885 regalark kartor och avskrift av 16,267 ark beskrivningar, skulle betinga en sammanlagd kostnad av 45,000 kronor. Denna beräkning utvisade för kopieringsarbetet en kostnad av 8 kronor 44 öre för regalark kartor samt 75 öre för avskrift av varje ark beskrivning.

Lantmäteristyrelsen har nu i skrivelse den 10 oktober 1914 meddelat, att vid utgången av september månad samma år hade kopierats 1,640 regalark kartor för en kostnad av 13,399 kronor 10 öre eller 8 kronor 17 öre för varje regalark samt avskrivits 8,420 ark beskrivningar för en kostnad av 4,636 kronor 59 öre eller 55 öre för ark. Priset för ark hade alltså i båda fallen kunnat nedbringas något lägre

än som beräknats. Med anledning härav ansåge lantmäteristyrelsen, att det ursprungligen beräknade beloppet 45,000 kronor borde kunna antagas komma att visa sig förslå. [70.]

Då riksdagen hittills för ändamålet i fråga anvisat tillhopa 36,000 kronor, skulle alltså enligt ovan omförmälda beräkning för arbetets fullbordande återstå 9,000 kronor, och hemställde därför lantmäteristyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ändamålet anvisa å extra stat för år 1916 ett anslag av 9,000 kronor.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 17 november 1914 av 1915 års anslag för ifrågavarande ändamål å 9,000 kronor ställt allenast ett belopp av 3,000 kronor till lantmäteristyrelsens förfogande för år 1915. Enligt inhämtad upplysning återstod den 1 december å tidigare anslag för detta ändamål oanvänt ett belopp av 7,083 kronor. Till förfogande för ändamålet står alltså från sistnämnda dag till utgången av år 1915 ett belopp av inalles 10,083 kronor. Ifall för år 1916 eventuellt överskott å dessa medel samt den ännu odisponerade delen av 1915 års anslag, 6,000 kronor, bliva tillgängliga, synes något särskilt anslag icke behöva härtill upptagas i 1916 års riksstat. Det är att märka, att kostnaden visat sig i verkligheten kunna nedbringas under den beräknade och alltså större arbetsprodukt erhållas för de anvisade medlen. För övrigt synes ytterligare utredning tarvas angående det verkliga återstående anslagsbehovet, enär den ursprungliga beräkningen ju visat sig vara i fråga om kostnaderna per ark för hög.

Jag hemställer därför nu allenast, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att vad vid utgången av år 1915 må kvarstå oanvänt å anslaget till anskaffande för lantmäterikontorets i Umeå räkning av kopior utav vissa skifteskartor med tillhörande handlingar må av Kungl. Maj:t under år 1916 användas för enahanda ändamål.

h. *Skrivhjälp å lantmäterikontoren i länen.*

Uti gällande avlöningsstat för lantmäteristaten i orterna finnas uppförda arvoden till sex amanuenser till belopp för varje av 2,000 kronor. Dessa amanuenser äro anställda å lantmäterikontoren i Värmlands och de fem norrländska länen. Beträffande dessa län ansågs det

[71.]
*Skrivhjälp å
lantmäteri-
kontoren i
länen.*

(extra anslag.)

[71.] redan vid genomförandet år 1908 av omorganisationen av förste lantmätartjänsterna påtagligt, att förste lantmätarna med hänsyn till mängden av laga skiften och andra lantmåteriförrättningar skulle bli så överhopade av granskningsgöromål, att de ej utan tjänstebiträde skulle få tid att med erforderlig omsorg fullgöra de åligganden, som skulle komma att uppdragas åt dem. I fråga om ytterligare biträden å länens lantmåterikontor yttrade dåvarande departementschefen den 13 januari 1908 vid behandlingen av organisationsfrågan, att, för den händelse förslaget till förordning angående jordregister vunno statsmakternas gillande, torde, förutom det då föreslagna antalet amanuenser, än ytterligare biträden å länens lantmåterikontor bli erforderliga, men som tvivelsutan flera år komme att förflyta, innan jordregistren hunne bli upplagda, och först därefter det stadigvarande behovet av förstärkning i sådana extra arbetskrafter kunde tillförlitligen beräknas, påkallades för det dåvarande inga anslag till dylika biträden.

Redan tidigt därefter förspordes klagomål från en del förste lantmätare över att de ej medhunnit dem åliggande göromål och att de för att fullgöra sina åligganden nödgades utsträcka den dagliga tjänstgöringstiden väsentligt utöver vad som vore föreskrivet eller kunde anses billigt.

I samband med avgivande den 27 november 1911 av förslag angående åtgärder till upprättande av nya eller komplettering av äldre registratur å lantmåterikontoren i länen tillika med ordnandet av arkiven å samma kontor upptog lantmåteristyrelsen på nytt frågan om anslag till biträden å lantmåterikontoren. Lantmåteristyrelsens förslag gick ut på, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till upprättande å lantmåterikontoren i länen av nya registratur eller komplettering av redan befintliga och ordnande i sammanhang därmed av arkiven ävensom till påskyndande av göromålen i övrigt å lantmåterikontoren på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp av 40,000 kronor. Av denna summa voro 16,000 kronor avsedda för arbetenas påskyndande och återstoden eller 24,000 kronor för arbetet med registraturen och arkivens ordnande.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade 1912 års riksdag på extra stat för år 1913 24,000 kronor till uppläggande av nya registratur och arkivens ordnande vid lantmåterikontoren. Med anledning av lantmåteristyrelsens förslag i fråga om anslag till biträden för göromålen i övrigt å lantmåterikontoren gjordes däremot från Kungl. Maj:ts sida icke någon framställning till riksdagen. Vid föredragning av ärendet den 13 januari 1912 erinrade departementschefen om sitt ovan omnämnda yttrande den 13 januari 1908 vid föredragning av frågan

rörande omorganisation av förste lantmätartjänsterna, gående ut därpå, att anslag till andra extra arbetskrafter än till sex amanuenser icke borde upptagas i staten. Han yttrade vidare, att det syntes honom påtagligt, att behovet av sådana biträden även i en del andra län dåmera gjorde sig starkt gällande och detta i än högre grad genom tillkomsten av arbeten med registraturen och arkivens ordnande. Då emellertid dessa sistnämnda arbeten voro av tillfällig art och då större erfarenhet om det stadigvarande behovet syntes böra vinnas, innan förändring vidtoges i den från och med år 1909 gällande nya staten, ansåg han, att kostnaderna för de tillfälliga biträden, som vid vissa kontor torde visa sig erforderliga, lämpligen kunde, efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, bestridas från nionde huvudtitelns expensanslag, från vilket medel till lantmäterikontorens övriga expenser utginge.

Detta uttalande lämnades av riksdagen utan erinran, och i anslutning till detsamma anvisade därefter Kungl. Maj:t efter framställningar av lantmäteristyrelsen vid åtskilliga tillfällen medel till biträden vid vissa lantmäterikontor.

Sedan den s. k. jordregisterkommissionen avgivit yttrande angående behovet av förstärkning av arbetskrafterna å länens lantmäterikontor samt lantmäteristyrelsen gjort framställning om anvisande av medel för dylikt ändamål för år 1914 och tillika framlagt beräkning över medelbehovet därtill för år 1915, anförde dåvarande departementschefen den 14 januari 1914 bland annat följande.

De behov, som legat till grund för ovan omförmälda framställningar, syntes vara av två olika slag. Vissa finge anses vara av mera tillfällig natur, väsentligen beroende på det pågående arbetet med jordregistrets uppläggande och i varje fall av sådan beskaffenhet, att tillräcklig erfarenhet ännu icke vunnits, i vad mån de kunde komma att fortfara. Det syntes emellertid icke kunna förnekas, att bland nämnda behov även vissa förekomme, vilka redan då otvivelaktigt kunde anses hava stadigvarande egenskap och skulle komma att oförminskade förefinnas oberoende av jordregisterarbetets fortgång och avslutande. Detta syntes vara fallet med åtminstone en del av det behov av skrivhjälp, som anmälts från samtliga lantmäterikontor.

Sedan departementschefen vidare erinrat, att Kungl. Maj:t dittills för år 1914 från nionde huvudtitelns expensanslag anvisat tillhoppa 10,700 kronor för anställande av skrivhjälp vid lantmäterikontoren och 5,500 kronor för anställande av examinerade biträden vid fyra sådana kontor, anförde han att, då de anslag, som sålunda för år 1914 lämnats för avlöning åt examinerade biträden, avsett blott fyra särskilda lantmäteri-

[71.] kontor och blott viss del av året, det syntes honom att, även om anslag till motsvarande ändamål för samma eller andra lantmäterikontor skulle komma att visa sig behövliga även för år 1915, dessa anslag hade en så pass tillfällig karaktär, att, på sätt han uttalat den 13 januari 1912, de lämpligen borde fortfarande anvisas från expensanslaget. Däremot kunde han ej undgå att finna, att behovet av anslag för skrivhjälp vid lantmäterikontoren vore i åtminstone den omfattning, som tillgodosetts genom Kungl. Maj:ts nyssberörda beslut för år 1914, av stadigvarande natur. Det syntes honom vara ett oekonomiskt slöseri med förste lantmätarens för viktigare värv avsedda arbetskraft att låta honom personligen verkställa en så stor mängd enkla och till avsevärd del rent mekaniska göromål, som utredningen utvisat vara händelsen. Att fortfarande anvisa från expensmedlen anslag till detta, såsom det syntes, i nästan alla län förefintliga behov av skrivhjälp syntes emellertid icke lämpligt, utan borde särskilt anslag begäras av riksdagen. Dock syntes det vara tillräckligt att tillsvidare uppföra detsamma å extra stat. Då det icke vore osannolikt, att behovet komme att under år 1915 böra tillgodoses i något större utsträckning än för år 1914, syntes anslagsbeloppet för år 1915 böra beräknas till i runt tal 12,000 kronor.

I enlighet härmed gjorde Kungl. Maj:t framställning till riksdagen, som biföll densamma. Mot att kostnaderna för avlöning åt examinerade biträden fortfarande skulle av Kungl. Maj:t anvisas från expensanslaget, gjordes icke någon erinran.

Lantmäteristyrelsen har nu i skrivelse den 20 oktober 1914 gjort framställning angående medel till avlönande av examinerade biträden under åren 1915 och 1916 samt angående ytterligare medel för anställande av skrivhjälp under år 1915 ävensom slutligen om anslag för år 1916 till dylik skrivhjälp. Beträffande de för år 1915 begärda beloppen har Kungl. Maj:t redan fattat beslut den 15 december 1914. Jag vill i detta avseende erinra, att lantmäteristyrelsen ansåg medel erforderliga till anställande av biträdande förste lantmätare i tre län under tillhoppa 14 månader för en beräknad kostnad av 4,666 kronor, till anställande av examinerade biträden i samma tre län och elva andra län under tillhoppa 68 månader för en beräknad kostnad av 20,400 kronor samt till bekostande av skrivhjälp med 4,667 kronor utöver det av riksdagen anvisade anslaget å 12,000 kronor. Kungl. Maj:t biföll emellertid endast i så måtto lantmäteristyrelsens hemställan i dessa avseenden, att Kungl. Maj:t till lantmäteristyrelsens förfogande för anställande under år 1915 av examinerade biträden å lantmäterikontoren i länen anvisade från expensanslaget ett

belopp av 18,000 kronor. Rörande användningen av det sålunda beviljade anslaget förklarade Kungl. Maj:t tillika, [71.]

att det skulle ankomma på lantmäteristyrelsen att fördela medlen mellan de särskilda länen,

att arvode åt ifrågavarande biträden icke finge överstiga 300 kronor i månaden,

att ifråga om sådant biträdes tjänstgöringsskyldighet och rätt till semester skulle gälla enahanda föreskrifter, som av Kungl. Maj:t den 24 april 1914 i dessa avseenden stadgats i fråga om lantmätare, som förordnats att biträda vid jordregisterarbetet å länslantmäterikontoren,¹⁾

samt att lantmäteristyrelsen skulle äga att meddela de ytterligare föreskrifter i ämnet, som kunde anses erforderliga.

Varken förslaget om anställande av biträdande förste lantmätare eller om ökade medel till skrivhjälp vann alltså Kungl. Maj:ts bifall, och även det belopp, som anvisades till examinerade biträden, var lägre än det begärda. Då jag tillstyrkte detta beslut, ansåg jag det kunna antagas, att genom de samtidigt meddelade föreskrifterna om biträdenas tjänstgöringsskyldighet ökad arbetsprodukt skulle kunna förväntas och att anslaget därför icke behövde sättas högre än vad som skedde. Även ansåg jag hänsyn böra tagas till att förste lantmätarnas skyldighet att hava kontoret öppet för allmänheten blivit väsentligt inskränkt genom kungörelsen den 10 september 1914 och att härigenom förste lantmätarna borde få ökat tillfälle till eget arbete.

Att vid fattandet av nämnda beslut den 15 december 1914 tillmötesgå lantmäteristyrelsens framställning om ytterligare medel till skrivhjälp under år 1915 ansåg jag mig icke kunna tillstyrka. Visserligen framgår av dåvarande departementschefens uttalande den 14 januari 1914, att han icke ansett, att lantmäterikontorens behov av skrivhjälp under år 1915 skulle under alla förhållanden kunna bliva vederbörligen fyllt genom det då begärda anslaget å 12,000 kronor, och han har uttryckligen framhållit, att detta anslag vore avsett för det mera stadigvarande behovet, vilket syntes hava »åtminstone» den omfattning, som tillgodosetts genom Kungl. Maj:ts av honom omförmälda beslut om anvisande därtill av 10,700 kronor för år 1914. Ävenså framhöll han, att »åtminstone» en del av det behov av skrivhjälp, som då anmälts från samtliga lantmäterikontor, syntes hava stadigvarande egenskap. Det synes av dessa uttalanden att döma böra stå Kungl. Maj:t fritt att för mera tillfälligt behov av skrivhjälp fortfarande anvisa medel

¹⁾ Se redogörelsen härför vid frågan om anslag till registraturs uppläggande.

[71.] från nionde huvudtitelns expensanslag utöver det anslag, som riksdagen därtill anvisat. Detta synes desto hellre kunna äga rum, som ju Kungl. Maj:t kan från expensanslaget anvisa medel för anställande av examinerade biträden, men det uppenbart är oekonomiskt att använda dylik arbetskraft för sådana arbeten, som lämpligen kunna verkställas av skrivbiträden. Men om än detta således enligt min mening bör stå Kungl. Maj:t öppet, kunde jag dock icke finna det lämpligt att redan före ingången av år 1915, innan alltså något dylikt tillfälligt behov kunde anses fullt ådagalagt, förorda anvisandet av ytterligare medel. Däremot torde det framdeles kunna efter ytterligare framställning och utredning tagas i övervägande, huruvida behovet kräver sådant anvisande.

I fråga om förhållandena för år 1916 har lantmäteristyrelsen i sin ovan omförmälda skrivelse den 20 oktober 1914 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att *dels* besluta sådan ändring i lönestaten för lantmäteristaten i orterna, att de däri upptagna anslagen till sex amanuenser, 12,000 kronor, och till vikariatsersättning, 4,000 kronor, uteslötes samt i stället uppfördes en post »till extra tjänstemän och biträden samt vikariatsersättning» till belopp av 31,600 kronor, *dels och* till förstärkning av arbetskrafterna å lantmäterikontoren i länen anvisa ett anslag av 38,700 kronor.

Någon åtgärd för ändring i den ordinarie staten för lantmäteristaten i orterna i av lantmäteristyrelsen sålunda angivet syfte kan jag emellertid icke nu tillstyrka. Det synes mig nämligen i varje fall nödvändigt att avvakta en tidpunkt, som är närmare avslutandet av arbetena på jordregistrets uppläggande, på det att de därefter inträdande mera normala förhållandena må kunna lättare bedömas och överskådas. Jag anser det därför icke nu nödvändigt att närmare redogöra för styrelsens motivering för framställningen i denna del.

Det ifrågasatta anslaget till förstärkning av arbetskrafterna å länens lantmäterikontor skulle, enligt vad lantmäteristyrelsens skrivelse utvisar, vara avsett att med 18,000 kronor användas till examinerade biträden och med 20,700 kronor till skrivhjälp. Då enligt vad jag nyss framhållit frågan om definitivt ordnande av hithörande förhållanden ännu torde böra anstå, synes det mig lämpligast, att kostnaderna för examinerade biträdens anställande även för år 1916 må bestridas av expensanslaget, och jag anser därför någon framställning till riksdagen icke nu påkallas i detta hänseende.

Däremot böra medel äskas för tillgodoseende av det mera stadigvarande behovet av skrivhjälp. Lantmäteristyrelsen har för år 1916

härtill beräknat ett belopp av 20,700 kronor. Ehuru jag anser beredandet av dylik hjälp vara både synnerligen viktigt och för statsverket ekonomiskt fördelaktigt genom att dyrare och mer kvalificerad arbetskraft då kan i högre grad bli ledig för mer krävande uppgifter, kan jag dock ej finna det oundgängligen nödigt, att anslaget sättes så högt. Ifall det bestämmes till 18,000 kronor, vilket ju innebär en höjning med 6,000 kronor från innevarande år, synes mig detta böra vara fullt tillräckligt.

[71.]

Jag får därför nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av skrivhjälp å lantmäterikontoren i länen å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 18,000.

i. *Fotomekanisk reproduktion av lantmäterikartor.*

Den s. k. skiftesstadgekommittén hemställde i skrivelse den 1 februari 1909, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och på vilket sätt autografisk reproduktion av kartor skulle kunna införas i det svenska lantmäteriväsendet. I skrivelsen lämnades tillika en framställning om fördelarna av det angivna reproduktionssättet, därvid särskilt framhölls, att en avsevärd nationalvinst vore att påräkna genom besparat personligt arbete för renovationer av lantmäterikartor.

[72.]

*Fotomekanisk
reproduktion
av lantmäteri-
kartor.*

(extra anslag.)

I häröver infordrat utlåtande den 14 mars 1912 anförde lantmäteristyrelsen i fråga om den minskning i arbetskostnader, som genom den ifrågasatta reproduktionsmetoden vore att påräkna, att denna av styrelsen beräknats till ett årligt belopp av 300,000 kronor eller mer. Styrelsen ansåg emellertid, att till en början blott en försöksanstalt av minsta möjliga omfattning borde anordnas.

Genom beslut den 3 augusti 1912 fann Kungl. Maj:t gott dels ställa till lantmäteristyrelsens förfogande för inköp av patent- eller utövningsrätt till lämplig metod för autografisk reproduktion av kartor ett belopp av högst 2,000 kronor från nionde huvudtitelns allmänna besparingar, dels ock medgiva styrelsen rätt att till bestridande av övriga kostnader för igångsättande inom styrelsen av en försöksanstalt för dylik reproduktion använda intill 5,050 kronor av det under riksstatens nionde huvudtitel uppförda anslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m.

Sedan lantmäteristyrelsen under hösten 1912 verkställt utredning

[72.] angående vilka av de i utlandet mest använda reproduktionsmetoder kunde anses vara lämpligast för svenska förhållanden samt inköpt utövningsrätt till två varandra kompletterande metoder, påbörjades arbetet med försöksanstaltens igångsättande i slutet av år 1912, varefter försöksarbetena togo sin början i medlet av februari månad 1913.

I skrivelse den 30 juni 1913 redogjorde lantmäteristyrelsen för dessa arbetens gång och resultat samt hemställde — med förmälan att styrelsen hade för avsikt att senare under året, efter vunnen vidare erfarenhet om storleken av försöksanstaltens behov, göra framställning om proposition till riksdagen om anslag till försöksarbetenas vidare bedrivande — att ett belopp av 2,500 kronor måtte anvisas styrelsen för fortsättande av dessa försöksarbeten, till dess det anslag, riksdagen kunde komma att bevilja, bleve tillgängligt.

Sedan statskontoret den 21 augusti 1913 avgivit utlåtande över denna framställning och därvid förklarat sig icke hava något att erinra mot att det begärda beloppet ställdes till lantmäteristyrelsens förfogande, men tillika framhållit, att varken nionde huvudtitelns allmänna besparingar eller expensanslag vidare borde betungas med utgifter för ifrågavarande försök, utan att det syntes lämpligt, att hädanefter erforderliga medel anvisades av riksdagen, anbefallde Kungl. Maj:t den 5 september 1913 statskontoret att för ifrågavarande ändamål av under händer varande medel till lantmäteristyrelsen på rekvisition utanordna nyssnämnda belopp, 2,500 kronor, att framdeles hos Kungl. Maj:t anmälas till ersättande.

I skrivelse den 2 oktober 1913 hemställde vidare lantmäteristyrelsen om avlåtande av proposition om anvisande av medel för fortsättande av arbetena vid omförmälda försöksanstalt samt anförde med avseende härå bland annat följande.

Styrelsen hade anställt en i fotomekanisk reproduktion utbildad tryckare mot en veckoavlöning av 50 kronor.

Det beviljade anslaget av 2,500 kronor vore uppenbarligen så knappt, att det ej tilläte försöksarbetens utförande annat än i ganska ringa omfattning, och det syntes ej tillåta anställning av mer än nyssnämnde tryckare jämte en mindre kvalificerad yngre arbetare eller lärling med uppgift att slipa för reproduktionen nödiga plåtar samt biträda vid tryckning, budskickning m. m. mot en veckoavlöning av högst 20 kronor.

Emellertid vore det nödvändigt, att försöksarbetena finge bedrivas i något större omfattning än dittills. Enligt av styrelsen i sådant avseende verkställda beräkningar skulle erfordras två tryckare, ett kvinn-

ligt rit- och skrivbiträde samt en lärling och springpojke, för vilka avlönningen skulle uppgå till 7,200 kronor för helt år. Då den ökade personalen vore avsedd att anställas från den 1 juli 1914, borde anslaget till försöksarbetena under åren 1914—1915 ej tilltagas lägre än 10,800 kronor.

Statsmedel behövdes emellertid även till nödig komplettering under dessa år av maskiner, instrument och materialier. Beloppet därav hade styrelsen beräknat till 2,500 kronor. Därest å de beräknade avlöningsbeloppen eventuellt uppkommande besparingar finge användas till nämnda inköp, syntes dock nyssnämnda belopp kunna nedsättas till 2,200 kronor.

Sammanlagda anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål under åren 1914 och 1915 uppginge alltså till ett belopp av 13,000 å 13,300 kronor.

I statsverkspropositionen den 14 januari 1914 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för ifrågavarande ändamål å extra stat för år 1915 anvisa ett anslag av 15,500 kronor, därav 2,500 kronor skulle användas till täckande av de genom förenämnda beslut den 5 september 1913 förskottsvis bestridda utgifter för anstalten, ävensom medgiva, att av anslaget i övrigt finge under år 1914 av tillgängliga medel förskottsvis utanordnas erforderligt belopp. Till statsrådsprotokollet uttalade dåvarande departementschefen, att försöken borde bedrivas med sådan kraft, att de skulle kunna anses avslutade åtminstone vid utgången av år 1915, samt att för sådant ändamål det syntes böra medgivas, att de inkomster för vid anstalten utfört arbete, som möjligen kunde inflyta intill sistnämnda tidpunkt, finge användas till anstaltens behov, dock naturligtvis så att de fördes i räkenskap och redovisades.

Denna framställning blev av riksdagen bifallen, varvid riksdagen lämnade departementschefens nyssberörda uttalanden utan erinran.

Sedan lantmäteristyrelsen i skrivelse den 9 juni 1914 avgivit förslag rörande användningen av det belopp av 13,000 kronor av förenämnda anslag, som icke skulle åtgå till ersättande av omförmälda förskott för år 1913, bemyndigade Kungl. Maj:t den 19 juni 1914 styrelsen att av sistberörda summa disponera under samma år högst 5,800 kronor och återstoden efter ingången av år 1915 samt medgav tillika, att möjligen uppkommande besparingar å den av styrelsen beräknade avlöningskostnaden, eller 3,600 kronor under år 1914 och 7,200 kronor under år 1915, finge användas för inköp till komplettering av försöksanstaltens utrustning.

Emellertid hade lantmäteristyrelsen redan i skrivelse den 19 februari 1914, med erinran om ovannämnda av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet till statsrådsprotokollet den 14 januari 1914 uttalade för-

[72.] väntan, att försöken vid ifrågavarande anstalt komme att bedrivas med sådan kraft, att de kunde anses vara avslutade åtminstone med utgången av år 1915, anført, att för sådant ändamål verksamheten vid anstalten borde omfatta icke allenast sådana arbeten, som erfordrades för styrelsen eller för länens lantmäterikontor, utan även sådana reproduktionsarbeten, vilka rikets lantmätare samt möjligen andra tjänstemän, ämbetsverk och myndigheter eller enskilda önskade få utförda, varvid styrelsen skulle betinga sig skälig ersättning. Emellertid saknade styrelsen tillräckliga medel till de behov av anstaltens ytterligare utrustning med maskiner, instrument m. m., som föranleddes av denna större verksamhet. På grund härav hade styrelsen, som förklarat sig anse inköp till anstalten av förbrukningsartiklar såsom kemikalier och oljor, papper, zinkplattor, tryckfärger m. m. kunna ske med anlåtande av nionde huvudtitelns anslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., hemställt om bemyndigande att för anstaltens övriga behov få använda medel, som intill utgången av år 1915 möjligen inflöte av verksamheten vid anstalten.

Statskontoret yttrade i utlåtande häröver den 17 mars 1914, med erinran om ovanberörda uttalande i statsrådsprotokollet den 14 januari 1914, att, då det hos 1914 års riksdag äskade anslag för anstalten vore avsett dels till avlöningar åt personalen och dels till komplettering av anstaltens utrustning men icke till inköp av förbrukningsartiklar, statskontoret icke hade något att erinra mot lantmäteristyrelsens uttalande, att nionde huvudtitelns expensanslag borde få användas till dylika inköp, helst som de till anstalten inflytande inkomster syntes komma att vara tämligen osäkra, så länge verksamheten befunne sig på försökets stadium. Ifall anstalten sedermera komme att erhålla en fast organisation, syntes det emellertid kunna med fog ifrågasättas, huruvida ej de inflytande inkomsterna borde i första hand användas till täckande av anstaltens driftkostnader.

Den 18 april 1914 medgav Kungl. Maj:t, att de inkomster för vid anstalten utfört arbete, som intill utgången av år 1915 kunde inflyta, finge användas för anstaltens behov, dock under villkor, att de fördes i räkenskap och redovisades.

Lantmäteristyrelsen har nu i skrivelse den 9 november 1914 i fråga om anstaltens verksamhet meddelat följande. Under år 1914 hade för anstaltens räkning anskaffats bland annat en större tryckpress med motor samt en fotografiapparat för kopiering samt förstoring och förminskning av kartor. Samtidigt hade personalen, som dittills utgjorts av en tryckare, ett tryckeribiträde eller lärning och tillfälligt kartritningsbiträde, ökat genom anställning av en med fotografisk reproduktion förtrogen person.

Verksamheten vid anstalten hade omfattat försöksarbeten av olika slag, vilkas fortgång dock i vissa delar och särskilt beträffande den fotografiska reproduktionen rönt ett hindrande inflytande genom det inträdda krigstillståndet i Europa, i det att till följd därav leveranserna av såväl berörda fotografiapparat som en del utensilier och papper m. m. avsevärt försenats.

Lantmäteristyrelsen hade emellertid sökt vidtaga lämpliga åtgärder för försöksverksamhetens kraftiga bedrivande. I sådant syfte hade styrelsen bland annat uti cirkulär till rikets lantmätare den 13 maj 1914 meddelat föreskrifter rörande kartors upprättaende och färgläggning med särskild hänsyn till deras lämplighet för mekanisk reproduktion och i samband därmed förordnat sådant förfaringssätt vid kartors renovation i stället för kopiering för hand, såvitt hinder i lantmätares arbete eller annan olägenhet därav ej föranleddes. Även vissa andra tjänstemän samt ämbetsverk hade underrättats om anstaltens inrättande. Till följd av de sålunda vidtagna åtgärderna, vilkas verkningar dock först under loppet av år 1915 syntes komma att framträda i någon större omfattning, hade åtskilliga arbeten både av lantmätare och andra tjänstemän samt ämbetsverk uppdragits åt anstalten, så att dess verksamhet redan nu vore tämligen omfattande. Styrelsen vore därför övertygad om att försöksarbetena skulle kunna anses avslutade med utgången av år 1915.

Resultatet av dittills utförda arbeten hade bestyrkt riktigheten utav den av styrelsen förut uttalade uppfattningen, att lantmäterikartor likasom andra kartor och ritningar kunde i flera avseenden fördelaktigare reproduceras medelst fotomekanisk metod än medels hittills vanlig handritning, till följd varav och då berörda fördelar borde komma såväl lantmäteriväsendet som andra allmänna institutioner tillgodo, den av lantmäteristyrelsen försöksvis bedrivna verksamheten syntes snarast möjligt böra understödjas genom en fastare organisation. Styrelsen förutsatte emellertid, att framgång för en framställning härom icke kunde påräknas förr än vid tidpunkten för försöksarbetenas slutförande eller efter förloppet av ytterligare ett år.

Under förutsättning att Kungl. Maj:t och riksdagen välvilligt komme att upptaga ett sådant förslag, kunde emellertid först 1916 års riksdag bevilja för ändamålet erforderligt anslag och detta för 1917 års statsreglering. Endast någon mindre del av sålunda eventuellt beviljade medel kunde antagas skola få användas under 1916. I anledning härav såge sig lantmäteristyrelsen nödsakad att göra framställning om anslag av medel för arbetenas bedrivande under år 1916. Ty utan till-

[72.] gång till särskilt penninganslag skulle det kunna inträffa, att anstaltens verksamhet under sistnämnda år måste upphöra av brist på medel. Enligt styrelsens förmenande vore det emellertid av stor betydelse, att sådant avbrott ej finge inträda. Detta skulle nämligen hava till följd bland annat, att anstalten skulle gå miste om nu anställda i facket synnerligen väl utbildade och skickliga arbetare, varigenom verksamhetens fortsatta bedrivande i hög grad skulle äventyras. Även komme med hänsyn till bestämmelserna i ovannämnda cirkulär ett sådant avbrott att medföra avsevärda olägenheter för rikets lantmätare.

Lantmäteristyrelsen förutsatte, att anstaltens verksamhet under år 1916 skulle fortgå huvudsakligen med den för år 1915 beräknade och redan nu anställda personalen. Skulle dock verksamheten utveckla sig till större omfattning än vad lantmäteristyrelsen nu kunde förutse, bleve det måhända nödigt att anställa ytterligare en tryckare. I avlöningsbeloppet för år 1916 borde därför inräknas erforderligt belopp för eventuell anställning av en sådan.

Bland utgifterna för år 1916 hade lantmäteristyrelsen ansett nödigt att även beräkna ett belopp av högst 2,000 kronor till arvode åt en i kartritningsarbeten erfaren och skicklig person, som kunde verkställa erforderlig granskning och kontroll av arbetena och även biträda vid deras ledning.

Lantmäteristyrelsen hade ansett lämpligt att, så länge anstaltens verksamhet stått på de första försökens stadium, inskränka inköp av maskiner och instrument m. m. för anstalten till det allra nödvändigaste. Anstaltens utrustning med sådana måste därför ytterligare kompletteras, men även detta syntes böra ske endast i mån av behov, allt efter som omfånget av anstaltens arbeten sådant betingade. Följande arbetsbesparande maskiner m. m. borde emellertid anskaffas snarast möjligt och senast under år 1916, nämligen en plattslipningsmaskin, en pappers-skärningsmaskin och ett mindre objektiv, vartill komme en del inventarier såsom pappers- och kartsåp, hyllor m. m.

Lantmäteristyrelsen ansåge sig böra beräkna det för fortsättande av arbetena under år 1916 erforderliga beloppet på följande sätt:

Till avlöningar:

till en förtryckare och en fotograf efter 55 kronor i veckan till vardera	kronor	5,720:—	[72.]
» ett tryckeribiträde eller lärling 20 kronor i veckan	»	1,040:—	
» ritbiträde	»	1,800:—	
» granskning och kontroll	»	2,000:—	
» andre tryckare å 50 kronor i veckan	»	2,600:—	kronor 13,160.

För inköp av maskiner och instrument m. m.

1 objektiv 30 × 40 cm.	kronor	300:—	
1 pappersskärningsmaskin	»	1,200:—	
1 plattslipningsmaskin med tillbehör	»	350:—	
Pappers- och kartskåp samt diverse andra inventarier	»	650:—	kronor 2,500.

Summa kronor 15,660.

Under förutsättning att möjligen uppkommande besparingar å det år 1914 till anstalten anvisade anslag ävensom anstaltens inkomster finge intill utgången av år 1916 av lantmäteristyrelsen användas dels för inköp av behöfliga maskiner, instrument, möbler och annan utrustning och dels eventuellt även till avlöningar, samt att för inköp av förbrukningsartiklar såsom kemikalier och oljor, papper, plattor och stenar, tryckfärger och andra trycknings- och fotografimaterialier m. m. finge anlitas nionde huvudtitelns anslag till expenser m. m., ansåge lantmäteristyrelsen, att ett anslag för ändamålet av 10,000 kronor för år 1916 bleve tillräckligt.

Av det anförda framginge, att de medel, som kunde komma att beviljas för år 1916, vore avsedda att användas endast i den mån anstaltens utgifter ej komme att täckas av dess inkomster.

På grund av vad sålunda anförts har lantmäteristyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att till förenämnda anstalt å extra stat för år 1916 anvisa ett anslag till belopp av 10,000 kronor.

I likhet med lantmäteristyrelsen anser jag frågan om sättet för uppehållandet i framtiden av ifrågavarande reproduktionsanstalt icke ännu kunna upptagas till avgörande. Verksamheten har ännu varit i gång alltför kort tid och har för övrigt därunder påverkats av oförutsedda särskilda omständigheter. Först vid tiden för försökens avslutande torde frågan kunna slutligt prövas.

Departements-
chefen.

[72.]

Anstaltens fortsatta verksamhet under år 1916 synes mig emellertid i varje fall böra tryggas. Även om lantmäteristyrelsen må tillerkännas befogenhet att jämväl under år 1916 anlita nionde huvudtitelns expensanslag till inköp av förbrukningsartiklar för anstalten samt någon besparing å innevarande års anslag skulle komma att återstå till användning under nästföljande år, lär det icke kunna med säkerhet påräknas, att anstaltens egna inflytande inkomster skola bliva tillräckliga för att bestrida alla övriga utgifter och uppehålla anstaltens verksamhet. Jag hyser visserligen den förhoppning, att icke hela det statsanslag, som lantmäteristyrelsen nu begärt för år 1916, nämligen 10,000 kronor, skall visa sig erforderligt, men kan icke för närvarande förebbringa några av erfarenhet grundade skäl för viss nedsättning i detsamma. Det lär få ankomma på Kungl. Maj:t att tillse, att anslaget allenast i mån av verkligt behov kommer att tagas i anspråk.

Jag får därför nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1915 må kvarstå oanvänt å anslaget till en inom lantmäteristyrelsen anordnad försöksanstalt för fotomekanisk reproduktion av lantmäterikartor må av Kungl. Maj:t under år 1916 användas för enahanda ändamål;

dels ock till samma anstalt å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 10,000, att av Kungl. Maj:t i mån av behov för ändamålet användas.

2. Skiften och avvitrningar, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 63,000.

3. Utflyttningshjälp efter skiften, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 50,000.

G. Rikets allmänna kartverk.

1. Rikets allmänna kartverk.

Avlöningar, <i>bestämt anslag</i>	kronor 167,920
Ålderstillägg, <i>förslagsanslag</i>	» 28,580
Kartarbeten m. m., <i>reservationsanslag</i>	» 144,300
<i>oförändrat ordinarie anslag</i> kronor 340,800.	

2. Namugranskning.

I likhet med vad under en följd av år ägt rum och i enlighet med framställning av chefen för rikets allmänna kartverk i skrivelse den 8 september 1914 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[73.]
Namugranskning.
(extra anslag.)

att till bestridande av kostnader för namngranskning för rikets allmänna kartverks behov å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 3,000.

H. Geologiska och hydrografiska undersökningar.

1. Sveriges geologiska undersökning.

a. Sveriges geologiska undersökning, *oförändrat*
ordinarie anslag kronor 101,530.

b. Fältarbeten m. m.

Anslaget till Sveriges geologiska undersöknings fältarbeten höjdes av 1914 års senare riksdag för år 1915 med 7,500 kronor till 43,500 kronor. Højningen berodde dels på att arbetet på det geologiska kartverket ansågs böra fullföljas med större kraft än de tillgängliga anslagsmedlen eljest kunde tillåta och att för detta ändamål sex extra geologer skulle anställas sommartiden, vartill beräknades åtgå 6,000 kronor, dels på att andra gradens tjänstemän vid undersökningen borde erhålla tilläggsarvode med 1 krona 50 öre för förrättningsdag, vilket påkallade ökad utgift med beräknat belopp av 1,500 kronor. Av anslaget voro tillsammans 28,500 kronor avsedda till egentliga fältarbeten för bestridande av rese- och traktamentsersättningar m. m. samt 15,000 kronor till tryckning av kartor, beskrivningar och uppsatser.

Sedan t. f. chefen för undersökningen erhållit anmodan att avgiva yttrande, huruvida på grund av rådande förhållanden utgift, vartill anslag uppförts å 1915 års riksstat, kunde inställas eller uppskjutas, har han

[74.]
Fältarbeten
m. m.
(extra anslag.)

- [74.] meddelat, att ovanberörda tillökning med 6,000 kronor i anslaget för anställande av extra geologer syntes möjligen kunna inbesparas år 1915, ehuru det visserligen vore för kartarbetenas raskare framdrivande synnerligen önskvärt, att den finge utgå. Kungl. Maj:t har den 5 december 1914 vid fastställande av stat för undersökningen för år 1915 icke disponerat dessa 6,000 kronor och beloppet kommer alltså att besparas till år 1916.

Bemålde t. f. chef har i skrivelse den 9 november 1914 framlagt förslagsberäkning över undersökningens anslagsbehov till fältarbeten m. m. för år 1916 och därvid upptagit detsamma till oavkortat belopp av 43,500 kronor samt anført, att, därest reduktion gjordes å anslaget till täckande av motsvarande utgifter för år 1915, behovet av att anslaget icke minskades år 1916 bleve ännu mera trängande.

Departements-
chefen.

Att det för geologiska undersökningens arbeten måste medföra avsevärd olägenhet, ifall även för år 1916 de för innevarande år beslutade inskränkningarna i fältarbetenas förut avsedda omfattning vidtagas, är jag desto mer benägen att medgiva, som jag nästlidet är tillstyrkte Kungl. Maj:t att av riksdagen begära just den höjning i anslaget, som nu icke tagits i anspråk. Med hänsyn till de opåräknade händelser, som sedan dess inträffat och som nödgat till stora utgifter från statskassan, synas emellertid så väsentligt förändrade förhållanden hava inträtt, att anvisande av medel till den geologiska kartläggningens snabbare bedrivande synes böra även för år 1916 anstå och motsvarande utgift alltså besparas statsverket.

Då i enlighet härmed utgifterna för den geologiska undersökningens fältarbeten för år 1916 icke synas mig böra beräknas till mer än 37,500 kronor samt en ingående behållning å 6,000 kronor är att påräkna, till vars användning under året riksdagens medgivande torde böra begäras, behöver nytt anslag äskas allenast å 31,500 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1915 må kvarstå oanvänt å anslaget till bestridande av kostnader för Sveriges geologiska undersöknings fältarbeten samt utgivande av kartor m. m. må av Kungl. Maj:t under år 1916 användas för enahanda ändamål;
dels ock för samma ändamål å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 31,500.